

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SOLCU FUTBOLCULAR QUIQUE PEINADO

Çeviren : Banu Karakaş

Yazılama

Solcu Futbolcular

Yazılama Yayınevi: 158
Sporcu Kitaplar: 3

Solcu Futbolcular

Quique Peinado

Özgün Adı: Futbolistas de Izquierdas

Çeviren: Banu Karakaş

Editör: Murat Akad

Düzeltili: Mehmet Barış

Kapak Tasarımı: Levent Karaoğlu

Sayfa Düzeni: Furkan Özer

ISBN: 978-605-9988-83-4

Sertifika No: 12411

Birinci Baskı: Ağustos 2017

© Yazılama Yayınevi

Baskı: Mutlu Basım Yayın - Bahri Mutlu
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0212 577 72 08
Sertifika no: 18569

Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.

Serasker Cad. Osmancık Sokak
Betül Han 9/13 Kadıköy - İstanbul

0 216 338 52 59

iletisim@yazilama.com

www.yazilama.com

Solcu Futbolcular

Quique Peinado

Çeviren
Banu Karakaş

Hayatıma giriş sıralarına göre önce anneme, sonra Paloma'ya

İÇİNDEKİLER

Önsöz ... *Büyük Wyoming'den*

Teşekkürler

Ve her şey böyle başladı	15
Santiago Carrillo'ya yenilen futbolcu	19
68 Mayıs'ında kaldırım taşlarının altında çim de vardı	25
Gladyatör	31
Solcunun solak şutları	37
İki onurlu pazubandı	45
Fotoğrafta çıkmayan kahraman	51
Futbolun sesi kesildiğinde	63
Gerçek olmayan bir dünyada Arjantin	67
Hollanda: <i>Cruyff, Rijsbergen... ve Carrascosa</i>	77
Orada olmayan adam Ronnie Hellström	85
Fransa ve yalnız melek	89
Peki ya İspanya?	95
Kaleci diyerek işkence ettikleri	99
Futbolcu ve şehit Rivada	103
Şerefli beyefendinin sürgünü	107
Pinochet'nin elini sıkmayan adam	115
Düşlerimizdeki futbol (ve dünya)	125
Socrates'ten öncesi: <i>Afonso, Nando ve Reinaldo</i>	135
Bir gün o golü atan abertzale işçisi	143
Son proleter takım	153
İşgalci, şaman ve kaleci	159
Son Marksist	165
ETA futbolcusu dedikleri	171
Aşk, nefret, İtalyan usulü siyaset	183

Arayış ve kaçış	209
Aynı nehir yatağında iki ayrı akıntı	215
Mathias Sindelar: <i>Faşizme karşı ilk savaşçı</i>	221
Pahiño: <i>Franco'culara gülen futbolcu</i>	225
José Cabrera Bazán: <i>Cezaevine ayak basmış futbolcu</i>	229
Rachid Mekhloufi: <i>Devrim, futboldan önce gelir</i>	233
Danny Jordaan: <i>Steve Biko'nun tarafındaki futbolcu</i>	237
Serge Mesonès: <i>futbolcu, hümanist, komünist</i>	241
Ewald Lienen: <i>Vejetaryen Lenin</i>	245
Juan Carlos Pérez López:	247
<i>Cruyff'un kaptanı, Tejero'nun düşmanı</i>	
Vicente del Bosque: <i>Solun sağduyusu</i>	249
Joan Cordero: <i>Valencia'nın "rahatsızı"</i>	253
Galvin, Hughton, McGrath, McQueen, McClair:	259
<i>Thatcher karşıtı gerilla</i>	
Egil Olsen: <i>Maaculuk gibi futbol</i>	263
Nacho Fernández: <i>Aslında hiç gerçekleşmeyen ret kararı</i>	267
Juampi Sorín: <i>Kirchnerci</i>	271
Vikash Dhorasoo: <i>Çok isyankâr olan isyancı</i>	273
Juan Pedro Ramos: <i>15-M korsanı</i>	277
Damiano Tommasi: <i>Hristiyan sol</i>	283
Oleguer Presas: <i>Her zaman yolda</i>	287
Lilian Thuram:	293
<i>Hayatın gerçeği seni solculuğa mecbur kıldığında</i>	
Aranburu, Labaka:	297
<i>Real'in abertzale'leri ve Gerardo'nun bayrağı</i>	
Döller Kardeşler ve Irene Müller: <i>Aşırı sağa çekilen şutlar</i>	301
Riccardo Zampagna: <i>İtalyan Che</i>	303
Villa'nın Villa'sız hayatı	307
Son söz	315

Önsöz

“Siz de benim gibi yapın, siyasete bulaşmayın.” Bu sözler, kendisinden tavsiye isteyen bir gazeteciye cevaben Francisco Franco’nun ta kendisi tarafından sarf edildi. Binlerce insanı sırf kendi inançlarına sahip değiller diye, üstelik kendisinin de bayılarak anlattığı gibi “kılını bile kıpırdatmadan” katlettiği düşünüldüğünde bu, alaycı ve komik bir yorum gibi gözükebilir ama öyle değil. Francisco Franco kırk yıl boyunca devlet başkanlığı görevini demir yumrukla icra etmesine rağmen kendini her zaman politikanın düşmanı ilan etti.

Bir de artık hayatta olmayan efsanevi aktrislerimizden birinin, bir çekim arasında bana politikayı bırakmamı tavsiye ettiğini, çünkü başıma zorluktan başka bir şey açmayacağını söylediğini hatırlıyorum. “Ama sen bayağı sağcısın.” diye yanıt vermiştim. Malumun ilanıyla uğraşamayacakmış gibi bir kayıtsızlıkla “Abi, aynı değil.” dedi. Haklıydı da. Aynı şey değildi.

Doğrudan yünce efendinin kendisinden gelen ve efendiye tabi olmak ve saygı göstermenin yanında adaletsizlik karşısında teslimiyeti, lidere hürmet etmeyi, etrafımızda çekilen acılar karşısında kayıtsız kalmayı ve insan denilen bu defolu varlığın terbiye edilmesinin kaçınılmaz aracı olan baskının kabul edilmesini talep eden bu iktidarın buyurduğu üzere; sağ, “mevcut olandır.”

Böyle oradan oraya savruluyoruz, arada dümeni bir iki kez başka yöne çevirdiğimiz de oluyor ama tarih yine dönüp dolaşıyor, emperyal yollardan geçiyor, karlı dağları aşıyor, gerçek vatanseverlerin tozu-nu kaldırdığı eski bayrakları sallayarak bizi ebediyen değişmeyecek

değerlerin ilk bilgisine götüren yola geri çeviriyor dümenimizi.

Özetle, her zaman bir efendi olmuştur ve biz de ona borçluyuzdur.

Ama eğer birisi zalime el uzatmayı reddetmeye, zorbalık edenle yüzleşmeye cesaret ederse ya deliriyor ya da şiddete başvuruyor. *Sistem karşıtı* diyorlar bu ara. Eskiden *Kızıl* denirdi. Ondan sonra işaret ediliyor, hedef gösteriliyor ve bir gün bu cesaretinin bedelini ağır ödeyeceği kendisine hatırlatılıyor.

Eh, bu iş böyle. Bu kitap da öne çıkmış, yani günün birinde akıldan geçeni dillendirmiş bir avuç futbolcuya övgü niteliğinde. Ne kadar tuhaf gözüksede özgürlüğe âşık olup bununla kalmayan insanlar da var: Özgürlükten yararlanıyorlar. Sadece bu bile kızıl-laşmalarına yetiyor. Bir elin parmaklarını geçmiyor sayıları, çünkü çoğunluk her zaman sessiz kalıyor ve *apolitik olmak* adını verdikleri bu duruşu seçerek ayrıcalıklı konumlarından yararlanırken çevreden gizlenmelerine yarayacak hayatta kalma araçlarına başvuruyorlar. Kişi apolitikse, sağcı demektir. Tüm politikacılar aynı zaten, diye düşünüyorsa sağcı demektir. Siyaseti reddediyorsa, sağcı demektir. Hiçbir taraftan değilse, sağcı demektir. Göreceksiniz ki sağcı olmak çok kolay. Akıntıya kapılıp gitmek yeter.

Burada sorun çoğunluğun kendini, kabul edilmez olanı kabullenmeyi reddedenler tarafından sorgulanmış hissetmesi. Korkaklıkları yüzünden utanmaları gerektiğini gösterenler tarafından hakarete uğramış hissediyorlar. Vicdanlar toprak altında olunca daha iyi, ortamı bozup uykuyu bölenlere güvenilmiyor. Böylelikle bu solcu beyler nihayetinde nefret hedefi haline geliyorlar ama aslında onlar da yalnızca kendi duyarlılıklarının kurbanı, çünkü adaletsizlik karşısında öfke duymak bir seçim değil. Ufukta kara bir duvar görmeyi reddetmek, duyu organlarında bulunan tuhaf bir özellikten kaynaklanıyor sadece.

Siyah ve ağır bir duvardan ibaret olan şeyi bir ufuk çizgisiymiş gibi görmeyi reddetmek, sadece duyu organlarının tuhaf bir özelliği, o kadar. León Felipe'nin kafayı sıyırmaktan başka çaresini göremediği duvar da bununla aynı duvar oluyor.

"Tek bir kurtsuz elma yoksa dünyada... ne diye kullanayım bu aklımı?"

Bana kalırsa son sınav, o Büyük Sınav, insanın yitik aklında verilecek.

Çünkü yazıda bir de şu geçiyor: Aklını kaybeden bulacak da sonunda.”

Bu vicdanlı adamlarla iftihar ediyoruz. İstatistiklere bakacak olursak sayıları pek yüksek çıkmıyor ama koca hırslarını tatmin etmek için her şeyi yapmaya hazır bu ikiyüzlü, zalim ve despot oligarşi karşısında insanı yücelten, vazgeçilmez kişilerdir onlar.

José Miguel Monzón Navarro

Büyük Wyoming,

Şovmen, müzisyen ve El Intermedio programının sunucusu

Teşekkür

Bu çalışmanın olmazsa olmaz suç ortağı ve işbirlikçisi Javier Gómez'dir (@javigomezsexta). Onun dışında, ister az olsun ister çok, ister başarıya ulaşmış olsun ister olmasın, başkaları da karşılık beklemeden yardımlarını sundular. Çoğunluğunu birebir tanımıyor olsam da bu çalışmaya ilgi göstermelerinden çok memnun olduğum kişilere teşekkür etmek isterim: Ainara Estarrona, Raúl Román, Borja de Matías, Jacobo Rivero, Romen Gil, María Cappa, Çağrı Kınık ve Türkiye Komünist Partisi, Roberto Filippi ve Livorno'nun sıcakkanlı halkı, Bukarenos, Javi Poves'in sabır dolu annesi ve kız kardeşi ve bütün bunlardan öte bu kitap için röportaj vermeyi kabul ederek profesyonel futbolun solcuların kahramanlarıyla gurur duyabildikleri arkadaşça ve makul bir ortam olabileceğini gösteren tüm futbolculara.

Ve her şey böyle başladı

Enric González'in bundan haberi yoktur, ayrıca New York da daha iyi zamanlar görmüştür ama bu kitap bu ikisinin birleşiminden doğdu. Böyle söyleyince bayağı bir afili oluyor. Otelin adını hatırlamıyorum ama kuzeyde, ellibilmemkaçıncı otoyollardan birinin üstündeydi. González'in *El País*'e İtalyan futbolu ile ilgili yazdığı birkaç yazının derlemesinden oluşan *Historias del Calcio* (2007) kitabını karıştırıyordum. Bir tanesi Christiano Lucarelli'yle ve Lucarelli'nin Livorno'yla olan aşk hikâyesiyle ilgiliydi. Olaylar öyle güzeldi ki hikâyesini yazarken bozmak için beceriksizin teki olmak gerekirdi (Umarım bu kitapta kendisine atfettiğim bölümde ben de aynısını yapmamışımdır.), fakat Enric González hikâyeyi anlatırken kendini içinden çekip çıkarıyor. İyi yazarlar da böyle yapar ve aslında benim de yapmaya çalıştığım budur (Gerçi bazen kısaca bir görünmekten çekinmemişimdir ama çoğunlukla hikâyeye bağlam katmak için yaparım bunu, başrolde olmak gibi bir derdim olduğundan değil.). Manhattan'ın kuzeyindeki bu otelde, benimle ayık kafayla evlenmiş olmasına rağmen tanıdığım insanlar arasında en iyi özelliklere sahip olan Paloma'ya uzattım metni ve okumasını istedim. Eğer bu kitabın bir yüzü varsa, ne kapaktaki Sócrates'in yüzü ne de benim yüzümdür: Okuduktan sonra Paloma'nın yüzünün aldığı haldir. "Muhteşem," diye de eklemişti. O ifadesini gördükten sonra orada bir kitabın durduğunu biliyordum

Akıllının biri-her zaman okullu birileri olur zaten- burada Diego Maradona, Jorge Valdano veya Eric Cantona'nın olmadığını fark

edecektir. Hayır, onlar yok. Ayrıca illa Fabrizio Miccoli'yi bekleyen bir İtalyan çıkacak, Getafe taraftarları Fabio Celestini'yi isteyecek, Arjantinliler Zapatistacı Javier Zanetti'nin veya peronist forvet *Delì* Montaño'nun hikâyesini umacaktır ya da İspanya'ya gelmiş olan enteresan psikolog-oyuncu Facundo Sava'yla röportaj yapsam kesin hoşlarına giderdi. Hatta César Luis Menotti'den biraz daha fazla bahsetseydim belki. Kim bilir, kitap bir İskoçyalının eline düşse, Pat Nevin'i, Paddy Crerand'ı ya da David Speedie'nin işçi dayanışmasını okumayı arzulardı. Bir kadın olsa belki metinde yurtsever Eba Ferreira gibi kadınların eksikliğini hissederd. Ya da siz gidin bakın isterseniz, bir röportajda solcu olduğunu kabul etmiş Pablo Infante'yi bu sayfalarda görmeyi arzulayacak birileri çıkar belki Miranda de Ebro'da. Yalnız bu sonuncusunda suçun kendisinde olduğunu belirteceğim; çünkü röportaj teklifimi kabul etmedi bile. Joaquín Sierra Vallejo, yani *Quino*'yu görmek isteyen Endülüslüler, Valenciahlılar ve Cadizliler için de gerekçem aynı..

Aynı şekilde Real Madrid'e giden Maocu Alman oyuncu Paul Breitner'i de görmek isteyeceksiniz; fakat sakalını para için kesmiş olması (Bir losyon kampanyası için sakalını kesince zamanın parasıyla 150,000 mark almıştı.) ve yaşı ilerleyince aslında hiçbir zaman solcu olmadığını ve Mao posterinin yanında çekildiği meşhur fotoğrafıyla komünist açıklamalarının, gençlik döneminde takındığı pozlardan ve hatalardan ibaret olduğunu söylemesi, kendisi hakkında bir yazı yazma hevesimi kırdı. Resines'in hayallerinden bahsetmeye gelmedik buraya.¹

Sanırım bu kitap, dünyada tam olarak bu konuyu ele alarak yazılmış ilk kitap. Solcu futbolculardan bahsetmek gibi bir çaba da kesinlikle müthiş kapsamlı bir çalışma. Bu bilgi, olağanüstü bir bilgi çünkü tarihten küçük bir kesit sunuyor ve bu da beni onurlandırıyor. Ama mesele o değil: Bu, kamusal alanda politik bir tercih yapmış olan profesyonel futbolcuların öykülerinden oluşan bir kitap, o kadar. Umarım okuması zevkli bir kitap olmuştur, size heyecan verir ve bitirdiğinizde verdiğiniz paraya değdiğini

¹ İspanyol aktör Antonio Resines'in başrol oynadığı, Los Serrano adlı dizi sekizsezon oynadıktan sonra dallanıp budaklanan hikâyeyi toparlayamayan senaristler, senaryoyu bütün bir dizi bir karakterinin gördüğü bir rüya olacak şekilde değiştirmişlerdir.

düşünürsünüz. Yazarken kendimi rahat hissetmediğim veya keyif almadığım hikâyeleri özellikle çıkardım. Başka bir sebebi yok. Örneğin İspanya İç Savaşı'yla ilgili anlatılara yer vermedim. Bilinçli yapılmış bir tercih bu.

Yanınızda yörenizde ağılak klişe lafları algılayan bir detektör varsa, kapayın şimdi onu; çünkü birazdan okuyacağınız kelimeler yüzünden patlayabilir... Tamam, kapattınız mı? [...] Başlıyorum o zaman: Bu, şüphesiz, yaşamımın en önemli projesidir. Beni en çok zorlamış olan ve en çok gurur duyduğumdur. Ama buna rağmen esas amacım, sizi eğlendirmek sadece. Bu da yeter zaten.

Tamam, detektörü yeniden açabilirsiniz. Bir de okumaya başlayın artık, o yüzden para verdiniz.

Santiago Carrillo'ya yenilen futbolcu

Komünistlere göre futbol halkların afyonuysa, 60'lardaki İspanyol Komünist Partisi bir gelincik tarlasıydı. Sporting de Gijón taraftarlığıyla tanınan ve sürgün zamanlarında İspanyol takımlarının yurtdışındaki maçlarına gizlice giderek İspanyolların orakçekeçli taraftar grubunun sıralarında başı çeken Santiago Carrillo, takım tarihinin en zorlu mücadelelerinden birinde bir futbolcuyla karşı karşıya geldi. Elbette öyle alelaide bir oyuncu değildi bu. Hikâyenin kahramanı Erretereria'da doğmuştu; fakat büyüdüğü yer daha sonra mühendislik yapıp bir yandan top koşturacağı SSCB oldu. SSCB'nin şanlı kırmızı formasıyla oyununu oynamasının yanında bu amblemi siyasi arenada da yaşamının sonuna kadar savundu. Agustín Gómez'in hem futbol sahasında hem fikirler dünyasında pek çok rakibi vardı. Fakat hiçbiri Carrillo kadar sıkı bir rakip değildi.

Agustín Gómez Pagola, açlık ve ölümden başka bir şey sunmayan bir gelecekten kaçmak için İç Savaş'ın göbeğinde Sovyetler Birliği'ne gönderilen pek çok İspanyol çocuğundan - ki bunlara Rusya Çocukları deniyordu - biriydi. 1937'de 15 yaşındayken memleketi Erretereria'yı bırakıp Moskova'ya doğru yola koyuldu. Futbolu zaten oynuyordu. Hatta gelir gelmez ilk yaptığı şey sahaya çıkmak oldu. O dönemin ABC gazetesi, "Dinamo Stadyumu Moskova'nın öncüleri Stadion takımıyla Basklı Obninsk sanatoryum takımı arasındaki müsabakayla ilk uluslararası küçükler maçına ev sahipliği yaptı. Takım kaptanları Agustín Gómez ve Kolya Kustov olan maç, Stadion'nun 2-1 galibiyetiyle sonuçlandı.

Binlerce çocuk sahaya akın etti.” diye veriyordu haberi. Birkaç yıl içinde Agustín tipik bir komünist, bir Sovyetler Birliği aşığı ve aynı zamanda saygın bir futbolcu oluverdi.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin ilk futbol müsabaka seçmeleri 1923’te yapıldı. O zamandan 1952’deki Helsinki Olimpiyat Oyunları’na kadar yalnızca dostluk maçları oynandı. Tüm Sovyet sporlarında olduğu gibi, bu takımın da müsabaka amacının yanı sıra siyasi bir misyonu da vardı. Onlar, SSCB’nin ve onun spor modelinin adını onurlandırmaları gereken öncüleriydi. Ancak Nikolayev, Başaşkin, Petrov ve Gogoberidze gibi isimlerin arasında bir tanesi öne çıkıyordu: Agustín Gómez Pagola. Krasnaya Roza ve Krilya Sovyetov Samara’da oynadıktan sonra, FK Torpedo Moskova’nın kaptanı oldu. Kariyerinin bu noktasına kadar zaten en iyi oyuncularla karşı karşıya gelmişti; hatta ilk uluslararası müsabaka deneyimi olan Macaristan maçında Ladislao Kubala’ya attığı çalım da bunlardan biridir. Ancak olimpiyatlara gitmek bambaşka bir deneyimdi. Takımın kendisi kısa sürede düşmüş olsa da (Bulgaristan’ı 2-1 yenmişti fakat 5-5 biten ilk karşılaşmadan sonra Yugoslavya eşitliği bozunca elendi.), Gómez soyadı Sovyet futbol tarihinde sonsuza kadar yerini koruyacaktır. Bir otomotiv sanayi takımı olan Torpedo’nun tarihinde de aynı şekilde sonsuza kadar varlığını sürdürecektir bu isim. Çünkü Dinamo, ÇSKA ve Spartak’ın (Bir diğer *Rusya çocuğu* olan Ruperto Sagasti de burada oynuyordu.) hüküm sürdüğü ligde başını suyun üstüne çıkarabilmiş tek kulüp olan Torpedo 1949 ve 1952 yıllarında Sovyet Kupası’nı kazanacaktır.

Olimpiyat Oyunları’ndaki kötü sonuçtan sonra turnuvada yedekte kalan Gómez, ülkenin en yüksek makamlarının gözleri üzerlerinde olduğu için, takımda bunun gerginliğinin hissedildiğini belirtti. Elbette herkes bu baskıyı onun gibi kaldıramazdı. Elbette diğer futbolcular onun gibi PCE (İspanya Komünist Partisi - Partido Comunista de España) militanı değildi, onun gibi belli bir sıklıkta SBKP (Sovyetler Birliği Komünist Partisi) koruması altında Avrupa’ya, İspanyol komünistleri için örgüt görevlerine gönderilmiyorlardı. Ve elbette Agustín Gómez’in siyasi geçmişine sahip pek çok futbolcu yoktu, hiçbir zaman da olmadı.

1953'te Stalin ölüyor ve 1956'da artık yetişkin olmuş bu çocukların bazılarının İspanya'ya dönebilmesi için anlaşmalar yapılıyor. Agustín Gómez de aslında Franco rejiminin yüzlerce İspanyolu Sovyet tehlikesinden kurtarıyorlarmış gibi sattığı bir manevra olan bu olayla geri dönüyor. Tabii ki Gómez'in herhangi bir şeyden kurtarılacak gibi bir derdi yoktu. O dönemki Atlético Madrid takımına katılmak için geldi, gerçi neredeyse hiç oynamadı. Artık 34 yaşındaydı, zirvedeki futbol dönemleri bitmişti onun için; üstelik şimdiki misyonu başkaydı. Ergenlik yıllarında terk etmek zorunda kaldığı bu ülkeye, yeraltındaki komünistlere yardım etmek için geliyordu. İspanya'ya giriş yaparken, geri dönen herkes gibi o da Franco'cu otoriteler tarafından sorguya alındı. 12 Aralık'ta Toplumsal İnceleme Birimi kendisini "çalışanlardan" diye sınıflandırmasının yanında bir raporda şöyle yazıyordu: "Rusya'da kalışı sırasında Torpedo Moskova adlı takımda futbol oynuculuğu yapmıştır. İdmanlarına devam ettiği ve ayın 8'inde Alman futbol kulübü Fortuna Düsseldorf'a karşı birlikte forma giydiği Atlético Madrid'e transferi için halen FIFA onayının beklendiği görülüyor."

KGB ajanı ve Bask Komünist Partisi'deki en sorumlu kişi olan Gómez artık profesyonel futboldan çekildi (futbolculuğu, o zamanlar bir kılıf olmaktan biraz fazlasıydı) ve Guipúzcoa'da Tolosa'nın genç takımlarını eğitmeye başladı; fakat esas işi Moskova için çalışmaya devam etmekte. Sonunda İspanya'dan kaçmak zorunda kaldı; Venezuela da dahil olmak üzere farklı Latin Amerika ülkelerinde çeşitli kimlikler kullanarak yaşadı. PCE yöneticiliğini hiçbir zaman bırakmadı.

Santiago Carrillo ile yaşadığı büyük karşılaşma 1968'de gerçekleşir. SSCB, Çekoslovak önder Alexander Dubček'in Sovyet tutuculuğundan çıkmak ve "insan yüzlü sosyalizm" adını verdiği yeni bir başlangıç sunmak adına sönük bir girişimi olan Prag Baharı'nı bastırmaya ve ülkeyi işgal etmeye karar verir. Varşova Paktı'ndan (Sovyetler Birliği, Bulgaristan, Almanya Demokratik Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya) 200.000 ila 600.000 arasında asker ve 2.500 tank bu yenilik girişimini durdurmak üzere ülkeye girer. Carrillo önderliğindeki hareketiyle PCE işgali kınar. En tutucu ve Moskova'ya en yakın kesim karşı çıkar. Bunların arasında Moskova'ya en sadık olan Agustín Gómez de vardır.

Santiago Carrillo, açıklamasında şöyle söyler: “Agustín, bizimle Bask Bölgesi meselelerinde çalışmak için gelmişti ve o dönem Sovyetler’in bazen ‘büyük iktidarı’ oynamasına sitem ettiğini hatırlıyorum. [İşgalin kınanmasına] onay vermesi, işgalden sonra Eduardo García López [dönemin PCE örgüt sekreteri] ile birlikte Sovyetler lehinde bir projede yer almasına engel teşkil etmedi.” Gómez’in işgalin kınanmasına onay vereceği kulağa hiç de mantıklı gelmiyor. Bilakis tam tersi daha olası duruyor. Çünkü verilen bilgilere göre “Partinin birliğine zarar verecek hiçbir şey yapmam.” dediği bilinen bir şey. Fakat asla şüpheyi yer bırakmayan bir şey varsa, o da artık geleneksel Sovyet komünizminden uzaklaşarak Avrupa komünizmi olarak adlandırılacak harekete yaklaşmaya başlayan Carrillo’nun itirazları karşısında Moskova’dan gelen emirlere gösterdiği sadakatti.

O zamanlar bu tür gerginlikler artık dayanılamayacak seviyede idi. Carrillo’nun bir önceki paragrafta geçen cümlesinde gidenlerin kendi partilerini kurmak için gittiklerini ima etmesine rağmen, Agustín Gómez ve aynı eğilimlere sahip bir başka militan olan Eduardo García López partiden atılmışlardı. Bir yıl sonra İç Savaş’ın askeri kahramanı Enrique Lister’in üyeliği de askıya alınacaktı. Gómez ihraç edilmesini hiçbir zaman kabul etmedi ve Carrillo’yu PCE’nin dünyanın diğer komünist partilerinden soyutlanması olarak gördüğü tavrından ve Kilise’yle uzlaşmacı bir konumda durmasından dolayı sert biçimde eleştirdi. Daha pek çok militan, bu kahraman futbolcuyla birlikte PCE’yi terk etti ve günümüz siyasi pazarlamacıların dudaklarını uçuklatacak bir isimle yeni bir parti kurdu: PCE (8. ve 9. Kongre). Bu bir kopuştan fazlasıydı; Moskova’nın koruması altındaki gerçek İspanya Komünist Partisi olduğu iddiasındaydı. Nitekim aldığı ilk karar “komünist davaya en büyük ihaneti ettiği” gerekçesiyle Santiago Carrillo’yu ihraç etmek oldu.

Gómez’in peşinden giden bir avuç militan, kendilerini komünizmin “resmi” (Sovyet yanlısı - E.N.) nitelikleriyle tanımlayan, *önemli bir gruptu. Yeni partinin* afişlerinde “Yoldaş Agustín Gómez, senin davanı kazanacak!” yazıyordu. PCE (8. ve 9. Kongre) *Mundo Obrero* (Emekçiler Dünya’sı) çizgisinde Moskova’nın finanse ettiği bir dergi bile çıkarmaya başladı, yalnızca başlık kısmı

siyah değil, kırmızıydı. Parti, 1980’de bir yıl öncesindeki genel seçimlerde neredeyse 48.000 oy almış olan Komünist İşçi Partisi ile birleşerek resmen sona erdi. Buradan bugün de varlığını sürdüren bir parti doğacaktı: İspanya Halkları Komünist Partisi. Bu parti, Agustín Gómez’in her zaman savunduğu geleneksel komünist değerlerinin kefilisi olup, 2011 genel seçimlerinde 26.436 oy almıştır.

Torpedo Moskova’nın cesur futbolcusu, KGB ajanı, SBKP’nin İspanya’daki güçlü adamı Gómez’in sağlığı yavaş yavaş bozuluyordu. En sevdiği memleket olan Moskova’ya geri döndü ve 53’üncü yaş gününe üç gün, Francisco Franco’nun ölümüne dört gün kala vefat etti. Bir yıl sonra Santiago Carrillo Adolfo Suárez ile anlaşarak Moskova’dan izin almadan İspanya’ya dönme kararı aldı. Döndüğünde Madrid’de kendisi için hazır bir evi vardı. Her şeyin mükemmel bir şekilde ayarlanmasını sağlayan kişi, 1947’de suikast sonucu öldürülen bir cumhuriyetçinin kızı ve Agustín Gómez’in karısı Carmen Sánchez Biezma’ydı.

Moskova Donskoi mezarlığında Kiril mezarları arasında Latin alfabesi harfleriyle aralarından sıyrılan bir başka mezar var. Bu mezar, siyah bir mezardır ve yaşı çok da büyük olmayan bir adamın fotoğrafını taşır: Agustín Gómez Pagola’nın resmidir bu. Bu resmin altında ise hep kırmızı çiçekler ve zamanla neredeyse silinmiş, İspanyolca bir yazı durur: “komünist önder”. Hayatının sonuna kadar da öyle kalmıştır. Futbol, devrimi gerçekleştirmek için yalnızca bir araç olmuştur.

68 Mayıs'ında Kaldırım Taşlarının Altında Çim De Vardı

1961'de Racing Club de France'ın forvet oyuncusu, Fransa'nın ünlü futbolcusu Thadee Cirkowski ayda 400 franktan biraz daha fazla kazanıyordu. Bu miktar, ülkenin mesleklerarası asgari ücretinin %20 fazlasıydı. Fransız futbolunun bir başka meşhur oyuncusu, Metz'li Raoul Scholhammer ise 170 frank alıyordu. Diğer bir deyişle: diğer tüm işçiler için izin verilen asgari ücretin yarısı. Sedan Ardennes'in başkanı Lucien Laurent (1930'daki Dünya Kupası maçında Fransız milli takımının ilk golünün sahibi eski futbolcu.), herhangi bir fabrika işçisinden farklı olmadıklarını göstermek için oyuncularını sabah saat altıda kaldırıyordu (Hayatı boyunca çalışmış olduğu Peugeot'da müdürdü ve burada nasihat ettiklerini kendi de aynen uygulardı. Uruguay'daki Dünya Kupası'na gitmeyi de ancak maaşını dönemin asgari maaşına indirmeleri şartıyla kabul etmişti.). Futbolcular kulüplerle 35 yaşlarına gelene kadar süren sözleşmeler imzalar dı ve geleceklerine dair hiçbir karar verme hakları bulunmazdı. Eğer 60'larda Avrupa'daki futbolcuların çalışma koşulları belirsizdiyse, Fransa'daki durum neredeyse isyan çıkarttıracak seviyedeydi.

En azından 50'lerde Kamerun'dan okumaya gelmiş olan kültürlü bir gencin gözünden durum böyle görünüyordu. Efsaneye göre Eugène N'Jo Léa, Fransız topraklarında oynadığı ilk maçta on bir gol atmıştı ve hukuk kariyerinde ilerleyebileceği en iyi üniversitelerin peşine düşmek amacıyla önce Olympique'te oynamak için Lyon'a, sonra da Racing'de oynamak hedefiyle Paris'e gitmek için

Fransa'nın en büyük takımlarından biri olan Saint-Etienne'i bırakabilecek yürekliliği göstermişti. Ne çelişkidir ki en büyük desteği 1958 Dünya Kupası'nda on üç gol atmış olduğu için (hâlâ futbol tarihinin en eski rekorudur) asilik etmeye hiç ihtiyacı olmayan, Fas topraklarında İspanyol bir anneden doğan Just Fontaine'den aldı. Evet, Real Madrid'i gölgelemeye çalışmış, büyük bir Fransız takımı olan Stade Reims'da ayrıcalıklı bir konumdaydı, yüksek bir maaşı, parlak bir geleceği vardı. Fakat Fontaine, takım arkadaşlarının durumunu kabul edemiyordu. 1961'de üst düzey futbolculardan oluşan başka bir grupla birlikte ilk ulusal profesyonel oyuncu sendikası olan *Ulusal Profesyonel Futbolcular Birliği*'ni (UNFP) kurdular.

Haklarını savunmaları konusunda aldıkları en büyük medyatik desteği futbol tarihinde eşsiz bir yeri olan bir dergiden aldılar: *Miroir du Football* (Futbolun Aynası). 1960'ta kurulan dergiyi Fransız Komünist Partisi'nin yayınevi Éditions J basıyordu. Bu dergi, politik bir futbola verilen desteğin kâğıda dökülmüş haliydi ve en üst düzey gazetecilik anlayışıyla çıkarılıyordu. Derginin yazarlarından bazıları daha önce futbol oynamıştı ve haklarını savunan futbolcuların duyulmasına yardımcı oldular. 1962 Ekim'inde Fransız milli takımının 1964 Avrupa Kupası İngiltere ön eleme maçına çıkmayarak grev yapma girişimini (sonunda durduruldu) desteklediler (O zamanlar bu müsabaka başka türlü yapılıyordu. Şampiyonluk, iki maçlı elemelerle iki yıla yayılıyordu. Yalnızca finaller seçili yerde oynanıyordu, söz konusu yıl İspanya'da oynandı.). Benzer şekilde ligi bir sezon durdurmakla tehdit ettikleri de olmuştu ki bu tehdidin sonunda topçuların maaşları biraz olsun arttı.

Miroir du Football her zaman arkalarında olunca Fransız oyuncular ilerleyebilecek gücü bulmuş gözüküyorlardı. En önemli ilerlemeyi sağlayan da Kopa adıyla bir efsaneye dönüşen Polonyalı bir maden işçisinin oğlu ve o vakte kadar Fransız futbol tarihinin en sevilen oyuncusu olan Raymond Kopaszewski oldu. 1956 - 1959 yılları arasında büyük Real Madrid'de oynayıp 1958'de Avrupa Yılın Futbolcusu ödülüne layık görülen forvet oyuncusu, Beyaz Şimşek macerasından sonra (üç sezonda iki lige çıkmıştı) Stade Reims'a geri döndü. 4 Temmuz 1963'te Fransız futbolunda yarattığı dinamit etkisini sonsuza kadar sürdürecektir yazısını yayınladı.

Yazının başlığı yeterince açıktı: “Köledir futbolcular.” Haftalık dergi *France Dimanche* da aynı fikirleri genişleterek şu sözlerle dile getirdi: “Bugün yirminci yüzyılın ortasında, profesyonel futbolcu dediğimiz, kendi fikri hesaba katılmadan alınıp satılabilen tek insandır.”

Doğal olarak kulüplerden olduğu kadar taraftarlardan ve her şeyden önemlisi medyadan olumsuz tepki aldı. Örneğin *L'Équipe* şöyle yazdı: “Oyuncular, başkanların bonkörlüğü sayesinde oldukça iyi kazanıyor. Ayrıcalıklı bir konumdalar, mesleklerinde ortaya çıkan ufak tefek pürüzler yüzünden şikâyet etmeye hakları yok.” Buna karşı her zaman sendikaların ve futbolcuların yanında duran *Miroir du Football* dergisinin yayıncısı François Thebaud ise “Söyledikleri doğru, çünkü tam olarak günümüz futbolunun toplumsal koşullarını anlatıyor.” diye yazmıştı. Kopa altı ay uzaklaştırma aldı, daha önce görülmeeyen bir şeydi bu. Cezası bitince teknik direktör Georges Verriest, Fransa daha önceki on iki maçın sadece bir tanesini kazanmış olmasına rağmen forvet oyuncuyu bir sonraki maça çıkarmadı. Üstelik isyankârlığı yüzünden takıma almadığını da açıkça söyledi. Fakat milli takım batmak üzere olduğu için Polonya asıllı forvet oyuncuyu çağırmaktan başka çare kalmayınca bu sefer Kopa, ancak söylediklerini kamu önünde geri alması koşuluyla maça çıkacağını belirtti. Ancak koç bunu istemeyince, 2003'te, 20. yüzyılın ikinci yarısındaki en iyi Fransız futbolcu olarak kabul edilecek olan oyuncu Kopa dönmeyi reddetti. Yeniden ceza aldı, fakat aykırı karakteriyle kendini göstermiş oldu: gururu her şeyin üzerindeydi.

Fakat bu asilik dersi midir 68 Mayıs'ının öğrenci hareketini futbola bağlayan? Gençler arasında memnuniyetsizliğe sebep olacak pek çok şey olmasına rağmen, bardağı taşıran son damla bir futbol maçında karşımıza çıkacak. Mart ortalarında Paris Nanterre Üniversitesi'nde okuyan, aynı zamanda savaş karşıtı Vietnam Ulusal Komitesi üyesi altı öğrenci gözaltına alındı. Öğrencilerin tutuklanması üniversiteliler arasında bir rahatsızlık dalgasına yol açtı, bu rahatsızlık dalgasına daha az idealist talepler de karıştı. Bunlardan biri kampüs yurtlarında iki cinsiyetin ayrı yerlerde tutulmasından dolayı erkeklerin, üniversitenin kızlar yurdunda bulunan tek televizyonuna erişim sağlayamamasıyla ilgiliydi. Artık

takvimler 22 Mart'ı gösteriyordu ve olaylar baş döndürecek bir hız kazanmıştı. O günlerde dillere pelesenk olan slogan “Kahrolsun sıkıcılık!” lafının akla getirdiği kadar eğlenceli olmayıp bilakis ağırlaşan mücadeleleri, öğrencilerle işçileri bir araya getirdi. Fabrika ve üniversite işgalleri de sokaklardaki sert çatışmalarda yan yanaydı. Genel grev çağrısı yapan göstericiler yerdeki kaldırım taşlarını söküp düzenin güçlerine fırlatıyordu. 68 hareketi yazarları “kaldırım taşlarının altında kumsal var” diyecek kadar şairane yorumlarda bulunsalar da, o taşlar aslında polise saldırmak için sökül müştü. Bir grup futbolcu ise asfaltın altında daha iyi bir futbolun çimlerinin yattığına inandı.

22 Mayıs 1968’de *Miroir du Football* yazarlarının başını çektiği bir grup futbolcu (çünkü yarı profesyonel oyunculuk da yapmışlardı), Fransa Futbol Federasyonu’nun “Iéna Bulvarı Numara 60, Paris” adresinde, bütün resmi ofislerin bulunduğu bölgenin orta yerinde bulunan merkez binasını işgal etti. Bunlar, Paris amatör kulüplerinden oyunculardı ama Saint-Ouen belediyesinin (Paris’in kuzeyindedir.) Red Star’ından André Merelle ve Michel Oriot gibi Birinci Lig profesyonel oyuncuları da vardı. Burada federasyon çalışanlarını alıkoyduktan sonra Futbolcu Eylem Komitesi adı altında örgütlendiler. Hemen ardından çalışma koşullarına dair net taleplerden oluşan altı maddelik bir manifesto yayımladılar ve binanın ön cephesine şu sözleri taşıyan iki adet pankart astılar: “Futbol, futbolcular içindir.” ve “Federasyon, 600.000 futbolcuya aittir.”

Talepleri içinde en net olanı, çalışma yerlerini patronlarından izin almadan değiştirebilmek isteyen oyuncuları itibarsızlaştıran B Lisansı isminin kaldırılmasıydı. Kurallara göre futbolcular kendi istedikleri ilk takımda oynayamıyordu, yalnızca bağlı bulunan takımlarda oynamaya izinleri vardı. B lisansı adı da buradan geliyordu ve *füilen* bir köleliğe işaret ediyordu. Maddelerin geri kalanı, bir futbolcunun kariyerini bitirebilen, saha içi sakatlanmalarına karşı sağlık güvencesi talebinden (O dönem böyle şeyler görece daha yaygındı, mesela Just Fontaine nükseden bir sakatlığı yüzünden emekli olmuştur.), küçükler futboluna çok az yatırım yapıldığından veya başkanların otoriterliğinden yakınmalar gibi az çok genel talepler ya da Fransız futbolu yöneticilerine dair eleştirilerdi. Manifestoda “Federasyonun hiyerarşik liderleri, futbolu bencil

çıkartmalarına hizmet etmesi için ele geçirmiş durumdadır.” denirken aynı zamanda kodamanların “futbolun zararına” çalıştıkları ve bu sporun denetimini politikacılara vererek “kendi özüne saldırdıkları” iddia ediliyordu.

Tamamen sendikal bir mücadelenin yanında, federasyon merkezindeki rehinelerin ortasında, bir de tarz üzerinden bir savaş veriliyordu. *Miroir du Football*, kendini daha disiplinli ve fiziksel Avrupa ekolüyle aynı çizgide konumlayan *L'Équipe* karşısında daha yaratıcı Güney Amerika oyununun savunucusu olarak öne çıkarıyordu. Bununla da isyanı teşvik etmekteydi: Fransa oyun stilini değiştirmeliydi. Bu amaçla hem futbolda hem dışarıda katı ve muhafazakâr biri olan antrenör Louis Dugauguez'e de saldırdılar: Başkanının, oyuncularını sabahın altısında uyandırma kararını coşkuyla desteklemiş olan Sedan teknik direktörüydü. Futbolcu Eylem Komitesi Kopa, Cannes'ın forvet oyuncusu Yvon Douis ve Saint-Étienne'in efsanevi Cezayirli oyuncusu Rachid Mekhloufi gibi (ki kendi kişisel hikâyesi de bu kitabın ileriki bölümlerinde yer alıyor.) oyunculardan destek almamış olsaydı, alelade bir anekdot olarak tarihe karışabilirdi. Hatta o dönem Michel Hidalgo'nun başkanlık ettiği UNFP bile basın artık İngiliz edebiyatında devrim yapmış olan öfkeli genç romancılara (Öfkeli Genç Adamlar) atıfta bulunarak *Enragés du Football* (Futbolun Öfkelipleri) adını verdiği oyuncuların tarafına geçmişti.

İşgal beş gün sürdü. Georges Pompidou hükümetinin, sendikaların ve patronların bütün ülkedeki işçi maaşlarının iyileştirilmesi ve asgari ücretin %35 artırılması gibi konularda anlaştığı Grenelle Anlaşmaları sokaktaki protestoları durdurmadı fakat futboldakileri durdurdu. İşgal, 27 Mayıs'ta somut hedefleri gerçekleştirmeden sona erdi ancak UNFP'nin daha iyi çalışma koşulları elde etmesine çok büyük ölçüde yardımcı oldu. UNFP işgalin ortasında rehinelere desteğini çekmişti. Çünkü futbolcular Hidalgo'nun (Futbol tarihimizin talihsiz kişiliği idi Hidalgo çünkü 1984 Avrupa Kupası'nda yenilmemize sebep olan Michel Platini Fransa'sının antrenörüydü.) söylediği gibi “anarşinin ve kaosun” parçası olmak istemiyorlardı.

Miroir du Football, spor gazeteciliği tarihinin en heyecan verici maceralarından biri olarak 1979'a kadar yayın hayatına devam

etti (O ruhu yeniden canlandırma teşebbüsleri oldu ama hepsi başarısızlığa uğradı.). Fakat bugün miroirdufotball.com adresinden bu efsanenin mirasına erişilebiliyor. Bu miras, bütün dünyada bir 1968 Mayıs'ının yaşanabileceğine inanmış olan pek çokları gibi başka bir futbolun mümkün olduğuna inanan François Thebaud'nun mirasıdır.

Gladyatör

John Fitzgerald Kennedy'nin yazılarını yazarken aklında komünist yaratmak olmadığı kesin. Diğer taraftan bakacak olursak, herhangi birinin komünizm yoluna Kennedy'yi okuyarak gireceğini düşünmek de kolay değil. Fakat hikâyemiz böyle gerçekleşti. Metin Kurt, doğru düzgün okumaya başladığı 20'li yaşlarına yaklaştığı yıllarda zaten profesyonel bir futbolcuydu. JFK'nin gözlerini açması da bu döneme denk gelir.

Lise eğitimini tamamlamamıştı çünkü futbol çok fazla vaktini almaya başlamıştı ve hayatını başka türlü yaşamaya mecburdu: Babasının ölümü ve kendisi gibi futbolcu olan ağabeyinin evliliği sonucunda ailenin reisi olmuştu ve ailesini geçindirmenin tek yolu deli gibi top koşturmak ve kitapları bırakmaktan geçiyordu. Bu yüzden bir yandan antrenman yapıp bir yandan ailesini doyuracak sebze meyve karşılığında manavda çalışırken okumaya vakti kalmadı. İyi bir yatırım oldu yine de: Profesyonel seviyeye çıktı. PTT Ankara'da oynarken okumaya meraklı bir malzemeci sayesinde ilk defa Victor Hugo'nun *Sefiller* kitabını okuma şansı oldu. Kitabı o kadar beğendi ki bir antrenman çıkışında Ankara'da çarşıların bulunduğu muhit olan Çıkrıkçılar Yokuşu'na kitap bakmaya gitti. John Fitzgerald Kennedy'nin "Cesaret Profilleri" kitabını burada gördü ve satın aldı.

Kennedy bu kitabı başkan seçilmesinden dört sene önce Massachusetts'te senatörken yazdı. Bu sırada bir sırt ameliyatından yeni çıkmıştı ve adil olduğuna inandıkları şeyin peşinden gidebilmek için seçmenlerinin ve kendi partilerinin düşüncelerine

karşı hareket etmek zorunda kalmış olan sekiz siyasetçinin biyografilerini yazmaya koyuldu. Pulitzer Ödülü'nü kazandı. Metin Kurt, o zamana kadar hiç bilmediği bu adamların cesareti karşısında büyülenmişti. Kendi biyografisinde yazana göre, özellikle bir cümle aklına mihlanmıştı: "Doğru olduğuna inandığın şeyi söylemekten çekinme. Er ya da geç zafer senindir." Bu cümleleri yazmak Birleşik Devletler'in başkanlık koltuğuna geçebilmek için işe yaramış olabilir fakat bir futbolcunun 60'lar ve 70'lerdeki otoriter Avrupa futbolunda tutunabilmesi için yeterli değildi.

Metin Kurt, Türk futbolunun 18 ve 21 yaş altı takımlarında gelecek vaat eden bir sağ kanat oyuncusuydu. Gidiyor, geliyor, çalınıyor atıyor, kandırıyordu. Saha dışındaysa tam tersiydi: Düz, doğrudan, kesin ve açıktı. Gidip gelmeler, çalımlar yoktu. Bir seferinde PTT oyuncularını soyunma odasında toplanmış, kulüp yöneticilerinden birine yöneltilen sahtekârlık suçlamalarından bahsediyordu. Kurt, herkesi şaşırtarak söz aldı. Hem de diğerleri gibi destek vermek için açmamıştı ağzını: Aslında suçlamaların doğru olduğunu, oradaki herkesin de bunu bildiğini söyledi. Antrenörün tepkisi, bir sonraki maçtan itibaren kendisini yedek kulübesine almak oldu. "Söylediğinde haklıydın ama hata ettin. Bir şey için savaşaçağın zaman üç şeyi aklından çıkarma: Konumun, karşına aldıklarının konumu ve ne zaman savaştığın. Sen doğruyu söyledin ama bu üç şeyden birini bile dikkate almadın." şeklinde konuştu teknik direktör. Kurt, buradan çıkarması gereken dersi aldı ama bedeli ne olursa olsun doğruyu söylemekten hiç vazgeçmedi.

Sahip olduğu *yontulmamış* adalet anlayışı yeni okumalarla daha da belirginleşiyordu. Karl Marx ile Georg Hegel'in kitaplarını aşındırmaya başladı. Politik bir hayvana dönüşüyordu. PTT Ankara en sonunda Galatasaray'ın teklifini kabul ederek kendisini gönderdi.

Gladyatör (2009) adlı biyografisinde Metin Kurt toplumsal uyanışını çok belirgin bir ana bağlıyor. "Türk milli takımıyla Hollanda'ya karşı oynadığımız maç yeni bitmişti. Maçın çıkışında, üstünde kıyafeti olmayan yalın ayak bir çocuk gelip benden kramponlarımın bağcıklarını istedi. Sadece bağcıkları istiyordu. Gözyaşlarımı tutamadım. Gerçekler kafama balyoz gibi indi o an. O çocuğu hiç unutamadım, unutmak da istemedim. O günden itibaren bu yavru yolumu aydınlatmıştır."

Kurt o andan itibaren kendini komünist hissetmeye ve bunu açıkça belirtmeye başladı. O kadar ki 1972 Avrupa Kupası Bayern Münih maçından sonra o dönem kendi ilan ettiği Maoculuğu sayesinde Avrupa futbolunun dev solcu ikonu haline gelen Paul Breitner kendisiyle siyaset konuşmak için yanına geldi. Zaten tanıyordu Metin'i. Fikirleriyle meşhur olmuştu Metin. Galatasaray tribünlerinde ufaktan bir fenomen oluşmaya başlamıştı bile: Pek çok işçi ve öğrenci bu sağ kanat oyuncusunu izlemek için stadyuma geliyordu. Çünkü Metin, tribünün ucuza satılan yerlerindeki taraftarlar onu görebilsin diye saha kenarlarına yakın oynamayı sevdiğini söylüyordu.

1973 yılı kışında sorunlar başladı. Galatasaray'ın Metin'e ödemesi gereken bir transfer borcu vardı ve futbolcu bunu şiddetle açıklamaktan çekinmemişti. Hatta protesto olsun diye sakal bıraktı. Bir gün soyunma odasına geri dönerken hem işten uzaklaştırıldığını hem de maaşının durdurulduğunu açıklayan bir mektup buldu. Oyuncuların zayıf sendikası Kurt'tan özür dilenmesini talep etti. Metin bu anlaşmayı da, güya haklarını savunan bu kurumunu da reddetti. "Benden özür dilemeleri kaybetmek demektir." diyordu. Böylece futbolcuları kulüplerin suistimalinden korumak istiyorsa başka bir sendika kurması gerektiğini anladı. 1975'te Amatör Sporcular Derneği'ni kurarak gerçek isyana başlıyordu. İlk mücadelesini futbolculara Türkiye Kupası'nı kazandıkları için verilmesi gereken pirim ödemeleri için gerçekleştirdi. Kulüp başkanı Turgan Ece kendisine "komünist" yakıştırmasını yaptıktan sonra "futbola anarşiyi getirdiğini" ve almaları gereken parayı istediği için "anarşistlerin başı" olduğunu söyledi. Bu mücadeleye dört oyuncu daha katıldı. Bu beş kişi takımdan uzaklaştırma aldı. Mücadele 1976 Mayıs ayında Kurt'un Galatasaray tribünleri karşısında basın önüne çıkarak Ece'nin istifasını ve beş futbolcunun geri getirilmesini talep etmesiyle devam etti. Sonunda her zaman olduğu gibi Kurt'un başına en kötüsü geldi: Dört arkadaşı özür diledi ve takıma geri alındı. Kurt özür dilemeyi reddetti ve daha zayıf bir takıma, Kayserispor'a sürgüne gönderildi.

Bu, Metin Kurt'un net bir şekilde politikleştiği dönem oldu. 70'lerin sonunda zamanının çok ötesindeki devrimci bakış açısıyla, Bosman hükmüne kadar uzun yıllar gerçekleşmeyecek olan

bir şeyi teklif etti: Futbolcuların oynayacakları takımı özgürce seçebilme haklarının olmasını istedi. O dönemde Avrupa’da görülmemiş bir şeydi bu. Açıklamasında “Futbolcu da işçidir ve kendi emeğini satabilme hakkına sahiptir. Eğer kulüpler futbolcuları keyiflerine göre alıp satıyorsa o halde köleden başka bir şey değildir.” şeklinde konuştu. *Politika* dergisine yazmaya başladığı yıllardı. 1978’de emekli oldu. Adına bir jübile oynanmasını istemedi çünkü bunu da “sadaka vermenin afili bir yolu” olarak görüyordu.

İki yıl sonra her daldan tüm Türk sporcuları için kurmaya hazırlandığı sendikanın açılış duyurusunu yapacağı gün 12 Eylül 1980 darbesi gerçekleşti. Kenan Evren önderliğindeki askerler ülkeye el koydu. Kenan Evren bütün siyasi etkinlikleri ve Anayasa’yı durdurdu, sıkıyönetim ilan etti, basın özgürlüğünü kısıtladı ve binlerce muhalifi teröristlik suçlamalarıyla hapse yolladı. Metin Kurt’un sendika hayalleri burada geçici bir süreyle sona erdi. Metin Kurt, depresyona girerek alkolik oldu. Bu durumdan ancak spor dergisi *Sportmence*’ye katılarak çıkabildi. Bu dergide siyaset yazmıyordu fakat spora daha kültürel bir noktadan destek vermeye çalışıyordu.

Birkaç yıl kamusal faaliyetlerden uzak durduktan sonra 2009 yılında Spor Emekçileri Sendikası’nı kurdu. Bir yıl sonra Kurt bu örgütün başta tasavvur ettiği halinden uzaklaştığını düşünmeye başladı ve Dolınabahçe Sarayı’nın kapısında bir gösteri düzenledi. Burası, aynı zamanda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın daha evvel sendika temsilcilerini karşılamış olduğu yerdi. Buradan da ayrıldı ve gerçek bir komünist geleneği sürdürerek, bugün hâlâ aktif olan Devrimci Spor Emekçileri Sendikası’nı kurdu.

Kurt’un sendikal aktiviteleri boyunca düzenlediği en başarılı siyasi eylem, dönemin başbakanı olan Recep Tayyip Erdoğan’a karşı yapılan en büyük protestolardan birinden sonra gerçekleşti. Galatasaray’ın yeni stadyumu Türk Telekom Arena’nın açılışında başbakan, takım taraftarları tarafından şiddetli bir şekilde yuhalandı. O gece onlarca taraftar terörizm suçlamasıyla gözaltına alındı. Bunun üzerine Kurt, 2003’ten beri devletin başında olan Erdoğan’a karşı hiçbir alanda görülmemiş büyüklükte bir gösteri yürüyüşü düzenledi.

2011 yılında Metin Kurt TKP’den (Türkiye Komünist Partisi) genel seçimlere katılma kararı aldı. Her zaman açıktan komünist

olmasına rağmen o zamana kadar hiç partili olmamıştı. Bu adımı atmasının sebebi, kendi açıklamasına göre, futbolun imajını temizlemektir. Çünkü yine bu seçimlerde efsanevi eski forvet Hakan Şükür AKP'den (2003'ten beri hükümette olan ılımlı muhafazakâr eğilimli *Adalet ve Kalkınma Partisi*), uluslararası alanda bir başka eski efsane olan Saffet Sancaklı ise ülkenin aşırı sağcı partisi ve Türk siyasetinin üçüncü büyük gücü MHP'den (Milliyetçi Hareket Partisi) adaydı. Metin Kurt kendisinin futbol oynadığı görüntülerle ve klasik komünizm görselleriyle donatılmış seçim video-sunda şu açıklamayı yapıyordu: "Her şeyi kirletenlerin eline hiçbir şeyi bırakmamalıyız, spor dahil. Sporcuların medya maymunu olmalarını ve onları sömürmeyi isteyenlere, boyun eğmemeliyiz. Boyun eğmeyin, sessiz kalmayın, korkmayın!"

Metin Kurt seçimleri kazanamadı. Hatta komünistler 64,000 oy (oyların %0,15'ini) aldı. Şükür'ün AKP'si 21 milyon oy alarak seçimlerin galibi olurken, Sancaklı'nın milliyetçi MHP'si 5,5 milyon oya sahip oldu. Bu, Metin'in kaybettiği son mücadele idi. 24 Ağustos 2012'de geçirdiği kalp krizi sonucunda 64 yaşında hayata gözlerini yumdu. Cenazesi, milli takım forması giymiş efsanevi fotoğrafının en önde taşındığı küçük bir komünist gösteriye dönüştü. Sonunda toprağa verilişi de kendi isteyeceği şekilde oldu: ideallerinin taçlandırıldığı bir şölen. Tıpkı hayatı ve futbolu gibi.

Solcunun Solak Şutları

Bir zamanlar kimseye imza vermeyen bir futbolcu vardı. Aslında adı Paolo Sollier'di fakat herkes onu *Ho-Chi-Minh* olarak tanıyordu. "Hiçbir zaman imza vermek için durmam, ama durup konuşmayı da hiçbir zaman reddetmem. Tabii sadece bir insan olarak kendimden bahsedeceksem konuşurum, futbolculuğumdan bahsetmek beni pek ilgilendirmiyor." Yıllardan 1973'tü ve İtalyan futbolunun C serisi takımı (Bizim ikinci lig B grubuna denk geliyor.) Cossatesse'de oynuyordu o zamanlar. "Birazcık muhabbet etsek de embesil embesil bir ilişkiden ziyade karşılıklı iki insan gibi bir ilişki kursak daha iyi değil mi? [...] Çocukları için imza isteyen ebeveynlerden bahsetmiyorum bile. Bunlar çocuklarına minik oyuncak tren alıp sonra kendileri oynayan tipler oluyor genelde."

Gel de çocuklara anlat bunu. Bir gün kendi siyasi eğilimleriyle pek alakası olmayan iki çocuk gelip imza almak istiyor. İmza vermeyi reddedince *tifosi* (tarafhtarlar) arasında kendilerini ciddiye almayan bu oyuncuya karşı belli bir düşmanlık başlıyor. Bunun üzerine Sollier, futbol divası olmayı reddedişinin siyasi motivasyonlarından bahseden bir açık mektup yazıyor. "Bu mektuptan sonra yine gelip imza istemeye, acaba Savona Alessandria kadar güçlü mü değil mi diye sormaya başladılar. Kafayı yiyecektim."

Takvimler 70li yılları gösteriyordu, İtalya'nın *anni di piombo* (terör) yıllarıydı. Siyasi istikrarsızlık ve toplumsal huzursuzluk ilk olarak şehirlerde büyük bir güvensizlik ve sokak şiddeti doğurdu. Bunun sonucunda ulusal siyaseti etkileme amacı taşıyan tüm ideolojilerden pek çok silahlı grup ortaya çıktı. Terörist grupların

sayısı o kadar çoktu ki solda her zaman fazladan birilerinin olduğu söylenirdi. Çünkü ideolojik cephanede her daim bir kızıl bomba daha olabilirdi. Futbol da bütün bunların dışında değildi; fakat sosyalizm ütopyası üzerine tartışacağınız kişiler de taraftarlar olmazdı. Sollier'in mücadele etme biçimi de buydu. Sahada şut atardı, dışarıda nutuk. Dudağının üstündeki dev komünist bıyığıyla havaya yumruğunu kaldırır ama bu selamlayışının anlamı tribünlerde pek bilinmezdi.

Paolo Sollier doğuştan solaktı. Torino'nun meşhur mahallesi Vanchigliet talı bir işçinin oğluydu. Ergenlik yıllarında "gerici kaprislere sahip iyi bir Katolik" olduğunu hatırlıyor. Fakat 20 yaşındayken bir tür siyasi kimlik krizi geçiriyor. Dönemin pek çok gencinin başına gelen bir kriz bu. Bu gençler, iş bulmak için fabrikalara akın eden anne babaları gibi ellerinde nasır taşımadıkları için suçluluk duygusuyla yetişen İtalyanlardı. Kişinin yaşamını aklıyla veya ayaklarıyla kazanması psikiyatrist koltuğuna davetiye demekti. Yeni dünya ellerle inşa ediliyordu.

O dönem İtalya'da siyasetin Telecinco'dan ibaret olduğu (Birkaç gün iktidarda kalan hükümetler oluyordu.) 1969 Nisan ayında Sollier işçilerin Mekke'si ola FIAT'ta seri üretime girdi. "Çalışma molalarında makinelerin yanına oturur şiir yazardım. Parayı böyle yendiğimi düşünürdüm. Yanılıyordum ama. *Avanguardia Operaia*'ya (aşırı sol birliği İşçi Öncülüğü) bu dönem katıldım."

Bir yandan Cinzano di Santa Vittoria Alba'da oynarken bir yandan Siyaset Bilimi okuyordu. Cossatessa'yle anlaşıncı fabrikayı bıraktı. Aylık 50.000 liralık teklif etmişlerdi. O 60,000 istedi. Başkan aslında iki mislini isteyecek sanmıştı. Öderdi de. Fakat 60,000 de işini bırakmasına, maaşının bir kısmını Leninist kolektife vererek yaşamını sürdürmesine yetecek kadardı. Bir liralık daha fazlasına ihtiyacı yoktu, bir liralık daha istemedi.

Peki, nasıl bir şeydi sahada komünist olmak? Dünya şutlarla nasıl yeniden inşa edilirdi? Cossatessa'nın yalnızca kuvvetli kaval kemiği olan gençleri ile savaş gazilerinin yaşadığı (ya da hayatta kaldığı) bir ligdeydi ve bu ligin en iyilerinden biriydi. Takımın başkan yardımcısı bütün şaşkınlığıyla anlatırdı durumu: "Yere düşürdükleri zaman bile hiçbir olay çıkarmadan rakibine elini ilk uzatan o oluyor." Soyunma odasında da devrimciliğinden dolayı

herkes tarafından eleştirilirdi. Saygın spor gazetecisi Gianni Mura ile yaptığı röportajda da devrimci çevrelerde sergilediği coşkunun aynısını göstermişti:

Siz, futbol dünyasında bir şeyleri değiştireceğinizi düşünüyor musunuz?

Değiştirmek isterim, yapabildiğim kadarını da yapıyorum zaten. Ben Sollier'im, Gianni Rivera ya da Luigi Riva filan değilim (O dönemin Xavi'siyle Iniesta'sı diyebiliriz.). Onlar belli bir diskura sahip olmaya başlarsa belki sesleri duyulur [...] Bir siyasi pozisyonunuz olmalı. Benim pozisyonum olsun demiyorum, karşıt bir pozisyon bile olur. Yeter ki bir yeriniz olsun. Peki, kim var İtalyan sporunda buna sahip? Kim çıkıp da "ben böyle düşünüyorum" dedi ki? Hiç kimse.

Onun dışında kimse dememişti, doğru. Hem kendisi hem bütün arkadaşları adına bir pozisyona sahipti sanki. Geriye bile bakmadan Serie B'deki Perugia ile anlaşmasını yaptı. Profesyonel futbol herkesin rüyasıydı. Elbette Sollier bu herkesin dışındaydı. Çünkü onun aklında başka şeyler vardı. En büyük stadyumlardan geçerken ne bıyık siyasetini ne de ideolojisini değiştirdi. Bu yüzden basında anıldığı ismi *Ho Chi Minh*'ten *Mao*'ya dönüştü. Gideceği yerde manşetlere çıkması daha kolay olacaktı şimdi. Artık çocuk değildi. 27 yaşında Perugia'da oynamaya başlarken her bir takım arkadaşına bir kitap hediye etti. Gabriel Garcia Marquez, Jacques Prevert'in şiirleri... Daha küçük olanlara da Corto Maltes'in çizgi romanlarını verdi. Antrenörün payına ise Cesare Pavese düştü. Tıpkı çıkardığı ortalar gibi etkili bir ithaf yazılıydı bu kitapta: "Yalnızca futbolla yaşanmaz."

Gollerini alkışlayan taraftarlara sıkı yumruğunu göstererek karşılık verirdi. Haberlerde ya forvetin arkasında oynadığı ya da kendisinin forvet olduğu yazardı, ama hep kendine has bir tarzla oynardı: Bütün sahada durmadan koşar, her topa giderdi. Sanki gösterdiği her çaba kurtuluşun kendisiydi. Maçlardan elinde *Das Kapital*'in bir kopyasıyla adeta Gaizka Toquero'nun daha saçlı ve daha zayıf bir versiyonu olarak çıkardı. Bir de takım başkanı Spartaco Ghini'den kendisine özel bir prim ayarlamasını istemişti: Attığı her gol için kendi kolektifinin basın organı olan *İşçilerin Günlüğü*'ne iki tane abonelik eklenecekti.

Sollier'in siyasi eğilimleri bilinmeye başladığında İtalya, zamanında Mussolini'nin tezahüratlarla karşılandığı Ascoli gibi stad-yumlara sahip, çalkantılı bir ülkeydi. Emilia'da Sollier'i kaçırmak-la tehdit ettiler ama ona göre hava hoştu: Bir işçi ,mahallesinde öğrenci evinde oturmaya ve verebildiği kadar röportaj vermeye devam etti: "Epey konforlu bir konumda olduğumu inkâr etmi-yorum. Ama elimden geldiğinde tersi bir hayat yaşamaya uğraşı-yorum. Maaşımın bir kısmı partiye gidiyor. Bana kalan kısmı ise ihtiyacı olan herkese açık."

Sollier hiçbir soruyu yanıtsız bırakmazdı. Hatta 19 Ocak 1976'da Corriere d'Informazione'de çıkan şu soruyu bile cevaplamıştı:

— İş sekse gelince de komünistsin. Hiç kıskançlık duymuyor musun?

— Herkes âşık olunca işin içine kıskançlığın girdiğini söylüyor. Kocaman bir yalan bu. Birçok kadını sevdim ama hiçbir zaman kıskançlık denen bu tuhaf hissi tatmadım. Birlikte olduğum ka-dın başka birini daha seviyorsa, sevsin, nedir yani sorun? Hatta bu ikinci ilişki bizim ilişkimizi de zenginleştirecektir.

— Peki, feministlere ne diyorsun?

— Şahsen gayet memnunum. Tabii lezbiyen olmadıkları sürece. Kendimi dışlanmış hissetmek istemem yani.

70'ler böyle yıllardı. Sollier yazı yazmaya devam etti, fakat ar-tık Mirafiori fabrikasındaki frezecilere övgüler düzmüyor, çok daha devrimci şeyler yazıyordu: "Gelen bu yoksul halkın her biri 5000'lik bilet olarak görünüyor gözümüze. Ve hep birlikte za-manda bir pencere açarak eğleniyoruz: Uyuşturucunun kendi-siyiz biz." Bu cümleler 7 Şubat 1976'da Torino'nun spor gazete-si *Tuttosport*'ta yayınlandı. Bugün komşunuz Paco'nun eline bir Marca alıp bunları okuduğunu düşünsenize. Ah, ne yıllardı 70'ler. (ç.n: Paco, İspanyolcada sıradan insanı anlatmak için kullanılan çok sık kullanılan bir isim. Marca, İspanya'da bir spor gazetesi.)

Sonra Perugia Serie A'ya çıktı. Artık futbolun en saygın katın-daydı. Sollier'in fikirlerini yayması için bundan iyi yer olamaz-dı. Ancak siyaseten geldiği seviye futbolculuğunun çok üstün-deydi. Bir yıl boyunca ortalama bir oyun sergiledikten sonra, oyunculara sözleşme yapılmasına izin verilen son dönem olan *calciomercato*'nun son gününde satıldı. Perugia'nın başkanı önce

akşamüstü yedide gelip kendisine transfer çıkmadığını belirtmiş, ertesi sabah ise çantalarını hazırlamasını, Rimini'ye gideceğini söylemişti. Bir telefon bile edilmeden. Kapitalizmin bu kadarıydı işte. Arkasında yatan mantık kadar saf kapitalizmdi: Bir sezon boyunca hiç gol atmayınca transfer edilmeye mecbur kalmıştı. Fakat Paolo Sollier kendini alınıp satılan mallardan biri gibi hissetmiş, Perugia'da geçirdiği o bir sene üzerine bir kitap yazmıştı: *Calci, sputi e colpi di testa* [Futbol, tükürükler ve kafa vuruşları] (1976).

Siyasi bir manifesto bekleyenler oldu tabii. Bugünden okundığında daha çok hafif bir otobiyografi ile belli fikirleri olan bir futbolcunun masum yazıları gibi duruyor. Kitabın sayfalarında Sollier'in fikirleri var ama özellikle futbolculuğuna yer veriliyor. 4. sayfa: "Am, futbolcuların en sevdikleri sohbet konularından biridir, am aşağı am yukarı [...] Bütün şakalar, sahip olduğu anormal derecede büyüklüğe bunlardan artık kaç tanesinin bahsedildiği bilinmeyen Zumbo'ya [Perugialı oyuncu] ya da şemsiye niyetine kullanabileceği sünnet derisiyle hepimizi gölgede bırakan Sergio'ya yapılır. Doğal olarak penis boyutunun ikincil öneme sahip olduğunu söyleyen cinsellik tezi askıya alınmış oluyor. Aşk yüzer gramdan satılırken sevişmeler metreyle ölçülüyor."

İnsanca, pek insanca. Sonuç olarak, ortaya, yazarın aklının kapılarını açıp, futbolu gizlisi saklısı olmadan herkese içeriden anlattığı, samimiyet açısından çok daha iyi bir kitap çıkıyor. Belki arkadaşlarını kızdırmıştır ama geri kalanlara bir iyilik yapmış oluyor.

Sollier, ayrıca hem solcu bir militan hem de bir Birinci Lig futbolcusu olarak kendi hesaplarını da kapatıyor: "Sonunda futbolda bir değerim olup olmadığını, bir de -en büyük korkumdur- götümlü pazarlıkçılara satıp satmayacağımı öğreneceğim. Oynanan futbolun, seyahatlerin ve antrenmanların dışında profesyonel futbol beni yiyip yutacak mı? Yoksa hayatımı mecburi yollara girmeden istediğim gibi yaşamaya devam edecek miyim?"

Sollier'in kendi mücadelesinin hemen yanbaşında yer alan aşırı solun o dönem İtalya'da uygulanmaya başlayan silahlı mücadelesini net bir şekilde reddedip kendi militanlığıyla ilgili yapılan şakalara gülüp geçebilmesi de zaman aldı: "Bugün Sollier kesin gol atar, karşı takımın kalecisinin adı Borghese [Burjuva]" ya da "Sollier neden hiç yorulmuyor, biliyor musun? Çünkü *Lotta Continua*'lı

[Kavga Sürüyor adlı aşırı sol örgüt]" gibi şakalardı bunlar. Ama hepsinden öte kendi duygusal çelişkilerini açıklaması zaman aldı.

O yılın sezon öncesi döneminde, bir orak-çekiç sevdalısı olan bu adam, aşırı sağcı, tahta göğüslü bir sarışın olan Grazia'ya vuruldu. Aşkın ideolojik çelişkilere galip geleceği nasıl kabul edebilirdi ki? "Âşık olamam. Ama âşık olmadan da duramıyorum. Aşırı zıtlıkların muhteşem bir sentezi bu. [Grazia] kıcının deliğine varana kadar faşist. Evet, onlardan biri, ama ben ne yapabilirim ki [...] Faşistlerin hepsi çirkin, cahil ve pis kokar sanırdım. Nasıl yanılmışım. Grazia'yla olmak sanki bir dostla birlikte olmak gibi: Kelimelerden mimiklerimize kadar anlıyoruz birbirimizi."

Kamunun önünde soyunup korkularını belli etmenin belli riskleri var. Hele ki futbolda. Paolo Sollier'i de yerden yere vurdular. Haftada bir en az bir tane komik çizim yayınlayan, bunların çoğunu da Sollier'in aşk-ideolojik-seksüel itiraflarına ayıran dergi *Il Guerin Sportivo*'nun sert yorumu "Yaptığından çok söyledikleriyle meşhur oyuncu" şeklindeydi. Solcu gazetecilerin yazdıklarına göre Sollier neredeyse her zaman iyi oynuyor, sağcılar için hiçbir şey beceremiyor, Hristiyan Demokrasisi'ne yakın olanlar için ise ortada bir yerlerde duruyordu.

Mao'nun kendini insanca, acımasız ve hatta neredeyse biraz sağcı hissettiği bir gündü. AC Perugia-AS Avellino maçıydı. Bitmesine çok az kalmıştı ki karşı takıma serbest vuruş gelince Sollier baraja geçti. Karşı takımdan Carlo Ripari öne çıkıp Sollier'e dirsek atmaya başladı. "Ben de kıcına tekme indirerek cevabını verdim." Hakem görmedi bunu. Aslında ekmeğini kazanmanın bir parçası bu da ama bizim forvet oyuncusu için hiç de öyle olmuyor. "Kendimi kaybetmiş gibiydim. Utandım. Hayatımda ilk defa bir ayağım tek başına hareket edip başını belaya sokuyordu."

En büyük hayal kırıklıklarından birini yaşamıştı ama yalnız bu değildi. Ütopik oyuncu, imkânsız davaların adamı Paolo Sollier'in de kendi hüsrânları olmuştu. Birinci ligde tek bir gol bile atmadı. Daha doğrusu AC Milan'a efsanevi bir gol atmıştı. Ama bir kural ihlali yüzünden iptal edildi, üstelik kendisi bile değildi kuralı ihlal eden. Tarihlerden 8 Şubat 1976'ydı. San Siro stadı. İkinci yarının 13'üncü dakikası. Perugia oyun taktiğini değiştirmiş, bir forvet ve iki ofansif orta saha ile oynuyordu. Sollier de 11 numaralı

formasıyla bu orta saha oyuncularından biriydi. Yakın zamanda yapılmış bir röportajda “bugün bile hâlâ içimi yakar.” diye anlatıyordu Sollier. “Siyah-beyaz fotoğraflarını gördüm. Top, bir çalım-dan sonra iki metre öteye bele kadar yükseliyor, Aldo Bet [Milan] ile Mario Scarpa [Perugia] itişirken ben gelişine vurup havalandırıyorum topu. Mükemmel bir gol oluyor, Enrico Albertosi [ev sahibi kaleci] öylece kalıyor, ben coşuyorum. Basının verdiği videoda kare kare izleyince takım arkadaşımın Milanlı oyuncuya faulünün olmadığı görülüyor. Yok öyle bir şey. Esas ben hakeme hakaret ediyorum.” Maç 0-0 bitti. Aynı sene Inter’le de 2-2 beraberliğe kalıyorlar. Perugia o sezon San Siro’dan mağlubiyet almadan çıkıyor.

Yine de en iyi futbol fotoğraflarının neredeyse hiçbiri saha içinde çekilmedi. 1977 yılında Rimini’de radikal sol, boş evleri mesken tutmuş birkaç ailenin evlerinden çıkarılmalarını protesto etmek için bir gösteri düzenledi. Sollier, tıpkı sahada olduğu gibi burada da ön sırada yerini aldı. Tam karşısında Rimini takımının kaptanı ve aynı zamanda polis olan Gianfranco Sarti duruyordu. Yerel gazete *Il Resto del Carlino* bu anı ölümsüzleştirerek şu soruyu sordu: Sarti’nin Mao’yu evine yollama gücü daha çok polisliğinden mi geliyordu yoksa kaptanlığından mı? O noktada düşman olarak orada bulunsalar da Sollier, tüm arkadaşlarının, “televizyonu Tanrı’yımsıçasına izleyen” geri zekâlılar olmadığını kabul etmek zorunda kaldı ki bir zamanlar bu tanımı kendi kullanmıştı.

İç yüzleşmeleri bundan ibaret değildi. Eski kulübü Perugia’yı oyuncuların ortak yönetimine ve taraftarların katılımına açmak yerine dikey bir model tercih ettiği için eleştirdi. Antrenörü Ilario Castagner’ı kolektif bir oyun izleme sözünü yerine getirmemekle, kendini çok büyük görerek alçakgönüllü davranmayı bırakmakla suçladı. Üstelik Sicilya’da olduğu gibi futbolda da *omertà*’yı (ç.n: mafyanın sessizlik yasası) bozmanın iyi olmayacağı bilinen bir şeydi. Ama Sollier hiçbir zaman bahane aramaya koyulmadı. Yıllar sonra 2008’de yayınlanan röportaj kitabı *Spogliatoio*’da (Soyunma Odası) kendisini futbolcu olarak tanımlanması istendiğinde şöyle cevap verdi: “Birkaç kez birinci ligde tatile çıkmaya hak kazanmış dürüst bir Serie B oyuncusu.”

Gelgelelim, bütün futbol kariyeri sağın karşısına dikilmekten ibaret de değildi. Rimini’de demir çavuş lakaplı, *büyük* Inter

karşısındaki başarılarıyla ünlü Heriberto Herrera'yla da karşı karşıya geldi. Herrera geçirdiği bir kalp krizi sonrasında birkaç yıl antrenmansız kalmış olmasına rağmen tekrar üç sezon daha Barcelona'ya önderlik edecek zamanı bulmuştu. Pek çok kişi askeri disiplinden gelen kanun ve düzen adamı teknik direktörün isyankâr Sollier ile iyi geçinemeyeceğinden korkuyordu. Gelgelelim ilişkileri şaşırtıcı derecede uyumluydu: "Herrera herkesten %100 performans beklerken ben %101 verirdim." 1976 yılının Noel'inde Sollier elde ettiği kadınlardan biriyle Paris'e gitmeye karar verdi. Dört gün kalması gerekiyordu fakat oyuncuların yalnızca üç iş günü tatil hakları vardı ve *el capo* Herrera'dan bir gün daha fazlasını nasıl isteyeceğini bilemiyordu. Takım arkadaşları artık o sezon bir daha maça çıkamayacak diye dalga geçerlerken sonunda Herrera, Sollier'e Paris'teki evinin anahtarlarını teklif etti; Sollier reddetti gerçi. Bir gün fazla izin alabilmesinin tek koşulu Fransa başkenti ziyareti sırasında en az bir kez antrenman yapmasıydı (Paolo, Lüksemburg Bahçesi'nde yaptı antrenmanını.). Öyle mutluydu ki Avellina'ya deplasmanda gol atarak tatil süresini daha da uzattı. Herrera, Rimini'den ayrılırken Sollier'e bir paket bıraktı. Üzerinde Arapça harflerle ebedi devrime bir çağrı işlemesi bulunan bir kırlentti bu. "Dostun Helenio Herrera'dan *piccolo* (küçük) bir hediye".

Sollier, Rimini'de üç yıl dayandı. Sol ayağında dört gol biriktirebilmişti (Gerçi bir tanesi ikinci yılında Avellino'ya attığı goldü ve aslında B Serisi'nde sayılırdı.). Ondan sonra o çıktığı basamakları iş arkadaşlarından sahalarına kadar ikinci sınıf, mütevazı bir futbola doğru ilerleyerek birer birer inmeye başladı. Burada *tiffosi*'nin çıkışlarda imza istemesine Paolo *Mao* Sollier dahil kimse engel olamazdı ama o hiçbirine imza vermedi.

Bir Çift Onurlu Pazubant

Franco'nun ölümüne iki ay ya var ya yoktu. Rejim, son bir barbarlık darbesiyle ödevini yerine getirerek ETA ve FRAP'tan (Devrimci Antifaşist Yurtsever Cephe) *beklemede tuttuğu* bir grup militanı daha idam etti. Jon Paredes *Txiki* ve Anjel Otaegi (ETA üyeleri) ve José Luis Sánchez Bravo, Ramón García Sanz ve Humberto Barena Alonso (FRAP) da bunlar arasındaydı. Bakanlar Kurulu, bu bahsi geçen grupların sekiz üyesine geriye dönük yargılama yaparak ölüm hükmü vermek için *ad hoc* (özellikle) oluşturulmuş olan Terör Karşıtı Kararname'yi (KHK, 10/1975) bunun bir ay öncesinde onaylamıştı. Bunlardan altısı (Aralarında iki hamile kadın da bulunuyordu.) yurtiçi ve yurtdışı baskılar sonucu serbest bırakıldı. Bu baskılar dünya çapındaki gösterilerden başlayıp Papa VI. Paulus'un yanında İsveç ve Meksika dahil birtakım ülkelerin başbakanları gibi en yüksek seviyeden idari güçlere ve Franco'culuk sırasında cumhuriyet karşıtı ayaklanmaya katılmış asker, Cortes avukatı ve diktatörün erkek kardeşi Nicolas Franco'dan gelen özür mektubuna kadar uzayıp gidiyordu. Ancak maalesef herkes kendi hikâyesini anlatacak kadar şanslı olamadı.

27 Eylül 1975 Cumartesi sabahı gerçekleşen infazlardan sonra bir öfke dalgası patlak verdi. Dünyanın pek çok yerinde, pek çok toplumsal çevreden tepkiler gelmeye başladı. Luis Eduardo Aute, en meşhur şarkılarından biri olan "Al Alba'yı (Şafak Vakti) ölenlere adadı. Bask Bölgesi'nde olağanüstü hal döneminin ortasında kitlelerin katılımıyla üç günlük grev ilan edildi. Xabier Sánchez Erauskin'in başına gelenleri ele alalım. Bugün

Bask Üniversitesi'nde profesör olan Erauskin, yazdığı *El viento y las raíces* (Rüzgâr ve Kökler) adlı eserini Txiki y Otaegi'ye adanmış için silahlı grupla işbirliği içinde olmakla suçlanarak Milli Mahkeme'den geçti. Bir yıl hapse mahkûm edildi ama yatmadı, fakat sonunda bu mahkûmiyet *boşa gitmemiş oldu*; çünkü 1983'te Kral'ın Bask Bölgesi'ne yaptığı ziyaretiyle ilgili bir eleştiri yazınca daha önce ertelenen bu cezası yüzünden hapse girmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Türkiye ve Hollanda'daki İspanya Elçiliklerine saldırılar düzenlendi ve İtalyan liman işçileri kıyılarına yanaşan İspanyol gemilerinde çalışmayı reddettiler. O dönemde Franco'culuk, sonun başlangıcını getirmekte olan "benim dediğim olur"cu bir darbeyle iyice batmaktaydı.

Peki ya futbol ne âlemdeydi? Susturuldu tabii ki. Yani neredeyse öyle oldu. O Cumartesi sabahı Racing de Santander oyuncularından Sergio Manzanera ve Aitor Aguirre, Kantabriya'daki otel odalarında ertesi gün çıkacakları Elche maçına konsantre olmuş konuşuyor. Bir anda İspanya Bağimsız Radyosu *La Pirenaica*'dan gelen (Komünist Parti'nin, iktidarın sansürlediği haberleri verdiği korsan radyo) zayıf ama belirgin sinyaliyle infazları duyuruyorlar ve dünya başlarına yıkılıyor. Bir şeyler yapmaları gerektiğine karar veriyorlar ama ne yapacaklarını bilmiyorlar. Sonunda basit bir jestte karar kılınıyor: Sardinero maçında siyah pazubant takmak. Karşılaşma öncesi soyunma odasında Manzanera'nın söylediğine göre "siyah bot bağcıkları" alıp küçük bir bant yaptıktan sonra çıkış koridoruna yöneliyorlar. Seremonisiz bir seremoniyle Sergio Aitor'a Aitor da Sergio'ya sarılarak minicik bir yas anı oluşturuyorlar. Öncesinde kimseye bahsetmemişler. Sergio'nun adını hatırlamak istemediği bir oyuncu yapmamalarını, kavga çıkacağını söylüyor ama dinlemiyorlar. Aguirre bugün bundan bahsettiğinde "Korkmuyorduk, korksaydık çıkmazdık." diyor.

Neredeyse kimse fark etmiyor, bir tek hükümet temsilcisi dışında. O da Racing'in başkanı José Manuel López-Alonso'ya bu ikisinin kollarında ne olduğunu soruyor. Hiçbir şeyden haberi olmayan adam ne diyeceğini şaşırıyor. Fakat hükümet görevlisi meselenin neyle ilgili olduğunun farkında; çünkü bu iki futbolcuya dair gelen *raporları* var. 1-0'lık skorla devre arası olunca (daha fenası gol de Aitor Aguirre'nin golü) soyunma odasında her kafadan

bir ses çıkıyordu. Basklı golcü daha sonra “insanlar bomba ihbarı var zannettiler ama biz ne olup bittiğinin farkındaydık.” şeklinde açıklıyor olanları. Başkana ve antrenöre gelen mesaj açıktı: Otoriteden gelen bilgiye doğrultusunda, ya bandı çıkaracaklardı ya da gözaltına alınacaklardı. Ses çıkarma amaçlarını yerine getirmiş olan oyuncular mesajı kabul ettiler. “Bu kadar olay çıkarmamış olsalardı aslında kimse fark etmeyecekti. Aslında işimizi kolaylaştırdılar.” diye belirtiyor Basklı futbolcu.

O gün tribünde Fernando Ortiz adında 13 yaşında bir çocuk da vardı ve kitlenin aslında bir şeyleri fark etmiş olduğunu anlatıyor bugün. Asociación de Peñas del Racing de Santander’in (Racing de Santander Kulüp Derneği) bugünkü başkanı yıllar sonra “Bir uğultu oldu. İnsanlar neden sadece o ikisinin bant taktığını soruyordu. Maç bittikten sonra nedenini anladık.” diye açıklama yapıyor. Devamında ise ekliyor: “Bu maçtan önce Aitor’un da Sergio’nun da solcu mu, milliyetçi mi ne olduğunu kimse bilmiyordu. Kimse konuşmazdı bile bundan.” 2009 yılında Dernek, Santander’de büyük sevgiyle hatırlanan Aguirre’ye şükranlarını sundu.

Maçın ertesi günü iki oyuncu ile birlikte Racing’in başkanı karakola gidip ifade vermek durumunda kaldılar. Maçın bitiminden sonra eve giden Manzanera ve Aguirre karakola gönüllü gittiler. Dönemin ABC’si olanları steril bir şekilde aktarıyordu: “Santander Hükümeti Toplumsal Araştırma Birliği’ne yürürlükte bulunan Terör Karşısı yasa ile cezalandırılacak eylemlerinden dolayı Racing takımı oyuncuları Aitor Aguirre ve Sergio ile ilgili önlem alınması bildirildi. Polis komiserliğindeki resmi kayıtlardan alınan bilgiler bu yönde. Racing’in iki oyuncusu geçtiğimiz Pazar günü sahaya kollarında siyah birer bantla çıkmış, maç arasında hükümet komiserinin talebi üzerine bu bantları çıkarmışlardı.”

Sergio polislerin gayet düzgün davrandıklarını söylese de Aguirre’nin çıkardığı ders bundan çok daha farklıydı. “Bazılarının yüzünden bize birer tane çakmak istedikleri okunuyordu ama tanınmış kişiler olduğumuz için kurtulduk. Dövselerdi daha kötü olacağını biliyorlardı. Bütün bunların ortasında bile akıllı davranan birileri vardı...” diye açıklıyor durumu. Basklı futbolcunun anlattıklarına göre Sergio’ya şu şekilde konuşmuşlardı: “Hadi bu [Aguirre] yapıyor, Basklı, tamam, ama sen Valencialisın, ne sikime giriyorsun bu işlere”.

Santanderli kulübün başkanı bütün bu süreç boyunca oyuncularını destekliyor fakat işin içinden nasıl çıkacağı konusunda fikri yok. Karakola gitmeden önce çocuklara bantları Racing'e üç sezon (1924, 1930, 1946-47) hizmet etmiş efsanevi eski başkan Ramón Santituste García Quintana'nın ölüm yıldönümü olduğu için taktıklarını söylemelerini tembih ediyor. Aguirre yaşadıklarını ironiyle hatırlıyor: "Buna inansın diye dua edecek bir tanrı bile bulamazdık. Gel de bandı neden sadece iki oyuncu taktığımızı açıkla. Üstüne üstlük doğru düzgün bant denecek bir şey de değildi, bağcıktı sadece." Eski oyuncu, Cántabrolu kulübün 1973'ten 1979'a kadar başkanlığını yapmış olan José Manuel López-Alonso Polvorinos'tan da o aylarda onlara nasıl davrandığını hatırlayarak sevgiyle bahsediyor. "Antrenman yapmaya, oyun oynamaya çıktığımızı söylerdi... ama saat onda evde olacaktık".

Hemen ardından tehditler başladı. Hem Racing'e, hem başkanın kendisine, hem de oyunculara yönelikti tehditler. Maçtan birkaç gün sonra *Alerta* adlı gazetede kimliğini belirtmeyen aşırı sağcı bir grup tarafından bir ölüm tehdidi yayınlandı. Metinde "Toledo'da toplanan Savaş Konseyi Aitor Aguirre ve Sergio Manzanera'yı idama mahkûm etme kararı aldı." diye yazıyordu. Oyuncular, hedef olduklarını basından öğrendiler.

Avcılığa meraklı Aguirre'nin ruhsatları iptal edildi, silahlarına el konuldu. Tehditlerden sonra iki çocuğuyla karısını memleketi Sestao'ya gönderdi. Sergio da Aguirre ile birlikte Santander'deki evde yaşamaya başladı. İkisine de gelen postalar bir anda durdu çünkü sevdikleri herkese mektuplarının okunduğunu, kendilerine yazmamalarını söylemişlerdi. Herhangi bir şey olursa Aguirre'nin Endülüslü bir arkadaşı mektup gönderecekti. Böyle bir mektup hiçbir zaman gelmedi. Endülüslü arkadaşın posta kutusuna gelen resmi bir mektup vardı ama. İsminin yanında Komünist yazan, sözüm ona Aguirre'nin yazdığı mektupta "Eğer gerçekten arkadaşımın bana yarım milyon peseta verirsin. Bana bu kadar ceza çıkardılar." deniyordu. Tabii ki Aguirre böyle bir mektup yazmamıştı. Polisin bu kadar olmadığını herkes bilirdi ve bu da yine polisin işiydi.

Bugün Sergio Manzanera yaptığı jesti futbol dünyası nasıl karşıladıysa aynı sakinlikle anlatıyor olanları: "Bereket hemen

sonrasında demokrasi geldi de sular duruldu ama evet, bir süre. Tehditler alırken insan çekiniyor. Hatta sokakta giderken, bir dükkâna girerken bile birisi seni ihbar edecek, kuş beyinlinin teki bir şey yapacak diye düşünüyorsun.” Sonrasında ekliyor: “Neredeyse kimse bize arka çıkmadı. Ama yüzümüze karşı bir şey söyleyen de olmadı. Kimse konuşmadı. O dönem konuşmamak daha iyiydi.” Aguirre’nin analizi neredeyse aynı. “İnsanlar bir şeyler diyordu ama kamusal alanda değil. Çok azdı söylenenler ama artık herkesin Franco’dan yaka silktiği belli oluyordu.”

İkisine de 100.000’er peseta ceza kesildi. Bu da bir servet demekti çünkü o zamanın parasıyla, Sergio’nun söylediğine göre “200.000 pesetaya bir daire alırdın. Birkaç aylık maaşımız demekti bizim. Ama onu bekliyorduk zaten.” Buna rağmen, dönemin başınının verdiği bilgilere göre, “Verilen para cezasının yanında iki oyuncunun normal hukuk davası devam ediyor.” Ancak bu süreç hiçbir zaman ilerlemiyor çünkü birkaç ay sonra Franco ölünce her şey çözülüyor. Aralarında Hristiyan Demokratik Parti’nin de bulunduğunu belirtmeyi unutmadıkları birkaç parti, görüntülerini kullanmak için kendileriyle iletişime geçiyor. Sergio, “Ben karakter olarak solcu bir insanım ama bağımsızım. Bir parti disiplinine tabi olamam.” diye açıklıyor. Aitor da “Seni kullanacaklarını görüyordun. Biz hiçbir partiye bağlı değildik.” diyerek onaylıyor onu.

Aguirre ve Manzanera arkadaşlardı. Her ne kadar zaman ve mekân onları ayırmış olsa da ikisi de hâlâ birbirlerine karşı inanılmaz bir şefkat besliyorlar. Oyuncuyken de düzenli olarak siyasetten de konuşurlardı. Ve ikisi de kişisel bir kardeşlik ve toplumsal bir tesadüf sonucu, 70’ler İspanya’sında futbolun taşıdığı küçücük anlam içinden bakıldığında anekdot olmaktan çok kahramanlık belirten bir jesti paylaşma kararı aldılar.

Gelgelelim her birinin ilerleyişi ve kariyeri, solun kendi taraftarları arasındaki farklılıklar dahil olmak üzere bu iki farklı İspanya hakkında fakir veriyor. Sergio Valencialı bir solcu, 27 yaşındayken okumak için futboldan ayrılıyor. Bugün biri Valencia’da diğeri Alcásser’de olmak üzere iki dış kliniği işleten bir dış hekimi. Hem o dönem hem bugün solcu biri olması fikirlerinden ve aldığı kararlardan geliyor. O jesti yapabilmesinin sebebi de bu. Aitor’un durumu ise bambaşka.

Aitor 1975'te hissettiklerinin “buradaki herkesin [Bask Bölgesi'nde] hisleriyle aynı olduğunu” söylüyor. “Biz Basklılar 1945 ile 1950 yılları arasında doğduk ve aynı kalıptan çıkmayız”. Bahsettiği bu kalıp, kendi büyüklerinin de zulmünü çektiği Franco'cu baskıydı ve bundan, kendi kısa anlatımıyla söyleyecek olursak, “onun da payına bir şey düşmüştü”.

Bu şey Aitor 18 yaşındayken gerçekleşti. İspanya Bisiklet Yarışlarından birindeyken memleketi Sestao'ya beş kilometre mesafedeki Erandio'da bir kiliseye birkaç tane İkurreña² asılmıştı. “İki çocuğu tutup bir temiz dövdüler, sonra da Aitor adında bir üçüncü kişinin daha olduğundan bahsettiler. Ortalıkta pek fazla Aitor olmadığından bana geldiler, Sestao'da oynadığım için tanınan biriydim. Evi me girdiler, beni dışarı attılar, artık bende nasıl bir duygu uyandırdığını tahmin edebiliyordundur.” diye anlatıyor. Franco karşıtlığı Bask gençliğinde bir çığ gibi büyüyordu, nasıl büyümesin. Sol ile yapılan bir işbirliği gibi bir şey değildi, hatta politik bir şey dahi değildi. “O yıllarda bu sadece bir histi. Ancak yıllar içinde ideallere dönüşüp daha siyasi bir biçim alıyor.” diye anlatıyor eski futbolcu.

Bugün Neguri'deki Aitor Restoranı'nı işleten Aguirre kendi toprağına ayrılmaz bir şekilde bağlı, tıpkı Sergio'nun kendi toprağında olması gibi. İkisini ayıran 350 kilometrelik bir yol, ilişkileri de pek çokları gibi zaman ve mesafeyle açılmış. Fakat sessiz bir futbol isyanının bayrağı ve tanığı olmuş bir futbol forması üzerinden birbirlerine korkusuzca taktıkları bir bot bağcığı onları her zaman bir arada tutacak.

Not: Racing de Santander o maçtan 2-1 galip çıktı. Kimse hatırlamasa da her iki gol de Aitor Aguirre'nin eseri.

² Bask Bölgesi resmi bayrağı

Fotoğrafta çıkmayan kahraman

Isaac Deutscher hayatını Lev Trotski'ye adanmış Yahudi asıllı Polonyalı bir gazeteci, yazar ve siyasi aktivistti. 1939'da 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Polonya'dan Büyük Britanya'ya doğru yola çıkıp, yaşamının geri kalan günlerini burada bir Uluslararası İşçi Birliği militanı ve Lev Davidoviç Bronştayn destekçisi olarak geçirdi. Troçkist coşkusu öyle büyüktü ki enerjisinin büyük kısmını Rus Devrimi'nin en kapsamlı kabul edilen tarihinin geliştirilmesine adadı. Her biri 500'er sayfadan oluşan, sırasıyla Silahlı Peygamber (1954), Silahsız Peygamber (1959) ve Sürgün Peygamber (1963) adlarıyla basılmış üç ciltlik bu koca eser 60'lı ve 70'li yıllarda Avrupa'da ateşlenen Troçkist düşüncenin temelini oluşturdu. 1967'de Roma'da bir kalp krizi sonucu yaşamını yitiren Bay Deutscher'in aklına-hayaline getiremeyeceği şey ise kitaplarının profesyonel bir futbol takımının otobüsünde tekrar tekrar okunacağı, satırlarının altlarının çizileceği ve her yanına notlar alınacağıydı.

1972'den 1978'e kadar Real Sociedad'da oynayan Josean de la Hoz Uranga bir yandan İspanyol futbolunun en üst seviyesinde ilerlerken bir yandan Deutscher'in eseriyle Trotski figürü etrafında dolanıp duruyordu. Hangi stadyuma gidiyor olursa olsun, o takım otobüsünde bulunanların önünde Sovyet Devrimi'ni övdüğünü duymak sıradan bir olaydı. Herkes olmasa da bazıları bu konuşmalara katılırdı. Yine de içlerinde tuhaf duran bir tipti. Bugün bile hâlâ eski takım arkadaşları kendisine *Trotski* diye seslenir.

Siyasi bilinci öyle bir seviyedeydi ki tam tarihi hatırlamasa da

(Franco'nun öldüğü 20 Kasım 1975'ten sonra ve 5 Aralık 1976'dan - kendisi için unutulmaz bir tarihtir bu ama olayların sırasını bozmayalım- önce olduğunu kesin hatırlıyor, böylece bu dönemi bir yıldan biraz fazla bir süreye sabitlemiş oluyoruz.) San Sebastián'ın eski kısmında diğer *abertzale*³ militanları gibi ETA (O dönem bağımsızlık savunuculuğuna varacak kadar Franco karşıtı bir gruptu.) hükümlülerinin affını savunan eleştiri bildirileri dağıtıyordu. Uranga, Guipúzcoa'da bugün bile kutsal sayılan bir kulübün ilk 11'inde dört sezondur oynuyordu. Bugün böyle tanınmış bir profesyonel oyuncunun sokakta eylem yapması tahayyül bile edilemez. Ama Uranga bir gömlek üstündü. Basklı siyasi hükümlülerin ve Franco'culuğun sürgün ettiklerinin affını talep ediyordu. Sonra milli polis çıkageldi. "Zorlu bir baskıyla karşılaştık. Hepimizin o dönemden polisle ciddi çatışma deneyimi var. Beni tanımışlardı ki bir noktaya kadar normal bir şeydi bu, çünkü Real Sociedad sayesinde kolayca tanınıyordum. Gözaltına alındım. Belediye genel merkez binasına götürüp bir temiz dayak çektiler. Sonradan da öğrendim ki bazı işyerlerine gidip Real oyuncularından birini dövduk diye hava atmışlar. Bunu da biliyorum; çünkü o iş adamlarının kendileri bana söyledi." diye anlatıyor Uranga.

Bugün tecrübe ettiğimiz futbol perspektifinden bakarsak bu sahnenin bambaşka bir dönemden kalma olmadığını görüyoruz; ama başka bir dünyadan olduğu doğrudur. Birinci Lig futbolcularından birinin sokakta bildiri dağıttığını görmenin mümkün olduğu bir dünyaydı bu. Bugün polisin bir futbolcuyu kimsenin haberi olmadan gözaltına alıp döveceğini kim hayal edebilir? "1979'da özerklik ilan edilmeden önceki çalkantılı bir geçiş dönemiydi. Kime şikâyet edecektin? Polise mi? Benimkinden daha kötü olan ama hep geri plana atılan dönemler de oldu, hâlâ da var. Kim çıkıp benim dayak yediğime şahitlik edecekti ki..." diye anlatıyor eski futbolcu Donosti merkezindeki hukuk bürosundan acı bir gülümsemeyle bakarak.

Uranga kendini sevmediği bir hayattan çekip çıkardı. Onun payına düşen hayat çimlerden çok deniz üstünde bir hayattı. "14 ile

3 Baskçada yurtseverlik anlamına gelen bu kelime, Bask milliyetçiliği ve mücadelesini ifade etmek için kullanılmaktadır.

18 yaşlarım arasında balıkçıydım. Babamla kardeşlerinin iki gemisi vardı. Evin en büyük oğlu olduğum için balık işinin başına geçmem gerekiyordu, zaten Pasaia'da okulunu okumuştum. Ama bu hayatı sevmiyordum, bıkmıştım artık. Elimde meslek lisesi diplomamdan başka bir şey olmadığı için buradan çıkmak benim için zordu." diye anlatıyor. Sonra hayatını yeniden yazması için futbol çıkageldi. "Ben o zaman Zarautz'da oynuyordum, sonra *Sanse (Txuri Urdin*'in kardeş takımı) beni çağırıyor. Eyaletin en iyi oyuncularını kapıyordu hep o ara. Aita'ma (ç.n: Kt. Baba) dedim: "İki yıl bir oynayayım, müsaade et." Teklif ettikleri iki yıllık sözleşmeydi. Babam, tamam, dedi ama en azından denizde çıkarabileceğim kadar para kazanmak zorundaydım. O yıllarda hamsi sezonu olan baharda 50.000 peseta, ton sezonunda da bir 50.000 peseta daha kazanılırdı. Yılda 100.000 eder. Ama Sanse bana fiks 15.000, aylık 1.500 peseta teklif ediyordu. Babam, yok, dedi; 100.000'i bulmak zorundaydım. O yüzden fiks parayı 40.000'e, aylık ödemeyi de 5.000'e çıkarmak zorunda kaldılar." diye anlatıyor Uranga yüzünde bir gülümsemeyle. Babanın gözü paradaydı. Fakat çocuğun harika bir stratejisi vardı: En üst seviye bir futbolcu olacak ve o kadar sıkı ders çalışacaktı ki babasının denizi bırakmasına izin vermekten başka çaresi kalmayacaktı. "İlk futbolculuk sözleşmemin yapıldığı o ilk iki sene ticaret uzmanlığı okudum. 3 yılda verinem gereken 33 dersi bir yılda verdim. Formasyonumu aldım. Sonuç olarak Real Sociedad'ın ilk 11'ine çıktığımda hem eğitimim tamdı hem bu kadar üst seviyede oynamaya başlamıştım. Babama beni denize geri döndürecek fırsat kalmamıştı. Böylece futbol beni sevmediğim deniz hayatından kurtarmış oldu."

Bir balıkçı kasabası olan Getaria'da doğdu. 60'lı yıllarda yaşanan göç, burada Bask Bölgesi'nin diğer yerlerindeki kadar önemli bir rol oynamadı. Bu nedenle nasıl ki balıkçı olması kaderinde yazılıysa kaçamayacağı bir başka özellik daha kazılıydı bedenine: bağımsızlık taraftarı olmak. "Bu duygu Getaria'da özeldir. Solcu mu olursun sağcı mı, o başka bir meseledir ama abertzale'sindir." diye özetliyor. Bugün de bölge aynı şekilde: 2.500'ün üzerinde bölge sakiniyle girdiği 2011 belediye seçimlerinde *Bildu* (koalisyon) ve Milliyetçi Bask Partisi beşer belediye meclis üyeliği kazanırken Aralar bir üyelik elde etti ve toplamda milliyetçiler 1.556 adet oy

pusulasına sahip oldu. Halk Partisi ile İspanyol Sosyalist İşçi Partisi sadece 32 (32!) oyu alan iki parti oldu.

60'lar ve 70'lerde Real'de oynamaya giden yol belliydi: Bir Guipúzcoa kulübünde ya da Real'in kendi küçükler takımlarından birinde oynamaya başlar, Sanse'den geçer, iyi oynuyorsan yukarı çıkardın. Bu durum yalnızca çocukluklarından beri belli bir hayat yolunu ve felsefeyi paylaşan oyuncular arasında özel bir kimya oluşturmakla kalmıyor, aynı zamanda Bask takımlarını bir şeyleri değiştirmek isteyen gençlerden oluşan küçük siyasi birimlere çevirmeye de yarıyordu. "Hepimiz gençler takımından ve kırsaldan geliyorduk. Çoğumuz kasaba çocuğuyduk ve birbirimizi önceden tanıyorduk. Oraların yapısı çok farklıydı, profesyonellikten çok daha uzaktı. 1972'de Sanse'den beş kişi ilk 11'e çıktık, bir yıl evvel de dört kişi aynı şekilde çıkmıştı. Büyük bir dostluk ve arkadaşlık hissi vardı. Maaşlarda da bugünkü gibi büyük farklar yoktu o yüzden tartışma da olmuyordu hiç. Siyasi açıdan da Rejim'in o çalkantılı son yıllarında af yanlısı ve Franco'culuk karşıtı kitle eylemleri yapıyordu ve herkesin kırsaldan geldiği bir soyunma odasında elbette ki baskın duygular milliyetçi duygulardı. Bütün gösteriler hep globaldi, bugünkü gibi ayrılıkçı değildi; çünkü edilen taleplerde hepimiz temsil edildiğimizi hissediyorduk." şeklinde analiz ediyor durumu Uranga. Halk çocuğu futbolcular halk için oynuyorlardı. "Bunlar herkesin hemfikir olduğu halk talepleriydi. Sen de halkın bir parçası olarak o şekilde davranıyor, o şekilde savaşıyordun. Bugünkü kulüpler kozmopolit kulüpler, bir Alman'dan veya başkasından kendini tanımlamasını istesen buraya dört yıl futbol oynamaya geldiğini, sonra da gideceğini söyler haklı olarak." diye ekliyor.

Bu toplumsal ve bölgesel hamurun Real Sociedad'ı hem sosyopolitika hem futbol bakımından bir laboratuvar haline getiriyor olması sayesinde hayli politikleşmiş takımlardan bahsedebiliyor olsak da Josean, kendisinin o gün şehrin ortasında bildiri dağıtması gibi sokaklarda taban hareketi yapan birinci lig oyuncularının çok az olduğunu kabul ediyor. "Belki ben biraz daha bilinçliydim ama bunları yapan başka arkadaşlar da vardı. İsim vermeyeceğim şimdi." diye açıklıyor. Bunlardan birinin Inaxio Kortabarria olduğunu bilmek için Sherlock Holmes olmaya gerek yok tabii.

Kortabarria defansın ortasında oynuyordu ve Real Sociedad'ın gelmiş geçmiş en iyi dönemi olan 1981 ve 1982 yılları şampiyonluğundaki kaptan pazubandı ona aitti. 1972'de 21 yaşındaydı ve Real'in ilk 11'ine yeni çıkmıştı. Mundo Deportivo (Spor Dünyası) gazetesi kendisine milli takım antrenörü Ladislao Kubala'nın dikkatini çekmek isteyip istemediği sordu. "Kim istemez ki?" diye yanıtladı genç futbolcu. "O günler gelir mi?" diye ısrar etti gazeteci. "Umarım gelir, en azından gelsin diye ben elimden geleni yapacağım." diye açıkladı Kortabarria. Geldi de. Milli takımdan çağırdılar. 1976 ve 1977 yılları arasında dört kez forma giydikten sonra artık yeter dedi. Milli takımı hissetmiyordu artık. Bu sürecin nasıl geliştiği kesin olmamakla birlikte (Verileri doğrulamak için kendisiyle iletişime geçmeye çalıştık fakat konuyla ilgili açıklama yapmayı reddetti.) bütün veriler Federasyon'la aralarında bir saldırmazlık anlaşması yapıldığına işaret ediyor. Bu anlaşmaya göre kendisini bir daha milli takıma çağırmayacaklar, karşılığında ise İspanya'nın o dönemki en iyi defans oyuncularından birinin milli takımdan tamamen çekilme sebebi bir skandala dönüşmeyecekti. Daniel Gómez Amat'ın *La Patria del Gol* [Golün Anavatanı] (2007) adlı kitabında da Kortabarria, İspanyol milli takımıyla olan ilişkisine dair yalnızca bir iki detay vermekle yetiniyor. "Herkesin takımı mı? Peki, herkesin olsun... Bazılarımızın başka takımları da vardı. Ben o milli takımda oynarken Franco daha hayattaydı, o yüzden epey cesur olmanız gerekiyordu. Benim her zaman bir takımım, bir formam oldu. Ama [Baskılar ve Katalanlar olarak] İspanyol marşı okunurken dik durup durmadığımız hep bir merak konusuydu. Burada sana marş okunurken hükümet gözlemcisinin önünde dik durup durmadığın soruluyordu. Onlar için önemli olan buydu." Her şeyden önce Kortabarria solcu bir abertzale aktivistiydi, halen de öyle. Şu anda emekli ama hâlâ Bask siyasi eylemlerinin bir odak noktası olmaya devam ediyor. Mesela 2012'de sağlık durumu kötü olan on dört ETA'lı makhumun serbest bırakılması için yürüyüş çağrısı yapan on dört kişiden biriydi. Yürüyüşe önce *Audiencia Nacional* [Milli Mahkeme] tarafından yasak getirildi, sonra izin verildi.

70'lerde ve 80'lerin başında solcu abertzale futbolunun meşalesini taşımış olan bir başka büyük isim de hiç kuşkusuz José Ángel

Iribar'dı. Athletic Bilbao'nun Çopo (ç.n. El Chopo: Kavak) lakaplı file bekçisi ve kaptanı 1964'ten (Avrupa Kupası'nı kazandığında) 1976'ya kadar 49 milli maç oynayarak İspanyol milli takımının tartışmasız kalecisi oldu. "Başka seçenek yoktu. Ya oynayacaktın ya emekli olacaktın. O dönemde milli takımda oynamak neredeyse doğal bir şeydi diyebiliriz." şeklinde anlatıyor bize. 1978'de *Batasuna*'nın Birinci Ulusal Komitesi'ne bağımsız Biskay temsilcisi olarak katıldı. Bir diğer ünlü *Jabo* Irureta'nın yanında oturuyordu. 150 Basklı siyasi hükümlünün serbest bırakılmasını talep eden Asociación Pro Amnistía de Vizcaya (Biscay Af Örgütü) kurucularından biri oldu. Milli takıma tekrar çağırılmadı: "Ne garip, halbuki tam 50'nci maçım olacaktı, üstelik tam da epey iyi bir dönemimdeydim," diye dalgasını geçiyor. Kendi halkı için bir sembol haline geldi. "Bask dilinin yasağının tamamen kaldırılması, özerkliği ve eş resmi dil olarak kabul edilmesi, ayrıca Bask bölgesel kanunlarının geri getirilmesi asgari taleplerimizdir. Bundan azını kabul etmiyoruz. Üstelik bugün halkın talep ettiği de budur. Bu hedefler gerçekleştirildiği zaman bir sonraki aşama artık siyasetçilerin elinde olacaktır." şeklinde konuşuyor. Söylediğini yaptı da. Her zaman abertzale soluyla ve Bask kültürüyle ilişki halinde kalmış olsa da ön planda olmayı bıraktı. Jübile maçından gelen parayı da Bask okullarına destek vermek için kullandı.

Şimdi 1976 yılına yolculuk yapıyoruz. Franco'nun ölümüyle öfke dinmedi. Aynı yılın Mayıs ayında Venezuelalı Sofia Imber dönemin İçişleri Bakanı ve İspanyol Hükümetinin Manuel Fraga Iribarne'yle yaptığı röportajda kendisine bütün bölgesel bayrakları asmak serbestken neden İkurriña bayrağının yasak olduğunu sordu. Fraga şöyle yanıtladı: "Memnuniyetle yanıtlayayım. Bask bayrağı dışında bütün bölgesel bayraklara izin verdik; çünkü bu bölgesel değil, ayrılıkçı bir bayrak. Söylememde bir sakınca yoksa sahte bir bayraktır diyeceğim. Biscay, Álava ve Guipúzcoa illerinin bayrakları çok birbirinin tekrarı bayraklar. Bilbao ve Álava sancakları hergün asılıyor. Fakat ikurriña amblemi ile Bask sahte amblemi Sabino Arana tarafından ayrılıkçı hedeflerle çizilmiştir... Üstelik İngiliz bayrağının da kötü bir kopyasıdır ve *Union Jack*'in (İngiliz Bayrağı) diğer renklere aktarılmış hali bir İspanyol için doğru bir paralellik taşımıyor. Ayrıca bu bayrak pek çok Basklı için

olduğu gibi elbette İspanyollar için de bir hakarettir. Bir bayrak için İspanyol birliğine saldırmakla tamamen masum olan Katalan veya Valencia bayrakları arasında fark var... Size şu kadarını söyleyeceğim: Bu soruyu ben de sordum ve bu bayrağı hiçbir şekilde kabul etmediklerini söyleyen Basklılar oldu. Basklıların çoğu bu bayrağı istemiyor. Bunu söylerken İspanyollardan değil Basklılardan bahsediyorum. Ne olursa olsun, bu bayrağın asılmasına müsaade etmeden önce benim cesedimi çiğnerler.”

O halde İkurriña bayrağının yasallaştırılması talebinin yalnızca milliyetçi bir talep değil, aynı zamanda bir demokrasi talebi olduğunu farketmek zor değil. Bu talep, abertzale halkının bir parçası olan Real Sociedad futbolcusu, futbol oynamak için gittiği bitmek bilmeyen yollarda Troçki’yi hem okuyup hem savunan Uranga’nın hem kendi hem halkı için dillendirdiği bir talepti. Açıklamasında “1976’da ikurriña bayrağının yasallaştırılmasını savunan hareket çok kuvvetliydi. Yakın olduğunu biliyorduk. Ama süreci ilerletmek için biraz ittirmek gerektiğine inanıyorduk.” diyor.

Böylece aynı yılın 5 Aralık günü Atocha’daki Bask derbisi gelip çatıyordu. Uranga’nın aklına bir fakir geldi: İki takımın oyuncuları sahaya ellerinde illegal olan İkurriña bayrağıyla çıkacaktı. Alınacak risk çok büyüktü çünkü cezai sonuçları olabilirdi, gerçi kimse bunun gerçekten olacağını düşünmüyordu (“Gerçekten bir ceza alacağımızı düşünmüyorduk. En iyi ihtimalle para cezası gelirdi, belki bir daha dayak yerdik, fakat hapse girmezdik.” diyor), ama çok gizli davranmak gerekiyordu. İki takım arkadaşıyla buluştu: Birincisini tahmin etmek kolay, Kortabarria. İkincisinin ismini vermek istemiyor. Maç gününe kadar sırrı saklıyorlar: Kimseye, takım arkadaşlarına bile bahsetmeyecek, aynı stattaki Athletic oyuncularına teklif götürecekler. Arkadaşlarına söylediklerinde bir anlaşmazlıkla karşılaşmıyorlar. Bilbao tarafında Iribar bir on dakika istiyor ve sonrasında eğer bütün oyuncuların ortak aldığı bir karar olmazsa kabul etmeyeceklerini söylüyor. Bu noktada durum değişebilirdi. Dani vardı orada.

Athletic kaptanlarından Daniel Ruiz Bazán’ın, yani *Dani*’nin babası La Rioja’da doğmuş bir jandarma görevlisiydi. 2011’de *El Correo*’ya verdiği yaptığı bir röportajda “40lı yıllardı. Jandarmaya yazılmış çünkü ayda 200 peseta ödüyorlarmış. Bir köylünün

toprakta çalışarak hayatta kazanamayacağı para” diye açıklıyordu eski futbolcu. Uydurulan yalan yanlış bir efsaneye göre paragöz forvet oyuncusu, *Çopo*’nun Benemérita karşıtı yaptığı bir yorum yüzünden Iribar’la kavga etmek için diklenmiş. “Hikâye *Don Balón*’un ‘Balonazos’ kısmında yayınlandı. Gerçekle yakından uzaktan alakası yok. Resmen olmamış bir şey, tamamen yalan, uydurdular hepsini. Iribar’ın babamı nasıl sevdiğini bilmezsiniz.” diye ekliyordu.

Yani İkurriña bayrağıyla çıkma fikri Athletic’in soyunma odasında da ortaklaşa alınıyor. Bugün De la Hoz da “Eğer ‘hayır’ deselerdi, ne bileyim, belki hiç çıkarmazdık bayrağı, çünkü esas olay iki büyük Bask takımının birlikte çıkarmasıydı.” diyerek bunu doğruluyor.

Sır saklandıktan ve her iki takımdan da onay alındıktan sonra macera *filmine* geliyordu sıra: ikurriña bayrağının Atocha’da sokulması. O gün Josean de la Hoz takımda değildi. Kız kardeşinden bir İkurriña bayrağı dikmesini istedi. Getaria’daki aile evinde olaklardan haberi olan bir tek oydu. Oğullarının yemekten sonra elinde bu kadar riskli bir şey taşıyarak stadyuma doğru gittiğini anne ve babası bile bilmiyordu. Hepsinin üstüne bir de yolda polis durdurdu. Arabayı arıyorlar fakat bayrağı bulamıyorlar. Hikâyenin geri kalanını eski futbolcu kendi ağzından anlatsın: “Atocha’ya vardım. Duque de Mandas sokağına bakan birkaç tane geniş penceresi vardı. Bu pencerelerden biri Real’in soyunma odasının penceresiydi. Daha önceden birine geldiğimde kapıyı çalacağımı söylemiştim. Pencere camına tıklattım, açtılar, paketi içeri verdim. Sonra o gün takımda olmamama rağmen Real oyuncusu olduğum için stada giriş iznim var diye normal bir şekilde geçip girdim soyunma odasına. Hem bizim oyuncularla hem Athletic’in oyuncularıyla konuşulduktan sonra artık işe koyulmaya karar verildiğinde sorun İkurriña’nın sahaya nasıl çıkartılacağına geldi. Bir taraftan diğerine gitmek için normalde bu tür maçlarda polisle dolu olan bir kısımdan geçmek gerekiyordu. Bayrağı Salva Iriarte’ye verdim, o da içine sularla koyduğumuz poşete sokarak sahaya girdi, banka oturdu. Sonra herkese dönüp ‘Merak etmeyin. Bayrak bankta, [Salva] Iriarte’de. Alıp sahaya çıktıktan sonra size vereceğim.’ dedim. Öyle de oldu. İki takım iki paralel sıra halinde

çıkıyordu. Ben ortalarına geçtim, Iribar ve Kortabarria'nın tuttuğu gergin bayrağın arkasında yürümeye başladım. Polis müdahale etmek isteseydi bütün bu mizansenin ortasına girmek zorunda kalacaktı. Çok sert bir görüntü olurdu. Her şey sona erdiğinde ötekilerin hepsi maç oynamak zorundayken ben soyunma odasının polisin bulunduğu kısmına dönmek durumundaydım. Açıkçası ben yine beni gözaltına alıp karakola götürürler zannediyordum. Ama ilginç bir şekilde götürmediler. Öyle ortak bir hareketti ki her şey çok duygusaldı, insanlar o kadar çok tepki verdi ki bir şey yapsalar işler karışacaktı. Maçı izlerken herhalde iki üç gün beklerler, ondan sonra beni alırlar diye düşündüm. Ama almadılar. Bana bakmadılar bile. Yokmuşum gibi davrandılar. Maçı takip eden günlerde takım normal hayatına geri döndü, kimse bir şey olacak korkusuyla yaşamıyordu.” diye hatırlıyor. Athletic'tekiler için de aynı durum geçerliydi.

Atocha'da o birkaç dakikada yaşananlarla ilgili birden fazla tanıklık bulunuyor ve hepsi de ortak bir tepki ve duygudan bahsediyor. Buradan da bir fotoğraf kalıyor geriye: Kortabarria ve Iribar, arkalarında eski Atocha tribününü ve maç öncesinde stadı canlandıran kırmızılar içindeki bir *ponpon kızlar* grubunu almış, gururla bayrağı tutuyorlar. Bayrağın arkasında ise tarihin gerçek kahramanı Uranga'nın kot pantolonlu bacakları görünüyor yalnızca. Bir kuşağa damgasını vuran bir görüntüdür bu. Örneğin 2009 – 2011 yılları arasında Real Sociedad'ın antrenörlüğünü yapmış olan Bask asıllı Uruguay vatandaşı Martín Lasarte'nin küçükken Montevideo'daki evinin odasında bu fotoğraf asılıymış. Bu arada o maçı Real, Athletic'i 5-0 yenerek alıyor. Athletic pek iyi bir oyun çıkarmamıştı, zaten üç gün sonra daha önce San Mamés'te Milan'ı 4-1 yenerek neredeyse garantilediği UEFA Kupası elemesinin deplasman maçını oynamak için Giuseppe Meazza'ya gideceklerdi. Ikurriña derbisinden sonra Iribar, o dönem âdet olduğu üzere, Cadena SER'den José María García'nın mikrofonlarına çıktı. Her zaman neyi nerede soracağını bilen García doğrudan Çopo'ya giderek çat diye kendisini İspanyol hissedip hissetmediğini sordu. Küçük bir aradan sonra kaleci bozdu sessizliği: “Olduğum kişiyim, kendi toprağımdanım.”

İç Savaş'ın sonundan beri Ikurriña bayrağının bir misillemeyle

karşılaşmaksızın kamusal bir eylemle ilk defa gösterilmişti. Eylemden birkaç gün sonra 19 Ocak 1977’de San Sebastián’daki Constitución Meydanı’nda dalgalanıyordu yine. Artık *de facto* yasallaştığı gün oldu o gün. 1979’daki Özerklik Yasası İkurreña’yı Bask Özerk Topluluğu’nun resmi bayrağı olarak kabul etti. Fakat bütün bunların öncesinde futbol vardı. Uranga’nın kız kardeşinin diktiği o İkurreña bayrağı bugün Real’in müzesinde. “Normal tabii. Yalnızca halk için değil, Real için de tarihi bir andı.” diyor eski futbolcu. Kendisi de mavi beyazlı takımdaki kariyerinden çok bu maç sayesinde tarihte yerini alıyor. “Bununla hatırlanıyor olmaktan memnunum, benim için bir gurur kaynağı çünkü; Bask halkının isteğini biraz olsun hızlandırmakta payımıza düşeni yapmış olduk.” şeklinde açıklıyor. 1976’da hukuk kariyerine başlıyor ve hızlı eğitim hayatının bir geleneği olarak 5 yıllık okulu 3 yılda bitiriyor. Zaman zaman tribünlerde duyduğu şeyler hoşuna gitmediği için artık stadyuma gitmese de oyuncuların daha çok siyasi katılım göstermesi amacıyla eski oyuncular birliğinde çalışmalar yürüterek Real’e yakın durmaya devam ediyor. “Bence kendilerini daha fazla vermeleri lazım; ama her zaman paranın hükmü geçecek. Zannediyorlar ki sağlam bir hayır işi yaptılar diye bir destek çıkmış oluyorlar. O dönemin yıldızı kimse birkaç fotoğraf çektirsin, olsun bitsin bu iş diyorlar. Hele ki diğer bütün işçilerden daha fazla kişisel güvenliğe sahip olan, söyledikleri her zaman daha fazla etki yaratan, ayrıcalıklı kişiler olduklarını düşünürsek daha fazla gerçek katılım göstermeleri lazım.” şeklinde konuşuyor.

Ocak 1949 doğumlu Josean de la Hoz Uranga bugün 64 yaşında ve ofisi San Sebastián’ın göbeğinde bir sokakta yer alıyor. Tam karşısında ilginç bir bar var: Sabahları garsona adıyla seslenip kahve isteyen müdavimlerin doldurduğu, pavyon havasında bir yer. The Smiths, The Clash ve Lou Reed’in *Rock and Roll Animal*’i gibi plaklardan müzik seçilebilen bir kabini var. Barın arkasında 40’ına varmamış bir tip. Bir köşede Real Sociedad’dan imzalı fotoğraflar duruyor. Bunlardan biri Luis Miguel Arconada imzalı. Fotoğrafta o dönem hâlâ *txuri urdin*’li olan genç José Mari Bakero ile Nou Camp’ta esneme egzersizleri yapıyor, bir taraftan da bordo mavili Diego Maradona bu sahneyi izliyor. Ayrıca Real’in efsanevi orta-saha oyuncusu José Antonio Arzak’ın da birkaç enstantanesi var.

Kendisi daha sonra De la Hoz'un arkadaşı olduğu gibi mekânın da müdavim müşterilerinden. Barın garsonuna diyorum ki tam karşısında İkurriña'lı futbolcunun ofisi var, başka da bir şey eklemiyorum. "Uranga mı? Şu girişte mi?" diye soruyor şaşkın. Tabii ki kim olduğunu biliyor. Kahramanlar pek çıkmazlar fotoğraflara ama yerleri kalır sonsuza kadar.

Futbolun Sesi Kesildiğinde

1983 yılına kadar yönetimde kalıp Arjantinlileri terörize eden cuntaya dönüşecek olan askerler 24 Mart 1976'da iki şey yaptılar: María Estela Martínez de Perón hükümetine son veren bir askeri darbe gerçekleştirdiler, bir de futboldan bahsettiler. Ülkeyi yönetecek olan bu *milico* takımı milli sporun/dinin büyük sevdalıları değildi. O derece bozuktular. 1981'den itibaren Arjantin'in *de facto* başkanı olacak Jorge Rafael Videla basketbol seviyordu.

Fakat ilk yapılan toplantılarda Arjantin yakın tarihinin ilk sayfasına futbol büyük harflerle yazıldı. Bir yandan darbe yürütülürken, milli takım Polonya'nın küçük şehri Chorzów'da Polonya milli takımıyla karşı karşıya gelecekti. Sonuç olarak cunta yönetimini başlatan 23 no'lu bildiri 22 no'lu bildirideki kararın (tüm kamusal eylemlerin askıya alınması) bir kısmını iptal etti, tek bir istisna dışında: Ulusal televizyon bu futbol maçını canlı vermek için kesintiye uğratılacaktı.

Arjantin'de futbolla ilgili olan hiçbir şey tesadüf değildir. Bu kararlar hedeflenen, askeri darbenin korkunçluklarını çok iyi tanıyan bir ülkeye, kendisini neyin beklediğini çok iyi bilen bir halka bir parça normallik göstermekti. Ayrıca bir yandan da halkı özleyeceği her şeyden mahrum bırakmamaya çalışıyordu. Özgürlükler elden gidecekti ama futbol olacaktı yine.

El Matador Mario Kempes darbe haberini aldığı anda ağlamıştı. Fakat takım arkadaşları kadar kendi de biliyordu ki ne olursa olsun hemen normale geri dönecekti. Polonya'da karşılaşmaya çıkacak heyet başkanı Pedro Orgambide'e bir telefon geldi ve milli takıma

bu maçı ve Avrupa'da gerçekleşecek diğer maçları oynaması konusunda baskı yaptı. Oyuncular bir toplantı yaptıktan sonra devam etmeye karar verdiler ve maçı 2-1 aldılar. Arjantin'in iki golünden biri toplantıda eve dönmek istediğini söyleyenlerden biri olan Héctor Scotta'nın elinden çıktı. Komünistliğiyle tanınan antrenör César Luis Menotti o günlerde "Hükümet darbeleri bu ülkeyi 100 yıl geriye götürdü." açıklamasını yapmış olmasına rağmen yola devam etmeye karar verdi. Böylece diktatörlük ile futbol arasındaki sessizlikler, dayatmalar ve şaibeli anlaşmalar başlamış oldu.

Futbol ile bu haysiyetsizliğin oluşturduğu ikilik 1978 yazında öyle trajik bir tango dansına kalkışacaktı ki Arjantin Dünya Kupası, iktidarın sporun adaletsizlik ve ölüme tepki verme kapasitesini yok etmek için yine sporu nasıl kullanabileceğinin en pis gösterilerinden birine dönüşecekti. Futbolcular elbette nereden bakıldığına bağlı olarak ya suç ortağı ya şahit oldular, gerçi kendilerine sorulduğunda bilgisizliklerinden dem vurdular, şimdi olsa yine aynısını yaparlar. Gerçekte ne olup bittiğini bilmediklerini söylüyorlardı. O günlerde Arjantin'in kendi halkının çoğu gerçeklere gözlerini kapamayı tercih ettiğinde de çok fazla sitem etmeye yer yoktu.

Peki, bir futbolcu da çıkıp bu baskının kurbanlarıyla dayanışma içine girdi mi? İçlerinden biri kendi ayrıcalıklı konumundan yararlanıp acı çekenlere yardım etmek için küçücük de olsa bir şey yaptı mı? Cuntanın bütün dünya önünde kendi imajını temizlettiği çimlere o formlarıyla çıkanların vicdanı temiz olabilir mi? Genelleme yaparak kesin ve kamusal bir eylem arayacak olursak tüm bu soruların cevabı hayır olur.

Özetle, futbolcuların tamamı en azından açık bir şekilde müdahil olmadılar. Profesyonel futbolun doğal durumu budur: En büyük kahramanlarının en büyük çoğunluğu 78 Dünya Kupası gibi bir "suçüstü" olayı karşısında bile kendini riske atmaz. Fakat bu turnuvada öyle mitler ortaya çıktı ki ya hepsi yalan ya da en azından abartı. Bu hikâyeleri anlatanlar bunları birinci elden yaşamış kişiler olmalarına rağmen bunların doğruluğunu garantileyemiyoruz.

"Hollandalı ve İsveçli oyuncular Meydan'a geldiler. Bizimle birlikte yürüdüler. Hollandalılar her Perşembe Meydan'da toplanıp gösteri yaptığımızı biliyordu. Dünya kupasının açılış günü de bir

perşembeye denk gelmişti. Yanımıza gelip kendilerini tanıttıktan sonra bizimle yürümeye başladılar. Şimdi Hollanda seyahatindeyken iki üç tanesiyle konuştum. Çok duygulanmışlardı. Bu muhalif soykırım partisine karşı durmak için annelerin sarf ettiği eforun değerini biliyorlardı. Genel anlamda Hollanda halkı bizim için çok özeldi.”

Mayıs Anneleri kurucu başkanlarından Nora de Cortiñas böyle anlatıyor olanları. Otuz yıldan uzun süredir devam ettirilen unutkanlığa karşı verdikleri mücadeleye adadığı o enerjile telefonda yapıyor görüşmeyi. Saygıdeğer ve inanılmaz derecede ikna edici bir kadın. Fakat anlattıkları gerçeğin tamamını yansıtmıyor.

“Evet, oyuncular bizi görmeye geldiler, doğru. Ama yok, onları hatırlamıyorum, hatta soyadlarını bile hatırlamıyorum. Nerden bileyim? Sarışın, uzun boylu oldukları için futbolcu olduklarını biliyorduk... Zaten tam bir çılgınlık yaşanıyordu: Biz yürürken insanlar bizi aşağılıyordu.”

Bu da Mayıs Anneleri’nin başkanı Hebe de Bonafini’nin ifadesi. O da evinden telefonla yapıyor görüşmeyi. Annelerin mücadelesinin uluslararası seviyede en çok tanınan yüzü şüphesiz onunki. İyi bir hafızaya sahip bir başka kadın o da. Fakat onun söyledikleri de gerçeğin bütününe yansıtmıyor.

“Plaza de Mayo’ya nazır Cabildo binasının saati öğleden sonra üçü gösteriyor, tarihlerden 8 Haziran Perşembe. Meydanın diğer ucunda Arjantin hükümet merkezi Casa Blanca’nın zayıf bir kopyası olan Casa Rosada’nın girişinde iki muhafız duruyor. Çatıdaki teraslarda üç asker etrafı kolaçan ediyor. Meydanda birkaç kişi banklarda oturmuş kış güneşinin tadını çıkarmakta. Birkaç dakika sonra aynı sarı-mavi spor ceketten giyinmiş yedi sekiz sarışın genç çıkageliyor.

İsveç milli takımın futbolcuları bu gelenler. 110’uncu milli takım maçına çıkarak daha yeni bir rekor kırmış olan Björn Norqvist, yetenekli kaleci Ronnie Hellström, forvet Staffan Tapper vs. Elleri video kameraları, bellerinde fotoğraf makineleriyle tamamen turist görünümündeler.”

Le Monde gazetesinin 10 Haziran 1987 tarihli sayısının sekizinci sayfası için Arjantin’e gönderilen Gérard Albouy böyle yazıyor olanları. Dünya Kupası’nın Avrupa’dan görülme şekli bir kâğıt

üzerinden böyle yansıtılıyordu: Sadece futbolla ilgili olan haberlerin yanında Arjantin diktatörlüğüne karşı Grenoble’da yapılan bir gösteri haberi bulunuyor, ya da İsveçli futbolcuların Anneler’le birlikte meydanda olduğunu gösteren bir *yan haber*. Sorun şu ki, bu anlatılanlar da hâlâ gerçeğin tamamı değil.

Üzerinden 30 yıldan fazla zaman geçti artık fakat 30 yüzyıl geçmiş gibi. Bunca acının arasından seslerini duyurmaya çalışanların savaşında yer almış futbolcularla ilgili anlatıların çoğu nedense ya yanlış anlaşılmalardan oluşuyor ya da bayağı bayağı yanlış oluyor.

Gerçek Olmayan Bir Dünyada Arjantin

Raúl Cubas, Dünya Kupası başlamadan çok önceden beri kayıptı. Yani ülke yönetimindeki askerler tarafından kaçırılmıştı ve onlardan başka da kimse ölüp ölmediğini bilmiyordu. Raúl, Videla'nın düşmanlarından biriydi ve iyi planlanmış Nazicilik'te olduğu gibi kendilerini esir alan kişilerin entelektüel köleliğe maruz bıraktıklarındandı. Bunlar dil bilen yazarlardı; ya propaganda metinleri yazar ya da yabancı medyada Askeri Cunta'dan bahsedilen haberleri takip ederlerdi. Escuela Superior de Mecánica de la Armada (ESMA)'nın üçüncü katında rehin tutuluyorlardı. Burası River Stadyumu'na 700 metre mesafede bulunan ve bütün ülke çapından getirilip toplananlar için kullanılan en büyük gözaltı ve infaz merkeziydi.

1987'in bir Nisan gününde *milico*'lar⁴ birinin César Luis Menotti'nin basın konferansına gidip kendisine diktatörlük yanlısı bir açıklama yaptırmasını istiyorlardı. Kendi içlerinden birini gönderdiler bas bas bağırırdı: Dönemin faşistleri *Forges*'in çizimleri gibiydi, hepsinin koyu gözlükleri ve bıyıkları vardı, saçları da briyantimli olurdu. Bu yüzden Raúl Cubas'a sahte bir isim verip gönderdiler; antrenöre öyle bir soru soracaktı ki yanıtında Videla'yı övmesi gerekecekti. Mahkûm, basın salonuna gidene kadar kendisini rehin tutan iki kişiyle birlikte bir arabaya bindi. Cebinde rehinelere isimlerinin bulunduğu bir liste taşıyordu, bir boşluğunu

4 Arjantin'de asker-polisler için kullanılan aşağılayıcı bir ifade

yakaladığı anda Menotti'ye vermektir niyeti. Nerdeyse tam yanı-na düşecek kadar yaklaştı *El Flaco*'ya ki fotoğraflarda o da çıksın, böylece ailesi de hayatta olduğunu öğrenebilsin. Çünkü aldıklarından beri ailesi kendisinden haber alamamıştı. Tam hareket etme zamanı gelince Cubas'a bir korku geldi. Ne listeyi uzatabildi ne de anlaştıkları soruları sorabildi. Askerlerin karşısına çıkıp antrenör siyaset konuşmak istemedi demekten başka çaresi kalmamıştı. Sonra kendisine işkence eden o adamlarla birlikte hapishanesine geri döndü. Aynı adamların Cunta'nın Dünya Futbol Kupası'nı sırf düşmanlara karşı yalandan bir gösteri olsun diye kendisini erte-si gün öldürebilecek kişilerin lehine bir propaganda aracı olarak nasıl kullanmayı düşündüğünü yüzüne karşı anlatmalarının üzerinden pek vakit geçmemişti.

Yani eğer Dünya Kupası'nın ne olduğunu ve hangi amaçlara hizmet ettiğini bilen biri varsa o da Cubas'tı. Gelgelelim, final maçının olduğu gün (Arjantin-Hollanda) bir izin günüyle aynı güne denk geldi (Entelektüel mahkûmlara bazen böyle ufak ayrıcalıklar tanınıyordu.) ve dünya futbol şampiyonasının kendi tarafındaki insanları yok etmek ve diktatör Videla'nın baskıcı arzularını tat-min etmek için hazırlandığını bilen bu kişi milli takımın zaferini kutlamak için Buenos Aires Anıtı'na gittiğinde coşkulu taraftarlar hükümet yanlısı sloganlar atmaktaydı. Daha da abesi, yanında getirdiği yeğenin babası da kayıplar arasındaydı. Cubas, yıllar sonra anlattığına göre o günü annesinden dinlemişti. Böyle bir şeyin gerçekleşmiş olabileceğini kabul etmiyordu: Böyle bir barbarlığı nasıl yapsındı ki? Ama etrafındaki herkes olayı o kadar detaylı bir şekilde anlatmıştı ki inanmaktan başka çaresi kalmamıştı, bütün olayı aklından tamamıyla silmiş olmasına rağmen. O kaçırma ve işkence günlerinde yaşanan zihin tahribatının boyutları bu seviyedeydi.

O 1978 yılının baskıcı Arjantin'inde neler yaşandığını bilen birileri varsa onlar da Plaza de Mayo anneleriydi. Onlar, başlarındaki eşarplarla rejime karşı her gün pasif bir direnişte bulunan yegâne gruptu. Önderlerinden biri de bugün hâlâ Anneler'e rehberlik eden Hebe de Bonafini adında bir kadındı. Ve bakın ne tuhaftır ki kendisi mutfakta oğlunun kaybedilişine ağlarken kocası salonda Arjantin'in attığı golleri kutluyordu. Kocasına Dünya Kupası'nın

bütün bunları örtbas etmek için yapıldığını söylüyor, fakat kocası kabul etmiyordu. Olacak şey değildi. Bugün Plaza de Mayo Büyükkanneleri'ne başkanlık eden Estela de Carlotto'nun anlattığı öykü de aynı: Estella ve kocası bir odada ağlarken ailenin geri kalanı televizyon karşısında Kempes'in kahramanlıklarını kutluyordu. Peki, durum böyle idiyse, kaçırılıp baskı altına alınan ailelerin pek çoğu Dünya Kupası ile propaganda arasındaki ilişkiyi görmediyse, onlar bile turnuvaya karşı örgütlenmediyse, Montoneros'un kendileri bile [diktatörlüğe karşı silahlı mücadeleye girişen gerilla örgütü] şampiyonluğun oynandığı günlerde silahlı eylemlerinde sessiz bir barış tavrı aldıysa, Arjantinli futbolculardan bir şey yapmaları beklenebilir miydi? Onlar ne yapabilirdi? Bu konuyla ilgili olarak ANSA [İtalya'nın en büyük haber ajansı Agenzia Nazionale Stampa Associata]'nın Latin Amerikalı spor editörü, aralarında *El Pais*'in de bulundupu pek çok basın kuruluşunda köşe yazarlığı ve yorumculuk yapan ve İspanyol dilinde yazan gazetecilerin en iyisi değilse bile en iyilerinden biri olan Ezequiel Fernández Mores kadar kimse bu kadar çok ve bu kadar derin araştırma yapmamıştır. Bu fenomeni bütün boyutlarıyla anlayabilmek için 78 Dünya Kupası etrafında dönen siyasi eylemlerin gerçekliklerini ve efsanelerini birinci elden araştırmış olan bu kişinin kendisiyle konuşmaktan daha iyi bir yol olabilir mi?

— *En büyük toplama ve işkence kampının Monumental de River Stadyumu'na birkaç yüz metre uzakta bulunduğu ülkede yaşanan barbarlıklara karşı hiçbir şey yapmamakla suçlanan Arjantinli futbolcular neler olup bittiğinden haberleri olmadıklarını söylemekle yetiniyorlar. Durum böyle mi gerçekten?*

— Bak, sana kendi durumumu anlatayım. 1978'de 20 yaşındaydım. Orta sınıf bir aileden geliyorum: Babam hâkim, annem ev hanımı. O yıl bir haber ajansında işe girdim. Gece nöbeti tuttuğumuz zaman bize hep dikkatli çıkmamız, sağa sola iyi bakmamız söylendi. Bir şey anlamıyordum ben... Meğerse burada Plaza de Mayo Anneleri'nin açıklamaları alınıyormuş, bu yüzden biz de askerlerin hedefi olmuşuz. Orada pek çok bilgiye erişim sağlayınca bir şeylerin farkına varmaya başladım. Daha önceden dışarıdan birisi gelip bana Arjantin'de toplama kampları var dese inanmazdım. Eylemcilerden değildiyse de ya da ailenizde bir kayıp yoksa

haberiniz olmazdı. Bu kadar basit. Yalnız o dönemde hükümet darbesinin normal bir şey olduğunu anlamanız lazım. Bir önceki hükümet çok zayıftı, zaten baskı vardı ve basın yayın organları diktatörlüğün gelişini memnuniyetle karşıladı. Bize Batı'nın ahlak timsali olduğumuz söylenir, bunlar gün be gün tekrarlanırdı, her gün okurdunuz. Acımasız bir dezenformasyon sürüyordu. O yılki milli takımın hiç şüphesiz en eğitilmiş oyuncusu olan üniversiteli Osvaldo Ardiles dışarıdan birinin Arjantin'de olanlarla ilgili bir şey söylemesi üzerine hep Cunta sloganıyla cevap verdiğini söylüyor: "Arjantin'de hak da biziz, insan da."

— *Ama siyasi militan olan Menotti'nin bunu bilmiyor olması inanılır bir şey mi?*

— O kayıpları bildiğini hiç inkâr etmedi aslında, çünkü kayıplar zaten uzun yıllardır vardı. Her zaman darbe olurken söylediklerini tekrarlar, ülkenin 100 yıl geriye gittiğinden bahsettiği konuşmasını. Onun inkâr ettiği, hatta bunda ben kendisine inanıyorum, olan bitenlerin ne boyutta olduğunu bilmesi idi: Annelerinden kaçırılan çocuklar, aileler arasındaki saf intikam ateşi, soygunlar... Menotti kayıplardan birini evine bile aldı. Hâlâ hayatta olan, doktor bir kadındı, gerçi kimliğini hiçbir zaman açıklamak istemedi bize. Menotti'nin anlattığına göre kadın hapis ve işkenceden çıktıktan sonra bir rahibe manastırında gizleniyormuş, oradan çıkıp getirmiş sonra.

— *Oyuncularla teknik direktör olanları bilmedikleri için özür dilediler mi?*

— Çok azı diledi. Bu konudaki düşüncelerin temelinde özür dileyen bir şeyleri olmadığı yatıyor. Çünkü bu özrü onlardan beklemek, diktatörlüğe suç ortaklığı etmiş pek çok sektörden beklenmeyecek bir şeyi talep etmek demek oluyor. Orada haklılar ama kimi durumlarda takındıkları tavıra katılmıyorum. Örneğin: Dünya Kupası'nın 30'uncu yılında bazı İnsan Hakları örgütleri ESMA'dan Monumental Stadı'na kadar bir yürüyüş gerçekleştirdiler. Oyuncuların masum olduklarını söyleyerek affedilmeleriyle alakalı bir yürüyüştü. Bu eyleme birkaç tanesi geldi sadece: Leopoldo Luque, René Houseman ve Julio Ricardo Villa. Diğerlerinden ülke dışında oldukları için katılamayanlar oldu; fakat çoğunun gelmeye niyeti bile yoktu aslında.

Gustavo Veiga *Pagina 12*'de eylemle ilgili şunları yazdı: "Resim, bu çağrının ruhunu özetliyor. Leopoldo Luque ve Julio Ricardo Villa üzerinde kayıpların fotoğraflarının bulunduğu büyük bayrağı yukarı kaldırarak birkaç dakika boyunca foto muhabirlerine poz verdiler. Seyrelmiş çimin etrafındaki parkurun üzerinde 78'in iki dünya şampiyonu bu kadar uzun süre sonunda somutlaşabilmiş olan bir şeyi sonunda gerçekleştiriyorlardı. Karşılıklı bir jest yaparak, bu oyuncular ile daha düne kadar şüpheyile baktıkları insan hakları örgütleri milli takımın ilk dünya kupasını aldığı aynı sahnenin tam üstünde 30 yıl sonra bir araya geliyordu. Bu kupa, askeri diktatörlüğün devlet terörizmini 25 milyon Arjantinlinin üzerinde bir kaçırmalar, işkenceler ve kayıplar silsilesiyle kusur-suzlaştırdığı sırada kutlanan bir kupaydı."

— *Peki, oyuncularla kurbanlar arasında 30 yıla kadar başka hiçbir uzlaşma girişimi olmadı mı?*

— Çok az oldu. En azından kamusal olanlarının ilk birkaç tanesi bile epey bir yıl geçtikten sonra oldu, artık demokrasiye geçmiştik. Villa, Plaza de Mayo Anneleri'nden Tati Almeida'yla bu meseleyle ilgili konuştu. Gazeteci Ariel Scher'in yaptığı bu haber *Clarín*'de iki sayfa çıktı.

Clarín, daha sonra Osvaldo Ardiles ile birlikte Tottenham'da İngiltere'yi yenecek olan Ricardo *Ricky* Villa ve 17 Temmuz 1975'te henüz 20 yaşındayken kaybolan Alejandro'nun annesi Almeida ile dürüst ve açık bir diyalog gerçekleştirmek için Dünya Kupası'ndan 22 sene sonra tekrar bir araya geldi. Çok yoğun ve muhteşem bir diyalog çıktı ortaya. Villa şöyle konuşuyor: "Bana bu konuşmayı teklif ettiklerinde kabul ettim; çünkü yeteri kadar ahlaki gücüm var ve her zaman yüzünü göstermenin daha iyi olduğu fikrindeyim. Fakat gerçek şu ki iki tarafta da ne katılımcı ne işbirlikçi oldum. Kulağa saçma gelse de, ben aslında kaderine Arjantin'in boktan bir döneminde futbolculuk yapmak düşmüş biriyim sadece. Bugün o dönemleri ben de lanetliyorum, keşke bu diyalogu o dönem yapabilme şansımız, bir şeyleri ifşa edecek kişiliğimiz olsaydı. Arjantin'in olup bitenlerin farkına varabilmesi için mücadele edebilmeyi isterdim kesin." Kendisine "Çocukların o dönem ne yaptığını sormadılar mı hiç?" gibi zor sorular soran Tati de Villa'ya karşı dürüst konuşuyor: "Bana seninle konuşacağım

söylendiğinde ben de biraz çekinmiştim, çünkü bir yerde sen bir dönemin temsilcisi olmuştun... Ama daha sonra seni dinlerken çok ilginç şeyler söylediğini, pek çok gerçek şeyden bahsettiğini fark ettim. Çok kuvvetli şeyler söylüyorsun.” Solcu bir adam olan Villa, neler olup bittiğini bilmekle takımın grup olarak bir şey yapma kararı almayacağını kabul ediyor. Ama bilinçli bir şekilde işbirliği yapmadığını bilmekle kendini rahatlamış hissediyor, en azından sürecin ortaya çıkardıklarından biri olmadığını biliyor. “Zamanla fark ettim ki o dönem, hayatımın kandırılmış bir şekilde yaşadığım bir dönemiydi. Sadece dünya şampiyonu olmak isteyen bir futbolcuydum, o kadar. Yine de bugün kendimi iyi hissediyorum. Bir anneyle oturup konuşabileceğimi düşünüyorum.” şeklinde konuşuyor eski futbolcu.

Diyaloğun sonunda tıpkı birbirini tanımayan fakat kendi tarihlerinden gelen acıyı bilen iki insanın arasında geç gelen bir kefaret yaşanıyor muş gibi bir özür, ya da en azından bir anlayış ortaya çıkıyor: “Kendini kötü hissetme, çünkü hiçbir şeyden haberi olmayan tek kişi sen değildin.” diyor Tati Villa’ya. Ayrılırken birbirlerine sarılıyor, daha sonra tekrar görüşüp aileleriyle tanışma sözü vererek telefonlarını veriyorlar birbirlerine. Unutarak değil ama birbirlerini kabul ederek yapıyorlar bunu.

— *Bunu telafi etmek için en çok çabayı gösterenler hangi oyunculardı?*

— Farklı perspektiflerden okursak, farklı oyuncular görüyoruz. En analitik olanı Osvaldo Ardiles’tir. En politik olanı Julio Villa. Luque, kendini suçlu hissettiği için daha kişisel bir duyarlılık içinden yapmıştır. Tıpkı Houseman gibi. Menotti’nin perspektifi de ilginçtir. Sonra Alberto Tarantini var bir de...

— *Tarantini’nin Videla’ya soyunma odasında selam vermek için elini uzatmadan önce şeyine dokunduğu hikâyesi doğru mu peki?*

— Bence değil. Benim gibi pek çok kişi de böyle düşünüyor, Luque’nin kendisi dahil. Tarantini, hem fikirleri hem nereden geldiği açısından çok özel bir kişilik. [Eski oyuncu, Maradona’nın menajeri Guillermo Coppola’yı hapse attıran operasyon kapsamında birincisinde 16 adet ekstazi hapi, ikincisinde ise 40 gram kokain bulundurmaktan toplam iki kez gözaltına alınıyor. Daha sonra verilen bazı tanıklıklara göre ise Tarantini’yi suçlamak için

uyuşturucuyu özellikle onun üzerine yerleştiriyorlar.]. Kesin olan bir şey varsa o da bir seferinde Boca'nın bazı oyuncularını Independiente ile Talleres de Córdoba maçından dönerken Askeri Polis'in evde bulduğu solcu bir militanı götürmesiydi. Aile, Tarantini'den araya girmesini istiyor, görünüşe göre Tarantini de bunu yapıyor. Videla'dan sonra Roberto Viola geçti başa. Onun da oğlu futbolcuydu, futbol dünyasıyla ilişkisi çoktu. Bazı profesyonel futbolcular bu bağlantıyı Tarantini gibi aile üyeleri ve arkadaşları hakkında bilgi edinebilmek için kullandılar.

— *Birinci dönemin son gününde oynanan, Arjantin'in 6-0 kazanarak Brezilya'yı yarı finallerin dışında bıraktığı Peru maçının satın alındığına dair çok şey konuşuluyor. Maç bu şekilde ayarlandı mı gerçekten?*

— Kesin bir şey diyemem ama sonuçlar bu şekilde olsun diye Arjantin ve Peru diktatörlükleri arasında anlaşmalar bulunduğuna dair sağlam şüpheler var [50 milyon dolarlık kredi marjlarından, memurlara verilen ufak çaplı rüşvetlerden ve 35.000 ton buğday ödemesi yapıldığından bahsediliyor.]. Peru diktatörü Morales Bermúdez'in oğlu delegasyon başkanıydı. Maçtan önce Peru milli takımının soyunma odasında hükümetin bir Latin Amerika kardeşliği kurma isteğinden ve başka birtakım gizli mesajlardan bahsetti. Bu tür mesajlar böyle birinden geldiği zaman ne anlama geldiğini bilirsin. Benim araştırmalarımın kesin olarak anladığım, oyuncuların arasında ne yapmak gerektiğine dair konuşmalar yaşandığı ve herkesin hemfikir olmadığı. Daha da şüphe uyandıran şey ise Peru kalecisi Ramón Quiroga'nın daha sonra Peru vatandaşlığı almış bir Arjantinli olmasıydı, gerçi Juan Carlos Oblitas gibi pek çok arkadaşı kendisine arka çıkmıştır ki ben onun sözüne gözüm kapalı güvenirim. Ama bugün hâlâ Brezilya'da birisinin satıldığını ifade ederken kendisinden *Quiroga* diye bahsederler. Onun dışında defans oyuncularının anlarındaki pozisyonları veya karşı takım için tehlikeli olmaya başlayan José Velásquez'in devre sırasında oyundan alınması gibi tuhaf durumlar da var. Peru'nun topu kale bölgesine göndermeleri dahil olmak üzere maçın başında iki kez gol şansı elde etmiş olması herkesin satın alınmadığını gösteriyor. Sonuçta bütün bunların bedelini ödeyen kişi, söylenenlere göre anlaşmanın parçası olarak bir sonraki sene Vélez

Sarsfield'le sözleşme imzalayan Radulfo Manzo oldu [Vélez başkanı Ricardo Petracca, diktatörlüğe çok yakın bir adamdı ve hatıta Dünya Kupası için en çok inşaat işini gerçekleştiren müteahhit oldu.]. En sonunda diktatörlük kendisini kandırınca şirketi battı. Kesin olan tek şey ise, Manzo gelene kadar Arjantin futboluna on sene boyunca Perulu bir defans oyuncusu alınmadığı ve Perulu defansın da Arjantin takımında yalnızca üç maç oynadığıdır.]. Ben bir belgesel için Manzo'nun memleketine gittim ve nasıl bir yoksulluk sınırında yaşandığını gördüm. O yüzden eğer bir para aldıysa bile çok azdır. Ondan sonra alkole düştü, bugün bile komşuları kendisine hâlâ *El Vendido* (satılmış) diyormuş.

— *O Dünya Kupası'nda Arjantinliler'in doping aldıkları da söyleniyor...*

— O konuda kesin hiçbir şey söyleyemem. Bir kaynaktan bir şeyler duydum ama hepsi *off the record*. Bu Perulu José Velásquez'in o dönem Arjantin milli takımındaki Óscar Ortiz'le bir gün uçak-tayken Ortiz'in doping aldığı itirafını anlattığı doğru. Christian Rémolí'nin belgeseli *Mundial 78: Verdad o Mentira* (2007) (78 Dünya Kupası: Gerçek mi Yalan mı)'da Ortiz bütün dünya kupalarında doping alındığını söylerken 78 Dünya Kupası'nda da olduğunu hem örtük bir şekilde hem de gerçekten kabul etmiş oluyor.

— *Sonuç olarak: Arjantin milli takımının, siyaseten düşünürsek, ülkede olup bitenleri ifşa etmek adına yapmış olduklarından daha fazlasını yapabiliirdi diye düşünüyor musun?*

— Açık konuşayım, bence gerektiği kadarını yaptı. Şampiyonluğu hiçbir zaman Videla'ya atfetmedi, hiçbir zaman dalkavukça bir jest yapmadı. Final maçının öncesinde Menotti oyuncularına locaya değil, aileleriyle normal insanların bulunduğu tribünlere bakmalarını söyledi. Onlar için oynamalı, onlar için kazanmalıydılar. Futbolu normal bir eğlence olarak savunma çabası benim için yeterli. Futbolda da direniş diğer sektörlerdeki direnişlerden daha az değildi, diğer sektörlerden ben daha fazlasını bekledim. Mesela gazetecilikten: Maç sunucusu Şişko José María Muñoz da Luque'nin topu Kempes'e verdiğini söyledikten sonra "Videla da orada işte, herhangi biri gibi maçı izliyor." şeklinde ekleyerek ya da Dünya Kupası'nı "bizi anlamayan, ama bize saldıranlara" adayarak bu alanda iz bırakanlardan oldu. Muñoz, tamamen iktidara yakın

bir adamdı, çok muhafazakârdı ama devlet başkanı Stalin bile olsaydı aynısını yapardı. Bütün medya araçlarından bahsediyorum: Bugün o dönemin Arjantin basınına okumak bir utanç kaynağı. Hepimiz için referans kaynağı olan spor dergisi *El Gráfico*'yu düşün. Dünya Kupası biter bitmez daha birinci sayısında editör yazısını Videla'ya övgülere ayırmış, ilk sayfalarında kendisiyle yapılan bir röportajı vermişti. Onlarla birlikte daha pek çok başka basın organı da aynısını yapıyordu. Özellikle de ülkenin en güçlü yayınevlerinden Atlántida Yayınevi, dergileri Askeri Cunta'nın ortaklarıydı. Futbolun sorumluluğu gazetecilikten daha mı fazla? Tabii ki değil. Üstelik tek bir özeleştirici dahi verilmedi. Pelé'nin 1000'inci golünü attığı adam olan meşhur Arjantinli kaleci *El Gato (Kedi)* Edgardo Andrada'nın Rosario'daki operasyona yardım ettiği şüphelerinden dolayı hâlâ soruşturma altında olduğu vakayı saymazsak, kesin bir şekilde askeri rejim yanlısı olan hiçbir futbolcu olmamıştır. O halde ne olduğundan haberi olmayan futbolculardan diğer sektördekilere nazaran neden daha fazla sorumluluk almalarını bekliyoruz ki?

Hollanda: Cruyff, Rijsbergen... ve Carrascosa

Videla diktatörlüğüne Hollanda kadar karşı olan başka bir ülke yoktu. Doğal olarak bu hissiyatını göstermek konusunda *portakallar* kadar baskı altında olan bir başka milli takım yoktu. Bu eşitlik o kadar basit gözüküyor ki Hollanda, Dünya Kupası'nda forma giyen çocukların rejim karşıtlığına katılsa normal olurdu. Ama katılmadı. Ya da neredeyse katılmadı.

Johan Cruyff turnuvaya çıkmayacağını açıkladı. Siyasi olarak Videla karşıtı pozisyonunda olan oyuncuların dünyası öyle heyecanlı akan bir dünyaydı ki, kendisi hiçbir zaman bu yönde bir şey söylememiş olmasına rağmen, Cruyff'un jesti siyasi bir tavır gibi algılandı. İşin doğrusunu yıllar sonra Catalunya Radio'ya anlatacaktı. Dönemin Barça futbolcusu evinde karısının önünde kendisine silah doğrultulmuş bir halde saldırıya uğramıştı. "Çocuklarım okula korumalarla gidiyor... bir noktada yeter diyorsun." diye anlatarak turnuvadan çekilmesinin sebebinin bu olduğu konusunu net bir şekilde göstermiş oldu. Ayrıca Hollandalı futbolcu, Alman gazetesi *Bild*, Hollandalı futbolcuların Münih'in Wald Oteli'nde karıları olmadıkları belli olan birtakım hanımlarla güzel bir öğleden sonra geçirdikleri haberini yaptıktan sonra 74 Dünya Kupası'nın oynadığı son dünya kupası olacağını karısı Danny Coster'a söz vermişti. Oyunculuk yaptığı dönemde, özellikle futbolcuların çalışma koşullarına yaptığı vurguyla, her zaman asi bir tavır takınmış olsa da (Ayrıca İspanyol Futbolcular Birliği (AFE) adlı İspanyol sendikasının kurulmasında da yardımcı olmuştur.), Johan Cruyff

hiçbir zaman solcu olduğunu iddia etmemiştir. Yaptığı şey şudur: Yıllarca sürdürdüğü suskunluğu sayesinde siyasi istifa söylentilerini beslemek.

Arka planında farklılıklar olsa da Arjantinli futbolcu Jorge Kurt Carrascosa'nın durumu da benzerdir. César Luis Menotti'nin antrenörlüğünü yaptığı ve tribünlerinde rejimin aktif karşıtlarından pek çok kişiyi barındırmış Huracán'ın efsane sol beki (Maçın birinde Montoneros'u destekleyen gizli afişleri çıkarmışlardı.), arkadaşısı *Siska* (Menotti) sahada kendi yardımcısı olmasını teklif etmesine rağmen 1978 Dünya Kupası'nda oynamayı reddetti. Teknik direktör gibi Carrascosa'nın da komünizm militanlığı yaptığı ve Peroncu olduğu söyleniyordu; ama hiçbir zaman net bir açıklama yapılmadı. Solcu olduğunu söylemek mümkün gözüküyor; fakat kupadan çekilmesi hep bir sürü belirsizlikle doluydu. Bu belirsizlikler siyasi durumun da bir faktör olabileceğine işaret ediyor; ancak öyle olsa bile bu da diğer sebeplerin arasında yalnızca bir tanesidir. Çünkü şampiyonluktan bir sonraki yıl daha 30 yaşındayken futbolu bırakıyor. Fakat 1974 şampiyonasından sonra röportajlarda sürekli olarak şampiyonada oynamaktan nasıl mutlu olduğunu ve dört sene sonra tekrar oynama ihtimali bulunduğunu söylerken neden evinde bir şampiyonluğu (üstelik yenme ihtimali yüksek gözükürken) reddetsin? Bu konuda belirsizliğe yer veremeyen bir cevap yok. Eğer siyasi bir duruştan dolayı olsaydı bugün bunu söylemek kolay olurdu, hem korkmaya gerek kalmazdı hem de daha da saygın birine dönüşme şansı olurdu. Ama bugün bile Videla yüzünden çekildiğini açıkça söylemiyor. 2009 yılında 61 yaşında olan eski futbolcu haftalık *Colón Doce*'ye şöyle konuşuyordu:

— *Neden futbolu bırakma kararı aldınız?*

— Çalışma alanında bulunan kişi her zaman kendini geliştirmeyi düşünmek zorundadır. Bu da içten takınılan tavırlarla mümkündür. Ben o zaman idealist bir dönemimdeydim. Gençtim, düşlerim vardı. Birçok şeyin değiştirilebileceğine inanıyordum. Ama sporun özünü bozan pek çok şey olduğunu görüyorsunuz. Öyle bir an gelmişti ki artık kendimi rahat hissetmiyordum; çünkü sorumluluk almak için insanın bunu istemesi gerekir. Bunun çok karmaşık bir şey olduğunu anlamanızı isterim[...].

— '78 Dünya Kupası'ndan çekilmek zor geldi mi size?

— Hayır. Çünkü aldığım bütün kararlarda somut olanla ne hissettiğim arasında bir ayırım yaparım. Önce insan gelir, sonra meslek. Karar vermek böyle daha kolay. Kendimi dinledim. Hiçbir zaman pişman olmadım; çünkü uzun zamandır mücadele ediyordum ve hislerim bu yöndeydi. Bu kararı almama sebep olan pek çok şey vardı.

— *Hükümette bulunan diktatörlük rejiminden bir misilleme geleceğinden korkmadınız mı?*

— Yok, hiç korkmadım. Her zaman vicdanımın sesini dinleyerek hareket ettim. Olabilecek başka bir şeyi hiçbir zaman düşünmedim. Özgürce karar verdim.

— *Arkadaşlarınızdan bir başkası da aynı kararı almak durumunda kaldı mı?*

— Bunun belirleyici bir durum olmaktan ziyade pek çok şeyin toplamı olduğunu belirttim her zaman. Meselenin bir sürü farklı açısından bahsediyorum. Futbol hakkında ne düşündüğümü derinlemesine anlatabilmek biraz zaman alır. Bana göre hayat başka yerden akıyor. [...] Arkadaşlarıma gelince, herkesin istediği gibi karar verdiğini söylemem gerek, o dönemde başkalarını fikir değiştirmeye zorlayacak biri değildim.

Daha önce 1996 yılında *El Gráfico*'ya yaptığı açıklamada şöyle söylemişti: "Benim için en önemli şey hâlâ temel değerler: Biri aile, biri de kararlarımı özgürce alabilmek. Bu yüzden bu kararı almamda birçok şeyin toplamı etkili oldu. Birtakım başka şeyler de bu süreci hızlandırdı." Gazeteci bu diğer sebeplerin ne olduğunu sorduğunda belki siyasi bir yanıt bekliyordu; ama Carrascosa'nın cevabı farklı oldu: "Altı ay odaklanmak benim hoşuma gitmiyordu. Üstelik gazetecilikten gelen baskı ve bir sonuç elde etme ihtiyacı oyuncuya kendini kötü hissettirebiliyor. Çünkü bir maç kaybedildi mi hemen bir sürü eleştiri geliyor. Bir insanın hayatını nasıl mahvedeceği düşünülmeden oyuncunun değiştirilmesi talep ediliyor." Belki Carrascosa'nın Videla diktatörlüğüne karşı olduğu ve onun reklamını yapacak bir turnuvada oynamak istemediği sonucu çıkarılabilir. Fakat Dünya Kupası'ndan çekilme kararı ne ideolojik bir mesele ne de siyasi bir konumlanmaydı.

Ne Cruyff ne de Carrascosa turnuvadan siyasi nedenlerle çekilmemişken Hollanda takımının böyle bir şey yapması

beklenemezdi. Fakat Arjantin’de olup bitenlerden haberleri yoktu da denemez. Bunun suçlusu da Arjantinli sürgünlerle Hollanda dayanışma kolektifi olan SKAN [*Solidariteits Komitee Argentinië-Nederland*] ve bunların en bilinen iki yüzüydü: Mizah yazarları Freek de Jonge ve Bram Vermeulen. Bu ikisi milli takımın şampiyonada oynamayı reddetmesi ya da en azından yaşanmakta olanları ifşa etmeleri yönünde acımasız bir baskı kampanyası başlattılar, hatta işlenen barbarlıklar hakkında detaylı dosyalar hazırlayıp bunları her bir oyuncuya tek tek gönderdiler. Büyük yanıtlar almadılar karşılık olarak. Gerçi evet, Wim Van Hanegen’den bir yanıt geldi aslında. Teknik ekiple aralarındaki farklılıklardan dolayı sonunda şampiyonluğa katılmaktan vazgeçen Wim Van Hanegen, daha önceki 1974 Dünya Kupası kapanış seremonisine katılmayı reddetmiş olmasına rağmen, bu sefer kendisini SKAN’dan arasalar, telefonu köpeğine vereceğini söylüyordu. 1974’teki seremoniye katılmamasının sebebi ise, Nazi birlikleri anne-babası ve üç kardeşini öldürdükleri için Almanlara karşı “nefret beslemesiydi”. Tam olarak bu kelimeleri kullanmıştı. İsviçreli Ernst Happel’in antrenörlüğünü yaptığı takımın sihirli ikizlerinden biri olan René van de Kerkhof da daha sonra Hollandalı gazeteci Marcel Rozer’e verdiği bir röportajda umurlarında olan tek şeyin turnuvayı kazanmak olduğunu, eğer kupayı Adolf Hitler’in elinden alacak olsalar bile bir şeyin değişmeyeceğini söyleyecekti. Takım arkadaşı Van Hanegen’i pek güldürmeyecek bir şakaydı tabii.

Gitme kararını zaten almıştı, üstelik stadyum çıkışlarında yapılan birkaç ankete göre Hollandalı taraftarların %70’i de bu kararını destekliyordu. Bunun üzerine De Jonge oyunculara şöyle bir yazı yazdı: “Tıpkı 1936’da olduğu gibi, hiç kimse ‘bilmiyordunuz’ diyemeyecek. Dünya Kupası’na kahramanlar gibi gidecek, işbirlikçiler olarak döneceksiniz.” Bu sözleriyle 1978 Dünya Kupası’nı Hitler’in Nazizmin basın aracı olarak kullandığı 1936 Berlin Olimpiyatları’yla karşılaşıyordu.

Hollanda basınının yaptığı kampanya öyle acımasızdı ki César Luis Menotti’nin bir gün tepesi atınca bir gazeteciye siyasetle sporu bu şekilde birbirine karıştırmanın çok çirkin olduğunu söyledi. Yine de Hollandalıların televizyondan izledikleri Dünya Kupası, dünyanın geri kalanının izlediğinden ciddi anlamda farklıydı:

Başlangıç seremonisinde stadyumdan görüntülerin yanında Hollanda kameraları aynı zamanda Plaza de Mayo Anneleri'nin gösteri yaptıkları görüntüleri veriyordu.

Görünüşe bakılırsa, Hollandalı basın organlarının yayınladıkları, Arjantinlilerin gösterdiklerinden *azıcık* farklıydı. Bunun sebeplerinden biri de bu turnuvanın muhtemelen tarihin en büyük spor gazeteciliği manipölasyonuna sahne olmasıdır. Atlántida Yayıncılık'ın bünyesindeki *El Gráfico* dergisi diktatörlük yanlısı propagandaya dair utanç verici bir tavır takınarak Hollandalı kapitan Ruud Krol'un kızı Mabelle'e yazdığı iddia edilen bir mektup yayınladı. *El Gráfico*'nun Mendoza eyalet sorumlusu gazeteci Enrique *Koca Kafalı* Romero'nun yazdığı öyküde Krol'un el yazısıyla yazıldığı iddia edilen mektup da basıldı. Teoride küçük bir Hollandalı kız çocuğuna yazılmış olan bu tezkerenin İngilizce olmasından dolayı kimseyi inandıramayacağı gerçeği *El Gráfico*'daki kimsenin dikkatini çekmiyor. Kendi kendini ele verecek kadar berbat bir durumdu. Çünkü yazılış şeklinden de öte, saçmasapan bir içeriğe sahipti. Bazı paragraflarında şöyle şeyler vardı:

"[...] Annen bana dedi ki geçen günlerde çok ağlamışsın; çünkü Arjantin'de kötü şeyler oluyor demişler sana. Ama işin aslı öyle değil. Çocukça bir yalan bu. Babacığın çok iyi. Burada sakinlik ve güzellikten başka bir şey yok. Dünya Kupası değil, Barış Kupası'ndayız."

"Maç öncesi kamp fotoğraflarımızda yanımızda yeşilli askerleri görürsen sakın korkma. Onlar bizim arkadaşlarımız, bizi koruyup kolluyorlar. Bu ülkenin bütün insanları gibi onlar da bizi seviyor, geldiğimiz andan beri bize ilgi gösteriyorlar. Havaalanında bizi ülkemizin bayraklarıyla karşıladılar, öpücüklere boğdular, bütün kollar bizi kucaklamak için can atıyordu [...]."

"Korkmayasın, babacığın iyi. Yanında sana aldığı oyuncak bebek, bir de onu koruyan bir ordu dolusu asker var. Tüfeklerinden de çiçekler çıkıyor."

"Arkadaşlarına gerçeği anlat. Arjantin bir sevgi memleketi. Bir gün büyüdüğünde bütün gerçeği anlayabileceksin [...]"

"Not: Bebeğinin ismini çoktan seçtim bile: Arjantin".

Tabii ki futbolcunun kendisi çıkıp bu mektubun kendisine ait olduğu iddiasını yalanladı. Gazeteci ise sözünü geri çekti; ama

kısmen çekti. Mektubu kendisinin yazdığını ama oyuncunun rızasını alıp öyle yayınladığını söyledi. Fakat bu bile Hollanda'nın ciddi bir şekilde turnuvadan çekilme tehdidi oluşturmaya yetmedi. Belki de Hollanda'nın o dönem Arjantin'in ikinci en büyük ticari ortağı olması, ABN-Amro Bankası'ndan yüksek miktarlarda çekilen kredilerin varlığı ve muhaliflerin katledilmesinde kullanılan silahların satışı da bu noktada mantığın ayaklar altına alınmasına yardımcı olmuştur.

Hollanda milli takımının muhtemel ya da sözde Videla muhalifliği belirsiz jestlerde kaldı. Artık diktatör kendini kurban olarak mı göstermek istedi, yoksa o günlerde dönen söylentiler gerçekten doğru muydu bilinmez, ama gazeteci Ceferino Reato'nun yazdığı *Disposición Final* (2012) adlı kitap için 2012'de verdiği bir röportajda, Hollandalıların kupayı kendisinin elinden almayı kabul etmeyecekleri iddiasının doğru olduğunu; çünkü ülkeye gelirken “ideolojik anlamda çok etki altında kaldıklarını” söyledi. Hatta Hollandalı takım, final maçı sonrasında verilen yemeğe katılmamıştı. Çünkü söylenenlere göre böylelikle tiranın elini sıkamak zorunda kalmayacaklardı. Tanıklıkların çoğu daha mantıklı bir versiyona işaret ediyor: Sokaklardaki kutlama o kadar büyüktü ki takım otobüsünün otelden çıkıp yemeğin olduğu yere gitmesi imkânsızdı ve bu nedenle gitmemişlerdi.

Plaza de Mayo Anneleri'ni ziyaret ettiği belgelenen tek oyuncu Wim Rijsbergen. O dönem Feyenoord'da yer alan bu 1,80'lik sarışın defans oyuncusu şampiyonanın üçüncü maçında düşüp sakatlanınca turnuvanın geri kalanında oynamadı. Belki çok fazla boş vakti de olduğundan, ama tıpkı takım arkadaşları gibi SKAN'dan aldığı bilgilerden de kesinlikle etkilenererek bir bisiklet kiralayıp Anneler'i ziyaret etmeye gidiyor. Onlarla sohbet ettikten sonra ülkede gerçekleşmekte olan korkunç şeylerden haberdar oluyor. Aralarında geçen konuşma onu o kadar etkiliyor ki uzun yıllar irtibatla kalıyorlar ve kendisi bu meseleye destek vermeye devam ediyor. O kadar ki 30 yıl sonra *Voetbal in een vuile oorlog* [Kirli bir savaşta futbol, 2008] adlı, bu şampiyonada bulunmuş iki Hollandalı futbolcunun yazdığı kitabın tanıtımında Rijsbergen çıkıyor. İki tane tanınmış ihtiyarı görmek için geliyor: Birisi Plaza de Mayo Anneleri Línea Fundadora'nın kurucularından Nora

de Cortiñas, diğeri ise 1978'de ülkede olup bitenlerden haberdar olmadığı için en çok pişmanlık gösterenlerden biri olan, Arjantin milli takımının eski forvet oyuncusu Leopoldo Luque'ydi. İkisi de kitabın tanıtımı için Amsterdam'a davetliydiler. Burada eski dostlar gibi muhabbet ettiler. Sonuç olarak, Dünya Kupası'nda forma giyenler içinde gerçekten davaya bağlı kalan Rijsbergen oldu.

Nora de Cortiñas ile Luque, kitabın tanıtımı için gittikleri Hollanda gezisinde 1978 Dünya Kupası sırasında Jorge Rafael Videla hükümetinin kuvvetli adamlarından olan Tarım Bakanı Jorge Zorreguieta'nın kızı Máxima Zorreguieta'yı ziyaret ediyor. Dört buçuk yıl sonra Kraliçe Beatriz, yönetimi oğlu Willem-Alexander'a bırakınca, onun karısı Máxima Hollanda'nın yeni kraliçesi oluyor. Biz de kalkmış Hollandalı futbolculardan bir jest yapmalarını bekliyoruz...

Orada olmayan adam Ronnie Hellström

Eğer 78 Dünya Kupası'nın resmi tarihinde Plaza de Mayo Anneleri'ni ziyaret ettiği için kahraman ilan edilen biri varsa o da Ronnie Hellström'dür. İsveç milli takımı kalecisi, 70'lerde dünyanın en iyi kale bekçilerinden biriydi (Alman takımı Kaiserslautern'de on sezon oynadı.). Popüler inanışa göre, şampiyonanın başlangıç günü olan 1 Haziran'da kadınlarla yürümek için Plaza'ya gidiyor. Hatta "Yapmakla vicdanen yükümlü olduğum bir şeydi." şeklinde ciddi bir açıklama yaptığı da rivayetler arasında. Hiçbir zaman böyle bir şey söylemedi; çünkü hiçbir zaman orada bulunmadı. Daha da tuhafı, *Le Monde* birçok farklı futbolcudan bahsetse de efsaneye göre bu sahte kahraman Anneler'i ziyarete yalnız gidiyor. Tamamen uydurma.

Bunun böyle olduğunu Hellström'ün kendisi 2008 Mayıs tarihli *Terra Magazine*'de çıkan bir röportajda kabul etti. Orada olup bitenleri en çok araştırmış olan Arjantinli gazetecilerden Ezequiel Fernández Moores'e "O ben değildim. Değildim. Plaza de Mayo Anneleri'ni ziyaret ettiğimi hatırlıyorum, ama Plaza'ya hiç gitmedim. Birkaç futbolcu gitti, evet, iki veya üç kişi ama kimdi hatırlamıyorum." diye açıklıyor.

Tarihler bile tutmuyor. Le Monde 8 Haziran derken basında çıkan bir sürü yazı ayın biriydi diyor (Hollanda televizyonunun Dünya Kupası haberlerinde Anneler'in eylemlerinin görüntülerini de verdiğini hatırlayalım.). "Arjantin'de benim orada bulunduğumu düşünen insanların olduğunu biliyordum. Belki birkaç

İsveçli futbolcu gördükleri içindir. Ama aralarında ben yoktum.” diye açıklıyor. Buradan da *Le Monde* muhabirinin oyuncuların isimlerini karıştırdığı sonucunu çıkarabiliyoruz. Fakat yine de dünya kupasındaki oyuncuların içinde en dayanışması tavrı takındıkları söylenen (özellikle de Anneler hareketinde) İsveçli futbolcuların gerçekten Hellström’ün dediği gibi oradan sadece turizm amaçlı geçerken gösteriye rast gelmiş olup olmadıkları şüphe altında kalmaya devam ediyor. Hellström, açıklamasında fazla bilgiye yer vermeden “Turistik bir geziye çıkmıştık. Biliyorduk annelerin orada gösteri yaptığını.” şeklinde konuşuyor.

Kesin olan bir şey var ki o da İsveç’in, 78 Dünya Kupası kutlamalarına en çok karşı çıkan ülkelerden biri olmuş olması. Çünkü Arjantin’i yıkan pek çok benzer durumdan biri bu ülkenin yakınından geçti. İsveç asıllı Arjantinli 17 yaşındaki genç kız Dagmar Hagelin, o dönem Buenos Aires’te ikamet ediyordu. 27 Ocak 1977’de askerlerin yaptığı bir hata sonucu silahlı bir saldırıya uğradıktan sonra kaçırıldı. ESMA’ya [askeri baskının asli işkence kampı olan Donanma Mühendislik Okulu] götürüldüğünde Jorge Eduardo *El Tigre* Acosta kızı öldürmek gerektiğine karar verdi; çünkü eğer ülkesine geri dönerse, dünya çapında çekeceği ilgi sayesinde Arjantin’in işkence merkezlerinde gördüklerini anlatabilirdi. Dagmar’ın kayboluşu mahkemelerde hiçbir zaman bir sonuca varmadı; çünkü kaçırılmasının sorumlusu, firkateyn kaptanı olan uğursuz Alfredo Astiz, Ulusal Yeniden Yapılanma Süreci’nde davayı kapatan Carlos Menem hükümeti tarafından affedildi.

Dagmar’ın tek suçu, üvey babası avukat Edgardo Waissman’ın Montoneros militanlarının savunucusu olduğu için onun üzerinden bu siyasi eğilim içinde bağlantılara sahip olmasıydı. Bu bağlantılardan biri, üvey babanın savunmasını yaptığı, Montoneros liderlerinden Carlos Caride’nin karısı Norma Burgos’tu. Bir gün kendisini ziyarete gidince, Dagmar’ı Montores’in bir başka önemli önderi olan María Antonia Berger’le karıştırdılar. (Resmi versiyona göre) kaçırdılar, “kaçmaya çalıştığında” ise bir el ateş ettiler. Yakalanışı ve kayboluşu arasında (Kıza ne olduğu, öldürülme şekli, cesedinin nerede olduğu hiçbir zaman açıklığa kavuşmadı.) iki hafta geçti.

Fakat Hagelin, 1978 Dünya Kupası sırasında hâlâ canlı

bulunabileceğinden ümit edilen bir kayıptı sadece. 27 Ocak 1977 tarihinden beri kimse kendisinden haber almamıştı. İsveç asıllı Arjantin vatandaşı olan babası Ragnar Hagelin, kızını bulabilmek için büyük bir kampanya başlattı. Öyle büyük bir örgütlenmeye dönüştü ki İsveç hükümeti Buenos Aires'teki elçiliğini geri çekerken dünya çapında pek çok ünlü (ABD Başkanı Jimmy Carter'dan Papa II. Ioannes Paulus'a kadar.) kızın nerede olduğunu soruyordu.

İsveç'te milli takım üzerinde Dünya Kupası'nı boykot etme veya rejim karşıtlığını göstermesi baskısı kuvvetli bir baskıydı. Arjantin'e gitmeden önce tüm oyunculara Damar Hagelin'le ilgili sorular soruldu ve hepsi de kaçamak yanıtlar verdi. Dünya Kupası'ndan birkaç gün önce sansasyonel sosyal demokrat gazete *Aftonbladet* (İsveç'in en çok satan gazetesi) oyuncuların arkadan çizilmiş bir karikatürünü iki sayfa şeklinde yayınladı. Forma numaralarının olduğu yerde kayıp kızın adı yazılıydı.

Eğer dava yanlısı büyük bir hareket yapılsaydı, babası illa ki bir haber alırdı. Fakat Ragnar, sansasyonel *La Vergüenza de Todos* (2005) (Herkesin Utancı) kitabının yazarı İnsan Hakları avukatı ve gazeteci Pablo Llonto'ya şu sözleri söyleyecekti: "İsveç milli takımına Arjantin'de Dagmar'a dair bir şey yapması için basından çok baskı yapıldı. Ama futbolcular hiçbir şey yapmadılar. Antrenör Aby Ericsson meseleye dahil olmak konusunda sorulan sorulara, futbolcuların oraya yalnızca futbol oynamaya gittiklerini söyleyerek yanıt verdi. Daha sonra, Dünya Kupası sırasında mıydı, Stockholm'e döndükten sonra mı, hatırlamıyorum; Arjantin'de barış olduğunu, bahsedildiğinin aksine sokaklarda cesetler olmadığını söylemişti. İsveç heyetinin geri kalanından da İsveç basınının çıkardığı skandallardan sonra, heyet başkanının kızıyla ilgili bir iki soru sorduğunu hatırlıyorum, o kadar. İsveç takımı hiçbir zaman 1978 Dünya Kupası'na kızımın durumundan dolayı gitmemeyi aklından geçirmedi. Üstelik ne kaleci Hellström'ün ne de başka bir futbolcunun Plaza de Mayo Anneleri'nin yürüyüşlerine katıldığı doğru. Muhafazakârlar gibi davrandılar. Belki oyunculardan bazıları, o da bireysel bir şekilde, bu davaya sempati göstermiş olabilir ama başka da bir şey olmadı."

2008'de yapılan bir röportajda Hellström'ün kendisi Arjantin'de ne kadar sakin bir yaşama tanıklık ettiğinden bahsediyor:

“Sokaklarda gerçekten çok polis vardı diyemeyiz. Her şey bize çok normal gözüküyordu. Sadece maçlar sırasında stadyumlarda daha fazla polis oluyordu; ama o da beklenen bir şey. Aslında Dünya Kupası sırasında Arjantin’de müthiş vakit geçirdiğimizi söylemek durumundayım”. Görüp de yaklaşmadığını söylediği Plaza eylemleri de kendisine aynı ölçüde *normal* gözükmüş olsa gerek. Ya da en azından son derece o kargaşada ne olup bittiğine dair yüzeysel bir merak sorusundan fazlasını hak etmemiş. “Arjantin’e gitmeden önce İsveç Futbol Federasyonu’ndan politikadan da orada olan bitenlerden de konuşmamamız konusunda direktif aldık. Pek çok futbolcu olarak bunun iyi bir şey olmadığını düşündük. Arjantin’de olanları desteklemiyorduk. Ama sizin de bildiğiniz gibi, bir futbolcu olarak ancak yaptığınız şeye odaklanmaya çalışıyorsunuz.” Hepsi bu.

Fransa ve yalnız melek

Marek Halter Polonya asıllı Fransız bir yazar. Arjantinli olmayan pek çok vatandaş gibi o da Videla diktatörlüğü vahşetinin kendi ailesinin yüzüne nasıl çarptığını gördü. Kuzeni Ana Kumec kocasıyla birlikte suikasta uğradıktan sonra cesetleri Ana'nın anne-babasının evinin kapısına atıldı. İkisini evden aldıklarında üç aylık bir bebeği beşikte ağlarken bırakmışlardı.

Ergenlik yıllarının bir kısmını Arjantin'de geçirmiş olan Halter (Güney Amerika'da geçirdiği bu yıllarda futbola karşı derin bir ilgi ve anlayış geliştirdi.), daktilosunun başına geçip bütün öfkesini yazıya dökenecekti: "Siyasi muhaliflere işkence eden, öldüren ve kayıplara karıştıran bir ülkede futbol oynayıp bu spordan keyif alınabilir mi?" 19 Ekim 1977'de yazılan bu metin, uluslararası arenada 78 Dünya Kupası'nı boykot etme hareketini tetikliyordu.

Bu Dünya Kupası karşıtlığı coşkusunun merkezinde büyük bir cunta karşıtı hissiyatın başgösterdiği bir toplum tarafından ciddi şekilde baskı altına alınan oyuncular bulunuyordu. Arjantin'de 22 Fransız vatandaşının kaybolmuş olması Fransız hükümetinin bu ülkeye savaş malzemesi satmasına engel olmaya yeterli bir sebep gibi gözüküyordu. Fakat 1978 Haziran ayında anlaşmayı halletmek için Paris'e giden askerler sıradan işçilerin tepkisiyle karşılaştılar. Kaldıkları Hotel Maurice'teki iki çalışan valizlerini taşımayı reddettikten birkaç gün sonra başka bir çalışan, General Oliva kapısını açsınlar diye beklerken kendisine patladı: "Ben Cunta'ya anahtar vermem".

Fransızların %22'si şampiyonanın tamamen boykot edilmesinden

yanaydı. Bütün ülke çapında COBA [Comité Organizador del Boicot a Argentina 78] imzası taşıyan 100.000 pankart asıldı. Bu komitenin başkanı Halter'di ve Jean-Paul Sartre'dan tutun, Jean-François Revel gibi daha sağa meyilli entelektüellere kadar pek çok kişiden destek görüyordu. Takımın siyasete ilgi gösteren çok az sayıdaki oyuncusundan Dominique Rocheteau da şöyle konuşuyor: "Çok fazla baskı vardı. Spor gazetelerinden o kadar değil, onlar konuya çok az değinmişlerdi, ama daha çok kamuoyundan gelen bir baskıydı. Oynamayı bırakmamızı isteyen çok kişi vardı."

Ayrıca bir olay daha var ki yine Dünya Kupası'na gidecek olan futbolcuların üzerindeki baskıya bir yenisini ekliyordu. Arjantin'e gitmelerinden bir gün önce, zamanında Oyuncular Sendikası'ndaki aktivistliğiyle öne çıkmış olan teknik direktör Michel Hidalgo'nun başına bir kaçırılma olayı geliyor. Kendisi, bu kitap için verdiği bir röportajda olanları birinci ağızdan anlatıyor:

"23 Mayıs 1978 günüydü. Milli takım oyuncularıyla Paris'te kamp için buluşmaya 24 saat kalmıştı. Ben arabayla Burdeos yolu üzerinde bulunan Saint-Savin yakınlarındaki Gironde'ya gidiyordum. Oradan Paris'e giden uçağı yakalayacaktım ki bir araba yolunu kesti. Arabadan iki kişi çıktı, başıma bir silah dayayıp üçüncü bir kişiyi takip etmemi söylediler. Fransızca değil, İspanyolca konuşuyorlardı. Zar zor bir şeyler anlıyordum.

Arjantin'de gözaltında olan siyasi tutsakların özgürleştirilmesi ne yardımcı olmak zorunda olduğumu söylediler. Peki, ama Dünya Kupası'nda bulunmak için 24 saat içinde seyahat etmek durumundayken Arjantin'deki tutsakları nasıl özgürleştirecektim? Beni alıp patika gibi bir yere götürdüler. Yol, bir orman kenarına açılıyordu, iki yanı çalılarla çevriliydi. İçlerinden biri benim arabamın içinde karımın yanında otururken elinde silah olan diğeri ise silahını sırtıma dayayıp 50 metre yürümemi söyledi.

Silahlı olan tip benimle konuşmaya devam ederken karım orada kalp krizi geçirmek üzereydi. Bense hâlâ söylenenlerin büyük bir kısmını anlamıyordum. Anladığım kadarıyla eğer işbirliğine yanaşmazsam beni rehin alıp karşılığında 100 Arjantinli arkadaşlarının serbest bırakılmasını isteyeceklerdi.

Ben de ne yapacağımı bilmiyordum ama onlar benden daha panik halinde gibiydiler. 20 metre filan gittikten sonra dönüp silahı

namlusundan tuttum. Yere düşüverdi; ama adamdan önce davranıp aldım elime. Orada, o patikada öylece kaldım, elimde kullanmasını bilmediğim bir silahla kendimi aptal gibi hissediyordum.

Ama işimi kolaylaştırdılar. Beni rehin alan dehşete düşmüş bir şekilde arkadaşlarının arabasına doğru koşmaya başladı, sonra da tüydüler. Bense orada ne olup bittiğine inanamaz halde kalakaldım. O kadar ki jandarmaya neler olduğunu haber vermeye gittiğimizde onlar bile bana inanmadı!

Bu kaçırılma işine kimin kalkıştığını ne ben öğrenebildim ne polis bulabildi.”

Öykünün neredeyse komik sayılabilecek finalinin dışında bu olayın ardında antrenörü kaçıran diktatörlüğe baskı yapmaya çalışan Arjantinli sürgünler yatıyor. Aynı 23 Mayıs 1978 tarihinde basın organlarına isimsiz bir bildiri geliyor ve “hâlâ Arjantin’e askeri malzeme satmaya devam etmekte olan Fransa’nın ikiyüzlü işbirlikçiliğine dikkat çekmek” şeklinde tanımlanan kaçırılma eylemini üstleniyor. Eylemi gerçekleştirenlerin *profesyonelliğine* bakılırsa, bu teşebbüsün sürgündeki uzman gerillaların işi olmadığı görülüyor.

Hikâye o kadar inanılmaz ki Hidalgo’nun kaçırılma teşebbüsünü ülkenin Cunta’ya karşı duyarlılık geliştirmesine katkıda bulunabilmek için kendi uydurduğu söylentileri dahi dolaşıyor. Kendisi bu iddiaları şiddetle reddederken evliliğinin nasıl zora girmiş olduğundan bahsediyor: “Ben Arjantin’e giderken karım Fransa’da kalmak zorundaydı; ama bana evde hayatta bensiz kalamayacağını söyledi. O yüzden federasyon ve polisle birlikte onun seyahatini de ayarladık alelacele. Sonunda Özel Kuvvetler’in seçkin güçleri Ulusal Jandarma Müdahale Grubu’ndan (GIGN) iki izbandutun yanında karımla birlikte seyahat ettim. 24 saat boyunca gözlerini üzerimizden ayırmadılar.”

Hidalgo sol sempatizanı olarak bilinen bir adamdı ya da en azından o dönem sol olarak kabul edilen konseptte yakın duruyordu ki bugünkünden çok daha radikal bir anlayıştı. “Benim babam bir metal işçisiydi, ben de o ortamlarda yetiştim. İşçi mahallelerinde büyüdüm. Orada doğuştan solcu olunuyor zaten, işçinin DNA’sında var. Ben ‘tamamen solcuyum’ diyecek bir adam değilim; çünkü kendimi solcudan çok hümanist hissediyorum. Ama

sağcı olmaktan çok solculuğa yakın olduğumu da net bir şekilde görüyorum.” diye anlatıyor bugün.

Fakat Fransız futbolunun solcu politikayla en çok ilişkilendirilen kişisi şüphesiz *Yeşil Melek* Dominique Rocheteau’ydu. Saint-Étienne’in idolü ve renklerine sadık oyuncusu Rocheteau 70’lerde siyaset ile futbol arasındaki bağıın sembolüydü şüphesiz. Devrimci Komünist Birlik (militanlar arasında küçük maçlar düzenleyerek futbolun halkların afyonu olduğu fikrini kafalardan atmaya çalışıyordu bu örgüt) militanı olan Dominique siyasi pozisyonunu hiç saklamamasına rağmen 1978 Dünya Kupası’nda oynayıp oynamayacağı konusundaki ikilemini şu şekilde açıklıyordu: “Gitmemeyi hiç aklımdan geçirmedi. Tutsaklarla dayanışma içine girmek için katılım göstermemek gerçekten kocaman bir medyatik darbe olurdu. Ama Arjantin halkının beklentisini de unutmamak lazım.” şeklinde konuşuyor bu kitap için verdiği bir röportajda. Hidalgo kendi seçiminin bu kadar kategorik olduğunu da düşünmüyor. “Fransa’da Dünya Kupası’nı boykot etmekten çok bahsediliyordu. Ben de oyunculara açık açık sordum içlerinden diktatörlüğü protesto etmek için oyunu bırakmaya hazır olan biri var mı diye. Biraz şüphe belirtisi gösteren bir tek Rocheteau oldu. Fakat o da uzun uzun düşündükten sonra yine oynamayı kabul etti.” şeklinde konuşuyor.

Dünya Kupası’nın bir başka miti de Rocheteau kendi istemediği halde turnuvaya zorla götürüldüğü iddiasıydı fakat bu iddia da hakikatin kıyısından düşerek, asılsız söylentiler ülkesine sığınıyor. O dönem, sağcı futbolcu Michel Platini ile isyankâr Rocheteau arasında bölünmüş bir milli takımdan bahsediliyordu. “Doğru değil. Michel her zaman konuyla ilgili dalga geçip bana takılırdı; çünkü benim ideallerimin ne olduğunu biliyordu; ama hepsi şakayla yapılan şeylerdi. Hatta aramız çok iyiydi.” şeklinde açıklıyor Fransa Federasyonu Etik Kurul sorumlusu.

“Ben kamuya yaptığım açıklamalarla dikkat çekiyordum. Bu meseleyle ilgili kendimi sorumlu hissediyordum; çünkü tanıdığım bildiğim bir meseleydi. Oyuncuların çoğunluğunun bu tür sorunları düşünmeden geçtikleri doğru; çünkü siyaset neredeyse tabu denecek bir şeydi.” diyerek durumu kabul ediyor Rocheteau. Yine de, bir ağaçtaki birkaç yaprak hareketinden ibaret olsa bile

Fransız grubunun çekirdeğinde bir hareketlenme oluyor. Yeşil Melek ile antrenör gerçekten bir şey yapmak istiyorlar da. “Ayakkabılar ve başka benzer konularla ilgili birkaç polemik çıktığını hatırlıyorum. Ama etrafımızda bunca bariz şey yaşanırken böyle ıvır zıvır şeylere kafa yoruyor olmamız bana hakaret ediyormuşuz gibi geliyordu. Hemen yanibaşımızda insanlara işkence edildiğini unutmuyorduk.” diye anlatıyor.

Peki, bu endişe nasıl yararlı bir şeye çevrilebilir? Rocheteau te-oride tüm oyuncularla antrenörlerin katılacağı ve Cunta’dan duydukları rahatsızlığı göstermek için bir şey yapıp yapılmayacağını tartışılacağı bir toplantı düzenledi. Tam olarak başarıya ulaştığı söylenemez: Antrenör dışında sadece Patrick Battiston, Jean-Marc Guillou ve Dominique Baratelli katıldı. “Diğerleri gelmemeye karar verdi. Onları eleştirecek değilim, hür iradeleriyle alınan bir karardı.” şeklinde konuşuyor *Yeşil Melek*.

Peki, Fransa hiç mi bir şey yapmadı? Bu hikâyenin dinleyicileri bu grubun siyasi eylem alanına yaklaşma şeklini çok daha farklı tanımlıyor. Hidalgo, bu 22 tutsağın hayatı hakkında bilgi almak için Rejim’den birileriyle bir toplantı yaptıklarını doğruluyor. “Rejim otoritelerinden bir toplantı talep ettik ve kabul edildik. Her oyuncu (hepsi benim arkamda duruyordu) Arjantin’de bulunan Fransız tutuklulardan birini temsil ediyordu sembolik olarak. Biz bu kişilerin suçsuz olup olmadıklarını bilmiyorduk; ama haklarına saygı gösterilmesini ve demokratik bir mahkeme karşısında yargılanmalarını talep etmiştik. Bizi kim karşılamıştı hatırlamıyorum; ama daha Dünya Kupası’nın ilk maçı başlamadan oradaydık işte (Katılıp katılmamakta tereddüt etse de Rocheteau da oradaydı.). O Fransız tutuklulardan bazıları serbest bırakıldı sonra,” diye anlatıyor.

Rocheteau’nun kendisi bu hikâyeyi göz göre göre yalanlıyor. “Hayır. Askeri Cunta’dan kimseyle toplantı filan yapmadık. Elçilikte yapılan bir etkinlikti, entelektüel Bernard Henri-Lévy [şampiyonluk sırasında COBA üyesi olarak ülkeyi ziyaret etmiş ve sürekli göz hapsinde tutulduktan sonra ülkeden çıkarılmıştı] gibi pek çok kişi de oradaydı. Hepsi de kamuoyunun gözü önünde oldu; ama hiçbir zaman Rejim’den birisiyle konuşmadık. Ben asla böyle bir şeyi kabul etmezdim. Elendikten sonra ben kaldım ve derneklerin

temsilcileriyle, öğrencilerle görüştüm... Ama çok zordu görüşmeler; çünkü herkes konuşmaktan korkuyordu,” diye anlatıyor.

Ne olursa olsun Fransa’da kimsenin o 1978 yazında milli takım Arjantin’deyken Cunta karşısında gözle görülecek onurlu bir eylem yaptığını kesin olarak doğrulayamıyoruz.

Rocheteau bugün kendini “evrimleşmiş solcu” olarak tanımlıyor. “Solcu ve sağcı sözcükler o zamanki aynı anlamlarını taşımıyorlar artık. Beni şu anda gerçekten ilgilendiren, çevresel sorunlar ve ekoloji.” Ayrıca bugün ideolojik eğilimlerin kamusal alanda gösterilmesinin artık tabu olmadığı bir zamanda siyasi açıklamalarda bulunmayan futbolculara da içerliyor. “Bizim zamanımızda ağzımızı her açtığımızda üzerimize çullanırdı.” O zamanlar protesto etmek için alan varmış gibi gözükse bile yirminci yüzyılın en kanlı rejimlerinden biri bütün dünya karşısında bir Dünya Kupası organize ederken yaptığı öylece yanına kalıyordu. “Rejim, olan biten her şeyin üstünü kapatıp gizlemeye çalıştı. Kocaman bir parti düzenlediler. Kısmen başarılı da oldular.” diye açıklıyor Rocheteau. Evet, kısmen başarılı olunabildi, ama bunda hiçbir futbolcunun müthiş devrimci komünist olmasıyla alakalı bir payı yoktu.

Peki ya İspanya?

Eh İspanya'da da bir iş yok. Avusturya, Brezilya ve İsveç ile girdikleri grubun daha ilk turunda elenerek umutları boşa çıkaran bu milli takımın kahramanları otuz küsur yıl sonra kendilerinin de olup bitenler hakkında pek bir şey bilmediklerini gösteriyor.

O dönemki takımın oyuncularından golsüz Julio Cardeñosa “siyasi açıdan biraz uyukluyorduk” diye anlatıyor. “O takımda hepimiz apolitiktik.” diye de ekliyor. Verdiği yanıtlar, o sene Dünya Kupası'nda soyunma odasını paylaştığı diğer oyuncuların yanıtlarıyla tıpatıp aynı. “Gittiğimizde bir şeyden haberimiz yoktu ki. Evet, adamın [Videla] ülkeyi yönettiğini, askeri bir diktatörlük olduğunu filan biliyorduk... Ama o kadar. Futbol oynamakla yeterince meşgul oluyorduk zaten. Bu Hollandalıların finalde başkasının elini sıkmayacakları gibi şeyler duyduk.” şeklinde aktarıyor Cardeñosa. Aynı ekibin parçası olan Carles “Charly” Rexach da aynı yolu izliyor. “Takım içinde konuşulmuyor bile. En ufak fikrimiz dahi yoktu.”

İspanya'da ise gayet açık bir şekilde konuşuluyordu. Üstelik Dünya Kupası yaklaştıkça daha da çok konuşuluyordu. 1966'da iletişim organlarını serbestleştiren Fraga Kanunu [Basın Yayın Kanunu] geçtiğinden beri Rejim'in milliyetçi-Katolik kesiminden gelen ağır sansürün yumuşadığı herkes tarafından görülüyordu.

Patricia Marenghi ve Laura Pérez López'in makalesi “İspanyol basını ve Arjantin diktatörlüğü (1976-1983): *ABC, El País ve Triunfo*'da sürgünün yansıması” (*América Latina Hoy* adlı dergide basıldı, 2003), askeri diktatörlüğün ve ona bağlı çeşitli strateji

ve eylemlerin, analiz edilen basın organlarında önemli bir tema olduğu sonucuna varıyor:

“İspanya’daki basın organlarının, Arjantin’deki özel durum hakkında bilgilerin aktarıldığı göze çarpan toplumsal aktörlere dönüştüklerini söyleyebiliyoruz.” *El País*’in tutsakların ve kayıpların durumunu sürekli olarak eleştirel bir yerden konu edinmesinin yanında, diğer ülkelerden de Dünya Kupası’nın boykot edilmesi kampanyaları hakkında pek çok bilgi geliyordu. *Triunfo*’da çıkan makalelerin başlıkları öyle açıktı ki: “Arjantin 78: Cunta için bir Dünya Kupası” (18 Mart 1978) veya “Arjantin 78: Futbol ve baskı” (6 Mayıs). Aynı yılın Şubat ayında Madrid ve Barcelona’dan gönderilen heyetlerin da katılımıyla tüm dünyadan boykot yanlısı komiteler Paris’e gelip toplandılar.

Arjantin Dünya Kupası’na *Tele/eXpress* tarafından özellikle gönderilen, *El Mundial de Fútbol 1978* (1987 Dünya Futbol Kupası şampiyonanın bitiminden sonra basıldı.) kitabının yazarı gazeteci Enric Banyeres’e göre de Arjantin’in durumu İspanya’da bilinen bir gerçektir. “Yalnız şöyle bir şey var ki futbolcular ayrı bir dünyada yaşıyordu. Kitabımın yarısı Arjantin’deki siyasi ve toplumsal durumdan bahsediyor. Dünya Kupası öncesinde de *Cuadernos para el Diálogo*, *Diario 16* veya yine *Tele/eXpress* gibi hayli eleştirel yayın organlarında olup bitenlere dair yazılar çıkmıştı.” diye anlatıyor Banyeres.

Bu takımın şampiyona sırasında yaşadıkları da farklı gerçekleşti. “Her şeyden tamamen uzak, La Martona adlı bir yerde ne gazetecilerle ne ailemizle iletişimimiz olmadan kamptaydık. Rutubetli duvarları ve o insanı döven soğuğuyla bir felaket olan bu yerde hiçbir şey yoktu: Kafanı çıkarıp etrafa baksan Arjantin’de de olabilirdin, dünyanın herhangi başka bir yerinde de. Ben bu kupada hissettiğimden çok daha evimdeymiş gibi hissettiğim dünya kupalarında bulundum.” diyor Rexach, Cardeños’a’ya katılarak. “San-ki bir toplama kampıydı.” diye ekliyor eski Betis’li futbolcu. Biraz daha bilgi vermek gerekirse, milli takımın gelmesinden önce bu pire yuvasının genelev olduğuna dair söylentiler de bulunuyordu.

Diğer milli takımların da maruz kaldığı bu tecrit hali belki de cuntanın oyuncularını herkesten uzak tutmak için uyguladığı bir tür taktikti. Başlarından atamadıkları bir şey de aşırı güvenlik

önlemleri ve askerlerin dört bir yanda hissedilen varlığıydı. Rexach o anları şöyle hatırlıyor: “Otobüsle küçük şehirlerarası yollardan gidiyorduk. Gidiş-geliş iki şeridi de işgal ettiğimiz için karşıdan gelen arabalar emniyet şeridinden geçmek zorunda kalıyordu. Her zaman motosikletlerle bize eşlik ediliyordu ve her yanımızda askerler vardı.”

Rexach bugün merkez eğilim gösteren bir adam olarak görülse de 1978’de “bugüne kıyasla çok daha solcu” olduğunu düşünüyor. Tam bir Barcelona mahallesi olan *Pedralbes’in Sarışını* için Raimon konserlerini neredeyse hiç kaçırmadığı söyleniyor ve kendisi de “Okuldan çıktıktan sonra çok kez tabanlara kuvvet koşmamız gerekirdi; çünkü aynasızlarla illa ki bir kaos olurdu.” diye anımsıyor eski günlerini. İlk seçimlerde oy kullanılmasını savunan kampanyalara katılmış çok az sayıdaki İspanyol sporculardan biriydi. Buna rağmen 1978’de Arjantin hakkında bildiklerini hatırladığında cahillik suçunu kabulleniyor. “Orada neler yaşandığını öğrendikten sonra inanılmaz geliyor bana. Bütün bunlar oluyor ve yıllarca gizli saklı kalıyor... Sansürden mi yoksa insanlar sustuğundan mı bilmiyorum... Bilmiyorum, hiç hayal bile edemiyorsunuz.” diyor.

Sohbeti bitirmeden önce acaba olanları bilseydi turnuvaya gitmemeyi düşünür müydü diye soruyoruz. “Şimdi bir şey demek zor, çünkü önemli bir Dünya Kupası’ydı, milli takım bir Dünya Kupası’na katılmayalı çok olmuştu [en son 1966 yılında İngiltere’deki Dünya Kupası’na katılmışlardı]... Fakat sanırım gitmezdim. Sana kendimi haklı göstermek ya da kahramanlığa soyunmak için filan demiyorum bunu. Sadece korkudan gitmezdim. Böyle şeylerin olduğu bir yerde senin başına neler gelebilir?” diye yanıtlıyor.

Kaleci diyerek işkence ettikleri

Anna yere serilmiş, ağlıyor. Oğlunun siyasetle alakası olmadığını, ne olup bittiğini anlamadığını haykırıyor. Sivil giyimli *milico*'lar kadını sorguya devam ediyor. İçlerinden biri okula gidip kızını almakla tehdit ediyor: "Ya kızını kurban edersin ya da terörist oğlunu."

1977'de gerçekleşen bu sahnedeki oğul Arjantin İkinci Lig'indeki Almagro takımının kalecisi Claudio Tamburrini. O zaman 22 yaşında ve iki yıl öncesinde, Vélez Sarsfield'in alt kategorilerinde yetiştikten sonra ilk kez birinci takıma çıkmış. Profesyonel bir futbol oyuncusuydu; ama geceleri felsefe okuyordu. Solcu bir militandı. Kendi gibi militan olan bir başka üniversiteli *Tano*, etrafındakileri koruyabilmek için onu ihbar etmişti. Tamburrini'nin telefonu telefon rehberinde kayıtlıydı. Fazla uğraşmaya gerek yoktu.

"Sen Almagro oyuncusu musun?" diye soruyor bir işkenceci. "Evet" diye yanıtıyor. "E, bir kalecinin teksir makinesiyle ne işi olsun [fotokopi makinesi]?" diye gürlüyor asker. Ortalıkta hiçbir baskı aleti olmaması fark etmiyor. Başka bir asker devam ediyor. "Demek kalecisin?" Doğruluyor Claudio. "Bunu da yakala o zaman." diyerek karnına bir yumruk indiriyor.

Meselenin futbol tarafını atarsak, bu sahne 1976 Arjantin Hükümet Darbesi sonrasında olağan bir sahneydi. Bu bahsi geçen sahne ise 23 Kasım 1977'de gerçekleşiyor ve diktatörlük ve futbol arasındaki en koyu ve direkt çarpışmalardan birini gösteriyor. Claudio Tamburrini de bundan sonra baskının futbol tarafındaki sembollerinden biri haline geliyor.

O dönem üniversitelerdeki siyasi eylemler yoğundu; bunlar, mücadeleci gelenekten gelen felsefe fakültesinde daha da önemliydi. Ne var ki futbol zaten apolitik bir limandı, tıpkı bugün olduğu gibi. Tamburrini 70li yılların ortalarında Arjantin futbolunun siyasete bulaşmamışlığını şöyle anlatıyor: “Solla tek bir bağlantı dahi yoktu. Bense Vélez Sarsfield’den bütün ekibe karşı toplu uygulanan bir ceza yöntemini sorguladığım için antrenörle yaşadığım bir sürüşmeden dolayı çıkarılmıştım. 30 yıl sonra aynı ekipten bir arkadaşla yeniden karşılaştığımda o zamanlar yaptığımız siyasi bir muhabbeti hatırlatınıştı bana. Ama onun dışında oyuncuların ne kişisel ne kolektif herhangi bir siyasi duruşu yoktu,” diye anlatıyor.

Tamburrini kafasına çuval geçirilmiş olarak Cunta yönetiminin en meşhur işkence merkezlerinden biri olan Mansión Seré’ye getiriliyor. Askerler buraya Attila diyor. Buenos Aires eyaletinde kamuya ait devasa bir ev burası. Burada yaşam da yemekler de uyku da kötü. Tamburrini’ye de kaleci veya Almagro diye sesleniyorlar. Her gün işkence ediyorlar. Uğradığı ciddi dehşet ve psikolojik anlamda kötü muameleden sonra bile almak istedikleri itirafı alamıyorlar. Dövüyorlar, küvette boğuyorlar. Sonuna kadar zorluyorlar. Akıllarını yitirmişlikleri en ufak şeyde bile belli ediyor kendini. Yanındakiler gibi dizleri üstündeyken bir koridora çıkarıyorlar dua etmesi için. “İyice bağırın ki Tanrı duysun sesinizi!” diyorlar. Lucas adında bir işkenceci, kendilerine zorla teşekkür ettirerek itibarlarını iyice ayaklar altına alıyor.

Kaçırılması, Arjantin’de meydana gelen on binlerce kaçırılma olayından yalnızca biriydi ama kendisi diktatörlüğün kaçırdığı ve bunu bugün anlatabilecek tek profesyonel futbolcu olmak gibi bir özelliğe sahip. Bunu anlatabiliyor olmasının sebebi ise eşsiz bir hikâyenin kahramanı olmuş olmasındandır.

Yanındakilerden biri Guillermo Fernández, *Guille*, kaçmak gerektiğine karar veriyor. Claudio da hemen ona katılıyor. Tutsaklığının 121’inci gününde bir pencereden çarşafarla sarkıp kaçmayı başarıyorlar. Fernández kendini tutamayıp duvara şöyle yazıyor gitmeden. “Teşekkürler, Lucas.”

Guille ve Claudio iki tutsakla birlikte (Daniel Rusomano ve Carlos García) Mansión Seré’den kaçıyorlar. Tüm o yıllarda gerçekleşen tek kaçış bu oluyor. İşkence merkezinden kaçtıktan sonra

yaptıklarını bu kitap için verdiği bir röportajda şöyle açıklıyor: “Tanıdıklarımın ya da arkadaşlarla veya yoldaşlarla bağlantısı olan insanların evlerine sığındım. Durum sakinleştikten sonra sokaklara çıkabilecek olduğum ana kadar bana evlerini açtılar.” Onun bu gizlendiği günlerde, Cunta’nın dış dünyadaki vitrini olan Dünya Kupası oynanmaya devam ediyordu. “Maçları televizyondan izlerken kupayı milli takım alsın istiyordum hep. Başıma gelen bu deneyimden sonra nasıl böyle bir şey yapıyormuşum?”

Daha sonra Arjantin’den kaçıp gittiği İsveç’te halen Stockholm Üniversitesi’nde felsefe öğretmenliği yapmakta. 1985 yılında Arjantin’e geri dönerek aralarında Videla (müebbet), Emilio Massera (müebbet) ve Roberto Viola (17 yıllık hüküm) ve Orlando Agosti’nin (dört yıl hapis) de bulunduğu, 76-83 hükümetlerinin baş aktörlerinin çoğunun hüküm giydiği 17 haftalık Cunta Mahkemeleri sürecinde tanıklık etti. Spordan öğrendiklerini uygulayarak soruşturmacı olarak başarılı bir kariyer edindi ve bütün dünya çapında konferanslar verdi. *¿La Mano de Dios? Una versión distinta del deporte* (2000) (Tanrının Eli? Sporun bir başka versiyonu) adlı kitabında bu elit sporda ahlaki normların sona erip ermediği konusunda kuramsal bir tartışma yürütüyor. *Pase libre* adlı kitabında ise büyük kaçış başarısından bahsediyor. Daha sonra bu kitap Adrián Caetano’nun yönetmenliğini yaptığı 2006 tarihli *Crónica de Una Fuga (Bir Firar Güncesi)* filmine uyarlandı. Bu filmde firarilerden bir diğeri, Guillermo Fernández de kendisini tehdit eden işkenceciyi oynuyor. Fernández daha sonra Fransa’ya göç edip aktör ve kukla sanatçısı olarak yaşamına burada devam etti.

Pase Libre 2001 yılında, firardan neredeyse 25 yıl sonra çıktı. O vakte kadar halkın çoğu Tamburrini’yi de suç birliği ettiği arkadaşlarını da çok az tanıyordu. Peki neden? “Belki kayıpların aileleri için tevazu gösterdiğimizizden. Bizimki bir mutlu son oldu: Ağızlarına sığıp kaçtık, bizim kaçışımızdan sonra bu gizli merkezi kapatmak zorunda kaldılar. Ama bunun hakkında konuşmak bana her zaman kayıplarını arayan insanların yaralarını deşmek gibi geldi.” diye anlatıyordu Guillermo Fernández 2006’da.

Tamburrini’nin İsveç’e kaçışı Fernández’i olduğu gibi Tamburrini’yi de çevresinden kopardı ve kendi memleketinden bu kadar uzak başka bir ülkede yeniden bir hayat kurmaya mecbur

bıraktı. Kaçırılışından doğan fiziksel ve zihinsel bozulmaya rağmen yeni evinde kendini yeniden topladı; hatta eski kariyerine geri dönmeyi bile denedi. “1980 yılında İsveç’te dördüncü ligde bir ekipte tekrar futbol oynamaya başladım; ama sadece dört ay sürdü. İsveç futbolunun o dönemki amatör karakteri beni hayal kırıklığına uğrattı, yükselip profesyonel bir sözleşme yapabilmenin zorluğu olsun, antrenmanların ıskallılığı olsun... 1980 Nisan ayında aktif futbolu bıraktım.” diye anlatıyor. O zaman 25 yaşında. Bu korku dehşeti kendisini evinden ve futbol kariyerinden ederken, özel hayatından 121 gün çalışıyor, üstüne bu felaketi daha pek çok geceler anımsamak zorunda kalıyor.

Ama bu hikâyeyi anlatabiliyor; çünkü canını da ideallerini de onurunu da alamıyorlar elinden. Futboldan da mahrum bırakamıyorlar. “10 yıldır oynamadığım futbola geçenlerde yine döndüm. Stockholm bölgesinde İsveç futbol liginde oynayan amatör bir takımdayım. Arkadaşlarla birlikte kurduğum amatör bir takımda ilk başta birkaç yıl orta saha oynadıktan sonra bugün hâlâ kaleci olarak oynuyorum.” Bugün Mansión Seré, Latin Amerika’nın ilk tarihsel hafızanın geri kazanım merkezi olarak varlığını sürdürüyor. Burada gerçekleştirilenler ve Tamburrini’nin mütevazı bir Stockholm sahasında bir topu durdurmaya çıkarkenki görüntüsü, zaferinin en güzel metaforu.

Futbolcu ve şehit Rivada

En küçücük muhalefetin bile yok edildiği bu büyük silme operasyonunda Videla Askeri Cuntası'nın baskısının pençesini spora da geçireceği aşikârdı. Gelgelelim, kitlelerin en popüler sporu olan futbolda profesyonel figürlerden yalnızca bir tanesi kayıplar listesinde yer alıyor.

Bunun aksine, ragbi dünyasında suikasta uğrayanların sayısı bir hayli yüksekti. Arjantin'de bu sporu yapanlar üst sınıfla ilişkilendiriliyor; seçkin sınıfların ve entelektüellerin sporu ragbi. Club La Plata'nın yirmi kadar üyesinin solcu gruplara üye olmak, silahlı mücadeleye katılmak ya da sadece fakir mahallelerde çalışma yürütmüş olmak gibi sebeplerle öldürüldüğü kayıtlarda yer alıyor. Arjantinli sporculardan suikasta uğrayanların en bilineni her yıl anısına bir yarış düzenlenen [*Carrera de Miguel, Corremos para No Olvidar / Miguel Yarışı, Unutmamak için Koşuyoruz*] koşucu ve şair Miguel Sánchez. Tenisçi, avukat ve peroncu militan Daniel Schapira da işkence gördükten sonra üç kurşunla öldürüldü.

Toplu cezalara maruz kalan bir başka spor dalı da çim hokeyiydi. Uluslararası sporcularından Adriana Acosta 22 yaşındayken kaçırıldı. O meşhur ölüm uçuşlarından birinden denize fırlatıldığına inanılıyor. Askeri rejimin kaçırdığı ilk sporcu oldu.

Futbolda verilen kurbanlar ise oyunun kendisinde başrol oynayanların yakınları oldu. Bu kurbanlarda futbolun içinden yalnızca Ángel Cappa'yı (Kitabın ileriki bölümlerinden biri kendisine ayrıldı.), Claudio Tamburrini'yi ve 70'lerde Huracán ve River'de oynamış, daha sonra Cristina Fernández de Kirchner

hükümetinde bakan olana dek siyasi bir kariyer izleyecek olan Claudio Morresi'nin suikaste uğrayan küçük erkek kardeşini görüyoruz. Fakat Cunta'nın tutsak ve kayıp ettikleri arasında belli bir seviyede olan tek futbolcu Carlos Alberto Rivada'nın hikâyesi bambaşka.

Carlos Alberto Rivada'nın öyküsünde bütün karakterlerin adı Videla. Ailesine kaybolduğunu haber veren de kaçırılması emri veren de elbette ölümünün baş sorumlusu da ülkenin başkanı da hep Videla.

4 Şubat 1977 sabahı saat üçte ambulans şoförü Rubén Videla, Tres Arroyos'un (Buenos Aires eyaletinin o dönem 25.000 kadar nüfusa sahip küçük bir şehri) en meşhur spor mağazası Los Melizos Rivada'nın sahibi don Héctor Rivada'nın evinin zilini çaldı. Çalıştığı hastanede üç yaşında ve birkaç aylık iki çocuğu tek başlarına bulmuşlardı, torunları olabilirdi bu çocuklar. Öyleydiler de. Dehşete kapılan dede oğlu Carlos Alberto ile gelini María Beatriz Loperena'nın aile mağazasına bir iç kapıyla bağlanan evine koştu doğruca. İçeriye girdi: Her şey altüst edilmişti ama tek bir hırsızlık izine rastlanmıyordu. Tek ihtimal kaçırılmalarıydı fakat ideolojik sebeplerle insanların ordu tarafından kaybedildiği söylentilerinin kol gezdiği bir ülkede neden Rivada'nın askerlerin hedefi olmuş olabileceğini kimse tahayyül bile edemezdi.

Carlos Alberto paradoksal bir profesyonel sporcuydu. Huracán de Tres Arroyos'un hem futbol hem basketbol takımlarında oynuyordu ve her iki sporda da bölgenin en iyilerindendi. Futbol takımında 7 numarada kanat oyuncusuydu ve o kadar hızlı ve yetenekliydi ki yerel basın kendisini 27 yaşında bölgenin en iyi oyuncularından biri olarak görüyordu. İki sporu birlikte yürüterek elektrik mühendisliği eğitimini tamamlamıştı ve kendisini götürdükleri zaman ailesinin geçimini futbol, basketbol ve küçük bir elektrik tesisat şirketiyle sağlamaktaydı. Bütün bunlar sayesinde çocukları Diego ve Josefina'ya ve ev işlerini idare eden karısına dürüst bir yaşam sağlayabiliyordu ve üstüne bir de işlerinde kolaylık sağlayan Fiat kamyoneti vardı.

O güney yazında kaybolduğu gecenin gündüzünde bir maça çıkmıştı. Bölge şampiyonu Estación Quequén'a 3-1 yenilmişlerdi. Rivada belki de kariyerinin zirvesindeydi.

Don Héctor bunun üzerine Askeri Cunta'nın kayıp ailelerinin hikâyelerinde sıkça görülen hayaletlerin peşine düşme işine başladı. Bölgesindeki en yüksek rütbeli askere, Bahía Blanca Beşinci Kolordu Kumandanı Osvaldo René Aizpitarte'ye başvurdu ve görüşme için kabul edildi. Osvaldo yardım edeceğine söz verdi; o dönem bir askerin sözünden daha zehirli çok az şey vardı. Don Héctor, oğlunu kaçıranlardan birine başvurmuştu bilmeden ve adam kendisini avutuyordu gülümseyerek.

Aynı gülümsemeleri ve teselli edişleri yine kendisini buyur eden donanma kaptanı Saúl Zenón'dan da gördü. Arjantin Piskoposluk Kilisesi Başkanı Kardinal Raúl Primatesta'dan ise biraz daha azını gördü. Sadece formalitelerden oluşan bir mektupla yanıt vermişti. "Elinde bulunan küçük olanaklar içinde bu endişe verici soruna eğileceğini" yazmıştı. "Tanrı kutsasın ve kendisine güç versin." diye umuyordu. O dönemde Tanrı bu kurbanların ailelerinin yanında gözüküyordu pek.

Fakat iki buçuk yıl önce kendi şehrine geri döndüğünden beri siyasi militanlıkla bilinen bir alakası olmadığına göre Rivada'yı ne diye götürmüşlerdi? İki sebebi var. Bahía Üniversitesi'nde okuduğu zamanlar yıllar içinde yok olmuş bir eylemlilik olan Öğrenci Siyaset Hareketi'ne katılmıştı. Rivada'nın *yıkıcı* tehlikesi pek önem arz etmese de fakülteden eski bir arkadaşının telefon rehberinde adının geçiyor olması kaçırılması için yeterli bir sebepti. Bu mevzu bahis arkadaş Bahía Blanca'da aynı üniversiteye gittiği José Antonio Garza'ydı, gerçi bölümleri farklıydı. Yine aynı dönem Garza, Entre Ríos eyaletinde (Uruguay sınırındaki eyalet) ölü bulunmuştu, tabii ki askerlerin elindendi ölümü.

Bunun üzerinde Carlos Alberto'nun babası ipuçlarını birleştirmeye başladı. Kayboluşunun yalnızca 15 gün öncesinde Tres Arroyos'tan komşuları olan Julio César Videla yerelde şampiyon olmuş Huracán basketbol takımının yemeğine gitmek için tuhaf bir şekilde ısrarcı olmuştu. Başka birinin eşliğinde kutlama yemeğine giden Videla burada Rivada'nın fotoğraflarını çekmişti. Bu komşu aslında yerel polis muhbiri ve aşırı sağ militanıydı. Kendisine eşlik eden arkadaşı ise donanma istihbarat servisinde çalışıyordu. O fotoğraf makinesinin flaşı, Rivada'nın ölüm fermanının açığa imzalanıştıydı.

Hikâye, kayboluşunun üzerinden bir yıl geçtikten sonra hikâyenin üçüncü Videla'sı Devlet Başkanı Jorge Rafael'in sağ kolu, Cunta'nın karar merci Amiral Emilio Eduardo Massera'ya don Héctor'un bir mektup yollamasıyla sona eriyor. Babanın Massera'ya yazdığı mektup kurbanların aileleriyle dönemin askerleri arasındaki şizofrenik ilişkiyi gösteren, "Çaresizlikle" başlıklı bir hikâye. Orada yaşananlara dair sahip olunan cehalet öyle büyüktü ki örneğin Don Héctor, Massera'ya yazdığı mektuba "hakikatin izinde yürüyen size inanıyorum." şeklinde başlayabiliyordu.

Bay Rivada hükümetle yaşadığı hayal kırıklığını şöyle anlatıyor: "Ben şahsen oğlumla karısına ne olduğunu bilmemenin öldüklerini kesin olarak bilmekten daha kötü olduğunu düşünüyorum." Ve ekliyor: "Bu belirsizlik, eğer bir şey yapmış olsalar yargılanıp hüküm giymiş olmaları gereken bu insanların ailelerini tüketiyor. Ve eğer ki bir üst otoritelerce yapmamaları gerektiği bir şey yapmış olduklarına kanaat getirildiyse bile, ki bu durumda bile, örneğin devlete karşı ihanet işlemek gibi —size tekrarlıyorum Amiralim—, bu tür durumların da geride kalıp yaşamaya devam eden bizlere bildirilmesi gerekir, artık yaşıyor muyuz, yavaş yavaş ölüyor muyuz, orası belli değil."

Don Héctor mektubunu şöyle bitiriyor: "Herkes beni durumu kabul edip vazgeçmem gerektiği konusunda ikna etmeye çalışıyor gözüküyor. Fakat ben çocuklarımı bulma çabamdan asla vazgeçmeyeceğim. Siz benim yerimde olsaydınız ne yapardınız Amiralim?" Mektubuna hiç yanıt alamadan ve oğluna da gelinine de ne olduğunu bilmeden bir kalp krizi sonucunda 1982 Haziran'ında öldü. Hiçbir zaman bir bilgi alınamadı. Tres Arroyos'un iki kaybının cesedine de hiçbir zaman ulaşamadığı için hâlâ bu bilinmezlik statülerini koruyorlar. Askeri cuntanın çılgınlıklarından yalnızca bir başkası bu vaka, ancak Arjantin futbol tarihinde eşi benzeri yok.

Şerefli beyefendinin sürgünü

Ángel Cappa, zamanla tekrar çağına geri döndü. Futboldan bahsetmiyoruz. Biliyoruz ki bu alanda hiçbir zaman akıntıya kapılmadı, inandıklarına sadık kaldı ve tek bir inanca mihlanmış pragmatizmden de sağ salim çıkarak inançlarını öğretmek için dünyayı gezdi. Esasında beklenmedik bir krizin retoriği bile değiştirmeye gerek bırakmadığı siyaset arenasından bahsediyoruz: 70'lerin sonlarında askeri bir diktatörlüğe karşı savaşan birinin düşünceleri artık mantıklı ve insani görülmeye başlıyor. Gereken tek şey, askerleri finans pazarlarıyla, tüfekleri de on yıllık bonolarla değiştirmek, hepsi bu. Saldırlara verilen yanıt bu. Ve bu diyalektik savaşın ilk saflarında dünya futbolunun en asil şahsiyeti Ángel Cappa duruyor.

Cappa'nın hikâyesi, mütevazı bir futbolcunun hikâyesi (Ben ancak geçiniyordum o paraya.). Doğma büyüme Bahía Blancalı, solculuğun üniversitede *bulaştığı* bu militan, dizlerindeki bir sorun sebebiyle 27 yaşında emekliye ayrılmak zorunda kaldı. Futbol, bu oyuncuya maddi açıdan pek az şey kazandırmış olsa da hayatını kurtarmıştır. Röveşatalarla banka hesaplarını şişiren pek çoklarının söyleyebileceği bir şey değildir bu.

Mahalle çocuğuydu, ki söz konusu yer Arjantin'de olunca bu kelimenin anlamı büyük oluyor. Cappa, hiçbir zaman gerçekliğin dışında bir yaşam sürmemiş olsa da gerçekliğe aydıdığı yer, daha *naif* bir noktadan oldu. "Benim için esas kilit nokta, bana hayatını anlatan büyükannem oldu. Siyasetle ilgisi yok, yalnızca başından geçenler. Bana bunları öylesine bir doğallık içinden anlatırdı ki

sonrasında ben de bu hikâye üzerinden hakikati öğrenmeye başladım. Sonra bu araştırmalarım sonucunda büyükannemin başına gelenlerin nedenlerini de öğrendim.” diye anlatıyor.

Ve tesadüfler yine militanlığa götürüyor bizi. Ángel Cappa, Peronismo de Base (Taban Peronculuğu) adlı bir gruba üyeydi. Sürrealist bir mikrokozmos içinde tüm siyasi eğilimleri taşıyormuş gibi duran ve bir Avrupalı için son derece anlaşılmaz olan Peronculuk hareketinin sol kanadıydı bu grup. “İşçi sınıfının yanındaydık, mahallelerde çalışıyorduk ama Perón önderliğinden yana değildik.” diye açıklıyor Cappa. “Bir gün Meksika’dayken nerede militanlık yaptığımı söyleyecek oldum, ertesi gün röportajda ‘taban terörizminde’ olduğum yazıldı. Gazeteyi okuduğumda kafayı yedim.” diye gülerek anımsıyor.

Böylelikle 1976 yılına geliyoruz. Arjantin solunun yalnızca entelektüel alanında militanlık yapan Cappa, devlet darbesiyle ülkeye yerleşmiş bir diktatörlük karşısında silahlara karşı kâğıtla savaş vermeye çalışıyordu. Bu militanlığı elbette ki yapacaktı çünkü orada vicdan sahibi olan kimsenin başka bir seçeneği yoktu: “Arjantin, benim küçüklüğümden beri pratikte hiç bitmeyen bir askeri darbeler silsilesi yaşadı. Bütün bunlara karşısında insan her şeyden önce bir korku duyuyor. Sonradan anlıyorsunuz ki askeri darbeler her zaman işçi sınıfına zarar verecek ekonomik uygulamalar getirmek için yapılıyor. Böylece korkudan sonra artık açlık ve ondan sonra da baskı geliyor. O zamanlar çok küçük olmama rağmen yaşadığım ilk askeri darbeyi hatırlıyorum [1955’te Ángel Cappa dokuz yaşındaydı.]. Perón’u düşürdükleri darbeydi. Sonra baskıyla birlikte açlık geldi. Askerler işçilerin karşısında, büyük şirketlerin büyük sermayelerinden yana uygulamaları getirmek için ekonomik çıkar grupları tarafından gönderiliyor.” diye anlatırken 70’lerin solcu bir retoriğini kullanıyor ki bu retorik mevcut küresel krizi anlatmak için de kullanıldığından artık kulağa eskimiş gelmiyor.

Böylece 24 Mart 1976 tarihinde askeri cunta, Arjantinlilerin hayatına saldırmaktayken Bahía Blanca’lı eski futbolcu Ángel Cappa korku içindeydi. Hem de büyük bir korku içindeydi. Siyasi militanlık yaptığı için hedefteydi, ama zaten hedef gösterilmek için bütün bunları yapmış olması da gerekmiyordu: “Ben bir grupta

siyasi çalışmalar yapıyordum, darbeden sonra da militanlık yapmaya devam ediyorduk, kitapçıklar, dergiler filan çıkarıyorduk, öyle şeyler. Ama ne olursa olsun, eğer askeri bir darbe olduysa, her şey tehlikeli. Parti militanlığı yapman gerekmiyordu; bir eylemde bulunmuşsundur ya da seni orada görmüşlerdir, yetiyordu. İnanılmaz boyutta bir baskı vardı.” diye anlatıyor Cappa.

Darbeden aylar sonra otuzlarındaki bu kaçağın hayatında sonuza kadar yer edecek bir olay gerçekleşecekti. Saatler sabah dördü gösterirken bir-iki afiş işi yapmak için gittiği bir arkadaşının evinden dönüyordu. Bir Citroën 2CV’nin (Arjantin’de 3CV diye biliniyordu) bagajını doldurmuştu bütün afişler. “Ben evime gidiyordum, birden yolu kestiler her zaman yaptıkları gibi. Yolu arkalı önlü kesip arada kalan herkesi aradılar. Kontrolü gerçekleştiren asker belgelerimi istedi ve adımı gördü. Ben futbol oynadığım için Bahía Blanca’da tanınıyordum. Dönüp ‘Sen Cappa’sın değil mi, futbol oynayan?’ dedi. ‘Evet. N’oldu?’ dedim, ‘Bir sorun mu var?’ ‘Yok, rutin sadece. Geç geç,’ dedi, geçirdi. Aramadı beni,” diye anlatıyor hikâyenin kahramanı. Celladıyla arasında santimetreler varken gözleri önünde ölüm fermanı yazılıyordu sanki. Ama artık ne olduysa pas geçti kendisini.

Kimin başına gelirse gelsin, insanın sınırlarını zorlayacak bir deneyimdi her halükarda. Cappa aptal değildi, eğer bu milico futboldan çok sutopunu, tenisi ya da basketbolu seviyor olsaydı başına gelecekleri biliyordu. “Hep anlatıyorum; çünkü hatırlıyorum ne kadar sakin olduğumu. Hayatımda hiçbir zaman o anda olduğumdan daha sakin, dingin, rahat ve uyanık olmamışımdır. Öyle si hiç olmadı, ben de bilmiyorum sebebini. Geçerken bacaklarım titriyordu. Arabayı kullanamadım bile, iki sokak gittikten sonra durmak zorunda kaldım; çünkü korkudan ödüm patlamıştı. Ama o an yaşanırken öyle sakindim ki bir daha hayatımda o kadar sakin hissetmedim kendimi.” diyor Cappa.

Bu sakinliğin sebebi, siyaseten ya da futbol açısından pek bir önem arz etmiyor, daha ziyade bir psikoloğun ya da parapsikoloğun analiz konusu: Tanınmış bir soyadına sahip olduğu için, anonim bir şehrin minicik bir takımında top koşturuyor diye yüz yüze geldiği kendi ölümünün ıskaladığı bir insan... Bu tanınmışlık elbette iki yöne de savurabilirdi insanı: Söz konusu asker, Cappa’nın

yalnızca futbolcu yanını biliyordu; ama başka pek çok kişi kendisini, dönemin tabiriyle söyleyecek olursak, *yıkıcı unsur* olarak biliyor ve damgalıyordu. Bu yüzden artık Buenos Aires'e kaçma vakti gelmişti. Burada Videla'ya karşı çalışmalarına devam edebilmesi için gerekli olan anonimliğe sahip olabilir, fark edilmeden yaşayabilirdi.

Bundan sonra talihin bir başka oyunu sayesinde ölümle bir başka zafer karşılaşması daha yaşıyor. "Başkente gitmek için otobüsle Bahía Blanca'dan çıkıyorum, şehrin çıkışında bir çevirme daha yapıyorlar. Sıra benim otobüse gelince bitiriyorlar çevirmeyi! Kaderimde varmış oradan çıkmak." diye anlatıyor Ángel yüzünde bir gülümseyle.

Buenos Aires'te ise muhalefet rüyasının sonuna geliniyor. "Militanlık etmenin artık bir anlamı kalmamıştı. Her zaman bir yoldaşımız ya ölü bulunuyordu ya hapse atılıyordu ya da... Artık hepimiz bir yana dağılmıştık. Hayatını kurtarabilen kurtarıyordu." diye özetliyor siyasi sürgün yeri olan ülkemize gelişini. Cebinde 200 dolar ve evinden atılmış olmanın verdiği boşluk hissiyle Ángel Cappa, daha Franco'nun cesedinin soğumadığı ve her köşebaşında bir umudun yeşerdiği (ya da böyle olduğu söylenen) 1976 İspanya'sına yerleşiyor.

Kayıp ve korku dolu bir göçmen bu umut dolu ülkenin tadını pek çıkaramazdı. "Kendimi çok kötü hissediyordum. Yalnızca aileden ve sevdiklerinden değil, senin için önemli olan her şeyden uzaklaşıyor, kendini bir yerde bir başına buluveriyorsun. Bahía Blanca o kadar küçük ki neredeyse bir aile şehri. Herkes seni tanır, sırf ben futbol oynuyorum diye değil yani. Burada ise kendini tamamen anonim bir konumda buluyorsun. Paran yok, ne iş olsa yapmak zorundasın diye düşünüyorsun, değil mi? Hayatta kalmaktan başka bir amacın yok. O kadar derin bir endişe hali yaratıyor ki insanda." diye anlatıyor.

Cappa, Madrid'deyken bir grup Arjantinli ile birlikte diktatörlük karşıtı eylemlerine devam ediyor. 1978 Dünya Kupası boykot kampanyasını yürütüyor; ama kupanın oynanmamasını istemiyor gerçekten ve diğer pek çok Arjantinli gibi vicdanı ikiye bölünmüş olduğu için turnuvayı kazanmış olmalarına uzaktan da olsa seviniyor. Üstelik Franco'culuğa yarım yamalak veda eden

bir İspanya'ydı onun gördüğü: "Franco'culuk gidiyordu gitmesine ama belli şartlar altında gidiyordu. Tamamen yok olmuyordu. Sol ise geliyordu gelmesine ama o da belli koşullarla geliyordu. Siste-me saygı duyduğu ölçüde gelebiliyordu. Burada sol, hiçbir zaman sol olmadı. Her zaman, deyim yerindeyse, kapitalizmin düzeltilip güçlendirilmesine yarayan bir araç oldu."

Daha sonra Ángel'in hayatı normale döndü. Bir kadınla tanışıp İspanya'ya yerleşti ve sahalarda meşhur bir antrenör olmanın yanında mikrofonlara İspanyolca dilinde kimsenin yapmadığı futbol açıklamaları yapabilmenin başarısını yaşadı.

Oyuncularıyla hiçbir zaman siyasetten konuşmaması gerektiğini anlayabilmenin yanında bu oyuncuların çoğunun yaşadığı, köklerinden koparılmışlık hissini görebilmesini sağlayan bir dehaydı adeta. "Oyuncuları bir tuzağa düşürüyorlar. Bir tür toplumsal yükselme illüzyonuyla yaşıyorlar; ama gerçekte durum böyle değil. Bu insanları toplumsal sınıflarından çıkarıp havada bırakıyor, bile bile gerçeklikten koparıyorlar. Nereden geldiklerini unuttuklarından değil, sadece uzaklaşıyorlar. Zalimin alışkanlıklarını, konuşma biçimini, restoranlarını, parfümlerini ve kıyafetlerini benimsiyorlar. Zalim yerine başka bir toplumsal sınıfın da diyebiliriz o kadar sert konuşmamak adına. Yerlerinden edilmiş ve kaybolmuş bir halde kalıyorlar; çünkü ait olduklarına inandırıldıkları bu elit gruba aslında hiçbir zaman kabul edilmiyorlar. Sırf meşhur oldukları için yanlarına yaklaşıyor. Beş dakika duran şöhretten sonra yine havada asılı kalıyorlar, ne mahalleye aitler ne de yüksek sosyete." diye anlatıyor.

30 yıl içinde bir antrenör olarak nereden teklif geliyorsa orada bir takım yetiştirmek için başka ülkelere, özellikle de kendi ülkesine, pek çok seyahat gerçekleştirdiği bir sürgün hayatı yaşıyor İspanya'da. Bu hayat, o *solcu* bıyığını beyazlattığı gibi bunca yıl ve yolun sonunda artık eski futbolcunun bacakları kendisine ağır geliyor. Fakat bütün bunlara rağmen Ángel Cappa özünde değişmiyor. "Ben solcu bir adamım." diyor o Arjantinlilere özgü söyleyiş şekliyle. Sonra kelimeler birikiyor bir anda ağzında. Durmaksızın konuşuyor, susmak istemiyor ki hatta belki susamıyor: "Kendimi tanımlasam adalet yanlısı diye tanımlarım. Kimsenin oy vermediği çok uluslu şirketlerin her şeyi yönetiyor olması bana tamamen

adaletsiz geliyor. Ekonominin yürümesi için gezegenin mahvediliyor olması da son derece adaletsiz. Eğer herkesin bir arabası olsa ve hepimiz bu birinci dünya ülkelerindeki gibi bir tüketim içinde olsak dünya beş dakikada yok olacağından herkesin aynı refah seviyesine sahip olamadığı kapitalizm gibi bir ekonomik sistem bana akıl almaz geliyor. George Bush'un ekonomi ilerleyecek diye Kyoto Protokolü'nden ABD'nin desteğini çekmesini delilik olarak görüyorum. Şunu demekle aynı şey: 'Dünyanın çivisi çıksın, beni ırgalamaz, ama ekonominin durmaması lazım'. Bankalar işlevlerini sürdürsün diye bankalara, bu çöküşü başlatan insanlara para verilmesini aklım hayalim almıyor, bana bütünüyle haksızlık geliyor hepsi. Bir yerde okudum, bankalara ve bu felaketi başımıza getirenlere ayrılan bu parayla dünyada 50 yıl boyunca açlık diye bir şey olmazmış. Bana hiç kimsenin inkâr edemeyeceği kadar devasa bir adaletsizlik gibi geliyor! Bunları söylemek kendini solcu olarak tanımlamaktır, di mi? Herhalde öyledir." derken yine her yanından asalet taşıyor. Ve o iyilik abidesi yüzü, istese de saklayamayacağı bir şekilde büzüşüyor.

Bu röportajdan birkaç sene sonra Cappa ile ilgili acımasız bir olay geldi başıma. O zamanlar Ulusal Radyo'da *Asuntos Propios* (Kişisel Meseleler) programını yapıyordum. Programın yönetmeni ve sunucusu Toni Garrido, ekonomik kriz karşısında insanların memnuniyetsizliğinin sesi olmuştu bir yerde. Piyasalara, şirketlere ve düzenleyici kurumlara acımasızca saldırıyordu. Siyasetçilere tam olarak eleştirilmeleri gereken sebeplerle eleştiriler getiriyordu. Krizin sebeplerinden bıkmış usanmış küçük bir aydın grup içinde Garrido önemli bir sestti. EGM [Estudio General de Medios (ç.n. Genel Medya Çalışması)], başka parametrelerin yanında radyo programları dinleyicileri tarafından da belirlenen anket çalışması] de bunu onaylıyordu.

Asuntos Propios'ta güncel haberler konusunda fikir beyan etmek için insanlardan telefon gelmesi olağan bir durumdu. O gün de petrol şirketi YPF'nin Arjantin Hükümeti tarafından kamulaştırılması konuşuluyordu. Şirket yabancı sermayenin elinde olmasına rağmen, bu kamulaştırma İspanyol basınının bir kısmında vatana karşı bir saldırı olarak gösterilmişti. Telefona cevap verme sırası bana geldiğinde Arjantinli birisi aradı. Dedim, "Hay aksi,

Cappa'nın sesine ne çok benziyor adamın sesi. Ama Arjantinlilerin hepsinin sesi aynı çıkıyor zaten." Konuşması bittikten sonra yayına almak için adını ve telefon numarasını sordum. "Ángel," dedi. "Ángel Cappa!" diye haykırdım ben de. Ta kendisiydi, fikrini belirtmek için normal bir dinleyici gibi telefon açmıştı.

Yayına girdi, Garrido kendisini adı ve soyadıyla tanıttıktan sonra Cappa fikirlerini beyan etti. Şimdi saçma gelecek ama herkesin saklandığı bu küçük dünyada hiç susmayan o asil bıyıklı Ángel Cappa'nın bizim programımızı dinliyor olması beni müthiş umutlandırmıştı. Sanki geri kalan 400.000 dinleyicimizin hiçbir değeri yokmuş gibi, yaptıklarımızın sadece o an bir anlamı olduğunu düşündüm.

Pinochet'nin elini sıkmayan adam

“Salvador Allende, demokratik yollarla seçilen ilk sosyalist başkan oldu. Tek istediği alt sınıfların iyiliği için çalışmaktı. Kendisiyle kişisel hiçbir ilişkim olmadı ama evet, destekçiyydim. Diktatörlerden hoşlanmıyorum sadece, o kadar. Ne ben ne de halkın geri kalan %90'ı hoşlanıyor. Ama herkes aynı düşünmüyor anlaşılan. Ben kendi fikirlerimin bedelini ödedim, hâlâ da ödüyorum.” Bu sözler Şilili eski futbolcu Carlos Humberto Caszely'ye ait. Emekliliğinin üzerinden geçen 26 yıl, davaya en çok bağlı, öne çıkan solcuların krampon da giymiş olanlarından birinin efsanesini değiştirmeyen sonsuz bir zaman dilimi.

Caszely, Colo Colo tarihinin idollerinden biri olmasının yanında, Şili milli takımının üçüncü büyük golcüsü olma ünvanına sahiptir. Bir metrekarenin kralı (*El rey del metro cuadrado*) bu altıpas hükümdarı, şüphesiz Şili'nin futbol idollerinden biri. Fakat Copa Libertadores'te en çok gol atan oyuncu olduğu yıl olan 1973'te kariyerine, sonsuza kadar kendisini takip edecek olan *kızıl* Caszely damgası vurulacaktı: Aynı yılın mart ayı seçimlerinde, 20. yüzyılın son otuz yıllık döneminde Şili komünizminin en büyük idollerinden Profesör Gladys Marín'in ve avukat-yazar Volodia Teitelboim'in partisi olan Komünist Parti'ye açıktan destek veriyor. Marín, daha sonra kendisiyle ilgili “yalnızca harika bir sporcu değil, aynı zamanda ülkesinin içinden geçmekte olduğu devrimci süreci anlayan bu genç, hem gençler hem de işçiler için bir örnek. Caszely, Şili'de ülkeyi düşmanlarından kurtarmak ve adalet ve özgürlük getirmek için mücadele etmek gerektiği düşüncesinde.” yorumunu yapacak.

Siyasete en doğrudan yaptığı bu girişten altı ay sonra, askerlerin Pinochet’ci bombaları, Caszely’nin büyük bir zevkle dolaştığı Darphane Saray’ını (*el Palacio de La Moneda*) yerle bir ederken hayranı olduğu Salvador Allende intihar ediyor. O dönem futbolcu, İspanya İkinci Ligi’ndeki Levante takımıyla daha yeni sözleşme imzalamıştı. Şili’nin en sevilen oyuncusu için çok büyük bir hedef değildi teoride. “Daha öncesinde Real Madrid benimle ilgilenmişti. Ama Allende’yi desteklediğimi öğrendiklerinde bıraktılar. Ben her zaman bir halk adamı olmuşumdur.” diye açıklıyor 30 yıl sonra *Levante* gazetesine.

Darphane’nin bombalanmasının ardından 11 Eylül 1973 tarihinde komünist futbolcunun büyük bir saygınlıkla takdir edildiği yer olan Colo Colo, ilginç bir süreçten geçiyor. Güney Amerika’daki diğer takımlarda olduğu gibi, rejimden gelebilecek bir rahatsızlığa karşı kalkan oluşturması amacıyla Augusto Pinochet’i onursal başkan yapıyorlar. Bu hareket askeri diktatörler kıtası Güney Amerika’da kesinlikle bir alışkanlık haline geliyor. Paraguay’ın Olimpia takımı da General Alfredo Stroessner’i onursal başkan yapıyor, Uruguay’daki Cunta ise Peñarol’ü desteklediğini gizlemekte bir beis görmüyor, Ekvador’daki ordunun El Nacional adında kendine has bir takımı bile var. Caszely, tam zamanında çıkmış buradan.

Böyle bir ortamda forvet oyuncusu, Augusto Pinochet’e kendisi hakkında ne düşündüğünü açıkça söylemeye karar veriyor. General, milli takımı tarihin en politik elemelerinin ilk maçını oynamak için gidecekleri Moskova seyahatlerinden önce ağırlıyor. Caszely’nin amacı generali rezil etmek ve orada, büyük sporcuların daha da devleştiği o deplasman topraklarında Carlos Caszely – Víctor Hugo Morales’in deyimiyle söyleyecek olursak “tüm zamanların hareketini” yapıyor. Pinochet’le oyunu ayaklarıyla değil, elleriyle oluyor.

“Pinochet aptal değildi, kendisine selam vermeyeceğimi biliyordu. O yüzden takımın önüne kadar geldi, herkes elini sıktı ama ben ellerim arkamda bekledim. Yüzüme bakmadan geçerken ağzının kenarıyla gülümsedi. Başka karşılamalar da oldu ama hiçbir zaman elini sıkmadım. Hep benimle konuşmak için yanıma gelirdi; ama her zaman futbol konuşurdu. Ben de cevap verirdim

ama o kadar.” diye anlatıyor. Efsaneye göre Pinochet, kati suretle sadece sağ ayağıyla oynayabilen bu futbolcunun nasıl bu kadar solcu olabildiğini sorup dururmuş. Ancak bunlar, Caszely’nin hiç duymadığı söylentiler olarak kalıyor.

Mesele şu ki Şili’nin bundan birkaç ay önce Peru’yla yaşadığı zorlu karşılaşmadan sonra (gruptan eşit çıkınca bir maç daha oynamışlardı.) Sovyetler Birliği ile son maç kalacağı belli olmuştu. Bu maçın galibi 1974 Dünya Kupası’na çıkacaktı. Moskova Lenin Stadyumu’nda (ç.n. Sovyetler Birliği döneminde farklı şehirlerde pek çok stadyumun adıydı) 60.000 seyirci karşısına çıkan Şili millî takımı fevkalade bir 0-0 beraberlik elde ediyor ve maç *Cesurlar Maçı* olarak anılıyor. Tarihler hükümet darbesinden 15 gün sonraki 26 Eylül 1973’ü gösteriyordu. Aynı zamanda askerlerin ozanşarkıcı Víctor Jara’ya Şili Stadyumu’nda (ç.n. Daha sonra bu stadyuma Víctor Jara Stadyumu adı verildi), öldürene kadar işkence etmelerinin üzerinden sadece on gün geçmişti. ABD’li gazeteci Charles Horman’ın Ulusal Stadyum’da katledilmesinden de altı gün sonraydı.

Bu Ulusal Stadyum’un, 21 Kasım 1973 tarihinde aynı elemenin karşı maçına ev sahipliği yapması gerekiyordu. Askerlerin buranın artık bir toplama kampı olmaması gerektiğine karar vermelelerinden iki hafta sonrasına denk geliyordu yani. Kasımın yedisine kadar burada hâlâ tribünlerin altında tutuklular, işkence görüyor ve infaz ediliyordu. Bu tesiste akan kanların hâlâ soğumadığını söylemek bir metafor dahi değil.

SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) FIFA’ya bu ikinci maçın tarafsız bir sahada oynanması talebi reddedildikten sonra maça çıkmama kararı aldı. Buna rağmen Şili, bir maç varmış gibi sahaya çıktı. Oyuncuların rakipsiz sahada top koşturduğu, boş kaleye gol attığı görüntüler insanı güldürecek haldeydi. Bu oyuncular arasında bulunan kızıl Caszely, bu berbat karşılaşmadan duyduğu utançla başa çıkamadığından, Ağustos’ta sözleşme imzaladığı Levante takımına gitmekten vazgeçti. Maçın sahte golü, iki hafta öncesine kadar gözaltılara ve işkencelere evsahipliği yapan tribünleri doldurmuş 15.000 taraftarın önünde, takım kaptanı *Chamaco* Héctor Valdés’ten geldi.

Fakat insanların bilmediği, Valdés’in bir ay önce bu stadyumu

futbolla hiçbir ilgisi olmayan bir sebepten dolayı ziyaret ettiğiydi. Valdés, ekim ayının başlarında, Allende yönetimindeki İçişleri Bakanlığı'nda çalışan, Colo Colo'nun eski defans oyuncusu *Çarpıkbecak* Hugo Lepe'nin gözaltına alındığını öğreniyor. Chamaco, Colo Colo'daki bir yönetici sayesinde Pinochet ile bir görüşme ayarlıyor. Pinochet, kendisine Lepe'nin serbest bırakılması için imzalı bir kâğıt veriyor; ama ne nerede olduğunu söylüyor ne de hayatta olup olmadığına dair bir garanti veriyor. Valdés, "Aktivist değil o." diye açıklamada bulunuyor bu despot hükümdara. "Umalım ki olmasın." yanıtı geliyor. Ailesi de kendisini "solcu duyarlıkları olan bir adam, ama aktivist olmaktan çok uzaktır." diye tanımlıyor.

Valdés, ondan fazla komiserlik ve gözaltı merkezini gezip aradıktan sonra Chueco'yu buluyor. Belli ki haftalardır tutsak ama ne kadar olduğu belirsiz, yanındaki arkadaşı darbeden hemen sonra getirildiğini söylüyor. Chamaco, gözaltı merkezlerinin içini görüyor, işkenceleri ve sahte infazları dinliyor. Uzun bir süre artık arkadaşını canlı bulamayacağını düşünüyor ama en sonunda buluyor.

Lepe'nin serbest bırakılması ve SSCB ile yapılan sahte maça çıkması arasında bir ay geçiyor. Valdés, bu her iki anı da aynı yerden izliyor. Çimlerde koşarken tribünlere bakıyor. Arkadaşı orada, kaçırıldığı zaman çatısı altında durduğu aynı tribünlerde oturmuş, karşılaşmayı izliyor. Lepe, 1991 yılında aniden geçirdiği amyotrofik lateral skleroz hastalığı sonucunda vefat etti ve gözaltında olduğu süre boyunca neler olduğu konusunda hiçbir zaman tek kelime etmeden mezara gitti.

Valdés ile Lepe'nin hikâyesi 73 yılının sonlarında artık Şili'nin neye dönüştüğüne dair özet bir fikir verebiliyor. Caszely ise bunun bedelinin kimsenin ödemediği kadar ağır ödeyecekti. Levante oyuncusunun, 1974 Dünya Kupası'na gitmek için uçak bileti parasını kendi cebinden ödemesi gerekiyor. Futbol patronlarının ne kadar ilgisiz olduklarının en somut örneği. Üstelik Almanya'da ilk defa taraftar karşısına çıkışı da daha kötü olamazdı: Her daim asker gibi olan Berti Vogts'un bir sürü şutunu karşıladıktan sonra (aynı futbolcu dört yıl sonra Arjantin Dünya Kupası'nda Videla diktatörlüğüne karşı niye bu kadar mesele yaratıldığını anlamadığını söyleyecek, açıklaması da "Arjantin, düzenin hâkim olduğu

bir ülke. Ben hiçbir siyasi tutuklu görmedim.” şeklinde olacak.) dönüp Alman defans oyuncusunu dövüyor ve Dünya Kupası tarihine kupadan atılan ilk oyuncu olarak adını yazdırıyor. Bugün devletin askeri söylemini benimseyen medya mensupları bu olayı bir türlü unutmuyorlar.

Gazetelerin genel yayın yönetmenlerine hitaben mektuplar ve oyuncuyu suçlayan taraftar (belki de sahte taraftarlardır, kim bilir) yorumları gelmeye başlıyor. Bu mektuplarda öne sürülen, son derece histerik bir sebepti: Caszely, dehşet verici bir Şili-Demokratik Almanya Cumhuriyeti karşılaşması olacak olan bir sonraki maçta oynamamak için kendi kendini azletmeliydi. “Atılmayı kendi istedi, zaten Doğu Almanyalı yoldaşlarına karşı oynamama emri gelmişti.” diye yazıyordu basında. “Kafaca kardeş saydıklarına karşı oynamak zorunda kalmamak için atılmak istiyordu.” diyordu bir başka taraftar da. Ayrıca basın, futbolcuyu ülkenin marşı okunurken askeri duruşta olmadığı için de eleştiriyordu.

Caszely’nin kariyerinde, siyasi yakınlıkları yüzünden başına gelen aksilikleri gösteren, hiç de önemsiz sayılmayacak bir sürü detay bulunuyor. 1975’te İspanyol futbolunun daha sonra bünyesine kattığı ve çifte vatandaşlık talep eden *ünlülerden* biri oluyor. Hatta Katalunya Milli Takımı’nın İç Savaş sonrasındaki ilk maçında oynuyor: 1976 Haziran ayında Johan Cruyff ve Johan Neeskens gibi başka yabancı oyuncuların da bulunduğu Katalan takımlarından gelen oyunculardan oluşan bir takımla SSCB’ye karşı Camp Nou’da da sahaya çıktı. Şili basını hemen bu durumu kendisini vatan haini ilan etmek için kullandı. Öte yandan, Arjantinli Óscar Fabbiani, Şili’nin başkent takımı CD Palestino’da üç yıl oynadıktan sonra 1979’da artık ABD’ye geçtiğinde (Tampa Bay Rowdies’de) Şili vatandaşlığına da başvurduğunda milliyetin bir önemi kalmamıştı. Hükümet, hemen çıkardı pasaportunu. Neden? Çünkü düşünceleri iktidara yakındı. Gerçi emekli olduktan sonra bu ideolojik tavrı biraz yumuşadı ve 1993’te Şili merkez sağ partisi Renovación Nacional’dan (Ulusal Yenilenme) seçimlere aday oldu ama kaybetti (Ama Santiago’nun Recoleta bölgesinde belediye meclis üyeliği elde etti sonra.).

1977’de Caszely, iyi bir sezon geçirdikten sonra (İki sezon öncesinde Levante’ye iyi bir alışveriş sonucu transfer oldu: 70.000

dolara satın alındıktan iki sezon sonra 900.000'e satıldı.) R.C.D Espanyol'daki üçüncü sezonunu tamamlarken, forvet oyuncusuna milli takım yolu rejim tarafından doğrudan kapatılıyor. Şili Futbol Federasyonu Başkanı General Eduardo Gordon Cañas, antrenör Caupolicán Peña'ya kızılı almayacağını net bir şekilde söyledi. "Peña tırstı. Cunta'nın adamlarından Eduardo Gordon Cañas beni aramamasını söylüyor. Peña hiç bana açıkça cevap vermedi; ama kesin olan bir şey var ki o da beni oynatmadıkları için biz Dünya Kupası'na katılamadık, çünkü kilit oyuncu bendim. Hayatımda gördüğüm en berbat ve aptalca şey." diye açıklıyor Caszely. Hakikaten de Şili, 1978'de Arjantin'deki Dünya Kupası'na katılmadı. Fakat teknik direktör olayı başka şekilde anlatıyor: "Katılmamasının sebebi bir dizinin alçıda olmasıydı. İşin gerçeği bu. Siyasi bir durum filan olmadı. Benim özellikle ihtiyacım olan oyuncuydu o, ama güvenemezdim ona."

Forvet oyuncusu, 1978'de İspanya'yı bırakıp Colo Colo'da oynamak için geri dönmesine rağmen, bütün yaptıkları ve söyledikleri etrafında dönen bitmek bilmez şüpheler yüzünden mimlendiği için yıllarca milli takımda bir oynadı, bir oynamadı. Bir iç düşmana dönüştü: Sağın nefret ettiği oyuncu oldu. Hiçbir şey, 1979 Copa América'sının en iyi oyuncusu olması bile bu fırtınayı dindirmedi (Şili, finalde Paraguay'a 3-1 yenilecekti.).

1982 yılında Caszely'nin, yine bir Dünya Kupası'nda milli takımla talihi ters gitti: İspanya'da Avusturya karşısında bir penaltıyı kaçırdı ki Cardenosa golünün (e.n: 1978 Dünya Kupası'nda bariz bir gol şansını değerlendiremeyen İspanyol futbolcu Julio Cardenosa'nın adıyla anılan, çok elverişli bir pozisyonda atılamayan gole verilen ad.) Şili'deki karşılığıdır bu kaçırılan gol. Bugün bile hâlâ anlatılır. Üç yıl üst üste Şili Ligi'nin gol kralı olmuş olmasına rağmen basın, milli takım formasını (o da kırmızıydı bu arada) giydiği zaman bu komünistin performansının nasıl düştüğünden bahsediyordu.

1983 yılı ise Carlos Caszely'nin militanlığının aşırı pahalıya patladığının kesinleştiği yıl oldu. Diktatörlüğe yakın olan Merkez Futbol Birliği'nin başkanı, antrenör Luis Ibarra'nın o yılın Copa América'sına alma kararı verdiği oyuncuyu reddediyor. Katılımını yasaklayanın o olduğunu kabul eden menajer, yaş sebebiyle

alınmadığını söyleyerek durumu haklılaştırıyor. Bunun dışında başka bir şey daha olduğu şüphesiz sonsuza kadar varlığını sürdürecektir. O dönemde, 33 yaşında.

35'ine geldiğinde artık tarihine adını yazdırdığı kulüp olan Colo Colo'ya veda ediyor. 12 Ekim 1985'te Santiago takımıyla Güney Amerika'nın yıldızları arasında oynanan jübile maçı kişiliğine bir saygı gösterisi olup aynı zamanda Şili diktatörlüğüne karşı siyasi bir eyleme dönüşüyor.

Frazadas del Estadio Nacional (Ulusal Stadyum'un Örtüleri) (2003) adlı kitabında Pinochet diktatörlüğü sırasındaki siyasi tutukluluk deneyimini anlatan gazeteci ve şair Jorge Montealegre, bu olayı birinci elden aktarıyor. Bu maçı izlerken yaşadıklarını anlattığı metninde Caszely, topçuluk kariyerinin çok üzerinde siyasi bir sembole dönüşüyor. "Velódromo'da iki sene sorguya çekildikten sonra Ulusal Stadyum'a geri dönüyorum [...] Bu sefer içinde bulunduğu durum, sporla ilgili kısmın önüne geçiyor: Carlos Caszely futbola veda ediyordu. Ancak hikâyenin kahramanı, bir golcü olmaktan çok daha fazlasıydı. Bütün sol olarak bizden biri gibi hissettiğimiz, popüler bir idoldü, onu alkışlarken aslında temsil ettiği her şeyi alkışlıyorduk. Hafızalarımızda Başkan Allende'ye, bir de Darbe'den önceki son seçimlerde militan Gladys Marín'e ve Volodia Teitelboim'e verdiği destek vardı. Sağın nefretini kazanmış bir ustaydı."

Bu karşılaşmaya tribünlerden, özellikle de Komünist Gençlik'in tuttuğu, kuzeye bakan kale arkası kısmından gelen Pinochet karşıtı tezahüratlar ve diktatörlük karşıtı ayrı bir gösterinin yapıldığı stadyum dışında polisle yaşanan çatışmalar ve başka bir sürü olay damga vurdu.

Buraya kadar anlatılan bütün hikâye, Caszely'nin solcu ve mücadeleci profiliyle örtüşüyor: Başlardaki muhalifliği, sürgün edilişi, gel-gitli geri dönüşü, bürokratlarla yaşadığı bitmek bilmeyen çatışma. Fakat Carlos Humberto Caszely'nin ardında, bütün dünyanın yok saydığı gibi, Şili'nin de görmek istemediği bir aile hikâyesi yatıyor. Caszely'nin ömrünün sonuna kadar büyük bir yüreklilikle yüzleştiği bu hikâye, el sıkışmayı kellesini koltuğa alarak reddetmesinin de sebebi.

1988'de Şili halkının Pinochet'nin 1997'ye kadar ülkeyi

yönetmeye devam etmesi ile demokratik bir süreç başlatmak arasında bir seçim yapacağı, askerlerle muhalefet arasında yapılan referandum anlaşmasında Caszely, Şili halkına içinde yaşadıkları yalanı ürkütücü bir tanıklıkla göstererek onları kalplerinden vuracaktı. Rejimi yıkmak ve bütünlüklü bir geçiş süreci başlatmak için pek çok farklı kesimden ve kültürden insanın bir araya geldiği “hayır” kampanyasına Caszely’nin de destek vermesini istemişlerdi. “Beni arayıp, bu ülkede demokrasiye geri dönme çalışmalarına nasıl bir katkıda bulunabileceğimi sordular. Sonra bana kendi hazırladıkları bir cümle vereceklerini söylediler; ama ben ‘Yok’ dedim. ‘Bir şey yapacaksam, annemle yapmak istiyorum.’ diye anımsıyor eski oyuncu.

Kampanyaya verdiği desteği, işkencelerden bahsettiği bir basın açıklamasına çıkarak gösteriyor. Basın açıklaması esnasında insan hakları avukatı José Zalaquett’in araya girerek tüm o yıllar içinde gerçekleşen işkenceleri anlatıp ülkedeki bu acılı gerçekle yüzleşme çağrısı yapmasından sonra Olga Garrido adlı bir hanımefendi gözüküyor. Şili halkının tanımadığı bir kadın bu. En azından o ana kadar tanımıyorlar.

Gözlükleri ve boynuna kadar iliklediği beyaz bluzuyla bu esmer ufak tefek kadın, ön planda durarak doğrudan kameraya konuşuyor. Son derece sakin bir asalet içinde anlattıkları insanın içine işliyor. “Kendi evimden kaçırıldıktan sonra, gözlerim bağlı halde, bilmediğim bir yere götürüldüm. Burada ağır şekilde işkence ve kötü muamele gördüm. Bugün çocuklarıma, kocama, aileme ve kendime duyduğum saygıdan ötürü anlatmadığım pek çok muameleye maruz kaldım. Fiziksel işkenceleri hafızamdan silebildim, ama ahlaki olanları unutamıyorum.” diyerek hayır oyu verilmesini isterken aynı zamanda milli uzlaşmanın nefret duyguları taşınmadan gerçekleştirilmesi çağrısı yapıyor. Daha sonra Caszely uzamış kıvrıcık saçları, karakteristik bıyığı ve kendisine solcu bir şair havası veren kıyafetleriyle ekrana geliyor. Kadının oturduğu koltuğun kolçağına oturduktan sonra o da hayır çağrısı yapıyor ve ekliyor: “Çünkü ona gelecek mutluluk, benim mutluluğumdur. Bu güzel kadın benim annem.”

Mücadelenin içinde bulunmanın bu idolün ailesini de işkencelerle nasıl paramparça ettiği gerçeği on yıldan uzun süredir

saklandığı için ülkede kimse tarafından bilinmiyordu. Televizyonda “Basın araçları yoluyla bu korkunç gerçek ortaya çıktığında gördüklerime inanamadım. Caszely’nin annesi... İşkence mi görmüş? Akıllara zarar bir olaydı.” diye anlatıyor o zamanlar yirmilerinde olan Şilili şarkıcı ve sunucu Luis Jara. Ve böylece tıpkı onun gibi ülkenin tamamı, zaman zaman bilinçli bir şekilde görmezden gelinen ve ülkenin en büyük futbol idolüne dokunacak kadar büyük bu gerçeğe gözlerini açıyor.

Bu yarayı göstermesi, eski futbolcunun günlük yaşamına yine korkunç bir şekilde zarar vermeye başlıyor. “Bu siyaset alanına [televizyonlarda seçim kampanyalarına ayrılan alanlar] katılmanın bizim için bedeli ağır oldu. İki kez evime girildi. Annemin evine telefon açıp hakaretler yağıdırıyorlar, yalan söylediğini iddia ediyorlardı. Böyle bir konuda kimse yalan söyleyemez bence. Fazla ağır kaçıyor.” diye anlatıyordu Caszely ülkenin 50 yıllık televizyon tarihine bir bakış atan Canal 13’teki belgesel dizi *TV o no TV*’de (2008-09) konuşurken.

Elbette yalan söylemiyordu; çünkü Bayan Garrido’nun evine gelen telefonlar fazlasıyla cüretkârdı. Evet kampanyası için yayınlanan bir başka videoda kadının sözümona komşuları olan kişiler çıkıp bu hikâyeyi uydurması için para aldığını bütün mahallenin bildiğini söylüyordu. Bir evin salonunda üç kadın, gizlemedikleri bir öfkeyle konuşuyor. “O çektiğini iddia ettiği işkencelerin ne olduğunu gelsin burada anlatsın istiyorum.” diye havlıyor bu kadınlardan biri. Bir yandan Pinochet yanlısı rejim, kendi geleceğini belirleyecek referandum için (Gerçi general, her ne kadar bölünmüş olsa da artık bir şeylerin değişmesini isteyen bir toplum karşısında iktidarda kalabilmek için sivile dönerek modası geçmiş demokrat pozlarına bürünmekten başka bir şey yapmıyordu.) yumruğunu gevşetirken düşmanını yıkmak için mafyatik hilelere başvuruyordu.

Caszely’nin aylarca telefonları dinlendi, sürekli numara değiştirmek zorunda kaldı. Ama çektiği acı, takibe alınmaktan çok daha beterdi. “Annem, bu açık yarasıyla girdi mezara.” şeklinde anlatıyor bu kitabın yazarıyla yaptığı bir sohbette. Ve elbette olan şuydu: 5 Ekim 1988’deki referandumdan oyların %56’sı ile hayır sonucu çıktı. Kim bilir Olga Garrido’nun tanıklığı ne kadar oy getirdi.

Caszely, emekliliğinden sonra gazetecilik okuduktan sonra televizyonda çalışmaya başladı. Ayrıca bir okul açtı. Ancak başına gelen en büyük olayın kameralarla da ışıklarla da bir ilgisi yok. “Bir gün ülkenin güney bölgesinden bir maden işçisi yanıma gelip ‘Sen bizim sesimizsin.’ dedi. Gözyaşlarımı nasıl tuttum bilmiyorum.” diye anlatıyor.

Fakat belki de Caszely’nin Pinochet ile olan hikâyesi, bütün dünya annesinin başına gelenleri öğrenmeden önce gerçekleşen bir anekdotta özetlenebilir. Bu da yine diğerleri gibi, diktatörle yaşadığı bir başka soğuk karşılaşmaydı. Futbolcunun emekliliğinin yaklaştığı bir dönemde bu ikilinin arasında bir konuşma geçiyor ve general öyle bir şaka yapıyor ki, şakanın kimden geldiği düşünülrse ölümcül bir şaka oluyor. “Siz her zaman bu kırmızı kravatınızı takıyorsunuz. Ayrılmaz bir parçanız gibi.” diyor Pinochet. “Evet öyledir, Sayın Başkan. Yüreğimle birlikte taşırım hep.” diye yanıtlıyor o dönem hâlâ aktif futbolculuk yapan Caszely. Diktatör, buna karşılık bir yandan elleriyle bir makas işareti yaparken “Ben o kravatı buradan keserim.” diyor gülümseyerek. Ama ne kravatı ne de kızıl kanatları kesebiliyor.

Düşlerimizdeki futbol (ve dünya)

Bundan çok da eski olmayan bir dönemde İspanyol futbol millî takımı bir fiyaskodan diğerine sürükleniyordu ve suçu da hep başkasına atıyorduk. 1986 Meksika Dünya Kupası'nda bu yıl millî takımın artık yırtacağı, 1978 ve 1982 yıllarının facialarının geride önemsiz olaylar olarak kalacağı ve *Akbaba Beşlisi*'nin bizi bu sefaletten çıkaracağı konusunda kendi kendimizi bir kez daha ikna etmekteydik. Ve daha ilk etapta, çat! Sócrates bize şüpheli de olsa meşru bir gol atıyor. Üstelik Avustralyalı hakem Christopher Bambridge (kim hatırlamaz ki bu ismi) ve yardımcı hakem ABD'li David Socha, Michel'in kalenin yarım metre içine gönderdikten sonra geri seken şutunu gol saymıyorlar. Brezilya kalecisi Carlos'un kale içinde kalan topa bütün kuvvetiyle uzandığı fotoğrafı, millî takımın başına gelenlerden yalnızca birini özetliyor. İspanya, Brezilya'dan kötü oynadı ama beraberlik alsaydı daha adil olurdu.

João Havelange'ın başkan olduğu FIFA döneminde Brezilya hep başı çekiyor, en çok onun maçlarına bilet satılıyordu. Bu nedenle ağlamanın eşiğindeki İspanya, Federasyon'a sunduğu şikâyetlere pek destekçi bulamadı. Bir tanesi hariç. Karşı takımdan biriydi bu. Maç sonrasında Brezilya kaptanı Sócrates Brasileiro Sampaio de Souza Vieira de Oliveira, yine o kendine has özgüveniyle basın karşısındaydı. "Hem siyasi hem ticari sebepler yüzünden, herkes biliyor ki genel çıkarlar göz önüne alındığında Meksika ve Brezilya millî takımlarının Dünya Kupası'nda kalabildikleri kadar uzun süre oynamaları çok önemliydi. Tribünlerin doldurulması şart, bu

iki takım da bunu garantileyebilecek takımlar. Bazı takımların işi zor.” Pat. FIFA, Sócrates’in açıklamaları ile ilgili bir soruşturma başlattı. Gerçi bir basın açıklamasında bunların “genelde gazetecilerin çarpıtması sonucu olduğunu” söylemiş, Brezilya Futbol Federasyonu Başkanı Nabi Adi Chedid de kendi takımının yıldızının sözlerini alalecele yalanlamıştı. Ancak evdeki hesap çarşıya uymadı. Sócrates tekrar basın karşısına çıkıp söylediklerini doğruladı.

Bu Dünya Kupası’nda artık futbol oynayacak çok fazla vakti kalmadığına aşağı yukarı karar vermiş olan Sócrates, sahaya üzerinde barış talepleri yazılı kafa bantlarıyla çıkıyor, hatta bazen o kadar da üstü kapalı olmaksızın kendisini medyanın ve siyasetçilerin hedefi haline getiriyor, Etiyopya’daki açlığa yardım çağrıları yaparken Apartheid karşıtı sloganlar atıyordu. Bir sanatçı ve siyasi aktivistti kendisi, futbolculuğu genetik bir kaza sonucuydu. Saf ve tartışmasız ideallerin peşinden gitmek, onun için top koşturmaktan önce geliyordu. İspanya’nın yanında yer alarak FIFA’nın ticari çıkarlarına karşı çıkıyor, futboldaki yozlaşmayı ifşa ediyor, her zaman savunucusu olduğu eşitlikçiliğe el uzatıyor ve yine en zayıf olana yardım ediyordu ki bu absürt oyunda bu zayıf taraf zavallı İspanyol milli takımı oluyordu. Sócrates’in yaşamında adalet, özgürlük ve sanat kendisinin, ülkesinin ve ticaretin çıkarlarının hep üstündeydi. Doğuştan gelen futbol yeteneğini kullanarak hantal olsa da dev bir meleğe dönüşüp Brezilya’nın gerçek bir demokrasiye kavuşmak için her türlü desteğe ihtiyacı olduğu bir dönemde futbolu dolaysız bir şekilde siyaset yapmak için kullanmıştı. Futbol onu tüm zamanların en iyi oyuncularından biri olarak hatırlıyor. Öyleydi de. Fakat her futbolcunun rüyası olan ancak yüzbinler içinde 30 – 40’tan fazla kişinin elde edemeyeceği bu konum, onun biyografisinin yalnızca küçük bir detayydı.

Sócrates küçükken babası, diğer babaların aksine, futbol oynamasına izin vermiyordu. Yunan klasikleri hayranı olan babası, minik Sócrates’e ismini buradan veriyor. Kendisi, bugünün İsrail topraklarından Yahudi Devleti’nin kurulduğu 1948 yılında çıkan bir ailenin reisi. Anlatılanlara göre ufaklık çıkıp maçlara gittiği zaman kendisine yalan söylediğini anlıyor ve bir gün üzerinde formayla yakalıyor. Bu hikâyeye inanmak biraz zor. Ama doğru olan bir şey var ki o da bu kaba saba çocuğun babasının getirdiği yasak

sebebiyle futbolu isyankârlıkla ilişkilendirmesi, keyif alarak yaptığı bir şeye bir de böyle bir anlam yüklemesiydi. Yetişkinliğinde boyu 1,91 metreye çıkıyor ama ayakkabı numarası 37. Hiç futbolcu gibi durmuyor. Yaptığı diğer şeylerin yanında bir de şu var (çünkü yaptığı çok şey var): Felsefe eğitiminin yanında bir de tıp diplomasına sahip oluyor, *Doktor* takma adı da buradan geliyor. Hem futbola hem de 80'ler başı Brezilya'sına fazlaydı yani. Peki, 20 sene öncesindeki Brezilya nasıl bir yerd?

Partido Trabalhista Brasileiro'lu [Brezilya İşçi Partisi], João Goulart, 1961 yılında devlet başkanı oldu. Sovyetler Birliği'yle yakınlık kurdu ve devlet ekonomisinin büyük bir kısmını tarımda ve eğitimde yapılan yeniliklere ayırdı. Güney Amerika askeri rejimleri için bunun tek bir anlamı vardı: O bir devrimciydi. 2 Nisan 1964 tarihinde ordunun yönetime el koyduğu darbe esnasında görevden alındı. Sócrates o gün babasını korku içinde Bolşevik öğretmenlerinin yazılı olduğu kitaplarını yakarken gördü ve siyasete ilgisi böyle başladı. Darbeden sonra Goulart Uruguay'a kaçtı ve sonrasında Juan Domingo Perón tarafından Arjantin'e kabul edildi. Daha sonra Latin Amerika'nın çeşitli ülkelerinin aşırı sağ gruplarınca rakiplerini yok etmek için CIA desteğiyle geliştirdikleri büyük bir operasyon olan "Akbaba Planı" çerçevesinde gerçekleştirilen bir eylem sonucu zehirlenerek öldürüldüğünden şüphe ediliyor.

Böylece Brezilya, 20 yıla yayılacak otoriter bir askeri hükümete dönüşüyor. 80'lerin başına gelindiğinde ülke artık bitmişti ve artık demokrasiye dönmek gerektiğine dair küçük sinyaller vermeye başlamıştı. Askerler başından beri bu diktatörlük rejimini seçim kutlamalarıyla gizlemeye çalışmışlardı; fakat oylama sistemi doğrudan işletilen bir sistem değildi. Yani herkes oy vermiyordu ve seçilenler sonra yine bir seçim komisyonunun filtresinden geçiyordu. Bu nedenle askerlere muhalif olan adayların seçimi kazanması imkânsızdı. Gün gibi aşikâr olan bu uygulamaların yanında belirsiz mesajların da verildiği bu siyasi panoramanın ortasında demokrasiye demokrasi diyebilecek, yumruğu havada, sakallı bir futbolcu ortaya çıktı. Ve böylece Sócrates'le birlikte tarihte benzeri görülmemiş bir siyasi futbol deneyi başlayacaktı.

Corinthians Spor Kulübü iyice büyük bir takım olmuştu ama üzerinde bir zombilik hali de vardı: 25 yılda sadece iki São Paulo

şampiyonluğu elde edebilmişti. 70'lerin sonu ve 80'lerin başında maç sonuçları daha iyi olmasına rağmen hâlâ yolunda gitmeyen bir şeyler vardı. 1981 yılında Vicente Matheus'un 10 yıllık kulüp başkanlığı sona eriyordu. Vicente Matheus, İspanya'nın Zamora kentinde Vicente Mateos adıyla doğmuş ve daha sonra Brezilya vatandaşlığına geçmiş bir müteahhitti. Otoriterliği ve Portekizceyi kötü konuşmasıyla meşhurdur, gerçi insanları güldürmek için özellikle kötü konuştuğu da söylenir. Corinthians yönetimini elden bırakmak istemeyen Matheus, sürekli sistemin bir açığını arıyordu. Hatta eski bir flamenko dansçısı olan karısı Marlene'i bile kulübün başına getirdi. 80'lerin başına gelindiğinde artık kulübün başına kukla bir başkan getirmek istiyordu. Bunun için bulduğu borsacı Waldemar Pires, 1981'deki seçimleri kazandı. Fakat çok kısa bir süre sonra anlaşıldı ki bu öğrencinin kendi fikirleri vardı ve Matheus'un elinde kukla olmaya hiç niyeti yoktu. Bilakis, kulübün kolektif bir şekilde özyönetimi ele aldığı model olan Corinthians Demokrasisi'nin temel taşlarından biri olacaktı.

Waldemar Pires'le birlikte gelen sosyolog Adilson Monteiro Alves, sonraki yıllarda kulübün kurallarını belirleyecek olan diyalog protokollerini uygulamaya koyacaktı. Corinthians'ta başkanlık sistemi sona eriyor, artık herkesin söz aldığı ve birbirini dinlediği bir sistem geliyordu. Yeşil sahalarda ise dört büyük futbolcu, devrimin ideologları haline gelmişti: Walter Casagrande, Zenon [Zenon de Sousa Farias], Wladimir [Wladimir Rodrigues dos Santos] ve tabii ki Sócrates.

Wladimir sendikalarla aktif bir çalışma içindeydi (hatta futbolu bıraktıktan sonra sendika çalışmaları birincil mesleği oldu.) ve içlerinde en politikleşmiş oyuncu oydu. 1972'den beri ilk as kadroda yer alıyordu ve bugün bile hâlâ *Timão* (kulübün takma adı) formasını en çok giymiş olan futbolcudur. Futboldaki dokunulmazlığından gelen gücü, ortaya atılan yeni fikirlerin sağlamlaştırılmasında işine yaradı. Ancak, kendisini gerçekten öne atarak Corinthians Demokrasisi adıyla anılan devrimin sembolü haline gelen kişi hiç şüphesiz Sócrates'ti.

Oyuncuların bunca güce sahip olduğu ve demokratik idealleri bayrak belledikleri Corinthians Demokrasisi (Bu terimi reklamcı Washington Olivetto, Corinthians oyuncularının gerçek hayatta

arkadaşı olan gazeteci Juca Kfourî'den laf arasında duyup kullanıma sokmuştur.) sayesinde kulüp gayet iyi işleyen siyasi bir partiye dönüştü. Kulübün işleyişi tam anlamıyla devrimciydi: Her şey, takımın yıldızından malzemecisine kadar herkesin eşit oyuyla karar alan bir kurul ile yürütülüyordu. Antrenman saatlerine, yemeklere, yeni top alınıp alınmayacağına, hangi oyuncuların gönderileceğine, hangilerinin alınacağına ve hatta antrenörün işi tamamen bağımsız olmasına rağmen antrenörlerin kulüpte kalıp kalmayacaklarına bile bu kurulda karar veriliyordu. Sloganları "sorumlu özgürlük"tü. Bu sloganı herkes en azından kendi stiline göre uyguluyordu. Örneğin Sócrates kamplara tamamen karşıydı. "İnsanı kapatmaktan başka bir işe yaramıyor. Tutsak haldeyken sadece özgürlüğü düşünüyor insan, maçın bitmesinin hayalini kuruyorsun. Hakem düdüğü çalsın da gideyim bir şeyler içeyim diye düşünüyorsun sadece. Hiçbir yerde ne evindeki gibi yemek yiyorsun ne de evindeymiş gibi uyku çekiyorsun. Hem sahada da daha iyi performans sergilemiyorsun." diyordu. Fakat bütün takım kendisiyle hemfikir değildi. Böylece kampların isteğe bağlı olması yönünde oy kullanıldı: Takımın bir kısmı kampa giriyordu, bir kısmı girmiyordu. Emerson Leão bu uygulamalara her zaman muhaliflik ederdi, zaten kendisinin askeri rejim sempatisini olduğu da söylenirdi. Leão oy kullanmaz, takımın bu dört kızılın kaprisleriyle yönetildiğinden şikâyet ederdi. Bu şikâyetleri soyunma odasında pek çok kişi tarafından duyulmuştu. Corinthians Demokrasisi'nin sonunu getiren nedenlerden biri de oydu.

Sócrates, kulüp dışında futboldan çok uzak bir yaşam sürdürüyordu. Arkadaşları hep kültür sanat çevresinden kişilerdi. Geceleri içki ve sigara içer, zamparalık ederdi. Antrenman yapmayı sevmez, bunu da kimseden saklamazdı. Koşmaktan nefret ederdi, sahaya çıkınca da ancak kesinkes gerekli olduğu zaman koşardı. Futbola yeteneği sayesinde mecburiyetlerin kötü yanlarıyla uğraşmak zorunda kalmıyordu. Futbolculuğunun en güzel ifadesine İspanya'da şahitlik ettik. 1982 Dünya Kupası, pek çok kişi için futbol tarihinde tüm zamanların ve tüm ülkelerin en iyi millî takımı olarak düşünülen bir takımı gördü. Üstelik hiç şüphesiz, Dünya Şampiyonluğu'na katılıp kazanamayan en iyi takımdı. Takımın başını çekenler Zico [Arthur Antunes Coimbra], Éder [Éder Aleixo

de Assis], Falcão [Paulo Roberto Falcão] ve Júnior'du [Leovegildo Lins da Gama]. Sócrates, biri SSCB'ye, diğeri İtalya'ya olmak üzere iki gol attı. İtalya bu maçı 3-2 alarak Brezilya'yı şampiyonluktan eledi. Yenilginin ardından Sócrates kadar sakın kalabilen bir başkası yoktu: "Şansımız yaver gitmedi, futbol için de kötü oldu." diyordu açıklamasında.

Bu arada Corinthians, spordaki başarılarının meyvesini toplamaktaydı (1982 São Paulo Şampiyonası'nı kazandı.). Örnek bir ekonomik yönetime sahip olduğu için kendisiyle gurur duyuyor (Demokrasisi'nin iki yılında hesaplarında sermaye fazlası bile göstermişti ki o dönem Brezilya futbolunda akla hayale gelmeyecek bir şeydi bu) ve futbolda siyasi bir güç olma yolunda adım adım ilerliyordu. Mesela kulüp, São Paulo valiliği seçimlerinin ilk elemesinde meşhur bir *Timão* taraftarı olan Jose Inazio *Lula* Da Silva'yı desteklemişti.

Corinthians, sahaya üzerinde o dönem Brezilya'sı için hayli provokatif kaçan mesajlar yazılı formalarla çıkıyordu: "Corinthians Demokrasisi" ve "Aydın 15'inde Sandığa" (valilik seçimleri için) gibi yazılar oluyordu futbolcuların göğsünde. Fakat takımın gerçekleştirdiği en net aktivizm hareketi, senatör Teófilo Varela'nın hâlâ askerlerin kontrolü altında olan Brezilya'da başkanlık seçimlerinin doğrudan yapılacak evrensel bir sistem getirilmesi için «Diretas Já» önerisini yaptığı 1983 yılına denk gelir. Sócrates, Wladimir, Zenon ve Casagrande kitle gösterilerinde yer aldılar. Serbest seçim talep eden yaklaşık bir milyon kişiyi biraraya getiren gösterilerden birinin ardından söylem sahnesine onlar da çıkmış oldular.

Fakat zaferlerle aktivizm karışımından oluşan bu çılgın deneyi en iyi tanımlayan ve futbol tarihinde her zaman yerini koruyacak olan görüntü Corinthians ile São Paulo arasında oynanan 1983 São Paulo Turnuvası finalinde ortaya çıktı. *Timão* sahaya şöyle bir pankartla çıktı: "İster galibiyet, ister mağlubiyet olsun, ama hep demokrasiyle olsun." Bunun üzerine taraftarlar çılgına döndü. Doğrudan seçim yanlısı tezahüratlar kulakları sağır ediyordu. Bir de üstüne, takım maçı *Doktor*'un gölüyle kazandı. Tabii ki kendisi bu gölü, diğer tüm gollerinde olduğu gibi, yumruğunu havaya kaldırarak kutladı. O yıl, Güney Amerika'nın En İyi Oyuncusu seçildi.

1984 yılında Sócrates, kararın verileceği referandumda eğer parlamentodan doğrudan seçim yönünde bir karar çıkmazsa ülkeyi terkeceğini açıkladı. Yarıdan fazla olumlu oy çıkmasına rağmen bu yeterli olmayınca futbolcu, dediğini yaptı ve İtalya'nın Fiorentina takımına geçti. Böylece başarılı sayabileceği birkaç yılı geride bırakmış olan Corinthians Demokrasisi'nin sonuna gelmiş olundu. Sócrates, İtalya'da yalnızca birkaç ay oynadıktan sonra (Çok fazla antrenman, çok fazla ciddiyet ve çok fazla soğuk vardı.) yine Brezilya'ya dönecek, ancak bir daha *Timão* forması giymeyecekti. '86 Meksika Dünya Kupası'ndan sonra (çok az) Flamengo'da, Santos'ta ve futbola başladığı Botafogo'da oynadı ve yine bu takımda sezonun ortasında emekliye ayrılma kararı alarak bir servet değerindeki parayı reddetmiş oldu, çünkü yedekte oynadığı için sıkılıyordu. Yıllar sonra amatör bir İngiliz takımında tekrar oynayacaktı.

Sócrates, futbola hayal gücü, doğrudanlık ve erdemlilik kattı. Topuk vuruşunu kendine mal ederek yeniden yarattı. Bir daha bu şekilde pas atıldığı görülmedi. Penaltıları dahi böyle atıyordu. Ancak her şeyden öte, futbolculuk kavramını yeniden tanımladı. Ayağında kramponları olan gerçek bir entelektüeldi. Düşünüş şeklini gösteren açıklamalarından bazılarını şunlar örnek verilebilir: Futbol, zayıf olan tarafa yenme lüksünü sağlıyor. Futboldan daha Marksist ya da *Gramscici* bir şey yok. Biz futbolcular sanatçılarız ve patronlarından daha fazla güce sahip olan yegane işçiler sanatçılardır. Eğer halkın bir şeyleri söyleyecek gücü yoksa ben onların yerine söylerim. Benim idealim, herkesin aynı hak ve sorumluluklara sahip olduğu tam bir sosyalizm, yani içinde iktidarın olmadığı bir dünya kavramıdır.

Emekliliğinden kısa bir süre sonra 1992 yılında birikimlerini São Paulo'nun 300 km kuzeyinde bulunan Ribeirão Preto mahallesindeki Medicine Sócrates Center adında bir kliniğe harcadı. Tıp, en sevdiği işiydi ama başka şeyler de vardı: Bir tiyatro eserinin prodüktörlüğünü üstlendi, Zico ile birlikte bir televizyon dizisinde yer aldı, bir albümde şarkı bile söyledi; bu albüm de Toquinho'nun 1983'te çıkardığı meşhur *Aquarela* albümünden başkası değildi. Gazeteci Ricardo Gozzi ile birlikte *Democracia Corintiana: A Utopia em Jogo* (2002) adlı kitabı yazdı. Özellikle de muhteşem bir

makale yazarıydı, yazılarında Lula Da Silva'yı dahi eleştirdi. Kariyerinin başlarında kendisine yardım etmiş olsa da, ideallerinden şaştığı noktada eleştirmekten çekinmedi. Her zaman hayranlık duyduğu Küba Devrimi'ne hürmeten, altı çocuğundan birinin adını Fidel koydu. Venezuela hükümetinin spor bakanlığında Hugo Chávez ile birlikte çalışma planları vardı ama vakti yetmedi.

Corinthians Demokrasisi'nin fark etmeden adını koymuş olan ve oyuncuların gece rutinlerini çok iyi bilen gazeteci Juca Kfourı, Sócrates'in futbol yeteneğinin dışında pek de sağlıklı olmayan bir başka yeteneği olduğunu söylerdi: "Deliler gibi içer, yine de kontrolünü kaybetmezdi". *Doktor*, hiçbir zaman bırakmadı içmeyi. Aşırdı içkisi. Ve bir gün meslektaşlarından biri kendisine bunun bir sorun olduğunu ve eğer içkiyi bırakmazsa öleceğini açıkladığında artık çok geçti.

Sócrates, bugün hâlâ aktif olan bir Twitter hesabıyla (@SocratesBRA) yeni kuşaklarla ilişkiye geçiyordu. Yazıları sayesinde sol içinde hâlâ etkin bir figür olmaya devam ediyordu. Sevdiği şeyi yapıyordu, işleri yolundaydı. Ancak durmaksızın içiyordu. İki kez hastaneye kaldırıldığında artık kötü haber gelmişti, ta ki siroz bağışsıklarını mahvedip 4 Aralık 2011 tarihinde Israelita Albert Einstein de São Paulo Hastanesi'nde hayata gözlerini yumana kadar. 1983 yılında bir Pazar günü ve Corinthians'ın Şampiyon olduğunu görerek ölmek istediğini söylemişti bir açıklamasında. Ve sanki büyülü bir el dokunmuşçasına, o hazine gün bir pazara denk gelmiş ve aynı günün akşamüstü *Timão*, São Paulo şampiyonu olmuştu. Bir mucizeydi adeta. Ve Corinthians Demokrasisi değerlerinden fersah fersah uzak olan takımın oyuncuları, maçtan önceki bir dakikalık sessizlik duruşunda yumruklarını havaya kaldırdılar. Her zaman *Doktor*'a hayran olan tribünler o gün onun adını haykırmayı bir an olsun bırakmadı.

Sócrates, sıkı bir hedonist olduğu için hiçbir zaman ardından ağlanmasını istemezdi. Sahada bir sanat ortaya koyarak ve kendisine bakan herkeste gülümseme ve keyif uyandırarak idealleri için savaştı. Ve kim bilir, belki içine doğan bir başka şey daha vardı. Brezilya'daki dijital bir basın kuruluşu olan GazetaEsportiva.net'e verdiği bir röportajda şöyle diyordu: "2014 Dünya Kupası organizasyon açısından utanç verici bir kupa olacak ve Lionel Messi'nin

attığı iki gol ile Arjantin, Brezilya'yı 2-0 mağlup edecek. Bunun hakkında bir kitap yazacağım ben de." Bu hikâyeyi de yazamadan son nefesini verdi. Fakat bir teselli olacaksa, en azından ben *Doktor*'un ölümünde olduğu gibi bu konuda da haklı olduğunu bu kitapta yazmış oldum.

Socrates'ten öncesi: Afonsinho, Nando ve Reinaldo

1969 ve 1975 asında Brezilya askeri diktatörlüğü özellikle şiddetli bir hal aldı. Futbolla nefes alan bir ülkede profesyonel oyuncular da bu baskıdan nasiplerini aldılar. Her ne kadar Sócrates Brezilya'da her daim futbolun ve solun sembolü olarak kalmış olsa da kendisinden önceki zor yıllarda üç ayrı oyuncu da diktatörlüğün hedefi hâline gelmişti. Bunlardan yalnızca biri direniş gösterdi ve kazandı da.

Zico'nun kardeşi Nando

Nando Antunes iyiydi. Çok iyiydi. Kardeşleri efsanevi *Zico* (Arthur Antunes) ve *Edu* (Eduardo Antunes) gibi o da profesyonel bir oyuncuydu. Fakat Nando 26 yaşındayken futbolu bırakmak zorunda kaldı. Üstelik iyi oynamasına, yetenekli olmasına rağmen. Üstelik saçmasapan bir sebepten.

1963 yılında 18 yaşındaydı. Felsefe okumaya yeni başlıyor ve *Plano Nacional de Alfabetização* [Ulusal Okuma-Yazma Planı] kampanyasında gönüllülük yapmaya karar veriyor. Bu kampanya, Katolik kilisesine bağlı çeşitli toplumsal ve dini hareketler tarafından organize edilen ve 1964'teki askeri darbeye ortadan kaldırılana kadarki iki yıl içinde beş milyon Brezilyalıya okuma yazma öğretmeyi başarmış bir kampanyaydı. Diktatörlüğün gelmesiyle Nando'nun zararlı biri olduğu düşünölmeye başlandı. Futbolcu olması bir şeyi değıştirmiyordu.

Fluminense'nin küçükler takımında yetiştikten sonra 1966'da

Santos do Espírito Santo'da profesyonel futbolculuğa başlamıştı bile. Her şey yolunda gibiydi, ta ki antrenör değişene kadar. Bu yeni gelen antrenör, orduda bir yüzbaşıydı. Bir sonraki hafta kulüp başkanı Nando'yu aradı; takımdan çıkarıldığını çok üzülerek belirtmek zorundaydı. Sonra Madureira'ya geçti ama buradan da yine tuhaf koşullar altında çıkarıldı. "Ben siyasi ilişkiler sebebiyle olduğunu düşünmek istemiyordum; ama başka bir açıklaması da yoktu," diyor Nando.

Bir sonraki takımı olan Ceará Sporting'de (Ceará eyaletinin birinci ligi) yeterince iyi oynadı ki daha sonra Avrupa'nın Portekizli takımı Os Belenenses'ten çağırıldı. Yıllardan 1968'di ve orada da askerler yönetimdeydi. Salazar diktatörlüğü kısa süre içinde Nando'nun kim olduğu bilgisine erişti. "Gittikten sonra bana anlaştığımız miktarın yarısını ödemek istediler. Karşı çıktım, sonra otele Portekiz siyasi polisi geldi ve bana Brezilya'da zararlı tavırlar takınmış olduğumu anlatmaya başladı. Takımdan çıkarıldım, pasaportuma el konuldu. Daha 22 yaşındaydım, durmaksızın ağladım. Sırf tehdit edip sindirmek içindi hepsi." diye anlatıyor. Sonunda tarihin en iyi Portekizli futbolcusu, efsanevi Eusebio'nun maddi yardımları sayesinde Avrupa'dan çıkıp evine gidebiliyor. Nando, kariyerinde bir dört yıl kadar daha ilerliyor, hatta Gil Vicente'de oynamak için Portekiz'e tekrar gidiyor. Fakat yapılan baskı, insanı canından bezdirecek seviyede, üstelik yalnızca onu da etkilemiyor.

Antunes ailesi Edu'nun 1970 Dünya Kupası'na zararlı bir oyuncunun erkek kardeşi olduğu için gidemediğini düşünüyor. Takımda kendisine yer verilecek miydi verilmeyecek miydi bilinmiyor, fakat askerlerin bu süreci de kontrol ettikleri kesin. Şampiyonluk eleme maçlarından sonra komünistliğiyle bilinen antrenör João Saldanha 1970 yılının Mart ayında Dünya Kupası'na yalnızca birkaç ay kala görevden alınıyor. Saldanha, o dönem devlet başkanı olan General Emilio Garrastazu Médici'nin Atlético Mineiro'da oynayan ve başkanın hayranı olduğu Dario'yu [Dario José Dos Santos, *Dadá Maravilha*] takıma almasını istediğini söylüyor. Saldanha, her zaman João Havelange (ç.n: eski FIFA başkanı) yönetimine yakın olan Brezilya Futbol Federasyonu başkanının tavsiyesine karşı gelerek bu isteği reddediyor. Rejimin denetiminde

bulunan basın ise görevden alınmasının sebebinin üstün yetenek Pelé'yi bir görüş farklılığından dolayı takımın dışında tutmak istemesi olduğunu yazıyor. Saldanha bu iddiaları her zaman reddetmiştir. Mario Lobo (Kurt) Zagallo bunun üzerine takımın başına geçiyor ve Dario'yu takıma alıyor. *Canarina* (ç.n: Brezilya Milli Takımı'nın takma adı, Portekizcede "küçük kanarya" anlamına geliyor.) o yıl Meksika'da yapılan Dünya Kupası'nın sahibi oluyor.

Nando'nun diğer kardeşi genç Zico ise beklenmedik bir şekilde, 72 Münih Olimpiyat Oyunları'nın dışında kaldı, üstelik neredeyse kendisine futbolu bıraktıracak bir sebepten dolayı. Kardeşlerinin başına gelenleri gören Nando, "onlara zarar vermemek için geriye çekilmeye" karar verdi. 1972 yılında henüz 26 yaşındayken profesyonel futboldan emekli oldu ve ticaretle uğraşmaya başladı. 1988 yılında Eğitim Bakanlığı'ndaki görevine yeniden getirildi. 2003 yılında ise diktatörlük kurbanı olarak kabul edilmeyi talep etti. Komisyon, gözaltına alındığını ve kariyerinin askerlerin baskısı yüzünden bittiğini kontrol ettikten sonra 2010 yılında tazminatını alarak bunu başarabilen Brezilyalı tek futbolcu olarak tarihe geçti.

Yumruğu havada Reinaldo

Reinaldo yüzsüzün önde gideniydi. Sócrates, gollerini sağ kolunu havaya kaldırarak kutlama şeklini popülerleştirmeden kısa süre önce bu forvet oyuncusu da aynısını yapıyordu. İsmi José Reinaldo Lima'ydı, Atlético Mineiro'da oynuyordu (Bugün hâlâ 155 golle kulüp tarihinin gol kralı ünvanı ona aittir.) ve taraftarları hem ismini kısaltmak hem de yüceltmiş olmak için kendisine *Rei* (kral) adını takmıştı. 1977 şampiyonasının gol kralı oldu ve 1978'ye geldiğinde 1974 Almanya Dünya Kupası'nda başarısızlık üzerine başarısızlık sergileyerek samba futboluna ihanetle suçlanan Brezilya milli takımındaki genç umutlardan biriydi. Forvet oyuncusu olarak parlamasından bir yıl önce Reinaldo, *Movimiento* adlı alternatif bir dergiye verdiği röportajda generallerin siyasi hayattan çekilmesi, siyasi tutuklular için af çıkarılması ve demokrasinin inşa edilmesi yönünde isteklerini dile getirmişti. "Yumruğu havaya kaldırmak devrimci bir jestti. Ben futbolu bir platform olarak kullanıyordum ve askerlerin bana fiziksel saldırıda bulunamayacaklarını biliyordum çünkü; kendilerine zarar vermiş olurlardı." diye anlatıyor.

Fakat onun da korktuğu gün geliyor. Hem de ne korkmak. 1978 Dünya Kupası'na katılacak milli takımın Piratini Sarayı'nda (Porto Alegre) Devlet Başkanı Ernesto Geisel'in önüne çıktığı gündü o gün. Üniformalı biri gelip Reinaldo'yu kolundan tuttuğu gibi bir kenara çekiyor. Başka bir odaya geçiyorlar. Geisel de orada. Asker "Çocuk bu." diyor başkana. "Oğlum, futbolunu oyna sen. Onu yap yeter. Politikayı bize bırak." diye "öneride" bulunuyor futbolcuya. "Evet generalim." diye yanıtlıyor ödü kopan Reinaldo. Ama sözünde durmuyor da: 3 Haziran 1978 tarihinde Mar del Plata'da İsveç'e attığı golden sonra yine yumruğunu havaya kaldırarak kutluyor zaferini. Reinaldo'nun anlattığına göre Brezilya Spor Konfederasyonu Başkanı Admiral Heleno Nunes, Julio Cardenosa'nun meşhur *golsüz* karşılaşması olan ve 0-0 biten İspanya maçından sonra hem onu hem Zico'yu (evet, Nando'nun kardeşi olan Zico) ilk 11'den zorla çıkarttırmış. Zico, Grzegorz Lato'lu Polonya'ya karşı oynadıkları son maç dışında geri kalan tüm maçlarda yedekte kalıyor. Reinaldo bir dakika bile oynamıyor. Brezilya, Arjantin'in Peru'ya karşı 6-0 galip geldiği meşhur ve aynı zamanda şüpheli maçından sonra gol farkıyla eleniyor.

Dünya Kupası dönüşünde Reinaldo kendisine karşı basın tarafından yürütülen acımasız bir kampanyayla karşılaşılıyor. "Geri ci bir gazeteci, orospu çocuğunun teki, ayyaş bir ibne olduğumu yazmaya başlamış." diye anlatıyor artık dilinin kemiği de kalmayan Reinaldo.

Yasak sakallı Afonsinho

Afonso Celso Garcia Reis, *Afonsinho*, şüpheli bir şahıstı, hem de pek şüpheli. Şüpheler üstündeydi, çünkü 60'ların sonunda ve 70'lerin başında Brezilya futbolunda günah sayılacak özelliklere sahipti: Uzun saçları ve sakalı vardı, bir de üstüne mektepli idi. Tıp okuyordu, tıpkı Sócrates gibi. Ama kulüp patronları, oyuncuların sadece futbolla ilgilenmelerini istiyordu. Çok fazla düşünmesinlerdi.

1970 yılında Afonsinho, Botafogo'nun 8 numaralı formasının tartışmasız sahibiydi. Zaten iki yıl öncesinde daha 21 yaşındayken takım kaptanı olmuştu. İki kez Rio de Janeiro bölge şampiyonluğunu kazandı. 1965'ten beri tıp eğitimine devam etmek için

uğraşüyor, bir yandan sokaktan kurtardığı *Valtinho* adlı bir çocuğa evinde bakıyor, bir de üstüne rejim karşıtlığıyla tanınıyordu. İstihbarat birimlerinin hazırladığı dosyada *comunista de carteirinha* [lisanslı komünist] olarak geçiyordu. Polisler, diğer oyuncular konusunda yanılmış olsalar da Botafogo'nun 8 numaralı oyuncusunda hataya düşmediler: Gerçekten de *lisanslı* bir komünistti. Üstelik solcu şair, dramaturg ve deneme yazarı Ferreira Gullar'dan alıntılar yapan bir komünistti: "Daha iyi bir dünya için beraberce savaşmadıktan sonra yaşamın bir anlamı olduğunu düşünmüyorum". O da bu savaşı futbolla yürütmeye karar vermişti: "Sporun görünürlüğü sayesinde en büyük baskılara karşı korunaklı bir cephedeydim. Fakat arkadaşlarım hapsedilip işkence altına alınıyordu. Edson'ı öldürdüklerinde bir restorana gidiyordum." diye anımsıyor Rio de Janeiro'nun ortasında askeri polisin öldürdüğü öğrenci Edson Luis Souto Lima'nın başına gelenleri.

Mesele şu ki 1970'te kendisini Olaria Atlético'ya (Rio de Janeiro'da ufak bir takım) kiralanmıştı çünkü askerlerin emriyle Meksika'ya gidip Dünya Kupası'nı kazandıktan sonra geri dönen teknik direktör Mario Zagallo'yla anlaşamıyordu. Ayrıca zaten Botafogo Başkan Yardımcısı Xisto Toniato, üniversiteye giden oyuncu istemediğini net bir şekilde belirtmişti. Afonsinho'nun yeni takımı Avrupa'da tura çıktığında kendisi hem kültürü daha iyi tanımak hem de o dönem bu ülkenin sunduğu bütün fevranı deneyimlemek için Fransa'da daha uzun süre kalmaya karar verdi. Bunun üzerine Botafogo maaşını kesti, bu ceza ancak takıma döndüğünde kalkacaktı. Takıma döndükten sonra bir antrenman sırasında Zagallo kendisini kenara çekti: "Şarkıcıya benzediğimi, diğerlerinden farklı olamayacağımı söyledi. Sakalımı tıraş edecek, saçlarımı kesecektim." diye anlatıyor seyahati sırasında saçlarını uzatmış olan orta saha oyuncusu. Xisto Toniato ise daha açık konuşmuştu: "Saçını sakalını kesmiyorsa forma vermiyoruz. Kurallar böyle. Neticede parayı Botafogo veriyor". Afonsinho, daha ilk andan itibaren uzun saç meselesinin siyasi eylemlerini sansürlemek için bir bahane olarak kullanıldığını düşünmüştü. Muhtemelen haklıydı da. Fakat esas kesin olan bir şey varsa o da bir daha kulüp formasını giyemeyeceğiydi: Artık sahaya çıkmayacak, antrenmana bile katılmayacaktı. Sonrasında ise kendisine teklifler gelmeye

başladı. En iyi teklif Pelé'nin takımı Santos'tan geldi. Fakat Botafogo Afonsinho'yu hiçbir yerde oynatmamakta kararlıydı. Artık futbol oynamayacak, isyankârlığının bedelini ödeyecekti.

O anda normal olan şey kavgaya etmemek, daha fazla dikbaşlılık etmemek, boşvermek olurdu. Tıp kariyeri orada onu bekliyordu. Fakat Afonsinho iyi bir oyuncuydu ve oynamaya devam etmek istiyordu, ama özellikle de futbolu mücadele vermek adına kulanmaya devam etmek niyetindeydi. Eski bir demiryolu görevlisi olan babasının ve Rui Piva ve Rafael de Almeida Magalhaes (ki kendisi de muhteşem bir plaj futbolcusuydu) adlarında iki avukatın yardımıyla Yüksek Spor Mahkemesi'ne giderek serbest kalma hakkını talep etti: Serbest kalma hakkı, bir oyuncunun kulüp sözleşmesi bittikten sonra kendi geleceğine istediği gibi karar verebilme hakkıydı. Pratikte görülmemiş bir şeydi, futbolcu nerede oynamak istediğine karar verebilen biri değildi. Afonsinho, tam bir yıl boyunca savaştıktan sonra kazandı. Bu hakkı elde eden ilk futbolcuydu. "Futbolda özgür olan tek bir adam tanıyorum: Afonsinho. Hiç korkmadan, bağıra bağıra 'ya bağımsızlık ya ölüm' diyebilen biri." diye bahsetmişti Pelé. Pelé daha sonra 1998'de spor bakanı olarak meşhur Pelé Kanunu'nu geçirip futbolculara daha geniş haklar tanınmasını sağlayacaktı.

Efsaneye göre Afonsinho, 1970 Dünya Kupası'na siyasi eylemleri yüzünden gitmedi. "Sanmıyorum: Sadece o dahiler takımında benim yerim yoktu, o kadar." diye karşı çıkıyor eski oyuncu. Fakat bu argümanı çürütürken bir diğerini kuvvetlendiriyor: "Ama evet, mahkemedeki mücadelem yüzünden milli takıma alınmadığım da doğru". Artık serbestlik hakkını cebine attıktan sonra 1971'de Pelé'nin Santos'uyla sözleşme imzalıyor. Kimse kendisinden böyle bir şey istememesine rağmen saçını sakalını kesiyor: "Bir semboldü sadece." diye açıklıyor sonrasında. Botafogo'da olduğu gibi ilk 11'e çıkıyor, hem de futbolun en iyisiyle yan yana. Daha sonra 1982'de Fluminense'den emekli olana kadar Flamengo'da ve Atlético Mineiro'da da hep ilk 11'de forma giydi. Kendisini alan tüm takımlar geliş koşulunun serbest kalma hakkını elinde tutmak olduğunu bilerek yaptılar sözleşmelerini. İşin kolay olmayan kısmı ise takım arkadaşlarının onun durumuna imrenmelerine rağmen eski çalışma koşullarında devam etmeleri, buna rağmen

onun gibi özgür olabilmek için adalet arayışına girmemeleri idi. Afonsinho, bütün bunlar olurken hiçbir zaman milli takım forması giymedi.

Afonsinho'nun mücadelesinin hikâyesi, Oswaldo Caldeira'nın belgeseli *Passe Livre* ile sinemaya taşındı. 1973'te Brezilya tarihinin en önemli şarkıcılarından biri olan Gilberto Gil (daha sonra 2003 ve 2008 yılları arasında *Lula* da Silva hükümetinde Kültür bakanlığı yapacaktı) Meio de Campo adlı şarkısını ona adadı. İlk satırı "Prezado amigo Afonsinho" [«Sevgili dostum Afonsinho»] ile meşhur olan şarkı, oyuncuyu futboldan vazgeçmemesi için yüreklendirmeye çalışacak şekilde yazılmıştı: "Bu maçta gol atmak kolay değil, kardeşim." diyordu devamında. *Prezado amigo Afonsinho* (1998) ifadesinin ta kendisi, Kleber Mazziero de Sousa tarafından yazılan biyografisinin de adı olacaktı.

Emekli olduktan sonra Doktor Afonso Celso Garcia Reis, Philippe Pinel Enstitüsü'nde (Botafogo) psikiyatrist olarak çalışırken mesleğine bir sürü yenilik de kattı. Hastalarıyla bazen hastanede çalışıyor, bazen ise onları özel terapileri için futbol sahasına götürüyordu. Ayrıca yoksul çocukların takımlarına antrenörlük de yaptı. Savunduğu toplumsal davaları hiçbir zaman bir kenara atmadı, her zaman takipçisi oldu. Faaliyetlerini 24 yıl gizlice sürdürdükten sonra 1988'de yasallaşan Brezilya Sosyalist Partisi'nden parlamento üyeliğine aday oldu.

"Bugün adaletsizliğe ve yalnızca kendisinden faydalananların yaşamlarını sürdürebildiği sonu gelmiş bu sisteme karşı hiç olmadığı kadar savaş veriyorum. Açlığı ve *meninos da rua* [sokak çocukları] kavramını özellikle de her alanda zengin olan bu ülkede kabul etmiyorum. Bu demokrasi bizi boğmaktan ve azınlıktaki bir grubun Brezilya halkının %90'ının tepesine çıkmasından başka bir işe yaramıyor." diyordu 2002 yılında; tam da *Lula* da Silva başkanlığa yükselirken. Bugün 70 yaşında. Hâlâ sakallı.

Bir gün o golü atan *abertzale* işçisi

Athletic Bilbao, kendi memleketinin (Getxo) takımında forvet oyuncusu olan 16 yaşındaki Endika Guarnrotxena'yla sözleşme yapmaya çalışırken bir sürprizle kar ıla tı. Bu delikanlı, kırmızı beyazlı takıma bir mektup yazarak futbolu bırakacağını ve asla kendileriyle anla ma yapmayacağını yazıyordu. "Kim bilir ne yazmı ımdır... Şimdi olsa g lerim. Ama dediğim şey, futbolun hem bir iç hem de mafya olduğuydu ve ben bunun bir parçası olmayacaktım. Atletizmle uğra acaktım artık." diye anlatıyor bugün yüzünde bir gülümsemeyle.

Takvimler 70'lerin sonlarını gösteriyordu, zor zamanlardı. Endika, Neguri Langile mahallesinde yaşayan bir denizcinin oğluydu. Bu mahalle, eski futbolcunun deyimiyle, " spanyol Devleti oligar isinin yanıba ında yaşayan yoksulların mahallesiydi". Babasının uzun süren yokluklarında evi annesi çekip çeviriyordu "ve toplumsal duyarlılığını ondan almıştı". Endülüslü, Galiçyalı ve Ekstremaduralı göçmenlerin geldiği yıllardı... "Annem her zaman yoksulların yanındaydı ki göçmenler hep en yoksul olanlardı zaten. Mahalle derneklerinde çalışıyor, *euskaltegi* [Bask ada yetişkin okulu] okullarının kurulmasına yardımcı oluyordu... Ben de toplumsal duyarlılığımı ve bu ülkenin ulus sorununa dair bilincimi burada edindim." diyor Endika.

Böylece burada açık g r  sl  bir *abertzale* [yurtsever] doğuyor ve henüz 16 yaşındayken futboldan gelecek kolay parayı reddediyordu. "Neyse ki yöneticilerden [Agust n] Piru Gainza ve Jos  Luis Artetxe evime gelip beni ikna etti. Futbolda da fikirlerin

savunulabileceğini anlattılar bana.” diye açıklıyor Endika.

Endika, Athletic'teki kariyeri boyunca hiç sesini yükseltmedi. “Athletic ortaklarının çoğunluğu milliyetçiydi ama Biskay halkını birbirine bağlayan bir kurum olmasının yanı sıra Athletic'te her kesimden insan vardı. Bir futbolcu olarak herkese saygı göstermeniz gerekir. Kulüp içinde açıktan taraf olmak pek uygun kaçmaz. Kabul etmek istemeyenler olsa da, kulübün kendisi, yalnızca Basklı oyuncuları aldığı için aslında Bask toplumunun bir aynası. Bask toplumunda ise eğer kendinizi belli ederseniz hem kendinize hem başkalarına zarar verebilirsiniz.” diye kabul ediyor durumu.

Athletic, Hércules, Valladolid, Mallorca ve Benidorm'da oynayan Endika, bir yıl da Ceuta'da forma giydi. Sebebi de zorunlu askerlik göreviydi. Askere gitmek herhangi biri için zaten zorken, özel hayatında kendini gizlememeye özen gösteren biri için çok daha ağırdı. Onun askerliği de öyle zor geçti, elbette zor geçecekti. “İlk gittiğimde bir asker bana gelip orada adımın Endika değil, Enrique olduğunu söyledi. Düşünebiliyoursundur... Göze batmamaya çalışıyorsun ve futbol oynadığın için pek çok şeyden kurtulabileceğinin farkındasın.” diye itiraf ediyor. Bir de üstüne ilginç bir cümle sarf ediyor: “Askere gitmiş olmaktan memnunum demeyeceğim ama pek çok güzel şey de vardı.”

Kapalı bir toplumda yaşayan Basklı bir genç için buranın dışına çıkmak önemliydi. “Özellikle de Avusturyalı ve Katalan'lardan bir sürü dost edindim, gerçi içlerinde Madridliler de vardı. 1981 yılı öyle umut dolu bir yıld ki kılıçların sesleri hâlâ kulaklarda olsa da İspanya Devleti değişimin sevinciyle yaşıyordu ve askerlikte de hissediliyordu bu.”

Golü atması da bundan sonraya denk düşüyor. Bernabéu'da FC Barcelona'yla oynadıkları 1984 İspanya Kral Kupası final maçıydı. O 25 Mayıs günü, hem Athletic'in kazandığı şampiyonluk, hem de iki taraf arasında bilinen en acımasız ve en büyük kavgalardan biri olarak tarihte yerini aldı. Diego Armando Maradona, sekiz ay önce Camp Nou'da Andoni Goikoetxea'nın kendisine indirdiği, belki de İspanyol futbolunun yakın tarihinde görülen en tüyler ürpertici tekme olan ve kırmızı beyazlı ekibin defans oyuncusunun 18 maç ceza almasıyla sonuçlanan saldırısını hatırlayarak bir savaşın kıvılcımını başlattı. Maradona'nın *Bernabéu Muharebesi*'nde

Miguel Ángel Sola'ya attığı uçan tekme de bir o kadar sert olunca o da dört ay ceza aldı. Bordo mavili takımda oynadığı son maçtı. Fakat kimse maçın on birinci dakikasında, yani bu şiddetin patlamasından 80 dakika önce Endika'nın attığı golü unutmuyor.

Bugün Guarrotxena hâlâ Bask milli takımları mücadelelerini destekleyen bir platform olan ESAIT'in [*Euskal Seleksionaren Aldeko Iritzi Taldea*, Bask Milli Takımı Destekçisi Düşünce Grubu] önderi olarak tanınıyor. İşin ilginç, İspanyol milli takımında hep gençlerde oynadı. "Hiçbir zaman kimseyle tek bir zıtlık yaşamadım. Kendi içimde bile. Futbol oynamaya gidiyorsun sonuçta, ben hiçbir zaman neyi temsil ediyorum diye düşünmedim, benim için bir önemi olmadı. İspanyollar milli takıma katılan Basklılar ve Katalanları birlik içinde bir ülke görüntüsü vermek için kullanıyorlar; ama aslında kendini açıkça belli eden bir palavradan başka bir şey değil." diye konuşuyor. Fakat Endika'nın görmek istediği bir arada yaşama modelini pratikte görmesine yarıyor aslında. "Ne zaman maç bitse ben çoraplarıma kadar her şeyimi rakip takımla değiştirdim. Bir seferinde Meksika'daydık da aynı takımda olduğum Emilio Butragueño bana neden hiçbir zaman hatıra niyetine bir şey tutmadığımı sormuştu. O formanın benim için bir şey ifade etmediğini söyledim, normal bir şekilde konuştuk. Kısa bir süre önce de artık üzerinden neredeyse 30 yıl geçmiş, bir otelde karşılaştık. Yanıma gelip selam verdi. Eski dostlar gibi muhabbet ettik. Ben bir *abertzale*'yim, o ise bana göre bir hayli tutucu bir İspanyol. Her zaman da böyle olması gerekiyor." diye bitiriyor sözlerini.

Endika'nın siyasi kariyeri epeyce dolambaçlı. 1998 yılında *Herri Batasuna* [Baskça'da Popüler Birlik] Ulusal Komitesi hapiste olunca hâlihazırda Sopelana'da *abertzale* partisinin belediye meclis üyesi olan eski futbolcudan yardım istediler. "Böyle bir şeye hazır değildim, benim harcam değildi. Ben daha çok küçük grup siyasetiyle ilgiliydim, halka daha yakındım. Orada bulunacak kadar bilgi sahibi değildim. Ama benden rica ettiler, yapmak zorundaydım." diye anlatıyor. Bu Ulusal Komite 25 kişiden oluşuyordu ve soruşturmaya alınmayan veya hapse girmeyenlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. Bunlardan biri de Endika'ydı. "Bu insanlar siyaset yaptıkları için hapisteler. *Abertzale* solculuğu ETA [*Euskadi ta Askatasuna*, Bask Yurdu ve Özgürlük] ile karıştırılıyor

ama öyle değil. Ortak amaçları var: toplumsal model, özerklik... Ama o kadar. Sen şu anda bir ETA'lıyla konuşmuyorsun, benim hakkımda bu şekilde konuşulduğunda gülersin. ESAIT de ETA değil, bizi destekleyen futbolcular da. ESAIT'i Anoeta'da bir ofiste kurduğumuzda orada bulunanların çoğu birbirini tanııyordu bile." şeklinde konuşuyor.

Tabii ki ETA'dan konuşulacak an da geliyor. "İnsanların tehdit edilmesi, korumalarla gezmek zorunda kalması, öldürülenler, bunlar benim canımı yakıyor. Elbette üzüldüyorum. Tıpkı işkence görenlere veya düşünceleri yüzünden hapse atılanlara üzüldüğüm gibi. Ölenlerin ve öldürenlerin var olması bile çok üzücü. Anlaması da açıklaması da zor. Eğer ben ailemde ölüm acısını tattıysam, nasıl başkaları için aynı şeyi isteyebilirim ki?" diyor.

Bahsettiği aile içindeki ölüm, Xabier Galdeano'nun ölümü. Arkadaşı Begoña Galdeano'nun babası. *Egin* adlı gazetede çalışan bu muhabir, 30 Mart 1985'te bir haberden dönerken iki tane GAL (kendi deyimleriyle Terörle Mücadele Özgürlük Grupları) askeri tarafından Iparralde'deki evinin kapısında öldürülüyor. Kendisini öldürenler Fransa mahkemesi tarafından 20 yıl hapse mahkûm ediliyor. Endika o sırada Vicente Calderón'da Atlético de Madrid'e karşı oynanan bir maçta. "İz bırakanlardan" diye anlatıyor Guarrotxena.

Endika'ya yaptığımız sohbette çocukluğundan, gençliğinden, siyasi fikirlerinden, ESAIT'teki çalışmalarından, aile yaşamından ve çevresinden bahsediyoruz. Bana 20 yaşında olsa bu röportajı vermeyeceğini, "fakat 47 yaşının başka bir olgunluk getirdiğini" itiraf ediyor. O halde soruyorum: "Endika, madem böyle düşünen birisin, neden şiddete karşı çıkmıyorsunuz?" Hemen cevap veriyor. "Belki de bir sonraki adımdır o da. Belki de bu bir çıkış yoludur ve iyice düşünmek gerekir. Belki bu şekilde bir şeyler değişecektir." diye yanıtlıyor.

Bu konuşmadan üç yıl sonra Endika Guarrotxena'yla eski San Mamés stadyumu karşısında La Catedral adlı bir barda yemek yiyorum. İsmine de duvarlarında Athletic'in eski efsanelerinin resimleri olmasına rağmen de bu mekânda otantiklikten başka her şey var. Çok uluslu bir bira firmasının sponsorluğunu yaptığı bu işletme San Mamés, Zubizarreta, Goiko ve Irureta gibi adlar

taşıyan hamburger ve sandviçler satarken bir yandan radyodan Eros Ramazotti'nin sesi yükseliyor. Yeni futbol bu işte...

Endika Guarrotxena, geçen yıldan beri Üçüncü Lig'deki halk takımı CD Getxo'da teknik direktörlük yapıyor. Saha yemyeşil. Biri yan tarafta olmak üzere iki tane kapalı tribünü var, ikisinin orasında da kulüp merkezi bulunuyor. Etrafı ağaçlarla çevrili ve her şey Endika'nın futbolculuk yaptığı, futbolun futbol gibi olduğu zamanlardaki gibi: Oyuncuların forma numaraları 1'den 11'e kadar.

Bugün de Getxo'nun bir yıllık bütçesi kadar harcamayı iki ayda yapan, güçlü takım Gernika'ya karşı oynuyorlar. Maç 0-1 bitiyor. Gernika'da yükselen sesler Baskça, Getxo'da ise İspanyolca. Bu seslerin arasında kulüp başkanınıninki de var. Takım, sahasında mümkün olan 18 puanın yalnızca birini almış olmasına rağmen maç bitiminde antrenöre gülümseyerek bağırıyor: "Asla vazgeçmek yok!"

Endika'da müthiş bir sükûnet hâkim. Kavisli bacakları eski futbolcu olduğunu belli ediyor. Her iyi beden eğitimi öğretmeni gibi, fiziğini iyi koruyor. Oğlu Markel Getxo'da oynuyor ve babası antrenör olmasına rağmen bugün oyuna çıkmıyor ve 90 dakika boyunca yedekte oturuyor. Maçı kaybetmesine rağmen, kendisinden birkaç kelime etmesini isteyen iki gazeteciyle konuştuktan sonra sohbetimize devam edebilmemiz için benimle birlikte kulübün ödüllерinin sergilendiği odaya geçiyor (Burada kendisinin kulüpte oynadığı zamanlardan kalma bir çocukluk resmi göze çarpıyor.). Eşofmanının yakasında (Üçüncü Lig'de antrenörler takım elbise nedir, bilmiyor.) Getxo ve Athletic'in amblemlerinin yan yana durduğu bir rozet taşıyor. "Bunu bana kulübün eski başkanlarından biri hediye etti." diye de açıklıyor. Gönlünün amblemi olduğu gün gibi ortada. Cep telefonunun ekranında Che Guevara'nın bir fotoğrafı var. Şimdi ise *abertzale* Solu'nun ETA'dan ateşkes ilan etmesini ve bağımsızlık hareketini tamamen sivil topluma bırakmasını talep ettiği toplantılara aktif katılım gösteren *Bildu* [Toplanmak] grubu içinde faaliyetlerini sürdürüyor.

Sonra da sıra, Herri Batasuna Ulusal Komitesi üyesi olmuş birisinin bu yeni dönemde nasıl bir yaşam sürdüğünden bahsetmeye geliyor. Endika, bu noktada en politik tavrını takınıyor. "Müzakeresiz, tek taraflı ateşkes, bütün gücün hem kurumsal hem

sokaktaki savaşı sürdürebilme gücüne sahip bu halka verilmesi demek. Hâlihazırda insanlara ümit veren bir adım atılarak bir barış umudu alanı açıldı, çünkü hem kurumsal hem sokaktaki mücadele yoluyla en azından özerklik hakkı elde edilebilir ve sonrasında Bask halkı karar mercii konumuna gelebilir. İspanya Devleti hiçbir adım atmadan bu umudu yıkmak istiyor, buna geriye dönük atılacak adımlar da dahil. Barışın ve Bildu etrafında şekillenen birliğin bozulmasını istiyorlar. İnsanlara hiçbir şekilde ilerleme sağlanamayacağı hissini vermeye çalışıyorlar. Fakat *abertzale* solu çevresinde toplanan hepimiz ateşkesin kesin olduğundan, kurumsal mücadelenin bizi yeni bir sürece götüreceğinden ve İspanya Devleti'nin araya ne kadar engel koymaya çalışsa da bunu durduramayacağından eminiz." diye durumu analiz ederken *abertzale* solcularının hepsinin hemfikir olduğu bir noktayı da ekliyor: "*abertzale* solu ve ETA yönetimi açısından şiddet kesinkes sona ermiş durumdadır. Bu şekilde düşünmeyip başka yolu seçecek insanlar olması riski de var, ama geriye dönüş olmayacak."

Aktif militanlıkla geçmiş koca bir hayattan sonra bu bağımsızlık ve sosyalizm talebi hiç olmadığı kadar yakında durmasına rağmen yine de yanibaşımızda olduğu anlamına gelmiyor. "Dünyanın içinde bulunduğu durum göz önüne alındığında başlangıçta zor gibi duruyor ama İskoçya gibi ülke örnekleri de var. Büyük Britanya, İspanya Devleti'ne nazaran daha demokratik bir geleneğe sahip olduğundan İskoçya'nın karar verme hakkına saygı duyuyor. Kanada'daki Quebec de aynı şekilde. Artık sömürgeleştirilmiş ülkelerin meselesi değil bu durum: Batı dünyasında da gerçekleşiyor. Küreselleşen dünyada devletler büyük şirketler ve bankalar karşısında güçlerini kaybetmiş durumdalar. Bu nedenle küçük devletler kaynaklarını daha iyi yönetebiliyor ve hem daha özgür hem de finansal açıdan daha varlıklı toplumlar inşa edebiliyorlar." şeklinde açıklıyor.

Bu söylem, futbolculuk yaptığı dönemde sarf edeceği türden bir söyleme benziyor. O dönemde de kesinlikle böyle düşünürdü ancak böyle bir açıklamayı kamusal alanda yapmayacağı kesin. Ama şimdi amatör de olsa antrenör olarak hiçbir siyasi kaygısı yok. Artık evinde olduğu ve bunun da bu duruma yardımcı olduğu da bir gerçek. "Bu benim memleketimin takımı, hepimiz birbirimizi tanıyoruz. Yönetici kadroda *abertzale* soluna sempatiyle yaklaşanlar

da var, PNV'ye (ç.n: Bask Milliyetçi Partisi) yakın olanlar da. Bizi birbirimize bağlayan şey Getxo ve milli meselemiz.” diye açıklıyor.

Futbol artık çok değişti. Athletic de öyle. Özellikle de Endika'nın Bernabéu'da Barça'ya attığı gol ile bir sembole dönüştüğü 80'lerin başından beri çok şey değişti. “Futbol, çok kuvvetli bir endüstri ve işin ticari yanı çok daha önemli. Benim futbol oynadığım zamanlarda Athletic, ortaklardan ve sponsorlardan oluşuyordu. Nokta. Adidas'tan veya başka markalardan giyiniyorduk ama beş kuruş aldığımız yoktu. Kimseyle kişisel reklam sözleşmesi de yapılmıyordu. Bugün oyuncular fahiş rakamlar alıyorlar, artık toplum bu hale geldi.” diye anlatıyor, Endika meseleyi toplumsal zemine çekerek. Ama kırmızı beyaz formanın kendi zamanındaki anlamını koruduğunu düşünüyor. “Athletic oyuncuları ve taraftarları hâlâ bu renklere aynı şekilde gönül veriyorlar. Athletic, Athletic'liğinden bir şey kaybetmedi. Bu sene tesadüfen iki oyuncu [Javi Martínez ve Fernando Llorente] ekonomik sebeplerden gitmek istediler, ama bu her zaman olan bir şey: Xavier Eskurza Barça'ya gitti, Rafa Alkorta ve Aitor Karanka Real Madrid'e, Andoni Goikoetxea Atlético de Madrid'e... Bu hep böyle olacak ama gittikçe azalacak çünkü futbolun bir noktada borçlarını toparlamak için bir kriz noktasına dayanması gerekiyor, özellikle de kulüpler İspanya Devleti'ne olan borçlarını ödemek zorunda oldukları için. Bir yandan borçları yüzünden kapanan şirketler varken kulüplerin sosyal sigorta borçlarının öylece durması kabul edilebilir şey değil. UEFA [Avrupa Futbol Federasyonları Birliği] ve FIFA [Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği] önlemlerini alacak ve kulüpler de hesaplarını kapatmak zorunda kalacak. Ayrıca maaşları da düşürmek zorunda kalacaklar.” diye ekliyor.

Endika Guarrotxena'nın Athletic'teki oyunculuk kariyeri de çelişkili: Attığı gol sayesinde bu geleneksel kulübün kitlesel tahayyülünde yerini aldı; çünkü bu golden sonra Athletic bir daha şampiyonluk göremedi. Buna rağmen kırmızı-beyazlı kariyeri istediği kadar uzun olmadı, sonra daha mütevazı bir futbola geçiş yaptı. Yıllar sonra kulüpte artık soluk bir hatıraya dönüşüyor. “Athletic'le çok bir bağım yok. [Ángel] Gorostidi benim zamanımda takımın doktoruydu, onun gibi bir-iki yöneticiyle konuştuğum oluyor. Daha bu sabah [José Ángel] Iribar'la futboldan konuştuk, bazen

[José María] Amorrortu'yla da konuşuyoruz. Eski oyuncularla da antrenörlük kurslarında filan karşılaşıyoruz. Ama o kadar. Olan bağım da Getxo üzerinden var; çünkü bir oyuncu istendiğinde veya bir futbolcuya tıbbi yardım gerektiğinde Athletic küçük takımlara el uzatıyor. Ama tüm Bask takımlarının antrenörlerinin vardır böyle ilişkileri.” diyor büyük bir rahatlıkla. Ancak inkâr edemeyeceği bir şey varsa o da renklere duyduğu sevgi. Mümkün değil saklaması. “Teklif almadım. Oraya gittiğinde Athletic’e belli bir yaşta girdiğini ve maaşının sezonlar geçtikçe artacağını bilerek gidiyorsun. Bir teklif gelseydi gider miydim gitmez miydim, söylemesi zor... Real Madrid’e asla gitmezdim! [Gülüyor]. Ama gitmezdim sanırım. Bütün kariyerim boyunca Athletic’te kalma şansım olsaydı kalırdım.” diye anlatıyor. Hâlâ bir taraftar olarak haberlerini takip ediyor ve gelecekte de umutlu: “Bu ekonomik kriz küçüklerde iyi iş çıkaran kulüplere yarayacak şekilde bitmek zorunda. Athletic tekrar yukarı çıkacaktır.” diye ekliyor.

Bask milliyetçilerinin çoğunluğa geçmesiyle Bask siyaseti değişmeye başlayınca, milli takım meselesi tekrar gündeme geliyor. Basklı oyuncuların takımda oynamayı istediklerine şüphe yok. “Duygusal bir durum var tabii. Daha yeni oylamadan çıkan parlamento üyelerinin %65’i milliyetçi partilerde faaliyet yürütüyorsa aşağı yukarı aynı oranın sporcular arasında da bulunması gerekir. PNV ve Bildu tabii ki kendi takımları olsun istiyor, bu da çok normal.” diye yorumluyor durumu Endika ama çok da üstelemek istemiyor ki Basklı oyuncular İspanyol milli takımından çekilmesin. Athletic’teki Markel Susaeta bir basın toplantısında ağzını açamadığı, açtığı zaman da İspanya için “şey” kelimesini kullandığı için son dönem polemiklerinde başrolü oynamıştı. Daha sonra özür dilemesine ve hem milli takımdan hem de İspanya’dan olumlu şekilde bahsetmesine rağmen, daha önce Bask milli takımı oluşturulması yönünde imza verdiği ve Katalunya-Bask Bölgesi maçı öncesinde yapılan, oyuncuların resmiyet talep ettiği yürüyüşe katıldığı da bir gerçek. Sivil toplum olarak yapmamız gereken Bask milli takımının da, Katalan milli takımının da olmasını sağlamak, ondan sonra oyunculara hiç sorun çıkarmadan istedikleri takıma gidebilme özgürlüğünü vermek. Ama bir oyuncunun İspanya milli takımını reddetmesi kolay değil; çünkü bugünkü koşullara

baktığımızda böyle bir durumda İspanya Federasyonu muhtemelen kendisine ceza keser ya da sözleşmesini falan iptal eder.” yorumunda bulunuyor Endika.

Oğlu Markel de Getxo’nun B takımında oynuyor. İspanya milli takımına gitmek konusunda oğluna ne tavsiyede bulunur diye soruyorum. “Çağıracaklarını sanmıyorum [gülümsüyor], ama öyle bir durumda olsak ne yapardım bilmiyorum. Kendisi için neyi uygun görüyorsa onu yapmasını tavsiye ederdim.” Sonra da günümüzün en iyi Basklı oyuncusu Xabi Alonso’nun Bask milli takımını desteklediğini düşünüp düşünmediğini soruyorum. “Xabi milli takımların olmasından yana, son iki sefer de gelmek için büyük çaba harcadı. Ama onun koşullarında çok zor. Barcelona’da kurumsal bir desteğin varken oynamakla, Madrid’de oynamak aynı şey değil, bir sürü sorun çıkar Madrid’de. Ama çabası için teşekkür etmek lazım.” diye açıklıkla konuşuyor.

Özerk milli takımların şu anda ölü bir zamandan geçtiğini kabul etmek lazım. İspanya’da resmileşmelerini düşünmek bile siyasi irade dahilinde değil (Katalunya ve Bask Bölgesi dışında çok az insan bunu böyle kabul etmek isteyecektir.), üstelik uluslararası kurumlar, FIFA ve UEFA da hiç bu durumu istiyor gibi durmuyor. Ayrıca futbolcuların gündemlerinde de zaten pek yer yok. “Yılda sadece bir kez oynamak zaten bir hayli sinir bozucu ama programları ona bile izin verecek durumda değil. Sonuçta bu siyasi bir mesele ve diliyorum ki bir gün İspanya Devleti fikrini değiştirir de içinde barındırdığı farklı ulusların takımlarına izin verir. Ama bugün devletin federasyonlar içindeki nüfuzu büyük. Şu anda Katalunya’nın bunu elde etme şansı bizimkinden daha yüksek, bizden iki adım öndeler ama bence bir gün biz de elde edeceğiz.” diye bitiriyor Endika.

Artık gece, ışıklar sönük ve Getxo sahası neredeyse bomboş. Pazartesi günü Endika işe geri dönecek ve işten sonra da takım antrenörlüğüne gelecek yine. Bugün hayatını idame ettirebilecek kadar kazanmamış futboldan. Futbolculuk yaparken de fikirlerini ifade edemeyecek kadar ihtiyatlıymış. Artık özgür bir şekilde konuşuyor. Bask Bölgesi’nde özgürce konuşmak herkes için daha da kolaylaşıyor.

Son proleter takım

İsveç milli takımı 1978 Arjantin Dünya Kupası'ndan döndükten sonra Arjantin'de yapılan, hatta bazıları İsveç vatandaşlarına yönelik gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine karşı hiç ses çıkarmadığı için toplumun büyük bir kesimi tarafından eleştirildi. Oyuncular bu suçlamalardan kaçabildikleri kadar kaçıyordu, fakat takım antrenörü Georg Aby Ericsson Arjantin'de çok askerın de, baskının da olmadığını, çünkü kendisi oradayken böyle bir şeyle karşılaşmadığını söylemekle yetiniverdi. Bu saçmalığa bir futbolcudan başka kimse bir tepki vermedi. O da IFK Goteborg'un sağ kanat oyuncusu Ruben Svensson'du ve şu sözleri sarf etti: "Ericsson futboldan çok iyi anlıyor; ama siyasetle ilgili hiç fikri yok." Röde Ruben [Kızıl Ruben] takma adı da böyle ortaya çıktı. 80'lerin başında İsveç futbolunun öne çıkan sağ kanat oyuncularından biri olmasına rağmen milli takımda hiç oynamadı.

Svensson komünistti, hâlâ da öyle. Bu ideolojiyi başkalarından miras almadı, kendi düşünceleriyle bu noktaya geldi. Kuzey Avrupa'da bolca bulunan, içinde bir fabrikanın olduğu ve herkesin o fabrikada çalıştığı küçük bir kasabada doğdu. Ama Svensson'un babası bu çelik fabrikasının başında bulunan mühendis patrondur. İyi bir aileye doğmuştu yani. "Şehirdeki eşitsizlikler belliydi, toplumsal sınıfların iyice belli olduğu bir topluluktu. Bizim evimiz gölün hemen yanındaydı. Gölden uzaklaştıkça insanların daha yoksullaştığı şehre yaklaşıyordunuz. Ben halkın saygısını futbol sayesinde kazandım." diye anlatıyor Röde Ruben. 1976 yılında bir seneliğine İsveç Birinci Ligi'ne yükselen BK Derby adlı mütevazı

bir takımda oynuyordu. Ama bu bir sene, IFK Göteborg'un, bu agresif ve enerjik sağ kanat oyuncusunun farkına varması için yeterliydi.

Endüstrisi ve balıkçılık faaliyeti sebebiyle işçi kültürüne derinden bağlı olan Göteborg şehri, dünyanın en şatafatlı yeri olmasa da Svensson gibi birinin futbol oynamak isteyeceği bir yerdi. Hiç gizlemediği komünizmi (Partinin yayın organı olan Proletaren adlı dergide yazıları çıkıyordu.), kendisine on kat daha fazla maaş teklif eden AIK Solna adlı kulüp karşısında Göteborg'un felsefesiyle daha uyumluydu. Neden Göteborg'la sözleşme imzaladığına dair konuşurken "Paranın her şeye hâkim olmasını kabul edemedim. Ben fırsat eşitliğine dayanan, adil bir toplum istiyordum." diyor Kızıl. Bir tanesi hariç diğer tüm oyuncularının ikinci bir işi olan bu takımın projesi, hem İsveç'e hem Avrupa'ya İsveç sosyal demokrasi modelinin işlediğini göstermekti. Göteborg, bu modelin ideolojik merkezlerinden biriydi. Olof Palme 1976 seçimlerinde Thörbjörn Fälldin'in partisi Centerpartiet'e [Merkez Partisi] yenildikten sonra 1982 yılında hükümet başkanlığına geri geldiğinde IFK Göteborg bir anda bu modelin sembolü haline geldi. Hatırlatmak gerekirse, aynı yıl Göteborg Şehircilik ve Ulaşım Merkezi'nde iktisatçı ve belediye üyesi olarak görev yapan Gunnar Larsson takım başkanlığına gelmişti. Tabii ki Sosyal Demokrat Parti'den olduğu için seçilmişti. İspanya'da verdiği bir röportajda Felipe González'in de arkadaşı olduğunu söyledi.

1979'da Degerfors IF adlı bir Üçüncü Lig takımından Sven-Göran Eriksson adında devrimci bir teknik direktör gelmişti. Bu genç antrenör IFK'de üç sezon çalışarak iki kez lig şampiyonluğu elde etmiş, iki kez İsveç Kupası'nı bir kez de UEFA Kupası'nı kaldırmıştı. Takımın önünde durduğu onca zaman oyunculara yalnızca bir kez bağırduğu anlatılır. Böyle hiç sesini dahi yükseltmeden bütün Avrupa'da şampanya futbolu adıyla anılacak meşhur oyun stilini geliştirmiş oldu. Bu kadar harika bir oyunu, oyuncularının hepsinin ikinci bir işi olan bir takımda oturtmak daha bile çok maharet gerektiriyordu.

Spor alanında işler iyi gidiyor olmasına rağmen kulüp 1982 yılında yok olma tehlikesi geçirdi çünkü Larsson'dan önceki yönetici kadro kulübü batma noktasına getirmişti. Hatta bütçeyi

karşılayabilmek için evlerini dahi ipoteğe çıkarmalarına rağmen hesaplar birbirini tutmayınca bütün yönetici kadro toplu halde istifa etti. Bu trajik durumun içinde bir de komik bir olay gerçekleşti. Yeni yöneticilerin henüz gelmediği geçiş döneminde Valencia'da oynanan bir maçta ciddiyet imajı verebilmek için bir gazeteci başkan yardımcısı taklidi yapmak zorunda kaldı. Bütün bunlara rağmen oyuncular kendilerini durumdan soyutlayıp İsveç futbol kulüpleri tarihinin en büyük başarısına imza attılar: Çeyrek finalde Valencia'yı, yarı finalde Kaiserslautern'i eledikten sonra finalde müthiş güçlü Hamburg'u yenerek UEFA Kupası'nı kazandılar.

Final maçının İsveç basınında ele alınışında durumun nasıl politikleştiği ve bu iki modelin arasındaki farklar göze çarpıyordu: Televizyonda Hamburg takımının yıldızı, korku saçan forvet oyuncusu Horst Hrubesch kendisinden imza isteyen bir çocuğun yanından geçip giderkenki görüntüsü düzgün İsveç modelinin karşısında kötü profesyonelliğin bir örneği olarak veriliyordu. Kupanın Göteborg'daki Ullevi Stadyumu'nda oynanan ilk ayağını IKF zar zor 1-0 kazanmış olsa da deplasmandaki rövanşı Hamburg'un alacağı o kadar kesin gözüküyordu ki tribünlerde Alman takımının "1982 UEFA Kupası Şampiyonu" yazılı flamaları satılıyordu. Sven-Göran Eriksson'un oyuncularını motive etmek için başka bir şeye ihtiyacı kalmamıştı artık. Konuşma bile yapmadı, sadece bu flamayı göstererek öğretmesi gereken şeyi öğretmiş oldu. Gelen yanıt çok net oldu: İsveç takımı 0-3 galip gelirken (Corneliusson, Nilsson ve defans oyuncusu Stig Fredriksson'un golleriyle) Avrupa amatör bir takım karşısında büyüleniyordu.

Svensson bunu siyasi bir zafer olarak görüyordu: "Eriksson sayesinde gerçek bir solcu futbolu gerçekleştiriyorduk. Takım olarak her şeyi birlikte inşa ediyorduk. Felsefemiz her zaman arkada seni kollayan biri olmasına dayanıyor. Böylece risk alabiliyorsun. Bu bir futbol takımı olur, şirket olur ya da toplumun kendisi olur, fark etmez: önemli olan kolektiflik, birey ikinci planda kalmalı." Ona göre bu zafer, takımın sahip olduğu değerlerle alakalıydı: "Biz hepimiz arkadaştık, etraflarında olanları umursayan kişilerdik. Oyuncular olarak dünyada olup bitenden haberimiz vardı ve arkadaşlarımdan bazıları sosyal demokrat olarak tanınıyordu zaten."

1982 Avrupa zaferinden sonra (O sene hem lig şampiyonu, hem Kupa şampiyonu hem de UEFA şampiyonu olmuştu.) takım dağıldı. Corneliussen, İtalya'nın Como adlı takımına giderek Stefano Borgonovo'yla birlikte Gol İkizleri diye anılmaya başladı. Nilsson, Kaiserslautern'de profesyonel futbola bir şans daha verdi. Hysén, PSV Eindhoven'e geçti. Svensson ise 1985 yılında 33 yaşına gelince aynı şehrin daha küçük bir takımı olan, İkinci Lig'deki Västra Frölunda'ya geçti. 85-86 sezonunda IFK yine Avrupa'nın büyük takımlardan biri oldu. Nilsson ve Hysén bu sırada takıma geri döndüler, Fredriksson ile Tord ve Tommy Holmgren kardeşler zaten hâlâ oradaydı. Şimdi artık Roland Nilsson ve Johnny Ekström (90'larda bir yıl Betis'te oynamıştır.) gibi genç isimler de ortaya çıkmaya başlamıştı. Bildiklerini Eriksson'dan öğrendiğini söyleyen teknik direktör Gunder Bengtsson'un elinde aynı harika futbol Göteborg'a geri gelmişti. Fakat Svensson bunların parçası değildi artık. En azından birisi gelip kendisini iki maça çıkması için çağırana kadar: Bu maçlar, Avrupa Kupası'nda Barcelona'ya karşı oynayacakları yarı final maçlarıydı.

İspanya basını bu karşılaşma öncesi İsveçlilerden belli bir küçümsemeyle bahsetmişti. Gidip işyerlerinde kendileriyle röportaj yapıyorlar, sonra da Torbjörn Nilsson gibi oyuncular Barcelona'dan bir teklif gelirse ilgilenmeyeceklerini; çünkü "burada bir restoran açmak istediğini, yemek yapmayı sevdiğini" söylediklerinde şaşkınlıktan küçük dillerini yutuyorlardı. Ama IFK Göteborg yine şaşırtmayı başardı: Sahada adeta dans ederek ilk maçı 3-0'lık harikulade bir galibiyetle aldı. Gollerin ikisini Nilsson, diğerini ise Tommy Holmgren atmıştı ki, dönüşte Barcelona'nın itfaiyecileri kendisine miğfer hediye ettiler, çünkü Holmgren de bir itfaiyeciydi.

"Pek çok kinayeli yoruma katlanmak zorunda kaldık: Biri öğretmenmiş, öbürü tesisatçıymış... Hepsi amatörmüş de Barça'nın bu şekilde yenilmeye hakkı yokmuş falan" diyordu Pichi Alonso. Alonso, Camp Nou'da oynanan rövanş maçında topa dokunduğu üç seferde de fırsatı gole çevirerek maçın kahramanı olacak ve Barça penaltılarla maçı alacaktı. Bir yandan İsveç'te bordo mavili takım, maçın İtalyan hakemi Pierluigi Casarini'yi satın almakla suçlandı, çünkü Kuzeylilerin iki golünü saymadı. Ayrıca

Radio Göteborg'dan Barcelona'ya geçen teknik direktör Carlos Espinosa'nın Fotbollens Sista Proletarer [Futbolun son proleterleri, 2011] adlı belgeselde yer alan tanıklığına göre Barcelona, İsveçlilerin ağırlandığı Hotel Santa Sofia'ya oyuncuları baştan çıkarıp zehirlemek (!) için bir grup güzel genç kız göndermiş.

Kesin olan bir şey varsa o da Camp Nou'daki o maç, Ruben Kızıl Svensson'un oynadığı son maç oldu. "Pichi Alonso'yu hiçbir zaman unutmayacağım." diye içtenlikle konuşuyor. O maçın hemen bir ay öncesinde sinemadan eve döndüğü sırada Olof Palme'yi öldürmüşlerdi. Bir devir sona ermişti. Bu acı hatıraya rağmen Ruben Svensson taraftarı olduğu Barcelona'ya olan hayranlığını sürdürüyor. Bir de belki siyasi bir sebepten dolayı Real Madrid'i reddettiğini de kabul ediyor.

O dönemden beri İsveç futbolu pek çok solcu futbolcu çıkardı, en çok da sosyal demokrasiye yakın olanlardan. Eski adalet bakanı Thomas Bodström, 80'lerde AIK Solna'da oynadı. Real Sociedad'ın eski oyuncusu Håkan Mild, Lasse Johansson ya da Kalmar'ın kaptanı (2008 İsveç lig şampiyonu) Henryk Rydström gibi isimlerin yanında yeni emekliye ayrılmış olan Patrik Rosengren de tanınmış sosyal demokratlardandır. İsveç milli takımının şu anki yıldızlarından, CSKA Moskova'nın orta saha oyuncusu Pontus Wernbloom, ülkenin aşırı sağ politikaları hakkında ağır açıklamalarda bulunmuş ve Kızıl'ın ideolojik varisi olarak kabul edilmiştir.

Çeşitli takımlarda yardımcı teknik direktörlük gibi mevkilerde futbolla olan bağını sürdürdükten sonra bugün 60 yaşına gelen Svensson Hjällbo de Göteborg okulunda çoğu göçmen olan çocuklara öğretmenlik yapıyor. Komünizme ideolojik anlamda hâlâ sadık: Fotbollens sista proletarer filminin DVD'sinin ek görüntülerinde "Günümüzde hayat çok daha zor, işsizlik de suç oranı da daha yüksek. Ben böyle bir topluma inanmıyorum ve hâlâ bize değer katan şeyin grup çalışması olduğunu düşünüyorum. Herkesin daha fazla şey paylaştığı, daha eşitlikçi bir dünyaya doğru yürümemiz şart, yoksa her şey çok daha çirkinleşecek." diye konuşuyor, etrafında bir dolu çocuk var. Hâlâ Göteborg taraftarı, Röde Ruben takma adını da gururla taşıyor. Toplum da futbol da değişti artık ama o hâlâ Kızıl.

İşgalci, şaman ve kaleci

“Bir savaşçının ruh halini kazanmak veya kaybetmek belirlemez. Bir savaşçının ruh halini ancak kavganın kendisi belirler ve savaşçı her kavgayı sanki dünyadaki son muharebeymiş gibi yaşar.”. 70’lerin karşıt-kültür hayalini kuran kuşağına ilham veren antropolog ve yazar Carlos Castaneda’nın futboldan hoşlanıp hoşlanmadığı bilinmez. Brezilya’da mı yoksa Peru’da mı doğduğu da bilinmiyordu. Gerçek yaşı kaç, belli değildi. Böyle olmasını kendi istemişti. Eserleri, anlattığına göre Arizona’da bitki ararken tanıştığı, Don Juan Matus adlı Yaki bir şamanın öğretilerini göstermek üzerine kurulu. Castaneda, bu şamanla birlikte Meksika ile ABD sınırında yaşayan yerlilerin mistik tekniklerini öğrenmek için Sonora Çölü’ne gitti. Yazdığı her şeyin otobiyografik olduğunu söylese de hiçbirini doğrulamanın bir yolu yok, bu meşhur yerli Don Juan’ın varlığı bile şüpheli. 1998’de karaciğer kanseri geçirip ölmesinden iki ay sonrasına kadar kimsenin Castaneda’nın ölümünden de haberi olmadı. Meslektaşları olan antropologlar (Eğitimi Kaliforniya Üniversitesi’nde tamamladı ve neredeyse bütün yaşamını burada geçirdi.) kendisini hiçbir zaman ciddiye almadı; fakat uyuşturucu ve meditasyon deneyimiyle ilgilenen bir grup takipçisi Castaneda’nın on kitabını da 17 dile çevirterek best seller yaptılar. Dediğimiz gibi, kimse Castaneda’nın futbolu sevip sevmediğini bilmiyor. Belki de bu sporun tarihindeki en olağanüstü figürlerden birini nasıl etkilediğinden kendisinin de hiç haberi olmamıştır.

Kaliforniya’nın binlerce kilometre ötesinde çok daha soğuk, çok daha az ışıklı bir yerinde yaşayan genç Volker Ippig, Carlos

Castaneda'nın kitaplarını yalayıp yutmaktaydı. 80'lerin başıydı ve 1,86 metrelik bu dev delikanlı, Hamburg'a 100 kilometre kuzeyindeki memleketinin takımı TSV Lensahn'da kalecilik yapıyordu. Bir yandan da savaşlarla mücadeleler, yüreğinin sesini dinlemek, bilinmedik maddeleri denemek ve sıkı çalışmak üzerine bir sürü şey okuyordu. Karşı kültüre beslediği tutku ile birlikte toplumsal değerlere ilgisi ortaya çıkıyordu. Bütün bunlar sürerken Hamburg'un yoksul takımı St. Pauli'nin gençler ekibiyle sözleşme imzaladı. Daha 18 yaşındaydı ama hemen bir yıl sonra Üçüncü Lig'deki A Takımı'nda yedekte oynamaya başladı. Artık burada her şey anlaşılanıyordu.

Bakımsız uzun sarı saçlarıyla Volker Ippig, Hamburg'un bu liman ve işçi mahallesine can veren bir hareketi keşfetmekteydi; okupas (ç.n: işgalciler) hareketini. Onlarla birlikte yaşıyor, onlar gibi düşünüyordu. Bu mahalle Hamburg'un kızıl mahallesiydi, hâlâ da öyle. 80'lerin başında seks işçileri, işçiler, punkçılar, solcu aktivistler ve uyuşturucu bağımlıları hep burada toplanırdı... Bütün bunların ortasında ise kahverengi formalı futbol kulübü St. Pauli her şeyin merkezi haline gelmişti. Tribünlerindeki birkaç yüz kişiden oluşan taraftarıyla bu takım küçük bir kitle oluşturmayı başardı. Tribünlerde mohawk saçlar, deri ceketler ve Che Guevara bayrakları görülüyordu. Mahalle de kulüp de her geçen gün daha da liberter oluyordu. Her şey sorgulanıyordu. Kurukafalı korsan bayrağı bu mahallenin amblemi haline gelirken uluslararası alanda gösterilen ilgi gittikçe büyüdü. Bugün hâlâ solcu futbolun dünya çapındaki sembolüdür.

St. Pauli'nin neyi temsil ettiğini hiç kimse antrenmanlara bisikletle ya da çaktırmadan bindiği otobüsle giden kaleci Volker Ippig'den daha iyi sembolize edemezdi. Sahaya yumruğu havada girer, taraftarlar kendisine tapardı. Üstün toplumsal bilinci sayesinde mahallenin takipçisi olduğu bir figüre dönüştü. Kim olduğunu hiçbir zaman inkâr etmedi, zaten kendisinden böyle bir şey talep eden de olmadı; bilakis, bir futbol stadyumunda gelişen benzeri görülmemiş bir devrimin ideolojik sembolü haline geldi. Eldivenlerin sahibi, hem kalenin hem isyanın bekçisiydi.

St. Pauli o ana kadar solcu bir geleneğe sahip değildi. 90'lara gelindiğinde ise düşüşe geçti, çünkü kulüp taraftarları tecavüzle

suçlanan bir punk şarkıcısını savununca tribün aktivizmi de düşüşe geçmişti. Fanatik tribün grubunun merkezi saldırıya uğrayınca taraftarlar siyasi profillerini düşürdüler. Fakat 2002’de Corny Littman 2010’a kadar sürdüreceği başkanlık görevine getirildi. Eşcinsel bir tiyatro yönetmeni ve tam bir kültür adamı olan Littman, kulübün güçlü siyasi profilini geri kazanmasına yardımcı oldu. Fakat yine de gerçek güce sahip olanlar hep taraftarlar oldu. 1999’da yönetime kulüp stadyumunun ismini değiştirttiler. Çünkü stadyum 1970’ten beri, Nazi partisi üyesi olduğu sonradan öğrenilen eski kulüp başkanı Wilhelm Koch’un adını taşıyordu. Ayrıca 2009 yılında stadyumda Kalte Muschi [Google Çeviri’nin önerdiği çeviriyle kesinlikle örtüşmeyen, daha düzgün bir çeviriyle söyleyecek olursak: Soğuk Tavşan denebilir] (ç.n. İspanyolca argoda “tavşan” kadın cinsel organı için kullanılır) adlı enerji içeceğinin reklamının yapılmasının yasaklanmasını bile sağladılar.

Mahalle 27.000 nüfusa, Millerntorn Stadyumu ise 23.000 kişilik kapasiteye sahip. St. Pauli’nin yalnızca Almanya’da 11 milyon taraftarı olduğu tahmin ediliyor. Bir dünya fenomeni ve sol sembolü olan kulübün resmi ilkeleri arasında “tüm insan ilişkilerine saygı” ve “kulübün kendi çevresinde siyasi ve toplumsal olarak var olma zorunluluğu” da yer alıyor ve tüm bunlar, 2009 yılında yapılan bir kongrede tartışılıp oy birliği ile karar verilen fikirlerden oluşuyor. Stadyum, kendisini “homofobi ve ırkçılıktan arınmış” şeklinde tanımlıyor ve Alman futbolu içinde en yüksek kadın üye oranına sahip. Almanya’nın Birinci Ligi Bundesliga’da da oynadı; fakat Üçüncü Lig’de bile oynarken stadyuma katılan izleyici sayısı ortalama 13.000 kişiyken diğer takımlarınki birkaç bini geçmiyordu.

Gelgelelim kulübün adını taşıyan özel bir model çıkarmak için bir araba markasıyla veya kulüp renkleri ve amblemini taşıyan bir ayakkabı serisi çıkarmak için uluslararası bir spor kıyafet markasıyla yaptığı anlaşmalarla süslenen bu solcu mekanizma, Volker Ippig’in ve onun bayrağını taşıdığı seksenler devriminin özgünlüğü karşısında bir hiçe dönüşüyor.

Ippig, bazen diğer aktiviteleri araya girse de 1981’den 1991’e kadar takımın kaleciliğini yaptı. 1983’te futbolu bir yıllığına bıraktı. Bu dönemde engelli çocukların bulunduğu bir kreşte çalıştı ve kendi memleketi olan 6.000 kişilik Lensahn kasabasında bir

kulübe inşa etti. Hafta sonlarında burada yaşıyor, hafta içinde ise Sankt Pauli'deki Haffenstrasse'nin işgal komününde kalıyordu. Kulübün taraftarları hakkında bir kitap için 2005'te verdiği bir röportajda "Sadece futbol oynamaktan sıkılmıştım." diye itiraf ediyor. "Kulübeye gittiğimde her şeyi unutuyordum." diye anlatıyor. Yine verdiği bir başka arada ülkeyi terk edip ütopya peşine düştü: Nikaragua'daki bir çalışma ekibine yazıldı. 1991 yılında 29 yaşındayken ciddi bir sakatlık geçirdiği için kariyeri son buldu. Yegâne profesyonel takımının formasını 100 defa giyme şansı elde etmişti.

Bundan sonra Ippig, dünyadan çekildi. Bir münzevi gibi yaşamaya başladı, saçını sakalını salıverdi, insanlıkla iletişimini kesti. "Bir süre düşünmekle geçti; ama kendimi fazlasıyla uzaklaştırdığım için dünya kavramımı yitirmiştim." diye açıklıyor. Bitkilerin güçleri üzerine bir süre çalıştıktan sonra dönmeye karar verdi.

1999'da paf takıma ve A Takımı'nın kalecilerine antrenörlük yapmak için St Pauli'ye geri döndü. Basın tanıtım konferansında kulübe kaybetmiş olduğu eski özünü geri getirmek için döndüğünü net bir şekilde ifade etti: "Yüreğim solla birlikte atıyor. Toplumsal ve komünal değerlerime hâlâ sahip çıkıyorum. Bunlar bugün de St. Pauli'nin en büyük erdemleri olmaya devam ediyor." diye konuştu. Ancak yeni dönemi sadece beş yıl sürdü ki bu süre içerisinde kaleci Carlster Wehlmann'ın ezeli rakip Hamburg SV ile sözleşme yapma isteğini desteklediği için taraftarlara da hesap vermek zorunda kaldı: "İnekler bile otlaklarını değiştiriyorlar. Neden St. Pauli'den biri gidip Hamburg'da oynayamasın ki? Ben de zamanında böyle kalın kafalılık ettim; ama bu tür mitlelerin yok olması gerekiyor artık." diye açıkladı durumu. Ama taraftarlar kendisini hiçbir zaman affetmedi. Kulüpten bir daha dönmek üzere ayrıldıktan sonra gezici bir kaleci okulu kurdu. Bu okul, özel beden eğitimi teknikleri ve homeopati tedavileri de içeren özel antrenman yöntemlerini kullanarak bütün ülke çapındaki file bekçilerine yardımcı olmaya çalışıyordu. Bugün hâlâ Carlos Castaneda'nın öğretilerine sadık: "Onu okuduğu zaman insan kendini tüy kadar hafif hissediyor.". Ve hâlâ profesyonel futbol konusunda rahat edemeyen biri olmaya da devam ediyor: Fakat 2007'de Wolfsburg'da yaşadığı kaleci antrenörlüğü deneyimi ilginç bir deneyimdi. Schalke 04'te Raúl'ün teknik direktörlüğünü

yaptığı için İspanya’da meşhur olan bir acayip antrenör Felix Magath, kendisiyle kaleci antrenörü olarak anlaşma imzaladı. Ancak haftada üç günden fazla çalışmayı reddettiği ve takıma yeni gelen kaleci kendi kişisel antrenörünü getirmeye karar verdiği için 2008 Ocak ayında işten çıkarıldı. Bu deneyimden sonra futbola başladığı takım olan TSV Lensahn’da antrenörlük yaptı ve takımı bir üst kümeye yükseldi. Bunu getiren maçı kazandığı gün, Ippig için “Hayatının en mutlu günüydü.”

Bugün St. Pauli, Ippig’in ve bir grup anarşist punkçının yaratmak istediği kulüp değil. Futbol, bir daha asla özellikle 80’lerin başındaki ütopycıların düşünüy kurduğı futbol olmayacak. İşin ticareti her şeyi ele geçirdi artık. Profesyonel futbolda da Carlos Castaneda’nın öğrettiğı gibi bir savaşçı olmanın pek az kişı için bir değeri var. Belki de dışında saha çizgisinin dışında yürümek sadece ticaretin dışında olmak demektir, başka da bir şey değil. Ama Volker Ippig kendi yolunu çizmeye devam ediyor. Bu yol da belki futbolun uzağında olmasını gerektiriyor, çünkü futbolu dönüştürmek için diğer her şeyi bırakmak gerekiyor. “Sıradan insan, diğerlerine bağılıdır; oysa savaşçının kendinden başkasına ihtiyacı yoktur.” Carlos Castaneda’nın ta kendisi söylüyor.

Son Marksist

7 Nisan 2005'te Kurt Aeschbacher, İsviçre devlet kanalı SRF'de kendisiyle aynı adı taşıyan gece yarısı programında etkileyici bir konuğu ağırlıyordu: Birkaç ay öncesinde bir psikiyatri merkezine yatarak bütün ülkeyi şaşırttıktan sonra depresyonundan yeni çıkmış olan Basel oyuncusu Ivan Ergić'ti bu. Sırp asıllı Avustralyalı forvet oyuncusu, iyileşme sürecinden, futbolun bitmek bilmez rekabetçiliğinin oyuncularını nasıl yiyip bitirdiğinden ve en önemlisi de çocukluklarından beri duygularını göstererek maço futbolcu prototipinden çıkanları yutan mekanizmanın nasıl çalıştığını anlatmaya gelmişti. Aeschbacher ülkenin en forslu gazetecilerinden biri olmasının yanı sıra (haftalık programı 2001'den beri kesintisiz yayında) aynı zamanda eşcinsel bir aktivist.

Programında Ergić'i çıkarması da gelişigüzel bir seçim değildi: Bütün dünyaya bir mesaj göndererek, kötücül ve antika bulduğu bu futbolcu imajının sarsılmasını istiyordu. Fazla kilolarından dolayı sete yavaş adımlarla çıktı, utangaçlığını dindirmeye çalışarak ilerledi ancak söylediklerinde netti: Terapiden, futbolda depresyon geçirmek konusunun tabu olmasını ortadan kaldırmaktan bahsetti ve profesyonel futbolcuların maço olarak gördüğü bir kalıbı sürdürmek için hiçbir neden olmadığını açıkladı, hem de bunu müthiş bir zekâ örneği sergileyerek yaptı. Bunun dışında futbol dünyasının üst seviyelerinde gelişen ve "sırf kapitalizm" diye tanımladığı rekabetin kendisini nasıl depresyona sürüklediğinden bahsetti. Sohbet sakin ve olaysız geçti ve Ergić'in söylediği hiçbir şey Kurt Aeschbacher'i şaşırtmadı; çünkü profesyonel

bir futbolcudan beklenmeyecek bir konuşma dinlemiş olmasına rağmen hem Ergić'in kişisel geçmişini biliyordu hem de röportajı mükemmel bir şekilde hazırlamış olduğu zaten belli oluyordu.

Fakat akabinde muhabirimiz kendisine yaptığı'nın "küçük bir kapitalizm eleştirisi" olduğunu söyleyince Ergić utangaçça gülümse-dikten sonra yine aynı sakinlikle siyasetten bahsetmeye başlıyor. "Hayır. Aslında büyük bir kapitalizm eleştirisi. Bu konuda en büyük ilham kaynaklarımdan birisinin Karl Marx olduğunu belirtmem gerek." diye anlatıyor. Bu noktada Aeschbacher'in ses tonu ilk defa değişiyor. Gerçekten şaşırdığı belli oluyor. Aklındaki röportaj senaryosunda olmayan bir şey çünkü bu. "Karl Marx mı?" diye soruyor emin olmak için. "Evet, tabii ki. 150 yıl önce Karl Marx kapitalizmin içindeki çelişkileri ve paranın dünyada ortaya çıkardığı kötülükleri göstermişti. Bu konuda futbol da bir istisna değil, ben de konformist bir futbolcu olmayı reddediyorum. Marx, kapitalizmin insan doğasını mahvettiğini ve mutlak bir yabancılaşmaya sebep olduğunu yazarken haklıydı." diye açıklıyor. Röportaj kısa süre içinde sonlanıyor. Futbolcumuz blazer ceketini ve pembe gömleğiyle ayağa kalkıp öylece gidiveriyor. Sanki biraz önce güncel futbolun en etkileyici siyasi kişiliklerinden birinin fikirlerini kamuya açmış olmasının hiçbir önemi yokmuş gibi uzaklaşıyor.

Ivan Ergić, Hırvatistan'ın basketbolcu Dražen Petrović'in memleketi olmasıyla dünyaca ün salmış olan Šibenik şehrinde doğdu. Dünyada olup bitenlerle ilgilenip soru sormayı kendisine Ergić'in "dogmatik olmayan bir Marksist" diye tanımladığı babası Mitch öğretiyor. Küçük bir çocukken Balkan Savaşları'yla ülkesinin harap edilmiş olması sebebiyle Avustralya'ya göç ediyor. Profesyonel futbol kariyerine burada başlıyor. Kaleyi bulan kuvvetli şutlar atan bir santrhاف olunca oyunu gözlerden kaçmıyor ve 2000 yılında Juventus kendisiyle anlaşma yaptıktan sonra İsviçre'nin Basel takımına gönderiyor. Burada Ergić önemli bir prestij elde ettikten sonra İsviçreli kulübün 1,3 milyon dolar ödeyip kendisini tutması çok vakit almıyor. Ondan sonra kariyerinde sürekli yükseliyor, ta ki 2004 yılında kendini kötü hissetmeye başlayana kadar. Önce hastalığının mononükleoz olduğu sanılıyor fakat değil, görünüşe göre ağır bir depresyon geçiriyor.

Aynı yılın Haziran ayında yattığı Basel Üniversitesi Kliniği'nde

dört ay kalıyor. Futbol dünyası, tepkisini kendisini dışlayarak gösteriyor. Ergiç de karşılık olarak profesyonel futbolu bırakınca yine farklı olan öldürülmüş oluyor. “Futbolda homoseksüel olmak psikiyatrik sorunlara sahip olmakla aynı şey. İkisi de birer tabu ve aslında böyle olmaması gerekiyor. Cinsiyetçilikle yanlış yorumlanan erkeklik algısının farklı olanı depresyona sürükleyebileceği bir alan futbol. Profesyonel futbolcu kalıbına uymayan herkes dışlanıyor. Bana da depresyona girdiğim için hem zayıf hem gey olduğumu söylüyorlar.” diye anlatıyor. Basel takımı futbolcuyu kadrosunda tutuyor ve hatta kaptan bile yapıyor, ama 2006 yılında kendi isteğiyle reddediyor kaptanlığı. Kırmızı mavili kulüpte sekiz sezon oynayarak dört kez lig şampiyonluğu ve dört de kupa kazandıktan sonra Şampiyonlar Ligi’ne çıkıyor. Ayrıca 2006 Dünya Kupası’na Sırbistan’la katılıyor. Kendisini çağıran bu ülkenin takımında 11 kez oynadıktan sonra takımın etrafında dönen aşırı milliyetçilik algısından ürktüğü için ayrılıyor. 2009 yılında Basel’in yeni teknik direktörü Torsten Fink de artık kendisini oynatmamaya karar veriyor. Daha sonra Türkiye Ligi’nde şaşırtıcı bir şekilde şampiyonluğa yükselecek olan mütevazı Bursaspor’la anlaşıyor. Bir sonraki yıl Şampiyonlar Ligi’nde oynadıktan sonra (0-4 ve 6-1 Valencia yenilgileri de dahil olmak üzere ağır darbelerle daha birinci etapta fena şekilde eleniyorlar.) 2010-2011 sezonunun sonunda, henüz 30 yaşındayken futbolu bırakıyor.

Her zaman futbol ortamlarında takılmayan solcu biri oldu ve kendisini gazeteci, yazar ve üniversite çevresinden arkadaşlarına hep daha yakın hissetti. Fakat futbola girmesiyle dünya görüşü değişti. Ajansından ayrılmaya karar verdi; depresyonunun sebebinin profesyonel futbol olduğundan emindi artık ve her şeye daha farklı yaklaşmaya başlıyordu.

2008’in Aralık ayından beri Balkanlar’ın en eski ve en saygın gazetesi olan, Sırbistan’ın Politika’sında yazdığı bir köşesi var. Marx, Friedrich Engels ve Hegel’in teorilerinin izinden giderek günümüz toplumunun eleştirel teorisini geliştiren düşünce akımı Frankfurt Okulu alanında eğitilmiş. Theodor Adorno, Herbert Marcuse ve Erich Fromm’un metinlerinden ustalıkla alıntılar yapıyor ve Marksist toplum görüşünü benimsiyor. Bir futbol oyuncusu için hayli tuhaf kaçan metinlerinde postmodernitenin ideolojilerden

sıyrılma anlayışıyla mücadele ederken futbol gibi rekabetçi ve kapitalist bir dünyanın felsefi temellerini yıkmaya çalışıyor.

Örneğin yazılarından birinde kendi görüşüne göre Amerikan rüyasının yerini alan futbolcu rüyasının yanlışlıklarını eleştiriyor: “Yüksek profesyonellik seviyesinde oynanan diğer sporlar gibi futbol da eğlenmeye ve yoksul sınıflara zengin ve ünlü olmak için başkalarıyla aynı fırsatlara sahip olduklarını göstermeye yarıyor. İdeolojik tarafının yanında, aynı zamanda sefaletten kaçılabilceğini anlatan bir peri masalı propagandası da içeren, en ikiyüzlü sömürü çeşididir bu. Böylece futbol endüstrisi en basit ihtiyaçlarını bile karşılayamayanlardan faydalanmış oluyor. Bu peri masalı yoksulluk içinde yaşayan ve hiçbir zaman doktor, avukat veya bankacı olmak için gerekli eğitime erişim sağlayamayacak olan çocukları kandırıyor.” Aynı zamanda giderek bir reality show’a daha fazla benzemeye başladığını düşündüğü modern futbolu da eleştiriyor: “Futbolcuları kurmaca bir hikâyeye çevirdiler. Oyun içinde olanlar her gün daha az önemseniyor: Hep özel hayatlarından bahsediliyor, imajları ve estetikleri ön plana çıkarılıyor. Bir basın toplantısı maç kadar önemli hale geliyor. Futbolcular, bir Hollywood mantığı güdülerken gerçeklikten çıkarılıyor; saha kenarı reklam panolarında, televizyonlarda, dergilerde ve video oyunlarında gösteriliyorlar. Artık bir futbolcuyla bir Disney karakteri arasında fark kalmıyor. Futbolcu bir ürün, taraftar ise tüketici. Profesyonelleşme sonucunda bu ikisi birbirinden tamamen ayrılmış durumda.”

Fakat yazıları en çok da rekabet eleştirisine odaklanıyor. Bu rekabet hem profesyonel takımlar arasındaki rekabet, hem de çocukların eğitiminde yer alan rekabet olurken, yanlış yorumlanan erkeklik rollerinin profesyonel futbolu depresyon ve farklı olanın dışlanması açısından nasıl verimli bir alan haline getirdiğinden bahsediyor. “Toplum, o kadar çok erkeklik kompleksi barındırıyor ki ne kırılğanlığa ne de duygusal bir zayıflığa yer var. Bir erkek için en büyük utanç kaynağı ya ruhsal bir hastalık geçirmek ya da cinsel iktidarsızlık. Halbuki bunlar utanılmaması gereken doğal olgular. Aynı zamanda sporun kendisi de bir sağlık kaynağı, bedensel ve ruhsal bir harmoni olarak gösteriliyor. Profesyonel spor pratiğine bundan daha uzak bir şey olamaz. Atletler acılarını dindirmek ve bir sonraki mücadeleye hazır olmak için ağırı kesici

ilaçlar alıp, antidepresanlarla bir dolu uyarıcı kullanarak fiziksel ve zihinsel sınırlarını zorluyorlar. Bütün bunlar, çocukluktan beri aşılana bu kazanma mantalitesi ve başarılı olmanın kişinin hayatına anlam katmanın tek yolu olarak gösterilmesiyle birleşince patlama tehlikesi arz eden bir karışım ortaya çıkarıyor.” şeklinde anlatıyor yazılarında.

Ergić, düşünce yazılarında Gilles Deleuze, Jean-Paul Sartre ve Albert Camus’den ustalıkla alıntılar yapıyor. Kendisinde Marksist düşüncenin, derin bir felsefi analizin ve futbol modelini başından sonuna yeniden düşünmeye davet eden bir vizyonun ilginç bir birleşimini gören bir grup okuyucu da edinmiş bulunuyor. Futbol, Ivan Ergić’e hayat verdikten sonra, neredeyse hayatını elinden de alıyordu. Artık futbolsuz bir şekilde huzur içinde yaşıyor.

ETA futbolcusu dedikleri

San Sebastián, 2009 Sonbahar

Sarriegilerin evinde futbol da, Real Sociedad da evin bir parçası. Baba Iñaki neredeyse 20 yıldır takımın yardımcılığını yaparak önce Atocha, daha sonra da Anoeta stadyumlarının klasik şahsiyetlerinden biri haline geliyor. Oğlu Iker, San Sebastiánlı çocukların hepsi gibi hemen futbol oynamaya başladı: Hem şehrin takımlarında hem de haftasonları La Concha plajında.

Ayrıca günlük aile yaşamında milliyetçi tohumları çoktan atılmıştı. Sarriegilerin evinin bir özelliği idi bu milliyetçilik de. Yıllar içinde genç Iker evinde futboldan bahsettiği kadar siyasetten de bahsedebiliyordu. Ergenlik çağına geldiğinde ise Jarrai'de militanlık yapmaya başlamıştı ki bunun iki anlamı vardı: Ya Bask milliyetçiliğinin radikal sol kesiminin gençler ayağında yer alıyordu ya da çoğunluğun düşündüğüne göre, ETA okulundaydı.

Delikanlı çağındaki Iker yerel bir kulüp olan Añorga'da oynuyordu. Babası Real'in Guipúzcoalı takımlarla olan ilişkilerini idare ederken, bir yandan santrhaf oyuncusu oğlunun kariyeriyle ilgili umutlarını sürdürüyordu. Hayatta oğlunun Real Sociedad formasını giydiğini görmekten daha çok istediği bir şey yoktu. Genç yaşında neredeyse tesadüfen hukuk okumaya başlamışken ("Hukuku tercih etmişim ama pek bir hevesim yoktu. 18 yaşındayken hayatta ne istediğini pek bilmiyorsun. Bask sorunuyla ilgili epey kaygılıydım, Hukuka da Anayasa Hukuku, Siyasal Hukuk gibi dersler olunca başladım.") Eibar'dan kendisine bir teklif geldi. Profesyonel

hayata başladı ama profesyonellik teriminden hep biraz uzak kaldı. “Küçükken futbola bayılıyorsun, ama daha çok oynadıkça, daha çok vakit ayırdıkça artık o kadar da sevmemeye başlamıştım. Saatlerce oynuyordum, güzel de vakit geçiriyordum ama sürekli aynı şeyi yapıyordum, başka şeyler yapmak istiyordum artık. Maçları izlememeye başlamıştım, bıkmıştım. Oynaması yetiyordu.” diye açıklıyor.

Küçüklüğünden beri futbol, Sarriegi’nin deyimiyle “masanın bir ayağıydı”: “Bu ayak kırılrsa masa düşmezdi. Başka ayakları da vardı. Hayatta da bir sürü şey vardı, profesyonel futbolcu olmayı takıntı haline getirmek istemiyordum. İyi bir seviyede oynadığım için hem kendimde hem etrafımdakilerde beklenti yaratıyordum; ama başından beri hep başka şeyler yapmayı da düşündüm.” diye anlatıyor.

Eibar’dan, önce Hernani’ye sonra Real Unión’a kiralanıyor ve Eibar İkinci Lig’teyken geri dönüyor. Yıldız bir futbolcu olma hırısı, ondan fersah fersah uzakta. “Eibar’dayken lüks içindeydim, çünkü bin tane başka şey yapabiliyordum. Benim için mükemmeldi: İyi bir ortam vardı, evime yakındı, üniversiteye gitme şansım vardı... Ayrıca kimse seni tanımadığı için otosansür de uygulamıyorsun, istediğim eyleme gidiyordum, geceleri eğlenmeye çıkıyordum... Daha 21 yaşındayken futboldan geçiniyordum, bana 200.000 peseta ödüyorlardı [yaklaşık 1.200 avro eden bu para o zaman onun yaşında birisi için ufak bir servet demekti] ve daha fazlasına da ihtiyacım yoktu.”

Iker, bordo mavi renkleri kalbinde taşıyor (“En sevdiğim takım Eibar, benim takımım o. Böyle romantik bir yanı var. Real’in artık kaybettiği o özelliğe sahip”). Sarriegi, Real’le gerçek bir düş kırıklığı yaşıyor: “Küreselleşme yüzünden bu minicik kasaba bu etkinin altında her yerde. Futbolda her yere sindi ve Real de son beş-altı yıl içinde İspanya Ligi’ndeki normal, herhangi bir takım haline geldi.” şekline açıklıyor. *Normal* derken hor görüyor, İspanyol derken de belli bir etiket yapııştırıyor. “Eibar’da işler farklıydı ve işleri başka türlü yaparak sonuç elde edilebileceğini onlardan öğrenebiliyordunuz. Neden? Çünkü metafizik diye bir şey var. Soyunma odasındaki ilişkiler, bağlılık, o güzel ortam... Hepsi durumu daha da iyileştiriyor. Bugün artık insanların inanmadığı bir şey bu. Artık her şey para, matematik, bilim”.

1997 yılında 23 yaşındayken Real'le beklenen sözleşme yapılıyor: artık yükselme zamanı. Babasının umutları diz sakatlanmalarıyla sona erecek, çünkü üç yılda ancak bir maça çıktıktan sonra da emekliye ayrılacak. Böylece bir düş sona eriyordu ki hayatı boyunca Birinci Lig'e çıkabilmek için bütün gücünü harcamış herhangi bir seçkin futbolcunun sonu olurdu bu. 27 yaşına da gelmişti artık. "Real'de oynamış olmayı isterdim. Çok arkadaşım vardı orada, o deneyimi yaşamak isterdim; ama çok da aşırı üzülmedim. Emekliye ayrılmak zorunda kalmak canımı sıktı ama o kadar." diye anlatıyor. Ayrıca "asla 35'ine kadar futbol oynamaya katlanamayacağını" da kabul ediyor, böylece profesyonel sporculuktan ayrılmasının ardından, arka planda bırakmış olduğu hukuk kariyerine ve abertzale solunun gölgesindeki siyasi etkinliklerine geri dönüşyor.

Zaten aslında 90'ların başında şaşırtıcı bir şekilde iyi bir dönem yaşayan Eibar'da düzgün oyunculğu sayesinde bir etkisi olmuş olsa da, emekli olduğunda San Sebastián dışında büyük futbolculuk becerilerinden ziyade siyasi aktiviteleriyle tanınıyordu. O dönem, futbolcu ile abertzale arasında zaten neredeyse hiç var olmamış ayrım tamamen ortadan kayboldu: Sarriegi, dünyada olup bitenleri görmesine izin vermeyen bir maskeyle top peşinde koş-turan bir futbolcu olmayı, futboldan para kazanmayı bırakmasından çok daha önce bırakmıştı. Ya da diğer bir deyişle, en azından mesleğini siyasi inançlarının çok gerisine yerleştirmişti.

Eibar'da pek bir anlamı olmayan ideolojik tavrı, Real'de kaldığı süre boyunca bilinir oldu. "Bana farklı bakan insanlar vardı ama ben her zaman herkesle ilişkilendim. Evet, kulüpteki insanlarla belli bir mesafe olduğunu fark ediyorsun; ama çok mühim değil. Kulübün antrenörlüğüne Javier Clemente geldiğinde hakikaten büyük bir ironik durum oluşmuştu, hem benden ona, hem ondan bana yönelik, ama güzel sohbetlerimiz oldu." diye anlatıyor Sarriegi yüzünde bir gülümsemeyle.

Meşhur bir Bask milliyetçisi olan ve İspanya milli takımının teknik direktörlüğünü yapan Clemente'nin kendisiydi belki Iker'i şöhrete götürecek hareketi yapan: Basında 1996 Atlanta Olimpiyat Oyunları için genç Sarriegi'yi seçeceği konuşulmuştu: "Basında bir şeyler çıktı ama beni hiçbir zaman çağırmadılar. Gitmezdim zaten, orası kesindi, ama şimdi söylemenin bir anlamı yok.

Seni çağırıldıkları zaman demen lazım onu. Özel bir şeyler başarmak gibi bir hırsım olmadığı için İspanya millî takımı beni başka bir amaç için dahi götürmezdi zaten.” diye anlatıyor eski futbolcu. *Abertzale* futbolcularının çoğu gibi Sarriegi de kendilerini İspanyol hissetmeseler de *Kırmızı* formayı giyen Bask oyuncularına karşı değil. “Bazıları reddetmişti ama illa ki ya sakatlanacaksın ya da çağırılmamayı talep edeceksin, başka türlü halledeceksin, çünkü İspanya’nın tüm stadyumlarına gidiyorsun... Kolay değil. Hem kişisel olarak hem de futbolculuğunla ilgili bir sürü misillemeyle karşılaşabiliyorsun.” diye analiz ediyor durumu.

Inaxio Kortabarría’nın millî takıma çağırılmamayı talep eden ilk Basklı oyuncu olduğu söyleniyor. “Inaxio dışında başkaları da oldu.” diye itiraf ediyor Sarriegi. Ama kimsenin bundan haberi olmadı. “Hayır demek çok zor, hele de daha önce kimse dememişse daha da zor. Hayır diyen futbolcular olmaya başladıkça gitmemek de normal gözükecek ve böylece durum iyiye gidecek. Fakat bunu diyecek ilk kişi duvara toslamak zorunda kalacak ki çok zor.” şeklinde belirtiyor.

Büyük Bask kulüplerinin içinde geleneksel anlamda *abertzale* soluna en yakın (böyle bir şeyden bahsedebilirsek tabii) olan Real’de Sarriegi Bask sorunu hakkında sohbet edilebilecek birine dönüşüyor. “Yabancılar bana çok soru soruyor ve yakın davranıyorlardı; ama herkesle olan ilişkim normaldi. Herkes nasıl düşündüğümü biliyordu; ama soru soranlar İspanya dışından kişilerdi. [İsveçli Håkan] Mild, eski Yugoslav mücadelesi ile yakınlık kuran [Sırp Darko] Kovacevic, [Romanyalı Gica] Craioveanu...

Basklı futbolcuların *abertzale* soluna yakın olması ender görülen bir şey değil. Pek çokları böyle, en azından Bask Bölgesi’ndekiler hepsini tanıyor. Meseleyle ilgili pek çok protestoya imza attılar, gösterilere gidiyorlar, ETA ve ETA çevresine ait tutuklularla ilgili kampanyaları destekliyorlar ki Bask Bölgesi’nde pek çok kişiye, İspanya’da ise çoğunluk halka ahlaki açıdan pek bir değer ifade etmeyen meseleler bunlar... Peki, neden hiç kimse çıkıp bir şey söylemiyor? Neden ulusal tiraja sahip bir gazete ya da büyük Bask gazetelerinden biri bu kişilerden biriyle konu hakkında bir röportaj yapmıyor? Hatta neden emekli olduklarında bu davaya daha çok emek harcıyorlar? “Evet, bir gazeteye çıkıp kamusal bir şekilde

konuşmak çok ses getirir ama pek fazla teklif olduğunu sanmıyorum. *El Diario Vasco*'nun bir futbolcunun ne düşündüğüyle ilgilenmediğini zannetmem. Bana hiç böyle bir şey teklif etmediler, başkasına ettilerinden de şüpheliyim.” diye isyan ediyor Sarriegi.

Bu noktada haklı olabilir. Bir futbolcunun ne söyleyeceğiyle gerçekten ilgilenilmiyordur. Ama Iker'in meseleye daha büyük bir ideolojik değer yüklediği doğru. “Sistem, ya da artık adını ne koyarsanız koyun, bir futbolcu modeli yarattı: Güzel bir arabası var, parası, afet bir sevgilisi, ailesi var, hiçbir şeye karışmıyor, hiçbir şey umurunda değil... Futbolcuların böyle olması sistemin işine geliyor; çünkü çocuklara da örnek oluyorlar. Çocuklar bu tür futbolculara ne kadar özenirlerse o kadar iyi. Futbolun sunduğu model çok net, o yüzden bu modelden çıkıp kara koyun olmak kolay değil; çünkü ne yaptığınızdan çok emin olmanız lazım.” diye belirtiyor. “Ben politikaya karışmamcı” futbolcu anlayışı Sarriegi'yi öfkeliyor. “Apolitik diye biri yok, parti dışında olanlar var. Hepimiz nasıl bir yaşam sürüyorsak ona göre politika yapıyoruz. Futbol oynayanlar da insan ve onlar da belli kararlar alıyorlar, siyaset de bu işte.” diye açıklıyor.

Emekliliğinden sonra polisle yaşanan bir başka olay Iker Sarriegi isminin ülke çapında duyulmasına sebep oluyor. 2001 yılının Mart ayında Durango'da bir yol gişesinde aracını polis durduruyor. Kendisini arabadan indirip üstünü aradıktan sonra bırakıyorlar. Aynı gün eski oyuncunun bağlantılı olduğu iki eve giriyorlar: Birincisi daha önce kiralamış ama sonra ayrılmış olduğu ev, ikincisi ise kendi adına kiraladığı ama kız kardeşinin yaşadığı ev. Sarriegi'nin ETA üyelerinden biri olan Komando Tutto'yla bağlantılı olduğu düşünülüyor. Bu nedenle eski oyuncu avukatıyla birlikte hukuki durumunun ne olduğunu öğrenmek için nöbetçi mahkemeye gidiyor. Serbest bırakılıyor.

Bu olay devletin güvenlik güçleri ile ETA çevresi arasında geçen herhangi bir olay olmanın ötesine geçmese de Sarriegi'nin polis tarafından takip edildiğini gösteriyor ve İspanya'da bugün bile peşini bırakmayan bir yaftalamanın sebebi oluyor: ETA futbolcusu. Peki, ama polis Sarriegi futbolu bıraktığında mı kendisine karşı harekete geçmeye karar vermiş? Oyuncular bir şekilde koruma altında mı ki? “Burada kim olduğunu da nerede yaşadığını

da biliyorlar. Ben bir futbolcu olarak polisin radarında olduğumun farkında değildim. Real’de olsaydım da evime bu şekilde girerler miydi? Bilmiyorum, belki o zaman başka türlü yaparlardı.” diye belirtiyor ve polisin futbolcuları takibe aldığına kesinlikle inanıyor: “Onları da herhangi biri gibi takip edecekler ve evet, kimin abertzale soluna militanlık yaptığını da bilecekler.”

Bu röportajın yapıldığı tarihte [2009 sonbaharında] kesin olarak söylenebilecek bir şey varsa o da futbolu bıraktıktan sonra hukuk eğitimini tamamlayan Sarriegi’nin ETA üyelerinin önde gelen avukatlarından biri olduğudur. Terörist organizasyon üyelerinden biri suçlamaya maruz kaldığında hemen yanibaşında bitiyor. Sarriegi abertzale solunda da, ETA’da da temsiliyet gösteren bir şahsiyet. Küçük ofisinde kazandığı ufak miktarlarla (Karısı ve oğluyla birlikte normal bir yaşam sürdürebilmesi için gereken neyse o kadar.) geçindirdiği hayatı, aslında çok daha rahat olabilir. Ama seçtiği bu yaşam biçimi kendi deyimiyle Bask olmanın zorunlu olarak getirdiği siyasi bir kararlılıkla alakalı. Milliyetçiliğin, solun en ütöpik halinin ve şiddetin kaçınılmaz gölgesinin bir araya geldiği bu tuhaf ekosistem, Sarriegi’nin kafasında birbirinden ayrılmaz durumda.

Peki, bu eski oyuncu neden abertzale olmayı seçiyor? “Siyasi bilincimi bana bu ülke verdi, burada doğmuş olmanın bir sonucu. Başka yerlerde böyle bir bilinç yok. Solda bulunan ulus ve toplum bilincinin evrimini deneyimledim; fakat bunu bana abertzale solunun bana öğrettikleriyle oluşturdum.” diye düşünüyor. Sonra da ekliyor: “Abertzale kitlenin içinde solcular da var sağcılar da. Ben solcu olmaya çalışan biriyim. Bütün çelişkilerimizi de hesaba katarak bunu pratiğe dökmeye çalışıyorum. Geçmişe göre daha bilinçliyim. Bu halkla birlikte sokakta, eylem yaptığım yerlerde yaşadıklarım bana daha adil ve eşitlikçi siyasi, toplumsal ve ortak yaşamsal modellerin bulunduğunu gösterdi...”

Sarriegi abertzale solunun siyasetini toplumsal bilinçten çok ulusal bilince odaklama hatasına düştüğünü kabul ediyor fakat istediği dünyaya ulaşmanın tek yolunun ikili bir yerden geçtiğinin de gayet farkında: Yalnızca bağımsızlıkla erişilebilecek toplumsal bir model. Bu nedenle ütöpik milliyetçilerin mükemmelliğe yakın bir dünya anlayışının gerçekleşmesi, Bask Ülkesi’nin

bağımsızlaşması ve bu milliyetçi sosyalizmle yönetilmesine bağlı: “Ben böyle bir bağımsız ya da Bask Milliyetçi Partisi (PNV)’nin Lehendakari’si gibi biriyle yönetilen bir devlet istemiyorum. Bağımsız bir devlet toplumsal bir modelin oluşturulmasıyla paralel olarak ilerlemeli. Böyle küçük bir devlet daha rahat olacaktır.”

Sarriegi’nin bir oğlu var. Her baba gibi onun da gelecekte oğluna bırakmak istediği bir dünya var. “Burada *abertzale* solu hepimizin daha iyi yaşam koşullarına sahip olduğu bağımsız ve sosyalist bir Bask devleti yaratmak için mücadele veriyor. Bunun benim için önemi büyük, sıkıntıya girmeye değer. Oğlumun bizim bugün yaşadığımız gibi yaşamasını istemiyorum. 40 yaşına gelip de evinin ipoteğini ödeyebilmek için günde 12 saat çalışıp mutsuz olmasını istemiyorum. Havalı bir araba alsın da sonra içi boş bir insan olsun da istemiyorum.” diye açıklıyor. Sarriegi’ye göre bu ütöpik fikir, başka yerlerdeki yaşam biçimlerine aykırı düşünüyor. İspanya’nın başkentiyle mesela. “Madrid’de sabah işe gitmek için çıkıyor, akşam dokuzda eve dönüyorlar. Çocukların eğitimi devletin elinde; devlet de üretime katkıda bulunsun da başka bir şey yapmasın diyor. Bunların hepsi endişelendiriyor beni.” şeklinde konuşuyor. Her şey oğlu için: “Bu hayatı sevmiyorum: iş, stres, tüketim... Ben işlerin başka türlü da yapılabildiği, başka bir hayata inanıyorum.” diye toplarlıyor sonunda.

Sonra sıra terörizmi destekleyip desteklemediği sorusuna geliyor. “Terörizm, çarptırılmış bir kavram. Terörizm, bir şeyin terör yoluyla empoze edilmesidir. Bir şeylerin değişmesini isteyenler tarafından gerçekleştirilecek bir şey değildir terörizm. Terörizmi gerçekleştirenler hükümetler, devletler, imparatorluklardır. Fakat artık küçük olanın, zayıf olanların terörizmi gerçekleştirdiği söyleniyor. Kavramın anlamını değiştirdiler: Artık anayasal düzeni veya barışı değiştirmek isteyenler terörist.” Bu sefer başka türlü soruyorum. Peki ya ETA’nın ürettiği şiddet? “Şiddet söylemi oldukça ikiye bölünmüş bir söylem çünkü burada yüzyıllar boyu savaşlar oldu, halklar yok edildi, öldürdüler, zulmettiler, çaldılar çırptılar... Bunlardan birisi de İspanyol devletinin kendisi. Şimdi de öldürdüğü, çaldığı ne kadar şey varsa, bunlar sayesinde çıkmış artık demok-rasi var, öldürmek diye bir şey yok diyor. Şimdi şiddet terörizm oldu. Kazanan kendileri olduğu için onların böyle söylemesi bana

normal geliyor ama adil gelmiyor. Şiddetin bütün dünyada zor olduğunun farkındayım; ama o demokratlar sırtlarında taşıdıkları o tarihleriyle buraya gelsinler bir de bakalım... İspanyolların bugün öldürmek yok, silahlara hayır demesi normal tabii... Bizi mahvettiniz, bütün dünyayı siz öldürdünüz esas!" şeklinde yanıtlıyor.

Sonrasında ise sert bir diyalog başlıyor aramızda.

"Hiçbir solcu kendini İñaki Bilbao ile özdeşleştiremez mesela. ETA'dakiler bir avuç akılsız. Bana göre kabahatlılar. ETA'nın artık bir anlamı yok, belki eskiden vardı ama en az 35 sene öncede kaldı hepsi..."

"Hayır, alakası yok. Sen onları tanıımıyorsun. ETA'nın militanlarının - ki ben tanıyorum - akılsızlıkla alakaları yoktur. Bana inanmayacağını biliyorum ama öyle. Her şeyde olduğu gibi burda da her türden insan olacaktır ama benim tanıdıklarım öyle değiller. İspanya'da kaç tane asker var? Bunların kaç tanesi eşlerini öldürüyor? Her durumun farklı olduğunu, bunların karşılaştırılamayacağını da anlıyorum; ama şimdi şiddetten bahsedeceksek... Epey ikiyüzlü bir perspektif oluyor bu. Tarihe bakmak lazım. O askerler Afganistan'da ne yaptılar?

"Ben kendimi askerlere yakın görmüyorum."

"Ama pek çok İspanyol öyle görüyor. Nazi karşıtlığı konusunda herkes aynı fikirde değil mi? Tabii öyle, çünkü bizden uzakta, rahat bir şey. Peki ya yerliler?"

"Bask Bölgesi'nin durumunun Latin Amerika'daki yerlilerle aynı durum olduğunu mu söylüyorsun?"

"Tabii tabii. Burası kadim bir toplumdur. Ve buraya kadar dayanmasının sebebinin işleri başka türlü ele alması olduğuna şüphem yok. Gelenekleri başka, kültürü başka, yaşam şekli, örgütlenme biçimi hep başka... Daha iyiydi veya kötüydü demiyorum ama tam da o yüzden ulus bilinci ile toplumsal bilinç aynı madalyonun iki yüzüdür diyorum. Hem ulusal hem toplumsal bir özgürleşme bu."

"Peki, yarın abertzale solu çıkıp özeleştirir verse? Uzaklaşır mısın o zaman?"

"Bilmiyorum, ben kendim olan biriyim. Uzaklaşır mıyım, uzaklaşmaz mıyım, bilmiyorum. Özeleştiriyiyle bir şeylerin düzeleceğine de inanmıyorum."

“Peki, dürüst olalım. Hayatında hiç ETA militanı olmayı düşündün mü?”

“Hayır.”

Kısa bir sessizlik oluyor. Sarriegi hiddetli, ama her zaman hem düzgün hem dostça konuşuyor. İçtenlikle konuşulabilecek birisi. Konuşma da zaten gazeteci istediği zaman sona eriyor: O, hiçbir zaman bu kadar yeter, demiyor. Müteşekkir hatta. Bana öyle bir his veriyor ki sanki arkadaşım olabilir, hatta herkesin arkadaşı olabilir. Evet, büyük bir yanılgı içinde olduğunu düşündüğüm doğru, ETA ile ilgili söyledikleri tüylerimi ürpertiyor. Bir toplumun ürünüymüş de, Bask toplumuymuş da, onun gibileri üreten bir toplummuş. Yine kendisinin söylediği bir cümleye takılıyorum: “Bilincimi ülkemden aldım.” Mantıklı bir argüman, aynı zamanda tehlikeli de. Birbirimize 600 kilometre mesafede oturuyoruz; ama sanki iki farklı gezegenden geliyoruz. Eğer ben de bir Guipuzcoa kasabasında doğmuş olsaydım acaba nasıl biri olurdum diye kendime sormadan edemiyorum. Ama ETA ile ilgili söyledikleri konusunda Iker Sarriegi’yle taban tabana zıt düşüyor hislerim. Bu duygularla dönüyorum sabah yedide çalışmaya başlayıp akşam dokuzda eve vardığımız Madrid’e.

Birkaç ay sonra...

Bu röportajdan birkaç ay sonra, 10 Nisan 2010 tarihinde polis Iker Sarriegi’yi gözaltına alıyor. Güvenlik sekreteri Antonio Camacho’un açıklamasına göre sebebi, “Mahkemelerde savunduğu terör şüphelileriyle işbirliği yapmak”. Sarriegi, terörist örgütün üyelerinin notlarını sızdırarak tehditlerde aracılık yapmak ve şirketler hakkında bilgi taşımakla suçlanıyor. Ayrıca ETA’nın Yürütme Komitesi’nin bir toplantısına katıldığı da söyleniyor.

Sarriegi önce Navalcarnero hapishanesine, daha sonra da Cadiz’e bağlı Puerto de Santa María’daki Puerto III’e gönderiliyor. Görünüşe göre bu röportajın devamı da gelecek bu durumda. Fakat belli ki asla ilki gibi olmayacak.

San Sebastián, 2012 Sonbahar

Üç yıl sonra tekrar bir randevumuz var. Sarriegi artık neredeyse

40 yaşında ama göstermiyor. 2010 yılının Aralık ayında sekiz ay içeride kaldıktan sonra 60.000 avro kefaletle serbest kalıyordu. Artık görülecek davasını bekliyor; muhtemelen ya silahlı örgütle işbirliği yapmaktan (beş ila on yıl arası hüküm giyecek) ya da örgüt üyeliğinden (altı ila on iki yıl) suçlanacak.

Iker'e içerideyken alışılmadık hediyeler gitmiş. CD Hernani, Real Unión, SD Éibar ve Real Sociedad, tüm oyuncuların imzaladığı formalar göndermiş. Artık düşünsel anlamda da futboldan uzaklaşmış olan Sarriegi, oynadığı dört kulüpte de sevgiyle hatırlanmış olan kanıtını almış oluyor. Hapishaneden çıkalkı neredeyse iki sene oluyor. Şimdilerde vaktini içerideyken başlayıp Bask Üniversitesi'nde devam ettiğı antropoloji bölümüne çalışmakla geçiriyor. San Sebastián'a bir adım ötede yaşıyor olmasına rağmen (Şehirdeki apartman dairesini merkezden uzaklaşmak için satmış.) Anoeta Stadyumu'na uğradığı nadir görülüyor.

Sarriegi hâlâ o cana yakın ve doğrudan konuşan adam, ama değişmiş de. Artık çok daha az hiddet gösteriyor. Önünde ucu açık bir yasal sürecin bulunuyor olması onu yumuşatmış belli ki. Daha alçak sesle, hem çok hem yoğun konuşuyor. Aynı ülkenin siyasi durumu gibi, birkaç ton düşmüş. İyi ki de düşmüş. Abertzale solunun tabanından gelen bir baskıyla alınmış kararla ETA'nın sonunun yaklaşıyor olması, Iker Sarriegi'nin söylemini bir santimetre bile kaydırmıyor: "Süreci yüzde yüz destekliyorum. Orası kesin. Hareket tam olarak girilmesi gereken yolda bir karar aldı, sonuçları ne olursa olsun böyle olacak." "Peki, mahkûmlar bu süreçle ilgili ne düşünüyor?" diye soruyorum. "Onu onlara soracaksın," diye cevap veriyor. Hapishaneden önceki Sarriegi olsa sanki başka bir cevap verirmiş gibi bir hisse kapılıyorum; çünkü aslında mahkûmların ne düşündüğünü ondan iyi bilen birisi yok. Kendisi bile onlardan biri. Fakat artık dikkatli davranması da normal.

"ETA artık tamamen bitti. Bunu görmeyen biri varsa, görmek istemiyordur. Bunun böyle olduğunu burada da dışarıda da herkes biliyor." diye konuşuyor bu sefer kesin bir tavırla. Hiç şüpheye yer bırakmıyor. O kadar emin olamadığı bir şey varsa o da geleceğı. Avukatlığı bırakmış. Gözaltına alınmadan önce de bırakmayı düşündüğünü söylüyor; ama bir süre hapiste kalmanın yanında bir de daha birkaç yıl daha kalma ihtimaline sahip olmanın insana

kısa dönemde de uzun dönemde de ne yapmak istediğini düşündürdüğü belli. Kariyeri bir sakatlık yüzünden biten pek çok sporcuya olduğu gibi ona da bir engellilik maaşı kalmış (İspanya devletinden alıyor.). Bununla bir yandan okuyor bir yandan mütevazı bir yaşam sürüyor.

“Hareketli geçen birkaç ay oldu. Gözaltına alındıktan sonra beş gün boyunca dışarıyla iletişimimiz kesildi. Biz avukat olduğumuz için bize işkence edilmedi, dokunmadılar bile, ama gözaltına alınan diğerlerinden işkence duyurusunda bulunanlar oldu ki böyle olduğuna ben de inanıyorum. Navalcarnero’da iki ay geçirdim, Cadiz’de ise tecritte kaldım. Yoldaşlar hep orada oluyor. Hapishanenin özel bir koğuşu, epey küçük bir avlusu var, öyle büyük yemekhaneli, futbol maçı falan yapılan tipik koğuşlardan değil. Ufak bir avlumuz vardı, alınlık gibi ama daha uzunlamasına, günde sadece dört saat çıkıyorsun buraya. Geri kalanı hücrede geçiyor,” diye anlatıyor Sarriegi. İçerideki yaşamını sorduğumda biraz huzursuzlanıyor gibi: “Spor yapıyorsun, kendine bakıyorsun, ders çalışıyorsun, başka da pek bir şey yok.” diye özetliyor. Ağzından zorla alıyorum kelimeleri. “İnsanın hiç aklına gelmiyor hapse girmek.” diyor sonra. Kesin olan bir şey var: Hapiste geçirdiği sekiz ay, yakın gelecekte daha fazla kalma ihtimali olan sürenin hakkını vermiş: “Mahkûmlarla olup onlara destek verebilmeye geliyor, en çok da devleti ve iktidarı rahatsız etmeye.” diye belirtiyor.

Dünya anlayışı ve kendi yaptığı şeylere dair algısı hâlâ devrimci ideale dayanıyor. Kendiyle ilgili düşündükleri, onun için iddia edildiği gibi katil bir örgütün üyesi olmanın çok uzağında. Kendiyle ilgili kurduğu anlayışın dışında kalıyor o: “Ben kısa dönem kaldım ama neticede biz kimiz hapse gidenler? Aşağıdakileriz. Yukarıdakilerin üstüne o kadar basılmıyor. Hapishane, bir şeyleri değiştirmek isteyenler için yapılmış bir yer, bugün de hiç olmadığı kadar bariz bu. Hapis de polis de birilerini korumak ve geri kalanları kontrol altına almak için var. Bu sadece statükoyu muhafaza etmek ve baskın sınıfın orada durup halkı sövmeye devam etmesini sağlamak için kurulmuş bir yapı. Bu, böyle durumlarda daha da ortaya çıkıyor. Polis büyük bankacıları, şirket sahiplerini, diğer polisleri soruşturmayla almıyor. Hepsi baskın sınıf adına çalışıyor. Bir süpermarkette hırsızlık yapanı veya sokakta satıcılık yapan bir

zenciye gözaltına alıyorlar; ama esas en büyük sahtekârlıkları yapanların telefonlarını bile dinlemiyorlar, hep bizimkiler dinleniyor. Onların halka iade etmeleri gereken yüzbinleri var kesin. Peki, bunca zaman boyunca iletişim araçları nereye kayboldu? Onlar da bu aygıtın bir kolu.” diye analiz ediyor durumu.

“Hapse girdiğin zaman durum belli, yakınların her zaman sana destek oluyor, annen baban, kardeşlerin... Onların da daha fazla yapacak bir şeyleri yok zaten. Her gün bir sonrakini beklediğin bir süreç bu ve durumla yüzleşmek gerek. Evet, yıllarını hapiste geçirmek fikri korkutuyor, hoş bir düşünce değil elbette. O gün gelene kadar da üzerine çok düşmemeye çalışıyorum; çünkü bir yararı yok. Hele bir gelsin o gün, görürüz,” diye açıklıyor.

Iker Sarriegi bir ETA işbirlikçisi veya üyesi olabilir. Buna adalet karar verecek. Iker Sarriegi kendi dediği gibi bir devrimci de olabilir, pek çok kişinin gördüğü gibi sonradan terörist olmuş bir futbolcu da. Herkes kendi vicdanına göre bir karar verecek.

Aşk, nefret, İtalyan usulü siyaset

Livorno, İtalyan Komünist Partisi'nin doğuşunu görmüştür; çünkü providencia, -komünistlerin izniyle kullanacağım bu terimi- şehri böyle olsun diye yaratmış. Cristiano Lucarelli de şehrin en acımasız gecekondu mahallesi Shanghai'da doğmuş tipik bir Livornolu gibi bu tarihi ezberden söylüyor. "Bin-do-kuz-yüz-yir-mi-bir".

Boyları dökülmüş ev cepheleri ve iplerde asılı yarı kuru çamaşırların arasında Livornolu anne-babalar çocuklarına ninni yerine "*Bandiera Rossa*"yı [İtalya'da komünist ve sosyalist bir marş olarak söylenen ve Kızıl Bayrak anlamına gelen İtalyanca şarkı] söylüyor. "Daha siyasetten hiçbir şey anlamayan küçücük bir çocuk da olan neredeyse bütün kentin solcu olduğunu görürsün. Ben ufakken burası bir *portuali* [liman işçileri] kasabasıydı; parası olan beş altı aile vardı sadece. Evet, Livornolu olup da solcu olmamak zor." diyor Lucarelli gülümseyerek.

Bu şehir, Antonio Gramsci ve Amadeo Bordiga'nın o 21 Ocak 1921 tarihinde bir Sosyalist Parti Kongresi'nin yapılmakta olduğu Goldoni Tiyatro'sunu kızıl fraksiyonu kurmak için terk ettiklerinden beri İtalya'da solun sembolü haline geldi. Livorno'nun bir futbolcunun, yani Cristiano Lucarelli'nin elinde yerel bir ikon olmaktan çıkıp global seviyeye geçmesi ve kendi hikâyesiyle bütün dünyaya bu şehrin kalbinin nasıl attığını göstermiş olması da tesadüf değil: Bu ritim, her köşeyi ve konuşmayı istila eden ve siyaseti kızılın daha açık bir tonuyla, futbolu ise Livorno Calcio'nun bordosuyla boyayan devrim ve futbolun ritmiydi.

Bu şehrin en hakiki çocuğu Lucarelli Livorno'nun kendisi için ne

anlama geldiğini ve kendisinin bu şehrin bütün dünyaya etki edecek kadar büyük çapta bir metaforu, bayrağı ve ikonu haline nasıl geldiğini anlatacak. Sonu mutlu olmasa da onun hikâyesi, belki de güncel futbolun en güzel hikâyesi. Öyle bir yolculuk düşünün ki Livorno'nun kendisi kadar tutkulu olsun.

Diğerleriyle anlaşılamayan bir çocuk

Livornolu işçi bir ailenin oğlu olan Cristiano Lucarelli'nin çocukluğu, herkesin âşık olduğu şey olan futboldan önce doğduğu yere âşık olan o çocuklarınkinden. Herhangi normal bir çocuk gibi Shanghai'nın boş arazilerinde top koşturarak, futbolcu kartları biriktirerek geçiriyor o da çocukluğunu; ama onun tuttuğu takım diğerlerininkinden farklı: "Öbür çocuklar hep Inter'i ya da Juventus'u tutuyordu ama ben kızıyordum: 'Biz Livornoluyuz, Livorno Calcio'yu tutmamız lazım. Diğerleri ikinci takım olarak tutulabilir.'" diyormuş inatçı, masum ve idealist Lucarelli çocukluğunda.

PCI (ç.n: İtalyan Komünist Partisi) militanı ve liman işçisi (o zamanlar bu liman, ülkenin ikinci en önemli limanı) Don Maurizio Lucarelli, bordolu kulübün C2 gibi küçük liglerde oynadığı yıkık dökük Armando Picchi stadyumuna 1962'de adını attığı günden beri küçük Cristiano'yu da götürüyormuş. "Livorno'nun *tifosi* [tarafدارları] acı çekmeye alışkın." diye anlatıyor.

Başka bir takım tutmanın çekiciliğine kanmamak zor ama limandaki konteyner yığınları kadar dik başlı olan Cristiano hâlâ kendi renklerine olan aşkını büyütüyor kalbinde. "Bu, hem kişisel hem profesyonel yaşamımda her zaman benimle olmuş olan bir şey. Siyaset gibi, seçme şansın yok: Livornolu birisi *tifar* [tezahürat] yapmaya stada gider, nokta. Eşi benzeri olan bir şey değil, öyle bırakamazsın. Her zaman seninle gelir, takımından önce karını değiştirirsin." diyor yine bin defa anlattığı bu hikâyeyi aynı gülümseme ile tekrar ederken. Bir kez daha zevkle anlatıyor.

"Benim üç çocuğum var, dördüncüsü Livorno," diye açıklıyor babası Maurizio. Oğlunu çocukluğunda esir alan ve ergenliğinde bir gol makinasına çevirecek bu hastalığının sorumlusu o, hiç şüphe yok. Sahip olduğu içgüdü sayesinde ağları o büyük yaştaki oyunculara has doğallıkla yöneten bir bombacı. Bu etkili oyunu ile hemen

tanınıyor. 17 yaşındayken Armando Picchi'den çıkıp komşu bölge Pisa'nın Serie D'deki CuoioPELLI takımına geçiyor. Transfer bedeli iki milyon lîre (bugünün birkaç bin avrosu).

Cristiano efsanesinin CuoioPELLI takımının evi olan, 15.000 nüfuslu Santa Croce sull'Arno kasabasında doğması çelişkili gözüküyor (Livorno'nun merkezine sadece 50 km mesafede). Livornolu birinin Pisa'dan daha çok nefret ettiği şey yoktur. Belki faşistlerden daha çok nefret ediyor olabilirler; ama o da kesin değil. Şehrin duvarlarında faşizm karşıtı duvar yazılarıyla komşu bölgenin merkezine (hatta bu daha bile yakın, 25 km mesafede) saldıranlar birbirleriyle yarışır halde. Futbola gelince, elbette ki bu rekabet Assoziaczione Calcio Pisa'nın renkleri mavi ve siyaha duyulan derin bir nefretle iyice somut bir hal alıyor.

Bu rekabeti en iyi anlatan, Luther Blissett'in hikâyesi. Blissett, Jamaika asıllı bir İngiliz futbolcusuydu. Futbol tarihinin kitabını yazsak kendisine ayrılacak tek bir önemli satır çıkmayacak bu futbolcunun Milan'a gidişinin de hiçbir özelliği yoktu. Watford takımından gelip 1983'te sözleşme yaparak *rossoneri*'lere [kırmızı siyah, Milan'ın renkleri] geçti ve 30 maçta beş gol attı. Kulüp tarihinin en kötü sözleşmelerinden biri olarak anılır. Milan o sezonu altıncı sırada kapattı ve UEFA Kupası'na da katılamadı. Milanlılar için bir utanç kaynağı; ama inanılmaz bir şekilde Livorno kenti için hâlâ bir sembol.

O 1983 yılında Livorno Serie D'de sürünmekteydi ve taraftarlar için neredeyse daha kötü olan bir durum vardı ki o da Pisa'nın Serie A'da olmasıydı. 83-84 sezonunun son maç gününde Milan ortaya hiçbir şey koymuyor, Pisa ise her şeyini koyuyordu: Pisa kaybederse Serie B'ye düşecekti. O rezil Blissett'in attığı gol ile düşüyor da. Ama öyle bir gol ki Milan'da esamesi okunmazken Livorno'da herkesin gönlünde yer ediyor. O kadar ki bugün bile alelade bir taraftara sorsanız Blissett'ten *il quinto moro* (ç.n: *Beşinci Zenci*) diye bahseder. Şehrin sembolü olan *Quattro Mori* Anıtı, dört zenci kölenin taşıdığı bir sütunun üstündeki Toskanalı I. Ferdinand'ı temsil ediyor. Blissett bugün bile komşu kente duyulan bu nefreti temsil eden bir Livorno sembolü olmaya devam ediyor.

Formanın laneti

Cristiano Lucarelli, CuoioPELLi’de oynadığı sırada spor kariyerinde önemli yer edecek bir adamla tanışıyor: Daha sonra menajeri olacak olan Carlo Pallavicino’yla. “Bana ilk söylediği şey, beni Livorno’ya götür, Livorno’ya götür, çocukluğumdan beri hayalim.” diye hatırlıyor Pallavicino. O da şöyle yanıt vermiş: “Ben hayaller gerçekleştirmek için çalışmıyorum. Benim işim 35 yaşına geldiğinde hak ettiğin parayı kazanmış olmanı sağlamak.”

Pallavicino birkaç yıl boyunca Livornolu hayallerle uğraşmadan kendi işini yapmaya devam edecek: İki sezon boyunca yedi maça çıkacağı Perugia’yla sözleşme ayarlıyor (CuoioPELLi, Lucarelli’yi kendi aldığı için 10 katına transfer ediyor.). Daha yirmi yaşındayken şansını yitirmiş gibi gözüküyor; ama 1995-96’da Cosenza ile sözleşme imzalıyor ve Serie B’de 15 gol atarak, Cesare Maldini’nin yönettiği ve birinci turda elenecek olan İtalya milli takımıyla 1996 Atlanta Olimpiyat Oyunları’na katılıyor. Bu Kuzey Amerika şehrinde çıkıp doğrudan Padova’ya gidiyor. Padova daha yeni Serie B’ye düşmüş ve başında da Giuseppe Materazzi var (2006 yılında Almanya Dünya Kupası’nda Zinedine Zidane’in atılmasına sebep olmuş savunma oyuncusunun babası).

O dönem yirmilerindeki İtalyan futbolcularının en önemlilerinden biri. En azından 27 Mart 1997’deki bir jesti bir milyon golden daha kıymetli olana kadar öyle kalacak.

Bu olay, Lucarelli’nin *nazionale sub 21* (ç.n. 21 yaş altı milli takım)’daki dokuzuncu maçında meydana geldi. Olimpiyatlardan sonra arka arkaya oynadığı üç maçta sekiz gol atmıştı ve şimdi İtalyanlar Armando Picchi’de Moldova’yla karşı karşıya geliyordu. Her zaman kalbinde taşıdığı ama hiçbir zaman ev sahipliği ederek oynayamadığı evinde, çocukluk düşlerinin ve bordo *tifoso* zamanlarının uykusuz bıraktığı bu sahnede oynuyordu maçı. Kuzey *curva*’daki [kale arkası] Livornolu ultra fanatikler İtalya’nın en radikal ultra solcuları olurdu. Bunların arasında Cristiano Lucarelli’nin radikal ideolojisi nedeniyle kendisiyle bir hayli özdeşleşen pek çok arkadaşı da vardı. “Her zaman hayalim curvaya bir gol adayabilmektir.” diyor forvet oyuncu.

İtalyan milli takımının Livorno’da oynayacağı bir maç pek bir

eğlence sayılmaz. Yıllar sonra 2007’de milli takım eski antrenör Roberto Donadoni’nin (Livornolu bir başka efsanedir) önderliğinde Hırvatistan karşısında oynayacağı ilk Dünya Şampiyonası maçı için şehre geldiğinde ultra *amaranti*’ler üç renkli bayrakları bazı taraftarların elinden alıp yırtmışlardı. Fakat Lucarelli’nin Armando Picchi’yi azzurro [mavi] formayla ziyaret ettiği gün siyaset bir kenara bırakıldı. Padova’da oynasa da şehrin çocuğu olduğu için kendini evinde hissetmesi şarttı. “Ne zaman topu ele geçirse hemen beklenti dolu bir uğultu başlıyordu. Bütün stadyum gol atsın istiyordu.” diyor baba Maurizio.

Lucarelli için o büyük an tam da o sırada gelmişti. Francesco Totti’in attığı mükemmel bir pasa sağ ayağıyla top daha havadayken çıkıyor ve kaleciyi ezip geçen golünü atıyor. Heyecandan hemen kuzey curvaya gidiyor, bir reklam panosunun üzerine çıkıp *azzurra* formasını kaldırıyor. Formasının altında bir başka tişört vardı: Beyaz üstüne bordo renklerle ultra Livornoluların ambleminin yanına “Livorno inançtır, ultralar peygamber” yazılmıştı; bir de Ernesto *Che* Guevara’nın yüzü vardı. Maç bittikten sonra arkaya gitti ve kendisine *curva*, dost, arkadaş belledikleriyle hep birlikte zıpladı. Rüyası gerçekleşmiş, tüm İtalya’nın ağzı şaşkınlıktan açık kalmıştı.

Forvet oyuncusu bunu bin bir türlü şekilde açıklamış olsa da büyük eleştiri aldı. Bugün yüzünde hafif bir gülümsemeyle anımsıyor yaptıklarını. “Benim amacım politik bir şey yapmak değildi, gerçi Che’nin kim olduğunu ve neyi temsil ettiğini bildiğim gün gibi ortada. Ama bana göre benim halkım için, tribünlerdeki arkadaşlarım için yapılmış bir sevgi hareketiydi. Tişörtün üstündeki yüz Che’ninmiş, *Cicciolina*’nınmış [İtalyan porno oyuncusu ve meclis üyesi Ilona Staller’in takma adı] benim için fark etmezdi.” diye şakasını da yapıyor. Artık kendisini temize çıkarmaya mı çalışıyor bilinmez, ama kesin olan bir şey varsa o da Livorno’da Küba bayrağının neredeyse resmi eş bayrak olduğu. Pek çok Livornolu’da dövmesi vardır. Armando Picchi’nın arka tribünlerinde takımın bordo bayraklarıyla birlikte (aynı şekilde ikurriña’nın da tribünlerde dalgalanır) uyum içinde yaşıyor. Cristiano kendi şehrinin meşru bir çocuğu olduğunu göstermekten başka bir şey yapmamış oluyor aslında.

Tişört olayından sezonun sonuna kadar kendi takımının aşırı milliyetçi sağ ultra taraftar grubu *Juventude Crociata* [Seferci Gençlik] Lucarelli'ye öfke besliyor. Castel di Sangro'ya karşı kendi evinde oynadığı ikinci maçta şöyle bir pankart açıyorlar: "Bütün İtalya'ya rezil olduk... Teşekkürler". Üstüne bir de Cristiano'nun işleri yolunda gitmiyor: Üç kez pozisyon kaçırıyor. Bir gürültü kopuyor ondan sonra: "Komünist Lucarelli, Livorno'ya geri dön.", "Seni artık istemiyoruz." Futbolcu, gidip ultra grubuyla konuşmaya çalışıyor; ama polis stadyumu arka kapıdan terk etmesini salık veriyor. Küfür ve aşağılamalar ise sezon sonuna kadar devam ediyor.

Efsaneye göre o Livorno maçından sonra Lucarelli İtalyan milli takımında oynamayı bırakmış. Öyle bir gazetecilik efsanesi ki bu, kimse Lucarelli'nin kariyerine bakmaya bile zahmet etmemiş, çünkü doğru değil bu efsane. Federasyon Başkanı Luciano Nizzola o dönem Lucarelli'nin yaptığı için örnek bir davranış olmadığını; ama oyuncunun kendi açıklamasını da anlayıp kabul ettiğini söylemişti. Lucarelli, bu açıklamasında "Ultra taraflarının sembolü Papa olsaydı onun yüzünü koyardım tişöрте." diye dalga geçiyordu. Böylece Cristiano İtalya'nın altın madalyayı kazandığı '97 Bari Akdeniz Oyunları da dahil olmak üzere, *sub* 21'de dokuz maç daha oynadı. Böyle bakınca evet, bu boşluğun olduğu görülüyor: Sekiz sene boyunca milli takımda oynamamış.

Livorno ile Serie A'nın gol kralı olduktan sonra (24 gol ile Avrupa'nın gol kralları Diego Forlán [Villarreal] ve Thierry Henry'den [Arsenal] bir gol eksik atmış oluyor.) iki dostluk maçı oynamak için 2005'te geri dönüyor. Bir sonraki yıl yine 19 gol atıyor. Üst üste iki sezon boyunca *calcio*'nun [İtalyan futbolu] en güvenilir golcülerden biri olması da Marcello Lippi'nin kendisini 2006 Dünya Kupası'na çağırması için yeterli olmuyor. Almanya'da yapılacak olan müsabakaya giden forvet oyuncularının arasında Serie A'nın *cappocannoniere*'si [gol kralı] Luca Toni'nin yanında (Fiorentina'da 31 gol atmıştı) Milanlı Alberto Gilardino (Lig'de 17 golü vardı), onun arkadaşı Pippo Inzaghi (üç ayrı turnuvada toplam 16 gol atmıştı (ç.n. İtalya Ligi, İtalya Kupası, Şampiyonlar Ligi) ve bütün Livorno'nun sınırlarını hoplatarak, Udinese'nin dokuzu yerel ligde olmak üzere dört turnuvada toplam 17 gol atmış olan golcüsü Vincenzo Iaquinta yer aldı. Bütün kariyeri boyunca

altı defa milli takım forması giyecek ve toplamda üç gol atacaktı.

Peki, Lucarelli düşüncelerini açıkladığı için mi veto edilmişti? “Kimsenin aklından geçenler hakkında bir şey söylemeyeceğim; ama söylediklerimin benim yararına olmadığı açık.” diyor üzerinden yıllar geçmiş olmasının verdiği bir diplomatik tavırla. Haklı olduğunu görmek zor değil. Farklı olanlara her zaman temkinli davranmış olan Marcello Lippi, kendisini sesini fazla yüksekten ve açıktan çıkardığı için problemlili olanların tarafına yazmıştı bir kere. Livornolu futbolcunun buradan çıkardığı sonuç net: “Hayatım boyunca bedenimde taşıdığım bir şey için taraf seçtiğim zaman bütün herkesin sahada yaptıklarından çok bundan bahsedeceği açık.” diye açıklıyor. “O her zaman *calcio* dünyasının konformizmine karşı çıktı. Bu dünyada da çeşitliliğe hoşgörüyle yaklaşılmıyor.” diye özetliyor menajeri Carlo Pallavicino.

Kızıl Cristiano

“Ben solcuyum ama komünist demek başka bir şey. Komünistler bazı konularda yanlışla düştükleri gibi çoğu da komünizmi kişisel ilerlemeleri için kullandı. Ben solcu biriyim ama kendimi bir komünistten de çok fazla ayırtırmadığımı kabul ediyorum.” diye konuşuyor Cristiano Livorno’daki futbolculuk hayatının son sezonunda bu kitabın yazarıyla yaptığı görüşmede [Bu tarih de Ukrayna takımı Shakhtar Donetsk ve Parma’da geçirdiği deneyimlerden sonra döndüğü ve kulüpte tamamladığı beşinci yıl olan 2009’a denk geliyor.]. Livorno’daki duruma rağmen konuşuyor: Kim bilir neden korkuyorlar ama bütün dünyada solculuğuyla tanınan bu kulüptekiler Cristiano’nun siyasetten bahsetmesini istemiyorlar. Basın sözcüsü de gazeteci ta İspanya’dan gelmiş olmasına rağmen röportaj vermeyi reddediyor.

Fakat kendi ideallerinin tanımını yine kendi sesinden duyabilme imkânı bulabildiysek, bu da hikâyesini anlatmak için ülkesine kadar gelmiş olan birinin değerini bildiği hissiyatını uyandıran sıcakkanlı Lucarelli’nin kulübün kararına karşı durarak röportaj vermeyi kabul etmesindendir. Üstelik meydan okurcasına yapıyor bunu: Genoa maçından önce kamp için kaldığı otelden muhabiri aradıktan sonra buluşmaya takımının eşofmanlarıyla geliyor.

Lucarelli kendisini komünist olarak tanımlamasa da 1991’de

PCI'nin ikiye bölünmesinden doğan *Rifundazione Comunista*'ya [Yeni Komünist Oluşum] oy verdiğini açıkça söylüyor. Fikirlerini en saf haliyle muhafaza etmek konusunda ciddi derecede takıntılı, bu nedenle bu fikirleri oy sandığında savunacak olan kişilerin de bunları zenginleşmek için kullanmamasını istiyor. Bu, onun için kişisel bir mücadele: Parası var ama kim olduğunu reddetmek gibi bir niyeti yok. "Ben oyumu verirken cebimde olanı değil, vicdanımda olanı düşünerek veriyorum. İşçi bir aileden geliyorum ve bu hayat görüşü de dünyadaki sorunlar da değişiyor. Her zaman böyle düşündüm, şimdi para bunu değiştirmeyecek, böyle olması daha iyi."

Cristiano 37 çalışanı bulunan bir şirketler grubu olan Lucamat'ın (çocuklarından biri olan Mattia Lucarelli'nin isimlerinin birleşimi) sahibi ve kentin limanını birlikte kurtardığı kooperatif Unicoop Servizi Livorno'nun da başında bulunuyor. İşletmelerde yürüttüğü faaliyetleri de futbolculuk kariyerinde başlattığı diğer her şey gibi yine şehrine duyduğu aşktan doğan bir hikâyeye dayanıyor. Liman kooperatifi korkunç bir kriz döneminden geçerken 350 aile greve başlamanın eşiğindeymiş. Sorun, yerel otoritelerin limanın liman işçilerinin daha büyük gemiler kullanabilmelerini sağlayacak şekilde genişletilmesine izin vermemeleriymiş ve bu durum da işletmeyi iflasın eşiğine getirmiş. Lucarelli araya girmiş, yeniden pazarlığa oturmuş ve yalnızca limanın genişletilmesi iznini almakla kalmamış, Unicoop'un altında çalışan herkesin işini birleştirip kooperatifi bugünkü 180 işçilik durumuna getirmiş.

Bir başka romantik vizyonu daha var: Kente *La Repubblica* gazetesinin ve haftalık *L'Espresso* dergisinin editörlüğünü yürütmenin yanında İtalya'nın kuzeyindeki çeşitli şehirlerde merkezleri bulunan güçlü Toskana şirketi Gruppo L'Espresso'ya bağlı, şehrin en çok satan gazetesi *Il Tirreno* ile rekabet edecek yerel bir gazete kazandırabilmek. Bunu gerçekleştirebilmek için 2007 yılında yerel editör Adriano Sisto'nun destek verdiği kooperatif bir topluluk olarak kurulan gazete *Il Corriere di Livorno*'nun kuruluşunda hissedar olarak yer aldı. Bütünyle şehirde çıkarılan tek gazeteydi. Bu macera da üç yıl sürdükten sonra krize kurban gitti, gerçi bir de satışların hiçbir zaman 2.000 adedi geçmemesi gibi bir durum da vardı. "Livorno'da insanlar Amerikan malı diye Coca Cola

almıyor; ama *Il Corriere* almayıp *Il Tirreno* alıyorlar ki o da dışarının ürünü” diye mükemmel bir şekilde açıklıyordu oyuncunun işlerini yürüten Marco Domenici.

Bu gazete çıkarma örneği, parasını böyle iyi bir iş için neredeyse naif bir şekilde kullanma çabası Cristiano’yu çok iyi tanımlıyor. Ofisini ziyaret ettiğimde Lucarelli Livorno’da oynuyordu. Ligin on iki maçını oynamışlardı. *Il Corriere* kendisinin futbol oyununa 11 defa beş yıldız (en düşük rakamdı bu), bir defa da altı yıldız vermişti. Gazetenin yayın yönetmeni Giancarlo Padovani hiçbir zaman soyunma odasında olup bitenlere dair tek bir bilgi dahi sızdırmadığı konusunda beni temin etti.

Bu macera bugün hâlâ etkisini sürdüren ekonomik bir facia ile sona erdi. Muhtemelen eğer Domenici olmasaydı Cristiano şu anda tamamen batmış durumda olurdu. Belki şirket sahibi bile olmazdı. Parasına yatırım yapma anlayışı, bir işin kârlılığından çok kendi ahlaki kavramlarına dayanıyor. “Hâlâ bir patron zihniyetine sahip değil. Öğreniyor. Fazla yumuşak, çok cömert. Ticarette sert olmak zorundasın.” diye anlatıyordu bana Marco. “Mülk sahibi olduktan sonra ideolojisini değiştirmemiş olması Cristiano ile çalışanları arasındaki karşılıklı saygının temelini oluşturuyor. Cristiano şirketi hem kendisi hem çalışanları için idare ediyor, hedefleri ortak”. Lucarelli yatırımını kendisinin yalnızca kaptan olduğu ve herkesin oyuna katıldığı bir futbol takımı olarak görüyor. Fakat gerçek böyle değil ve o her zaman anlamıyor bunu. “Gazetede birtakım gerginlikler oldu; çünkü işler hiçbir zaman beklendiği gibi gitmedi. Herkes çok daha kolay bir iş olacağını sanıyordu. Cristiano da neler olup bittiğini anlayamıyordu: İnsanlar neden rakiplere karşı birlikte durmak ve bir takım olarak mücadele vermektense sadece şikâyet ediyordu? Bu duruma çok kızıyor, kişisel algılıyordu. Bir patron olarak sahip olduğu bir eksiklik bu. Gazeteyi romantik bir ideal olarak görüyordu; ama çalışanları her zaman bu görüşü paylaşmıyordu. Burada bir gazete vardı, *Il Tirreno*. Nokta. Hoşunuza giderse güzel, gitmezse ona da tamam. Cristiano hem kente bir ses verdi hem de bu kentte hiçbir zaman iş bulamayacak, greve gidecek olan gazetecilere iş imkânı sağladı. Peki, işler yolunda gitmemeye başladığında ne olacak? Şikâyetler, ağlamalar, surat asmalar başlayacak. Ama o bunu anlamadığı için

öfkeleniyordu.” diye anlatıyor Marco Domenici.

Lucarelli bir seferinde şöyle bir laf etmişti: “Birbirimize taban tabana zıt olsak da [eski faşist futbolcu] Paolo Di Canio’nun düşündüklerini açıkça söyleyebilme cesaretini kıymetli buluyorum.” Her zaman gözü tribünlerde olan bir forvet oyuncusu oldu, futbol la gönül verenlerle birlikteydi hep çünkü her ne kadar savunduğu formaların ultra taraftarlarıyla her zaman siyasi anlamda aynı düşüncelere sahip olmamış olsa da derinlerde bir yerde o da onlardan biri. “Torino’da, Bergamo’da ve Parma’daki curvanın ideallerinin hep küçük bir sol yanı olurdu. Sağcı curvalarda ise hiçbir zaman saldırganlık yaşanmadı.” diyerek de durumu kabul ediyor. Üstelik bu sıradan birinin alacağı bir pozisyon da değil, çoğunlukla oyuncular kendi isimlerini bağırarak ultra taraftarlarının hangi tarafta olduklarının bile farkında değiller, zaten umursamazlar da.

“Oyuncular siyaset konuşmazlar çünkü işlerine gelmez. Her zaman başını belaya sokarsın, özellikle de sağın hükümetten tutun da faşizmin yeniden yükselişe geçişine kadar güçlü konumlara sahip olduğu İtalya’da çok zor. Bir futbolcunun siyasi bir tavır takınması kolay değil [hele ki solcuysa]. Bir şey bilmiyorum demek daha iyi, daha rahat.” diye belirtiyor Lucarelli. “Bir futbolcu sadece futboldan bahsetse insanlar yüzeysel olduğunu söylüyor. Dünyada olup bitenleri anlamaya çalışsa başına dert arıyor, bu sefer politikleştğini söylüyorlar. Ne tarafta duracağını hiç bilmiyorsun.”

Lucarelli konuşmayı tercih etti. Hiçbir zaman kariyerinde siyasetin attığı gollerden daha önemli olduğu düşünülen bir futbolcu olarak hatırlanmak istemedi; ama öyle olmaması da imkânsız. Ama aslında Cristiano’nun gerçek komünizm sevgisi bu komünizm Livorno komünizmi olduğu sürece varlığını sürdürüyor. Livorno’yu tanımadan onun hislerine dair hiçbir şeyin anlaşılması mümkün değil. Önce o formayla olan tarihini bilmek, sonra da şehre ayak basmak gerekiyor.

«Başka futbolcular Ferrari satın alıyor. Ben kendime Livorno formasını aldım.»

Cuiopelli’de oynamaya başladıktan sonra Cristiano Lucarelli İtalyan futbolunun işçileri arasında yükselen bir kariyer sürdürüyor: Perugia, Cosenza, Padova (hepsi Serie C1 ve B’deki takımlar),

Atalanta (Serie A), Valencia, Lecce ve Torino. Genelde başarılı, hep oyununa bağlı ve neredeyse her zaman son derece etkili bir oyun sergiliyor. Genelde topu doğrudan kaleye fırlatmaya odaklı olan bu 1,88 metrelik forvet oyuncusu aynı zamanda muhteşem estetik gollere imza atma yeteneğine de sahip. Tıpkı Atalanta'da oynarken topu Liliam Thuram'ın üstünden savurup doğrudan ağlara göndererek Parma'ya attığı o dev golde olduğu gibi. Kendisini Avrupa'nın en yüksek seviyesine çıkaracağına inandığı kulüp olan Valencia'da geçirdiği kötü yılı her zaman Cristiano'nun başına bela olacak. Bu yılı spor hayatının en büyük başarısızlığı olarak görüyor. Tam da Turia'nın başkenti olan bu şehirde yine kendi memleketine olan aşkı kabarcak. Kulüple yaptığı sözleşmeye oyuncunun gidiş dönüş biletleri de dahil. Bu sözleşme metni yine kariyerinde şüpheye yer bırakmıyordu: Biletler Pisa-Valencia-Pisa şeklinde alınırken Cristiano kendi metninde küçük bir değişiklik talep etti. O kendi seyahatlerini Livorno-Valencia-Livorno şeklinde gerçekleştirecekti.

24 yaşındayken *Che* (ç.n: Valencia) takımını bıraktıktan sonra Lecce ile sözleşme imzalıyor. İki fevkalade sezon geçiriyor burada: Birinde 15, diğesinde 12 gol atıyor. 2000-01 takımı kurtarmayı başardığında artık Serie A'dan bazı takımların kendisini istediğini biliyor. Torino'yu seçmesiyle kariyerinin en büyük noktasına gelmiş bulunuyor. Ama yine mutlu olmayacak. Bunun suçlusu da elbette Livorno olacak.

Lucarelli kendisini Lecce ile toparladıktan sonra Livorno, Serie B'ye yükselişinin kendi evinde yaptığı rövanş maçını Como ile oynuyor. Deplasmanda umut verici bir 0-0 beraberlik yakalamış, ikinci maçta Armando Picchi insan kaynıyor. Bütün şehir orada: Elbette Cristiano da sıradan bir taraftar olarak yerini almış. Hiçbir gol atılmadan geçen 90 dakikadan sonra uzatmalarda da skor tabelası değişmeyecek gibi gözükürken, Lucarelli'nin kendi deyişiyle "tam Livorno geleneğine yakışır bir şekilde" kendi kalelerine atılan saçma sapan bir gol ile (adeta öylesine havaya fırlatılmış gibi duran top hiçbir yere gitmezken aheste aheste giriveriyor aslında girmemesi gereken kaleye) bordolu takım Üçüncü Lig'de kalıyor. Bütün stad ağlıyor. Mutlu olması gereken forvet oyuncusu da aynı şekilde. 26 yaşına gelmiş olmasına rağmen hâlâ aynı şeye ağlıyor,

tıpkı çocukluğundaki gibi. Öncelikler hep öncelik kalıyor.

Kariyerinin tüm yılları boyunca Cristiano hayattaki en büyük amacının ne olduğunu kimseden saklamıyor, herkes de bunu biliyor: Livorno'da oynamak. O yıllarda bordolu takım şanssızlık üstüne şanssızlık yaşayarak Serie C ve D'de sürünüyor ama Lucarelli'nin çevresinde bulunan herkes başından beri biliyor ki Serie B'ye çıkar çıkmaz elindeki her şeyi bırakıp çalışkan menajeri Carlo Pallavicino'ya gidecek ve hayallerinin takımıyla bir sözleşme yapmasını isteyecek. Bunun gerçekleştiği ilk sezon olan 2002-03'te Torino'yla olan anlaşması engel oluyor. Sonuçta Torinolu kulübün elinde, aklı olması gereken yerde olmayan bir oyuncu kalmış oluyor. Cristiano Lucarelli *Toro*'daki ikinci sezonunun tamamını aklını Livorno'da bırakarak geçiriyor. Oynadığı maçlardan çıkar çıkmaz nefes nefese arkadaşlarına koşup soruyor: "Ne yaptı bizim takım?" Tabii ki bu takım kendisine para ödeyen takım değil.

Böylece 2003'e gelindiğinde artık as takımla uzaktan yakından alakası olmadığı Torino (oynadığı tüm sezonlardaki toplam 56 maçta 10 gol atıyor) kendisini Livorno'ya kir alıyor. Livorno tam o sırada Serie B'de onuncu sırada. 1972'den beri daha alt liglerde oynadığını düşünürsek çok ciddi bir başarı bu. Lucarelli'ye gelince, Torino kendisini kiralamak istiyormuş, istemiyormuş, umurunda değil, çünkü başka bir seçeneği yok. Şüphesiz ki kulübün çıkarlarını da hesaba katarsak kariyeri için en iyisi, kendisini Serie A'dan bir takıma kiralamak olurdu, bu nedenle İkinci Lig'deki ortalama bir takım, kendi geleceği için pek parlak bir seçenek değil aslında. Ama profesyonellik tarihinde eşi benzeri olmayan bu öyküde Lucarelli (Kimse kendini kandırmasın: Başka hiçbir olay bu kadar kontrol dışı bir tutku ve mantık dışı bir dürüstlük seviyesine yaklaşabilir.) kariyerine bir çocukluk rüyasını gerçekleştirecek şekilde yön veriyor: Kendi seviyesine uymayacak bir ligdeki Livorno Calcio'da oynayarak. "Gönlünde yatan takımda oynama isteği bir çığ gibi büyüyordu ve artık durdurmak mümkün değildi." diyor futbolcunun babası. "Ben her zaman Inter'de, Milan'da ya da Juve'de oynamak isteyenlerin aksine Livorno'da oynamak için yarıp tutuşan bir çocuk olmuştum." şeklinde açıklıyor Cristiano da.

Cristiano'nun sol kolunun önünde gönlünün yattığı yer olan, ülkenin en kızıl ultraları *Brigate Autonome Livornesi* [Livorno Özerk

Birliĝil'nin logosunun dövmesi var. Bu grubun başlangıç tarihi olan 99 numaralı formayla oynamaya karar veriyor. Mahalledeki arkadaşları başka şehirlerin büyük takımlarını tutuyor diye öfkelenen, Armando Picchi'ye gidip yoksul ve umutsuz bir takım için acı çeken, *Che* Guevara'nın ergen hayranı bu çocuk, hayatında yeri hiçbir zaman değışmeyerçerçek aşkını Serie A'ya çıkarma şansını tutuyor ellerinde. Büyüdüğümüz zaman masumiyetimizi paranın ve sorumlulukların altına gömüyoruz. Cristiano Lucarelli hepimizden intikamını alıyor.

“Livorno'ya dönme kararımın parayla bir ilgisi yoktu. İlkel bir meseleydi benim için.” diyor forvet oyuncu. Zaten Fenikelilerin parayı icadından beri ne zaman ki paraya sırt dönölüyor, o zaman böyle bir açıklamanın bir anlamı oluyor. Livorno'da oynadığı 2003-04 sezonunda (sözleşmesinin yarısı Torino'nun hakkı olmasına rağmen) bordolu ekip kendisini alabilsin diye ücretini düşürüyor. Livorno bu sezonun sonunda Lucarelli'nin 43 maçta attığı 29 golle Serie A'ya çıkmayı başarıyor ve ardından Torino Lucarelli'nin haklarını yeniden satın alabilmek için Livorno'lu takıma iki milyon avronun üzerinde para, futbolcuya da sezon başına yarım milyon avroyu garantileyeceği birden çok yıllık bir sözleşme teklif ediyor. Bu sözleşme ile hem kendisinin hem çocuklarının geleceğini ekonomik anlamda güvenceye alınış olacak ama Cristiano ruhunun ait olduğu yerde oynamaya devam etmek için bu teklifi reddediyor. “Tamamen mantık dışı bir tavırla” diye nottalıyor sonunda bu hikâyenin en büyük kaybedeni, onun çocuksu hayallerine hiçbir zaman teslim olmayıp mümkün olan en çok parayı kazanmanın sözünü veren Carlo Pallavicino. Sözünü tutamadı. Onun yerine *Tenetevi il Miliardo* [Sizde Kalsın Milyarlarınız, 2004] adlı kitabı yazarak Lucarelli ve Livorno arasındaki bu tutkulu iki sezonda geçen aşk hikâyesini anlattı. Bu kitaptan sonsuza dek unutulmayacak bir cümle kalıyor: “Başka futbolcular Ferrari satın alıyor. Ben kendime Livorno formasını aldım.”. “Kendilerini şehirlerinin formasıyla özdeşleştiren oyuncular gördüm. Ama Cristiano Lucarelli gibisini görmedim. Livorno Calcio formasını giymek için şimdisini ve belki de geleceğini reddetti adam.” diye durumu içtenlikle anlatıyor menajer Carlo Pallavicino.

Livorno'nun nesi var bu kadar, açıklaması zor; tıpkı memleketimiz

bellediğimiz şehirlerde ne olduğunu açıklamanın zor olması gibi. Böyle bir his olmasaydı hepimiz New York'ta yaşıyor olurduk. Livanın etrafında kurulmuş, denize doğru özgürce uzanan Livorno şehri, Livornoluların yaşamının özü konumunda ve burada çok kullanılan bir cümleyle özetlenebiliyor aslında: Paris'te veya San Francisco'da olabilirsiniz, buraların güzelliklerinin tadını çıkarabilirsiniz ama Livorno'da olmadığınız için hep mutsuz olursun. Bu formülün içinden solcu olmak kısmını çıkarıp atmak zor. Ben bu şehri ziyaret ettiğimde Genoa ile oynanacak bir maçı izlemek için Armando Picchi'ye gittim. cristianolucarelli.com sitesinin tasarımcısı ve editörü olan Livornolu Roberto Filippi bana rehberlik etti (aslında kendisi bir nörolinguist ama aynı zamanda bir futbol aşığı). O gün Livorno'nun rakibi Genoa'ydı, ben de refakatçime *Brigate*'nin karşı curvasında olan takımın taraftarlarının hangi ideolojiye sahip olduklarını sordum. "Faşistler". Yüzüne baktım şaşırmış bir ifade takınarak, çünkü bu kadar net bir bilgiyi destekleyen tek bir sembol görememiştim. Bana bakıp gülümsedi ve ironik bir şekilde yanıtladı: "Çok basit: Livorno'dan olmayan herkes faşist."

Cristiano'nun Livorno Calcio'da oynadığı dört sezon, hem kulüp tarihinin en başarılı sezonları hem de forvet oyuncusunun kariyerinin doruk noktası oldu. Şehirdeki bir alışveriş merkezinde yapılan tanıtım toplantısına binlerce insan akın etti. Cristiano mikrofonu eline alıp *Brigate Autonome*'ye saygısından dolayı 99 numaralı formayla oynayacağını açıkladığında ise herkes çılgına döndü. Onlarca ultra taraftarı ellerinde maytaplarla sahneye daldı. Öyle bir kaotik ortam yarattılar ki başka bir takımda olsa kesinlikle bir skandal olurdu. Ama bu kulüpte, dünyanın bu kısmında işler böyle değildi. Tamamen gerçek dışı bu atmosfer tam bu sırada anarşist bir ana dönüştü. Bu sahnede yüzünde en büyük gülümsemeyi taşıyan yine devasa forvet oyuncusuydu. Öyle bir gülümsüyordu ki sanki hayatı boyunca bu ultra taraftarın arasında onlarla birlikte zıplayıp bağırıyormuş gibiydi. Cristiano Lucarelli curva ile yaşadığı bu politik-futbolcu ortaklığının vahşi bir hâl alacağı, sportif başarıdan gelen tutkulu bir kaos dönemini başlatıyordu.

Hâlâ Torino'dan kiralık olduğu ilk 2003-04 sezonunda Livorno, Piacenza sahasında Serie A'ya yükseliyor. Lucarelli (sonunda 29

gol ile sezonun ikinci gol kralı oluyor; birincisi Palermo'dan Luca Toni) bu yükselişi garantileyecek golü attıktan sonra formasını çıkarıyor, yere koyup formayla *sevişiyor*. Takım sabahın dördünde Livorno'ya döndüğünde 10.000 taraftar sahada onları bekliyor. Çim sahaya ilk adımını atan kişi, adeta çılgına dönmüş olan Cristiano, bir çocuk gibi neşeden yerinde duramıyordu. Onun mutluluğu diğerlerinin mutluluğuna benzemiyor. Onun için büyük bir sportif başarı bu, ama sonuçta kendisi zaten Serie A'da oynamış birisi. Aslında bundan çok daha fazlasını başarmış oluyor o anda: Hayallerinin takımını Birinci Lig'e taşımak, o öfke dolu taraftarlık yıllarında hiçbir zaman görmediği bir şey. Yalnızca kendisi için de değil, attığı her adımı onun için attığı babası için de görülmemiş bir olay. Livorno Calcio, 1949 yılında Serie A'yı terk ettiğinde bir daha 55 yıl geri gelmeyeceğini bilmiyordu. Don Maurizio Lucarelli, Armando Picchi'de oynanan bir Livorno maçını ilk defa bu düşüşten üç yıl sonra görmüştü; Livorno taraftarlık virüsü de kendisine o anda bulaşmıştı. Takımın daha Serie C'de sürüldüğü zamanlardı.

2004-05 sezonu Livorno Calcio'nun kızıl kitleleri peşinden dev sahalara sürükleyerek Serie A'ya yeniden çıkışının ilk sezonuydu. Stadyumun tribünlerinde şöyle bir pankart açıldı: "Kaçacak yer ara Silvio [o dönem hem başbakan hem Milan'ın başkanı olan Silvio Berlusconi], Livornolular geliyor". Lucarelli'nin bordolu takımda olduğu bu sezonun ilk maçı San Siro stadında, iktidarın takımı olan Milan karşısında oynanacaktı. 10.000 taraftar maça akın etti; 4.000'inin başında Başbakan'ın ahlaksız partici hayatından kalan meşhur bandanası vardı. Birinci golü Clarence Seedorf attı; ama Lucarelli'nin penaltı golüyle beraberlik yakalandı; bu penaltıyla Milan 10 kişi kalmıştı. Fakat Seedorf skoru yine 2-1'e çekti. 99 numaralı futbolcu buna muhteşem bir frikik golüyle karşılık verdi. Bu golü kutlamak için Cristiano yumruğunu tribünlere kaldırdıktan sonra üzerinde ultra taraftar grubunun sembolünün dövmesi olan kolunu öptü. Maç 2-2 beraberlikle sona erdi. Livornoluların bu sevinci sonraki üç yıl boyunca kesintisiz yaşanacak olan şan şöhret döneminin başlangıcıydı.

Livornoluların bir lafı var: "Livorno'da futbol, politika ve yaşamın hepsi bir". Lucarelli adeta bu sloganın bayrağı haline gelecekti.

Attığı her gol curvaya doğru ilerleyen bir yarış. Her maçta bu curvada bir fabrika işçilerinin işten çıkarılmalarından bahseden ya da gözaltına alınan bir aktivistin serbest bırakılmasını talep eden pankartlar tutuluyor. 99 numaralı futbolcu da her gol kutlamasının bu meselelere dikkat çekebilmek için bir şans olduğunun farkında. Bir keresinde Livorno aleyhinde verilen birkaç tane tartışmalı hakem kararından sonra şöyle bir açıklama yapıyor: “Ligden düşelim istiyorlar; çünkü tribünlerimizde çok fazla *Che Guevara* bayrağı görülüyor. Başka takımlara daha önce yaptılar zaten”. Yersiz bir korku bu: Çünkü Lucarelli sırtında 99 numaralı formayı taşıdığı sürece Livorno her zaman başarılı olacak.

Cristiano, Rusya’dan gelen milyonluk teklifleri reddettiği sırada bir başka hayalini de gerçekleştiriyor: Livorno Calcio tarihindeki en başarılı döneme önderlik ediyor. Serie A’daki üç yıl boyunca çarpıcı sonuçlar elde ediyor: Lucarelli 72 gol atıyor (dört sezonda toplam 101 golü var), takım Serie A’da kalmaya devam ediyor (buna kulüp tarihinin en önemli anı da dahil: 2006-07 UEFA Kupası’na katılıyorlar. Lucarelli’nin attığı beş golün dışında tarihe geçecek bir başka gol daha var: Son 32 turunda kaleci Marco Amelia’nın Partizan Belgrad’a attığı kafa golü. Bu Kupa’dan İspanyol takımıyla yaptıkları maçta elenecekler.) ve en önemlisi de Livorno şehri, daha önce hiç sahip olmadığı kadar büyük bir gururla dolup taşıyor. Curvada şöyle bir pankart açıyorlar: “Her şeyimizi elimizden alabilirsiniz ama Lucarelli’yi alamazsınız.” Sonunda taraftarlar herkesin ortak bir şekilde sevdiği bir şeyde birleşmişti, üstelik bu kişinin orada bulunma sebebi de tamamen saf bir kızıl sevgiye dayanıyordu.

Peki, neden bitti o hâlde? Çünkü bu kadar tutku sonunda bir patlama yaşayacaktı. Lucarelli, Livorno ve Livornolular tarafından tüketilmiş durumda, devamını getiremediği, sürdüremediği bir sembole dönüşüyor. Kimsenin sürdürebileceği bir şey değil bu. Çevresindekiler her sabah evinin kapısında kendi gibi işçi bir avuç insanın toplaşıp para istediğini anlatıyor. “Benzin parası,” “çocuklara kıyafet”. Sınıf bilincine ya da topyekûn bir bilince sahip olan Cristiano cüzdanını çıkarıp 50 avro, 100 avro, artık o an cebinde ne varsa veriyor. “Bu para senin için ne ki?” diyorlarmış kendisine. 99 numara kendisini neredeyse suçlu hissettiği için parasını

dağıtırmış. Böylece günler birbirini kovaladı. Şehirde top koşturan bir Robin Hood olduğu lafı da oradan oraya yayıldı ve Cristiano her geçen gün daha mutsuz ve daha tükenmiş hale geldi.

Kendisine böyle davranmayı bırakması gerektiğini, çünkü bu şekilde devam etmesinin mümkün olmadığını söylemişler. Yarı arkadaş yarı anne rolünü alan sekreteri de kendisine bunu söylemiş. Talepleri reddettiği zaman ise bu idol artık düşüşe geçmiş. Başka hiçbir futbolcunun tamam demeyeceği birtakım taleplere o da hayır demeye başlamış. Ama o Cristiano. Sıradan bir futbolcu değil. Bu nedenle bu küçük şehirdeki herkes kendisini eleştirince bu eleştiriler oyuncuyu ve ailesini etkilemeye başlıyor. “Kendini ne zannediyor?”, “değişti artık” gibi laflar ediliyor. Durum öyle bir noktaya geliyor ki Lucarelli’nin kendisi antrenmandan çıktıktan sonra komşularına yardım etmeyi reddetmek zorunda kalmamak için sekreterlik işlerini yapmaya Unicoop’un ofisine gittiğini itiraf ediyor.

Artık dayanılmayacak hale gelen bu durum devam ederken 15 Nisan 2007 tarihi gelip çatıyor. Erkek kardeşi Alessandro’nun yer aldığı Reggina takımıyla maçları var. Beraberlik iki takımın da işine geliyor, bu nedenle sahada pek büyük bir oyun çıkarmaya gayret etmiyorlar. Livorno’nun ultra taraftarları için kabul edilemez bir durum oluyor bu. Zaten Lucarelli ile ilişkileri zor durumda ve bedelini kendisine ödetmeye kararlılar. Sanki Milanlı bir faşistmiş gibi ıslıklıyorlar ve tribünlerin gerisinden bir İtalyan’a edilebilecek en büyük hakaret geliyor: “Mafya”. Taraftarlar maç devam ederken tribünü terk edip kendisini çıkışta bekliyorlar. Hem ona, hem erkek kardeşine hem ailesine küfürler ediyorlar. Sonunda Cristiano da patlıyor. “Bu öfke benim Livorno ile olan göbek bağımyı kopardı. Bu formayı ve arkadaşlarımı sezon sonuna kadar savunacağım, ama sonra gidiyorum artık.” Madem bazı şeylere hayır demesi kendisinin bu şekilde suçlanmasına sebepti, o halde pek çok kez reddettiği bir şeyi kabul edecekti artık: parayı. Shakhtar Donetsk, Livorno’ya dokuz milyon avro ödüyor ve kendisiyle de sezon başına üç milyon ödeyecekleri üç sezonluk bir anlaşma yapıyor, üstüne bir de her futbolcunun rüyası olan Şampiyonlar Ligi’nde oynama imkânı tanıyor. Lucarelli’ye duyulan bu öfke babası Maurizio’ya, 50 yıldır sadakatle gittiği Armando Picchi stadyumuna gitmeyi

bıraktırıyor. Livorno'nun stadyumunun adı burada yalnızca 24 yaşına kadar oynamış ve aslında Inter'in efsanesi olan bir futbolcunun adını taşıyor. Bu kadar az sembole sahip bu takım, formasını bugüne kadar en büyük gurur ve şerefle taşımış olan adamından böyle vazgeçiyor. Ultra taraftarları sonunda kendilerinden birine küfür eder hale geliyorlar. Üstelik gerçekten kendilerinden biri olan tek futbolcu bu.

Travmatik dönüş

Cristiano, Shakhtar'da birkaç aydan fazla dayanamıyor: 2007'nin Temmuz ayında transfer edildikten sonra 2008'in Ocak ayında İtalya'ya geri dönüyor. Yaklaşık altı milyon avro karşılığında Parma'ya geçiyor bu sefer. Meselenin futbol performansı ile hiç alakası yok: Shakhtar Şampiyonlar Ligi'nden elendikten sonra Cristiano Lucarelli'nin Ukrayna'da ilgisini çeken bir şey kalmıyor, o kadar. Turnuvanın birinci turunda forvet oyuncu dört gol atıyor: Bir tanesini elemelerde, Giovanni Trapattoni'nin antrenörlüğünü yaptığı Salzburg'a, diğerlerini de sırasıyla Benfica'ya, Celtic'e ve en önemlisi de Milan'a atıyor. Bu son maçta Livorno'ya ne kadar kızgın, ne kadar uzaklaşmış olsa da kendisinin evinden ayrıştırılmasının imkânsız olduğu yeniden ortaya çıkıyor. Shakhtar bu maçtan 4-1 mağlubiyetle ayrılıyor ama Lucarelli atmayı başardığı tek golden sonra yine yumruğunu tribünlere kaldırıyor: Bu sefer tribün otobüslerle maça gelmiş 500 taraftarın idollerinin ismiyle tezahürat ettiği ufaklık bir kümeden farksız. Cristiano kızıl tribünlerin en gürültülü kısmının sevgisini kaybetmiş olsa da bir diğer kesim için kulübün sembolü olmaya devam ediyor.

Parma'da bir buçuk yıl geçirdikten sonra 2009'da Lucarelli herkesi şaşırtacak bir karar alarak, o sırada Serie A'ya yükselmiş olan Livorno'ya kiralanmasını talep ediyor. Hayatında en çok ağlayıp acı çektiği yere geri dönmek istiyor. Bordo formasını giyip Armando Picchi'de oynamak istiyor yine, gerçi geri dönme kararı babasında bir etki yaratmıyor: O hâlâ stadyuma adımını atmıyor. Onun katlanabileceği bir durum değil. Bu büyük romanın yeni bölümünün nasıl ilerlediğini anlatabilmek için Livorno'yu ziyaret etmenin zamanı geldiğine karar verdim.

Belki bu İspanyol gazetecinin *Solcu Futbolcular* adlı bir kitap

yazmak için Livorno'ya seyahat ettiğinde fark etmeden, o tarihi Goldoni Tiyatrosu'nun tam karşısındaki bir otelde konaklaması sadece bir tesadüf değildir. Pahalı dükkânlarla dolu olan şehrin merkezinde bile hâlâ Pisa karşıtı duvar yazılarının yanında başka herhangi bir şehrin işçi kenar mahallelerinde göremeyeceğiniz kadar çok orak-çekeç çizimlerinin bulunuyor olması beni şaşırtmaya devam ediyor. Yeniden mükemmel bir rehber kimliğine bürünen Roberto Filippi bu seyahatimde bana öğrenmem gereken son bilgileri veriyor. İki dakika içinde bana şehri de şehrin karakterini de gösteriveriyor. Üstelik bunun için çabalamadan. İlk olarak sahilde gezintiye çıkarıyor beni. Bir Livornolu denizsiz yaşayamaz. Sonra yemeğe götürüyor. Bir Livornolu sokakta yaşar. Biraz siyasetten bahsediyoruz. Bir Livornolu siyaseti duyunca delirir. Son olarak da Cristiano ile ilgili röportajlara başlıyoruz. Bir Livornolu futbola bayılır.

Ben Lucarelli'nin dönüş kararının sebebinden hâlâ etkilenmiş durumdayım. Ne sporculuğu açısından ne de kişisel anlamda böyle bir karar almaya hiç ihtiyacı yoktu. En azından ben öyle düşünüyordum. Fakat futbolcu bütün bu düşündüklerimi tek bir cümleyle yerle bir etti: "Kaynananla kavga ettin diye karından ayrılmazsın." Ultra taraftarların amblemi olan Cristiano siyasi bir semboldü. Ancak formasına ve şehrine duyduğu aşk, yalnızca göstermelik bir sevgi değildi. O, komünist *calciatore* [futbolcu], yumruğunu havaya kaldırıp Fidel Castro rejimine göz kırpan adam. Dünya çapında bir sembol, belki futbol ve sol arasındaki evlilikte tüm zamanların en büyük sembolü. Fakat tüm bunlardan da öte, Livorno taraftarı bir Livornolu. Evinde olmadığı zaman mutlu olamayan bir kentli modeli. Ancak her şeye rağmen sevmeyi daha küçükken öğrendiği formayı giydiği zaman kendisini tamamlanmış hissedebilen bir futbolcu türü.

Cristiano Livorno'ya bu koşullarda dönüyor ve tribünlerin gerisinden alabildiği yalnızca kayıtsızlık. Armando Picchi'nin hoparlörlerinden futbolcuların isimleri teker teker anons edilirken her isim bütün statta yankılanacak şekilde çığlık çığlığa söyleniyor, ama bir tek onunki hariç. Yalnızca Club Luca Rondina'nın doldurduğu bir yan tribünden alkışlar duyuluyor. Bunlar iflah olmaz Cristian'cılar. Bunlar, o Shakhtar'da oynarken Milano'ya maç

izlemeye gidenler. Bunlar, Lucarelli'ye hâlâ hayran olanlar.

Roberto Filippi beni bu kulübün merkezine götürüyor. Başkan Massimo Domenici'yle konuşmamı istiyor. Luca Rondina fanatik bir Livorno taraftarı genç bir çocukmuş. Takımın başka bir şehirdeki maçını izlemeye giden bir taraftar grubuna veda ederken ölmüş. Korkunç bir trajediymiş yaşanan. Otobüslerden birisi geri geri giderken çocuğu ezmiş ve öldürmüştü. Massimo bu çocuğun amcası; gözlerinden iyilik okunan, bir Fellini karakterini andıran, 50'li yaşlarında bir adam. Kulüple yatıp kalkıyor. Şehrin dışındaki u fak bir sokakta bulunan küçücük bir odadan ibaret ofisi, ama burası en üst sunakta Lucarelli'nin ve onun yanında ise 80'li yılların yıldızı, bir başka örnek Livornolu Igor Protti'nin yer aldığı, tam bir bordo mabet. Massimo direnişçilerin, Cristiano sevgisini terk etmeyenlerin başını simgeliyor. "Curvadakiler onun *sah-te arkadaşlarıydı*. Belki de o Milan maçında kimlerin gerçekten arkadaşı olduğunu anlamıştır. Bizim gibi o da biliyor ki gol atmaya başladığında bütün stat yine kendisini alkışlayacak. Ama onu her zaman sevecek olanlar olarak bir avuç insanız biz. Şu anda o Livorno'yu, Livorno'nun onu sevdiğinden çok daha fazla seviyor. Ama bu da değişecek." diye anlatıyor.

Cristiano Lucarelli gibi her yaptığıyla sembol olan bir oyuncudan bana anlatacak bir hikâye çıkması lazımdı. Çıktı da, hem de nasıl bir hikâye. İtalya'da çokça hissedilen terk edilmişlik duygusunun kapladığı Armando Picchi stadyumu 22 Kasım 2009 tarihinde Genoa maçına ev sahipliği yapıyor. Ligin on üçüncü maçının oynandığı gün ve bundan önceki on ikisinde Lucarelli sadece bir gol atmış (Napoli'de 3-1'lik yenilgiyle sonuçlanan bir maçta). Takım, on sekizinci sırada, sadece dokuz puanı ve dört golüyle ligden düşmek üzere. Durumu gerçek bir felaket. Genoa ise harka bir dönem yaşıyor: Ligde altıncı sırada. Ayrıca orta sahada Alberto Zapater var.

Roberto Filippi ile birlikte basın locasına oturduğumda tribünlerden Lucarelli'ye karşı gösterilen acımasız umursamazlığın sesini duyuyorum. İnsanın içini cızlatıyor. Ultra taraftarları, milli takım teknik direktörü Marcello Lippi'nin özellikle kendisini izlemeye geldiği muhteşem çocuk Antonio Candreva'nın adını bağıyor. UEFA Kupası zamanında Livorno'da oynamış ve Partizan'a

o meşhur golü atmış olan Genoa kalecisi Marco Amelia çıkınca çığlık çığlığa alkış tutuyorlar. Stadyum spikeri 99'un adını söylediğinde curvada bir sessizlik oluyor, sahanın geri kalanından ise ürkek bir iki alkış sesi geliyor. Filippi yanımda bembeyaz kesiliyor.

Yirmi birinci dakikada Candreva sağ taraftan ilerleyip birinci direğe bir orta yapıyor. Lucarelli bir şimşek gibi atılıyor, iki defans oyuncusunu geçerek Amelia'ya çektiği şut ile topu ağlara gönderiyor. Dostum Filippi sevinçten deliriyor. Stadyum da aynı şekilde. Kendinden geçen Lucarelli bu sefer her zamanki yoldan ilerlemiyor: Evet, yumruğunu havaya kaldırıyor ve takım arkadaşlarından uzaklaşıp tribünlere koşuyor. Ama arkaya doğru yapmıyor bu jestini. Doğrudan tribünlere yürüyor ve Luca Rondina pankartını selamlıyor. Yaptığı jest çok açık: Arkadaşlarının kim olduğunun net bir şekilde anlaşılmasını istiyor. Onun durumundaki her futbolcu (kendisinden bu kadar şüphe edildikten sonra sonunda evinde gol atamamanın kuraklığını bozuyor.) takım arkadaşlarına sarılır ve takımın kurtuluş umutları için hayati önem taşıyan bir golü onlarla kutlardı. Başını belaya sokmazdı. Ama onun böyle bir tavır taşıdığı yok. Lucarelli Livorno'da taraftarlar için oynadığını tüm dünyaya bir kez daha gösteriyor. Arkadaşları için. Onların sevgisi için. Şehir için. Bütün bunlar takım arkadaşlarından önce geliyor. Tribünle kutlamasını yaptıktan sonra curvayı da uzaktan şöyle bir selamlıyor. Livorno'da Lucarelli'nin kutlamaları goller kadar önemli olduğundan, bu detay kimsenin gözünden kaçmıyor: *Brigate Autonome Livornesi*'ye sevgisini göstermiş oluyor. Arka tribünler de bu jestin karşılığını "*Bella Ciao*" şarkısını söyleyerek veriyor. Bu barışma anı gözlerimin önünde gerçekleşirken bir anda sağıma dönünce sadık dostum Roberto Filippi'yi görüyorum, curvaya bakıyor gururla: "Şimdi oldu mu, ha? Şimdi oldu." diyor atılan gol ve edilen hakaretlerden dolayı yarı duygusal, yarı öfkeli. Bütün bunların artık 21. yüzyılda (özellikle de benim gibi bir nihilist için) böyle saf duyguların yaşanmadığı şirket tapınaklarına dönüştüğü profesyonel futbol stadyumlarında geliştiğini görmek çok tuhaf geliyor. Ama hissediliyor, duyuluyor işte. Bir futbolcu ile bir kent arasında geçen pembe bir dizi bu. Tartışmasız bir duygusal hikâye. İçinde futbol da var siyaset de, en çok da ihtiras. İtalyan usulü ihtiras.

Genoa, Domenico Criscito'nun güzel bir golüyle beraberliği yakalıyor. Defanstan gelen şutları toparlayıp oyuna çevirmekten usanan Lucarelli'nin bir penaltısını saymayıp ofsayt olduğunu söylüyorlar ki görülecek şey değil. Ortamdaki gerginlik insanı çileden çıkarıyor. Hem bu dev maçı sonlandırmak hem de bir roman yazmak istersem bana malzeme çıksın diye 92'nci dakikada Lucarelli, Davide Moro'nun yaptığı bir ortayı karşılayamıyor ama Nico Pulzetti bir kafa vuruşuyla topu ikinci direğe gönderiyor. Armando Picchi tribünlerindeki 3.000 kişi bir anda patlayveriyor. Maç bitiyor. Herkes arka tribünleri selamlıyor. O sırada çocuğun teki saha ya fırlıyor. Yanından geçen tüm Livorno oyuncularından formalarını istiyor ama yalnızca bir tanesi çocuğa ilgi gösteriyor: Cristiano Lucarelli çıkarıp şortunu veriyor çocuğa. Belki de bu ufaklık, diğer çocukların Milan'ı veya Juve'yi tutmuyor diye dalga geçtiklerinden biridir.

Sezonun geri kalanı tam bir İtalyan tarzında, tutkulu bir şekilde yaşanan gergitlerle geçiyor. Lucarelli ve Livorno'nun arasındaki ilişki bazen romantiklikten çıkıp melodramatik bir romana dönüşüyor. Sanki Cristiano ardında bir hikâye bırakmayacak olan hiçbir golü atmama kararı vermiş. O bacaklarını yöneten bir senarist var adeta.

Genoa'dan sonra Livorno, Chievo'yla oynuyor ve Lucarelli 25'inci dakikada oyundan çıkarılıyor. Hakeme küfür ettiği söyleniyor ama bunu inkâr ediyor. Doğruyu söylediğine dair küçük bir his var içimde; çünkü böyle bir şeyi yapmış olsaydı kabul ederdi. Sonuçta iki maç ceza alıyor ve takım onsuz daha iyi oynamaya başlıyor. Ligden düşmemek için yenmeleri gereken rakipleri Catania'yı deplasmanda, Sampdoria'yı ise kendi evlerinde yeniyorlar ve takım daha iyiye gitmeye devam ediyor.

Cristiano'dan hiçbir zaman haz etmemiş olan başkan Aldo Spinelli, her zaman kış transfer piyasası açılır açılmaz forveti basında yerin dibine sokuyor: "Futboldan çok patron gibi düşünüyor." diyor bu yorumun onu özellikle yaralayacağını bilerek: Hem futbolcu hem de bir işçi olarak hakaret etmiş oluyor. Bir de üstüne gitmesini istiyor. "Parma'ya dönmek zorunda kalırsam bileklerimi kesecek halim yok." diye yanıtıyor Lucarelli. Bu küçük tiyatro oyununun ortasına dram yüklü bir maç giriyor: Armando Picchi'de

oylanan Livorno-Parma maçı.

Lucarelli cezasını tamamladıktan sonra Serse Cosmi'nin kararıyla ilk on birde yerini alıyor. Bir önceki maçı Lazio'nun sahasında 4-1 kaybetmiş olmalarına rağmen bu karar başkanın yüzüne karşı alınmış bir intihar kararından farksız gözüküyor. Livornolu futbolcunun anlam yüklü gollerle arasındaki evlilik ilişkisi bu buluşmada da kendini gösteriyor: 62'nci dakikada topu kaleye gönderiyor ama aslında ofsayt; hakemler görmüyor. 2-0'ı garantilemiş oluyor. Curvanın gerisinde azılı düşmanlarının önünde (ya da artık kimlerse) yumruğu havada bir taraftan öbür tarafa koştururken eskiden kendisinden nefret ediyor gözükenler şimdi göklere çıkarıyor. Bu gol bir sonraki değişimin habercisi: Ait olduğu takım, kendisini paketlenip göndermek isteyen başkana maçı kazandırıyor ve curva ile olan ilişkisinde (sonsuza kadar) barışı sağlamış oluyor. Bu maçtan sonra yıllardır duyulmamış olan bir tezahürat tribünlere geri dönüyor: "*Dai cantiamo che fa gol, Cristiano gol, Cristiano gol*" ["Şarkı söyleyeceğiz ki gol atsın, Cristiano gol, Cristiano gol"], diye bağırıyor ultra taraftarları yumrukları havada; idollerine moral vermek için söyledikleri tezahürat şarkısının ta kendisi bu.

Cosmi'nin Lucarelli'ye olan güveni sarsılmadığı için ilk on birdeki yerini tartışmasız koruyor. Prensip sahibi bir adam olan antrenör Genoa maçında zaten şu sözleri sarf etmişti: "Lucarelli'den şüphe etmek ahmaklıktır." Fakat Aldo Spinelli ısrarcı. 2010'un başlarında Cosmi başkanla kötü giden ilişkisinden bıktığı için gideceğini açıklıyor. Bazı İtalyan basın mensupları, teknik direktörün Lucarelli'yi inatla ilk on bire koymasının bu sürtüşmeyi tetiklediğini söylüyor. O dönem Spinelli sanki forvet oyuncunun üstünü çizmiş bir kere, üstelik hainlere para ödemiyor. Tam antrenör kabinine İtalyan-Çek Zdenek Zeman'ın getirileceği konuşulmaya başladığı sırada birdenbire her şey yoluna giriyor. Cosmi işinin başında kalıyor.

Milan deplasmanına tüm bunlar olurken gidiyorlar. Livorno, kendi halkının en çok nefret ettiği sahalardan birine çıkıyor. Milanlı Massimo Ambrosini bir gol atıyor ama ikinci yarının başlarında Lucarelli, evinde Benito Mussolini'nin iki adet büstünü bulunduran faşist kaleci Christian Abbiati'ye çektiği şutla durumu

eşitliyor. Cristiano ayağının ucuyla attığı bir gol ile Cosmi'nin yanılmadığını gösteriyor ve kırmızı siyahlıların evinden altın değerindeki bir puanla ayrılırken politika yazar gazetecilere de hiç yoktan haber çıkarmış oluyor: "Sol, Berlosconi'yi durduruyor," diye yazıyor Leonardo Coen *La Reppublica* adlı blogunda, bu futbol sonucunu ülkenin karmaşık siyasi durumuyla bağdaştırarak. Lucarelli bu duruma da kaçamak yaklaşıyor. Neden onuncu golünü attığı Milan'ın karşısında hep iyi oynadığı sorulduğunda "Bilmem, belki de küçüklüğümden beri ikinci takımım Inter olduğundandır." diyerek gülümsüyor.

Sezonun geri kalanı Livorno için tamamen bir felaket. Sonuncu sıraya yerleştğinde daha ligin bitmesine üç maç varken düşmesi kesinleşiyor. Sezonun ortasında iken Spinelli, sezon başında bordo tribünlerin şanssız Lucarelli'ye yeğlereyek hayran oldukları yeni idolleri Antonio Candreva'yı Juventus'a sattığında bu oyuncu elbette ki Juve'de oynamanın kendisi için bir rüya olduğunu açıklamıştı.

Toplum, bu sezon boyunca bir çözülme yaşıyor. İçerideki karışıklıklar saymakla bitmeyecek kadar çok ve Cristiano da kamusal alanda takım hakkında konuşmayı reddediyor. Cosmi Spinelli'den usandığı için nisan başlarında istifa ediyor. Lucarelli'nin bütün kariyeri boyunca taşıdığı zarafetinden uzak, keyifsiz bir yıl geçiriyorlar. Kötü, absürt, alakasız bir final oluyor bu.

9 Mayıs 2009'da 99 numara, Armando Picchi'den bir daha dönmeyeceğinden habersiz bir şekilde ayrılıyor. Meseleyi, güzel siyasi kapanışla bitirmek için en uygun rakip olan Lazio karşısında oynuyor son maçını. Ama öyle olmuyor. Cristiano 1-1'lik beraberlik golünü atıyor ama Livorno maçı 1-2 mağlubiyetle bitiriyor ve sezon sonunda takımın başına geçen teknik direktör Gennaro Ruotolo, Lucarelli'yi ikinci yarının başlarında oyundan çıkarıyor ki tribünlere veda edebilsin.

Lucarelli olabilecek en normal şekilde gidiyor: Oyuncu değişikliğiyle çıkıyor, kaptanlık pazubandı da kendisinde kalıyor. Kısa bir süre öncesine kadar kendisine "tüccar" diyen Kuzey Curva'ya yürüyor ve selamını veriyor. Bilekliğini onlara atarak, işlememiş olduğu bir günahın affedilmesini gösteren bu kesin jestle yapıyor kutlamasını. Ultra taraftarları olanlarda kendi suçluluk paylarını

kabul ediyorlar. Tekrar kardeş oluyorlar. Zaten ne Lucarelli ultra taraftarının affını almadan huzur içinde gidebilirdi ne de *Brigate*-onun tarihinde bu en büyük haksızlığın yer almasına izin verebilirdi. Ayrıca bir daha onun gibisini göremeyecekleri bu oyuncunun affını da almaları lazım. Duygu yüklü bir uğultu başladıktan sonra “Bella Ciao” duyuluyor. Cristiano’nun jestleri gayet basit, hiçbir aşırı hareket göstermiyor. Bunca yanlış anlaşılımların arasında bu kadar samimi ve gerçek kalan bir ilişkiye zaten süs gerekmiyor.

Böylelikle ruhunun ait olduğu takımın formasını almak için en büyük bedeli ödeyen Livornolu küçük bir çocuğun rüyası sona eriyor. Lucarelli kulübe ve curvaya verdikleri kadarını hiçbir zaman almıyor onlardan. Bordo kariyeri burada da bitmiyor ve görünüşe bakılırsa aslında durum daha bile iyiye gidebilir. Hani çocukluğunuzda bir şeyi idealize edersiniz de büyüyünce aslında bir bok olmadığını fark edersiniz ya. Tekrar baktığınızda küfrü basarsınız. Belki de futbol tarihinin bize kazandırdığı en güzel hikâyelerden birinin başkahramanı Cristiano’ya da olan budur. Mutlu bir sonu hak ediyordu ama olmadı. Ancak sonunda kadar profesyonel futbolda var olmayan bir hakikatle dolup taşan bir aşk hikâyesi oldu onunki.

Lucarelli başarılarına neredeyse hiçbir katkıda bulunmadığı Napoli’de oynayarak iki yıl daha Serie A’da devam edecek. Spor yorumcusu olmak ve Parma (Oynadığı tüm kulüplerde olduğu gibi burada da hem kişisel hem de profesyonel anlamda harikulade biri olduğu düşünülüyor.) başkanının kulübün gençler takımına antrenörlük etmesi için getirdiği teklifi kabul etmek üzere 2012 yaz döneminde emekli olmaya karar verdi. Herkes Livorno’ya antrenör olarak döneceğini biliyor, bundan kimsenin şüphesi yok. Çünkü artık olgunlaşmış ve aldığı darbelerden yara almış olsa da bu tutku devam ediyor.

5 Ağustos 2012, Pazar. Bir önceki sezon Üçüncü Lig’e düşmek için çabalamış olan Livorno, Armando Picchi stadyumunda yine bir başka bronz kategori takımı olan Benevento ile İtalya Kupası maçı oynuyor. Liman şehrinin sıcağı ve nemi, tribüne serpiştirilmiş birkaç yüz kişiyi geçmeyen taraftarların canına okuyor. Livorno’nun bu ağır uyuşturucusunu yalnızca en ağır bağımlılar kullanıyor. Yerel gazetede bile habere uzun uzadıya yer veriliyor.

Ama gazeteci tribünlerdeki gerçekten önem taşıyan tek ögenin varlığından bahsedebilecek yeri buluyor yine de: “*In tribuna, Cristiano Lucarelli*” [Cristiano Lucarelli tribünlerde]. Sanki bir şüphe varmış gibi.

Arayış ve kaçış

2011 yılının Ağustos ayında Javi Poves kadar meşhur başka bir futbolcu yoktu. Öyle pek mühim futbol turnuvalarının olmadığı, hatta doğru düzgün, kayda değer bir sözleşmenin dahi yapılmadığı, *as takım* gazetecilerin tatilde olduğu bir yaz sezonunda (Cesc Fàbregas Barça ile yapacağı gün gibi belli olan anlaşmasının sürecini uzatıp duruyor, basın mensupları artık Neymar ile Real Madrid hikâyesini sürdürmeye başlıyordu.) futbol dünyası açısından gelişen pek bir olay yoktu. İşte tam bu ortamda Poves çıkıp futbolu bırakacağını çünkü futbolun “yozlaşmadan, paradan ve ölümlerden” başka bir şey olmadığını ve aslında bankalara gidip onları “yakmak ve kafalarını uçurmak” gerektiğini söyledi. Ortaya öyle bir bomba atmıştı ki ortaya dünyanın tüm medya kuruluşları kendisine ulaşmaya çalışıyordu. Kolaylıkla da ulaşılar, hatta herhalde öyle kolaydı ki Sporting de Gijón’un eski futbolcusu artık her yerdeydi. Hikâyesi birkaç gün içinde her şeyi gölgelemeyi başardı.

Las Rozas kulübüne ve Navalcarnero’ya geçmeden önce Atlético Madrid’in küçükler takımında ve Rayo Vallecano’nun gençler takımında forma giymiş olan Poves 2010/11 sezonunda Sporting B’nin oyuncusuydu. Asturiaslı ekibin ilk on birinde yer alıyordu ama pratikte hiç oynamadı dense yeri ydi. Yalnızca ligin son gününde sezon boyunca gösterdiği örnek davranışa bir ödöl olsun diye teknik direktör Manolo Preciado kendisini Hércules takımıyla yaşadıkları karşılaşmada ilk defa sahaya çıkardı. Bunlar Birinci Lig’de oynadığı ilk dakikalar olduğu gibi kariyerinin de son dakikaları olacaktı. Futbol dünyasının çelişkilerinden bezdiği için

o yaz daha 25 yaşındayken, üstelik Logroñés gibi İkinci Lig B takımlarından teklifler almış olmasına rağmen futbolu bırakıyordu. Sol bekte oynayabilecek kadar hatırı sayılır hıza sahip bir orta saha oyuncusuydu. Bu özellikleri ve yaşının getirdiği avantajlar sayesinde profesyonel bir futbolcu olma şansı vardı; ama yıldız olma ihtimali düşüktü.

Fikirleri artık kendisine fazla ağır gelmeye başladığı için bir çıkış yolu göremiyordu. Halihazırda futbol dünyasında akla gelmeyecek olayların başkahramanı olmuştu. Mesela bir seferinde Sporting de Gijón'un kendisine verdiği arabayı iade etmişti; çünkü iki tane arabası olmasına gerek yoktu. Başka bir sefer de parasının "bir anlığına bile" spekülasyona yol açmasını istemediği için kendisine transfer parası ödenmemesini talep etmişti. lainformacion.com'a yaptığı açıklamada şöyle demişti: "Güney Amerika'da, Afrika'da ve Asya'daki diğer insanların ölümleri pahasına para kazanmaya dayalı bir sistemin içinde olmak istemiyorum. İçimde gerçekten olduğum kişi yüzünden böyle devam etmek zorundayım, her şey bundan ibaret. 800 avro yerine 1000 avro kazanmışsam ne çıkar? Eğer bu para kana bulanmışsa, pek çok insanın acısıyla ve ölümlüyle elde edilmişse ne işime yarayacak? Dünyanın bu kısmının şansı diğer kısımlarının talihsizliğinden geliyor. Bana sistem karşıtı diyorlar, içine soktukları kalıp bu; ama ben de bilmiyorum ne olduğumu. Bildiğim tek şey, insanların %99'u gibi fuhuşa batmış bir şekilde yaşamak istemediğim."

Bunun medyada yarattığı fırtına öyle olağanüstü bir hal aldı ki işler kontrolden çıktı. Kendisini açıklamak konusunda ısrarcı olan Javi Poves istenen tüm röportajları televizyon röportajı olmadığı sürece kabul etti. Birkaç gün boyunca kelimenin tam anlamıyla dünyanın merkezi haline geldi. Kafasında bunca karmaşa taşıyan Fuenlabradalı bir gence fazla geldi bütün bunlar. Bu nedenle mutluluk ve tutarlılığın peşinde belki de hiç bitmeyecek bir yolculuğa çıktı. İzini kaybettirmek üzere Afrika'da başladığı seyahatinin son durağı Güney Amerika'nın vahşi ormanlarında bir yer oldu.

Poves, o dönem Afrika seyahatinin amacını parasını bu bölgenin insanları için belli bir toprağa yatırım yaparak kullanmak olarak açıklamıştı. Bu amacını gerçekleştirdi. Senegal'e gitti. Birkaç ay boyunca burada Dakar'ın dışında bir mahallede bir ailenin

yanında yaşıadı, seyahat etti ve ülkeyi tanıdı. Eski futbolcu, İspanya Ulusal Radyosu'ndaki *Asuntos Propios* adlı programda Afrika'ya gitmeden önce aş olmayacağını da açıklamıştı. Bunun sebebi de yine siyasi düşüncelerinden geliyordu; ilaç sanayiine de karşıydı. Aş olmayınca sıtmaya yakalandı ama dört günde atlattı. Düşündüğü gibi bir dayanışma projesine girmeden Madrid'e geri döndü.

Roma'ya kısa bir ziyaret yapıp ardından kendi şehrinde biraz vakit geçirdikten sonra yıllardır birlikte olduğu kız arkadaşıyla da ilişkisini sona erdirdiğinde eviyle olan bağları artık bitmişti; ama sözlerinde hâlâ Fuenlabrada'ya ve ailesine dair belli bir nostalji seziliyor. Poves'e ulaşabilmek için annesiyle ve kız kardeşiyle birçok sefer görüşmek gerekti. O canayakın annesi bir keresinde bana "Her konuda kendisine destek oluyoruz ama kolay değil." demişti. Bir zamanlar futbolcu olan oğlunu ne zaman biteceği belli olmayan Latin Amerika seyahatine başladığı günden beri aylardır görmüyor.

Javi halen kıtada otostopla veya otobüsle seyahat etmeye devam ediyor. Ucuz yerlerde yaşıyor ya da kendisini misafir eden insanların evlerinde veya birkaç kez yapmış olduğu üzere doğrudan sokakta konaklıyor. Başladığı yer Meksika. Burada emperyalizm karşıtı argümanları daha da kuvvetleniyor (E-posta adresinde bile emperyalizm karşıtı bir kelime geçiyor. Gönderen kısmında ise *Javi Poves* değil, Sanayi Devrimi sırasında doğmuş olan ve modern dünyanın makineciliğine ve teknolojisine karşı duran ludizm hareketine ismini veren *Ned Ludd* yazıyor.). Buradan Küba'ya geçtiğinde ise umduğunu bulamıyor ve hayal kırıklığına uğramış bir şekilde buradan ayrılıyor. Ancak Venezuela'ya geldiğinde tam tersiyle karşılaşılıyor. Hugo Chávez hükümetinin toplumun en yoksul kesimleriyle gerçekleştirdiği çalışmalara hayran kalıyor.

Venezuela'dan sonra ise vahşi doğaya adım atıyor. Ne Javi ne de ailesi nerede olduğunu söylüyorlar; çünkü kayıplara karışmak istiyor; üstelik muhtemelen bu satırların yazılmasıyla basılması arasında geçen sürede zaten bulunduğu konum da değişmiş olacak. Venezuela'nın güney sınırını geçiyor. Yazdığı e-postaların arasına karışan Portekizce kelimeler, kullandığı bilgisayarın otomatik düzeltmesinden çıkmış gibi duruyor. Bu nedenle Amazonlar'ın bir yerine yaşıyor olma ihtimali oldukça yüksek. Yine de nerede

bulunduğu konusu ufak bir detay sadece. Orada dünyadan uzak, kısıtlı internet erişimiyle yaşıyor. Ona da sırf birkaç günde bir ailesiyle konuşmak için bağlanıyor (Hiçbir zaman telefonla haberleşmiyorlar: Zaten telefonu da yok.). Şu anki kız arkadaşıyla yeniden bir araya gelme umuduyla kendi başına yaşayan Poves, macerasının bir sonraki adımına hazırlanmakta. Bir zamanlar futbolculuk yapmış olan bu adam, bugün bu prototipten olabildiğinde uzakta yaşıyor. Çünkü kafasındaki düşüncelerin karmaşası halen devam ediyor.

Emekliliğini açıkladığında solun büyük bir kısmı kendisini bir tutarlılık örneği olarak almıştı. Elbette o bu övgüye karşılık vermiyor: Ne solcu ne de sağcı olduğunu söylüyor ısrarla, yalnızca tüm dünyanın kötülüklerinin suçlusu olarak gördüğü İsrail'e ve Siyonizme karşı. Bizden saklandığını ve kendi arayışları sonucunda öğrendiğini söylediği hakikatin peşinde durmaksızın ilerliyor. Bu araştırmaları da kendi tutarlı benliğini bulana kadar sistemden uzaklaşma çabasından doğmuş. Çoğunluğumuzdan gizlendiğini düşündüğü bir bilgelige ulaşma amacıyla yaşıyor. Javi Poves'in hayatı böyle, kimsenin gerçek veya erişilebilir olup olmadığını bilmediği bir doruğun peşi sıra gidiyor. Belki de bunun için bir düşmana ihtiyacı var, öyle bir düşman ki arzuladığı bu doruk noktasına ne kendisinin ne de dünyanın erişememesinden o sorumlu. Eski defans oyuncusuna göre bu düşman hiç şüphesiz İsrail ve Siyonizm. Sürdürdüğü bu neredeyse sofu hayat, dünyaya ve yoksullara yakınlaşması, futbolcu olduğu dönemden beri sahip olduğu düşüncelerini değiştirmemiş. Henüz 26 yaşında ama dünyayla arasındaki boşluk büyük.

Poves bu kitaba katkı vermeyi kabul etti. Yazılı olarak sunduğum bir dizi soruyu yanıtladı, zaten kendisiyle iletişim kurmanın tek yolu bu. Fakat bunu kabul ettikten sonra kabulünün tek koşulunun söylediklerinin tüm bütünlüğü ve yalınlığını gösterecek şekilde tırnak içinde aktarılması olduğunu belirtti. Röportaj yapmak niyeti olan hiç kimse için oluru yoktu bu talebinin: Birbiriyle bağlantısız anekdotlar, seyahatlerine dair yaptığı karman çorman açıklamalar, sayfaların arasından dünyaya verdiği mesajlar, mesihmiş gibi tutturduğu ve her zaman anlaşılması kolay olmayan bir dil vardı tüm bunların içinde... Sonuç olarak anlattığı hikâyeyi okumak mümkün değildi. Önce bunları daha anlaşılır

şekilde düzenlemeyi teklif ettikten sonra Poves bu kitapta bu şekilde yer almak istemediğine karar verdi. İtirazları arasında bir de giriş yazısını Suriye Savaşı hakkındaki görüşleri sebebiyle “yalancı” olduğunu düşündüğü Büyük Wyoming’ın yazdığı bir kitapta bulunmak istemediğini de ekledi.

Kendisine gönderdiğim soruların birinde (son derece açık ve basit bir soruydu) bugünkü düşüncelerini açıklamasını istemiştim. Buna verdiği cevapta kendi fikirlerini açıklarken İkiz Kuleler saldırılarına, M-11’e (ç.n: 2004 Madrid tren saldırısının kısaltması) Suriye Savaşı’nın nasıl olduğuna, Arap ayaklanmalarının spontan olup olmamalarına ve bir de Soykırım’a dair yapılan resmi açıklamalardan hep şüphe eden bir tonu vardı. Bütün bunları barış ve bir arada yaşam mesajlarıyla, İncil’den yaptığı bir-iki alıntıyla süslüyor ve gazeteciye her daim “kardeşim” diye hitap ediyordu. Javi Poves doğru olsun olmasın, adını geçirdiğimiz tüm teorileri ve komplo-paranoyalarını *yutuyor* ve tek başına okuyup seyahat etmeye devam ettikçe bunlara daha çok inanıyor.

Kesin olan bir şey var ki Poves’in nihai hedefi bir yere demir atıp aile kurmak. Bunun Madrid’de olmayacağını da söylemiyor. Henüz 24 yaşındayken fikirleriyle kendisini yeniden inşa etmiş ve bu nedenle Birinci Dünya’da, özellikle de Batı’da yaşayabileceğini düşünmüyor. Futbol dünyasından diğerlerinin vicdanlarına kapıyı çarparak çıkmıştı. Madrid’deyken yaşadığı Lavapiés mahallesinde polisle yaşadığı bir çatışma, içinde her şeyi sonsuza kadar geride bırakma istemesine yetecek kadar nefret uyandırmış.

Javi Poves’in yolculuğu hem bir kaçış hem de arayış yolculuğu, her ikisi de eşit yer kaplıyor. Her birimiz hem kaçıyoruz hem bir şeyler arıyoruz, yalnızca o daha çok, daha büyük bir kuvvetle ve daha saplantılı bir şekilde yapıyor bunu. Üstelik bizden daha genç: Bu sistem karşıtı küçük efsane futbolcu sadece 26 yaşında. Sporting de Gijón’daki antrenörü Manolo Preciado’nun da ustalıkla tarif ettiği gibi, “İyi bir çocuk ama kafasından ciddi yara almış.”

■

Aynı nehir yatağında iki ayrı akıntı

Bu hikâye iki Basklı *abertzale* [yurtsever]'nin ETA, yani *Euska-di Ta Askatasuna* [Bask ve Özgürlük] ile bozulacak olan karmaşık aile geçmişleri tarafından belirlenen basit hikâyesi. Onların hikâyesi Bask toplumunun neredeyse tüm tabakalarındaki diğer pek çok ailenin de hikâyesi aslında. Bunlarınkinin, özelliği profesyonel futbolcu olmaları. Başka da bir şey değil.

Eñaut Zubikarai Goñi

16 Nisan 1989 gününün sabahında kim bilir kafasından ne geçiyordu? Belki o Cumartesi gecesi bu beş yaşındaki ufaklık yatağına uzandığında hayallerinde futbol vardı. Real vardı. Ya da belki de yoktu. Çok küçüktü daha. Ama gecenin ortasında gürültüler, bağırışlar ve silah seslerini duyunca kesin korkmuştur, daha silah sesinin ne olduğunu bilmeyecek yaşta olsa bile. Tanımadığı adamlar gelip yatağından kaldırdıklarında da annesiyle babasını gözaltına alırlarken de kendisini nereye götürdüklerini bile bilmezken sonunda ninesinin evinde bulduğunda da dehşete düşmüş olduğu kesin. Belki de uykusundan uyandığı o sabahın öncesinde anne ve babası Kandido ve Iñake, birkaç gündür evde olan adamların arkadaşları olduğunu söylemişlerdir ona. Çünkü belki de arkadaşlarıydılar gerçekten. Doğru olan bir şey varsa o da o gece Eñaut'un artık anne ve babası olmadan yeni bir hayata başladığıdır. Annesinin serbest kalışını yıllar sonra, babasınınkini ise artık 22 yaşında Real Sociedad'ın kalecisi olduğunda görebilecekti.

O gece emniyet güçleri Kandido Zubikarai ve Iñake Goñi'nin

Ibaiondo sokağı numara 7, Ondarroa adresinde bulunan evine girerek hem onları hem de ETA'nın Eibar Birliğı'nin evlerinde sakladıkları üç üyesi olan Iosu Ziganda *Eneko*, Fermín Urdiaín *Txiki* ve Juan Carlos Balerdi'yi gözaltına aldı. O gün, bu çiftin hapisshane yıllarının başladığı gün oldu. Babası tarihe geçecek bir hapis hayatı yaşayacaktı. Zubikarai ETA üyesi olduğunu ve suç faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için istihbarat işlerini gerçekleştirdiğini kabul etmişti; ama mahkeme Eibar Birliğı'nin iki saldırısının altyapısının kurulmasında yer aldığını da kanıtladı. Bu saldırılardan biri, uyuşturucu ticareti yapmakla suçladıkları, Antxi de Zarautz barının sahibi, işadamı Engraciano González Macho'nun iki el ateş edilerek vurulduğu saldırıydı. Diğeri ise Federico Carro ve Manuel Ávila adlı iki polise yanlarından geçtikleri bomba yüklü arabanın havaya uçurulmasıyla gerçekleştirilmişti. Her iki saldırıda da Zubikarai, militanları başka bir yere götürmek için arabada bekliyordu.

Neredeyse kendisini tanıyan herkesin görgülü ve mütevazı bir çocuk olduğunu düşündüğü Eñaut Zubikarai'nin hikâyesini ailesinin hikâyesinden ayırmak mümkün olmuyor. *Euzkadiko Ezkerra* sempatizanı [kelime anlamı «Bask solu» olan ve sonradan PSOE (ç.n: Partido Socialista Obrero Español, İspanyol Sosyalist İşçi Partisi) ile birleşen, 70'lerin sonundaki ETA şebekesi], babasının erkek kardeşi Jesús María Zubikarai Badiola *Jhisa*, Batallón Vasco Español (Bask İspanyol Taburu) adlı aşırı sağcı bir grup tarafından silahlı suikaste uğradı. Bu olay, Bask terörizminin en sert yaşandığı yıllardan biri olan 1980'de gerçekleşti ve katili veya katilleri hiçbir zaman cezalandırılmadı.

Eñaut Zubikarai'nin Real Sociedad çatısı altında gelişen profesyonel kariyerinde [19 yaşındayken Real Unión'dan çıkıp buranın B takımına geçti ve Eibar'a kiralandığı 2005-06 sezonu dışında Donostialı (ç.n. Donostia: San Sebastian kentinin Bask dilindeki adı) takımdan bir daha ayrılmadı.] aile geçmişi her zaman daha ön planda oldu ve futbolcunun kendisi de hiçbir zaman *abertzale* militanlığını gizlemedi: Davanın tüm bildirilerini imzaladı (Bask milli takımlarının resmîyet kazanmasından, Arnaldo Otegi'nin hapisten çıkarılmasına ve ETA ile bağı bulunan örgüt ve yan kuruluşları ortadan kaldırmak amacıyla hakim Baltasar Garzón

tarafından başlatılan süreçte 18/98 fezlekesi çerçevesinde suçlananlarını desteklenmesine kadar pek çok farklı şey talep eden bildirilerdi bunlar) ve içlerinde en tartışmalı olanı ise şuydu: 2006 yılında çeşitli futbolcular, ETA mahkûmlarının daha iyi muamele görmesi taleplerini destekleyen Ibaeta bildirisine imza atmışlardı. Birkaç tane emekli olmuş klasik futbolcunun yanında (José Ángel Iribar, Antonio Karmona, Endika Guarrotxena, Iker Sarriegi ve Inaxio Kortabarria) Bask Bölgesi'nde önemli yere sahip sporcular [içlerinde Bask topu oyuncuları (*ç.n. pelota vasca: Raketle topu duvara vurmak üzerine* kurulu bir Bask bölgesi sporu), *aizkolariler* (*ç.n. Sadece Bask Bölgesi'nde oynanan, balta ile kütük kesme oyunu*), *trontzalarilerin* (*ç.n. Yine yalnızca Bask Bölgesi'nde oynanan, testere ile kütük kesme oyunu*) olduğu çeşitli sporcular...] ve hâlâ aktif futbolculuk yapan pek çok oyuncu bildiriye destek verdi. Real'in altı oyuncusunun dışında Mikel Aranburu, Gaizka Garitano, Igor Jauregi, Aitor López Rekarte, Mikel Labaka, Gari Uranga ve Igor Gabilondo, İkinci Lig'den de üç oyuncu katıldı. O dönem Eibar'ın kalecisi olan Eñaut (gerçi kiralık oyuncuydu) ve kendisi de Ondarroa'da doğmuş olan bordo mavili takım arkadaşı Aritz Solabarrieta da destek verdi. Aritz Solabarrieta bir sonraki yıl bu takımı bırakıp, ultra taraftarlarının birisinin Aitor Zabaleta adlı Real Sociedad taraftarını öldürmüş olmasıyla önemli bir sembolik anlam taşıyan Atlético Madrid'in B takımına gidecekti. Bu tartışmalı belgenin diğer imzacılarından bir başkasının da kariyeri ilginç bir noktaya gelecekti: O dönemde Real Unión'da olan Zuhaitz Gurrutxaga futbolu bırakacak ve İspanyolca şarkı söylediği pop grubu Vanpopel'deki kariyerinde ilerleyecek.

Kalecinin, ETA mahkûmlarının siyasi durumu konusunda toplumu bilinçlendirme amacıyla yapılan müzik festivali Hartotxu Rock'ta çekilmiş bir fotoğrafı, hikâyesini 2009 yılında başka yerlere de taşıdı. Festivalin bir noktasında belli bir saygı eylemi olması açısından sahneye yaklaşık elli kişi çıkarıyorlar (içlerinde çocuklar da var) ve bunlar hapiste olan aile üyelerinin fotoğraflarını gösteriyor. Eñaut da elinde babasının fotoğrafını tutuyor. Aile hikâyesi Bask Bölgesi'nde hiç gizli bir bilgi olmamış olmasına rağmen (Göründüğünden çok daha küçük bir yer olduğundan burada bir şeyleri gizli tutmak imkânsız.) buranın dışında durumundan

pek fazla kişinin haberi yoktu.

2011 yılında Hércules takımı kendisini İkinci Lig’de ilk onbirlerine almak için kiralamak istedi. Zubikarai için iyi bir fırsattı, çünkü Real’de hiç elde edememiş olduğu spor hayatının sürekliliği demekti bu; üstelik kendisi için duygusal anlamda kuvvetli bir değer taşıyan bir şehirde yaşayabilecekti: Babası Kandido, Alicante’ye 10 kilometre uzaklıkta bulunan Fontcalent hapisanesinde cezasının son aylarını tamamlıyordu. Aslında 2006’da çıkması gerekiyordu ama mahkûmiyeti uzadı. Tam bu sırada Hércules (ç.n.: Alicante bölgesi takımı) ile anlaşması yapılsaydı babasını hapisane kapısında bekleyen kalecilerinin fotoğrafı çıkabilirdi. Alicanteli takım sosyal medya hesaplarında Eñaut’un o formayı giymesini istemediğini söyleyen mesaj yağmuruna tutulunca bu fotoğrafın çıkması istenmedi. Temmuz başlarında anlaşmaların sonlandırıldığı söylendi, başka da açıklama yapılmadı. Aslında bir açıklama yapmaya da gerek yoktu, sebebi belliydi.

Koikili Lertxundi del Campo

19 Kasım 1987 gününde kim bilir kafasından ne geçiyordu? Belki bir önceki gece bu sekiz yaşındaki ufaklık yatağına uzandığında hayallerinde futbol vardı. Athletic vardı. Ya da belki de yoktu. Çok küçüktü daha. Ama annesi María del Rosario’yu evinde gözaltına aldıkları ve daha sonra babası Javier’in de polis tarafından yakalandığını öğrendiği o günü unutmuyordur. Annesi hemen serbest bırakıldı ama o gece Koikili artık babasız bir hayata başladı. Babasının tekrar özgür olduğunu görmesi için aradan neredeyse on yıl geçecekti. Artık Koikili Lertxundi Bask futbolunun işçi kategorilerinde iyi bir oyuncu olacağının sinyallerini vermeye başlamış olacaktı çoktan.

Emniyet güçleri Javier Lertxundi Barañano’yu ETA’nın Madrid Birliğini yeniden yapılandırmak suçuyla (Bu birlik aylar önce dağıtılmıştı.), karısı María del Rosario del Campo’yu ise yalnızca onun karısı olduğu için gözaltına aldı. Annesi serbest kaldı ama sahte kimlikle gezen babası iki yıldır ETA’nın altyapı gruplarının aktif bir üyesi olmakla suçlanıyordu. Emirlerini doğrudan ETA tarihinin en kanlı ve klasik kariyerine sahip üyelerinden biri olan Santiago Arrospeide Sarasola, *Santi Potros*’tan alıyordu (Diğer kanlı

suçlarının arasında bir de 21 kişinin ölümüyle sonuçlanan Barcelona Hipercor saldırısının da bulunduğu söyleniyor.). Sarasola tutuklanana kadar bu şekilde çalıştı. Savcı Lertxundi'yi ETA'nın hedeflerine dair bilgi taşımakla suçladı (Barcelona, Zaragoza ve Valencia'daki polislerden Madrid Lunaparkı saldırılarının yerlerini bildirmeye kadar pek çok olaya karıştığı iddia ediliyordu.) ama o grubun muhbiri olduğu iddiasını reddetti. Evet, örgüt üyesiydi, bunu kabul etmişti ama yalnızca altyapı işlerinde görev aldığını söyledi. Savcı 24 yıl hapis cezası talep etti ama on iki yıl dört ay cezaya çarptırıldı.

Neredeyse kendisini tanıyan herkesin görgülü ve mütevazı bir çocuk olduğunu düşündüğü Koikili Lertxundi'nin hikâyesini ailesinin hikâyesinden ayırmak mümkün olmuyor.

Amcası Roberto Lertxundi Barañano, ETA'nın ilk üyelerinden-di (1968'den 1972'ye kadar), sonra İspanya Komünist Partisi'ne (1981'e kadar kaldı) ve buradan da ETA'nın daha sonra PSOE ile birleşecek olan birimi Euzkadiko Ezkerra'ya geçti. Koikili'nin erkek kardeşi Xabier Lertxundi 1997 yılında iki kez gözaltına alındı: İlk olarak ETA'nın destek grubu olan Y Grubu'nun üyesi olmakla suçlanarak babasıyla birlikte Şubat ayında alındı. Diğeri de ETA Araba Birliği'nin üyesi olduğu iddia edilen Santiago Pedro Magunazelaia'ya karşı Kasım ayında yapılan operasyonda gerçekleşti. Her iki seferinde de ceza almadan serbest bırakıldı; çünkü yasal olmayan hiçbir şey yapmamıştı.

Koikili kariyeri boyunca bir Bask futbol işçisi oldu. Aurrerá de Vitoria'ya, Osasuna B Takımında, Gernika'da (buraya iki kez geldi), Beasain ve Sestao River'da oynadıktan sonra Athletic Bilbao kendisini ilk on birine aldı. *Abertzale* dünyasına olan sempatisini hiç saklamamış olmasına rağmen kariyeri Bask Bölgesi'nin dışında duyulmadı. Bask milli takımını destekleyen oyunculardan biriydi (Gösterilerden birinde bildiriği Bask dilinde okudu.). Futbol dışında ise babası ve erkek kardeşi Xabier ile birlikte Vitoria'da Itzarri Consulting adında bir danışmanlık şirketi yürütüyor ve aynı zamanda spor aracılığıyla gençlere Bask fikrini aşılayacak aktif savunuculuk rolünü sürdürüyor.

Bunun dışında bir de Athletic taraftarı Íñigo Cabacas'ın Avrupa Ligi'nde Schalke 04 ile oynanan karşılaşmada polis tarafından

öldürölmesi olayından sonra KaosenlaRed.net adlı alternatif habersitesinde çok sert bir yazı yayınladı ve güvenlik güçlerinin ölen taraftarın *abertzale* ideolojisine sahip olduğunu söyleyerek olaydaki sorumsuzluklarının üstünü örtmeye çalışmalarını eleştirdi. “Samimi bir şekilde belirlemek isterim ki, bence alışageldiğimiz polis güvenlik türü, tehlikeyi önlemekten çok, kendi baskı ve yok etme protokollerini uygulamak için belli durumlardan istifa etmeye meyilli bir güvenlik anlayışı” diye yazmıştı Koikili.

Beş sezon oynadığı Athletic ile olan sözleşmesi bittikten sonra işletmesinin bulunduğu Vitoria’nın yanibaşındaki Mirandés’le sözleşme imzaladı. O yaz Katolik ve İrlanda yanlısı, Kuzey İrlanda bağımsızlık mücadelesinin kalesi sayılan İskoç takımı Celtic FC’den istendiği söylentileri başladı. Bu sözleşme de yapılamadı ama yapılsaydı, kendisi için dört dörtlük bir anlaşma olurdu. Başka açıklama da gelmedi. Gelmesine gerek yoktu zaten, sebebi belliydi.

Mathias Sindelar: Faşizme karşı ilk savaşçı

Maradona'nın ışıık hızında koşturduğu altın bacaklarıyla oynadığı o futbolundan elli yıl önce Mathias Sindelar vardı: "Attığı gol öyle bir sanat eseri idi ki İngilizlere öyle gol atan olmadı. Sindelar sahanın ortasından çıkıp önüne gelene o eşi benzeri görülmemiş zarafetiyle çalımını attı, bir yana zigzaglayıp koşturduktan sonra topu ağlara savurdu." diye anlatıyor Belçikalı hakem John Landenus Avusturyalı futbolcunun 1932'de İngiltere'ye attığı golü. Golün efsaneliği insana Diego'nun 1986 Meksika Dünya Kupası'nda yine İngiltere'ye atacağı golün bir habercisi sanki. Fakat Maradona'nın uyduruk dava adamlığından, arkasında gerçekten siyasi bir duruş bulunup bulunmadığı belli olmayan o devrimci pozlarından önce yine Mathias Sindelar vardı.

Onun hikâyesi, ya da efsanesi diyelim, kendisini Nazizm karşıtı, direnişçi bir Yahudi'ymiş gibi gösteriyor. Bir kısmı gerçek, bir kısmı mit. Görünüşe göre, Çek asıllı Avusturyalı Sindelar, Adolf Hitler'in Almanya milli takımında oynamayı reddetmiş. Hitler o dönem (1938'deyiz) Avusturya'yı topraklarına katmış ve en iyi oyuncuların *Reich'in Wunderteam'*inde [Avusturya milli takımının 30'lardaki takma adı olan "muhteşem takım"] oynamalarına karar vermiş. Söylentilere göre Sindelar milli takıma gitmemek için olmadık sakatlanmalar uyduruyor, bin türlü bahane çıkarıyormuş ama Avusturya tamamen Almanların eline geçmeden önce Avusturya'nın son milli takım maçında oynamayı kabul etmiş: *Anschluss* [birleşme] sonrası Almanlara karşı oynanan bir dostluk

maçıymış bu. Yine efsaneye göre Avusturyalılara gol atmamaları için emir verilmiş ve o dönem futbolculuğundaki zarafet sebebiyle *Kâğıt Adam* denilen Sindelar rakip takımın hepsini çalımlarıyla geride bıraktıktan sonra kaleye vardığında herkese göstere göstere topu dışarı fırlatıyormuş. Ayrıca maçın ilk golünü attıktan sonra golü *Führer*'e ithaf etmek için kolunu havaya kaldırmak yerine şeref tribününün önüne gidip dans ederek üniformalılarla ve Hitler'le dalga geçtiği de yazılanlar arasında. Hikâyenin devamında ise Alman liderin kendisini ölüme mahkûm ettiği, bu nedenle o andan itibaren gizli saklı yaşamak zorunda kaldığı anlatılıyor. Fakat 23 Ocak 1939 tarihinde Viyana'daki dairesinde İtalyan sevgilisi María Castagnola ile birlikte (henüz 10 gündür birliktelerdi) sobadan karbonmonoksit zehirlenmesi geçirerek öldükleri doğru.

Sindelar olağanüstü başarılı bir futbolcuydu ama Austria Wien takımında oynuyordu. Bu takım tarihi boyunca küme düşmemek için çırpınmış olsa da bu takımdayken üç kez Avusturya Kupası, 1933'te bir Lig Şampiyonluğu bir de Mitropa Kupası [1927'den itibaren Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra ortaya çıkan devletlerin takımlarının – Macaristan, Avusturya, Çekoslovakya, Yugoslavya – birbiriyle mücadele ettiği, fakat daha sonra İsviçre, Romanya ve İtalya'nın da katıldığı Orta Avrupa kupası. Bu turnuva İkinci Dünya Savaşı'ndan 1992 yılına kadar devam etti] elde etti. 23 yaşındayken ilk defa Avusturya millî takımıyla sahaya çıktı ve ilk üç maçında da gol atmış olmasına rağmen antrenör Hugo Meisl, Sindelar'ı üç yıl boyunca oynanacak on dört maçta da takıma almadı çünkü topu kimseye vermiyordu. Basından çok baskı yapılmıca takıma geri alındı. 1932 yılında 29 yaşındayken millî takım kaptanı oldu ve Avrupa Kupası'nın ön elemeleri sayılabilecek Avrupa Millî Takım Kupası'nı kazandı. O sene Avusturya Londra'da İngiltere karşısında 4-3'lük bir mağlubiyet yaşayacak olmasına rağmen, Sindelar'ın metnin başında hakem tarafından tasvir edilen golü ve takımın İngiltere'ye kendi sahasında birden fazla gol atabilmiş tek takım olması sayesinde *Kâğıt Adam* futbol tarihine adını yazdırdı. 1934 İtalya Dünya Kupası'nda hakemin İtalya millî takımı lehine aldığı skandal bir karar (Hakemi göreve Benito Mussolini getirmişti.) Avusturya'nın yarı final yolunda elenmesine sebep oldu.

Almanya maçında yaşananlar, o meydan okuyuşu, dans edişi, *Führer*'in öfkesi, olabilecek en güzel hikâyeydi. Hatta belki fazla güzeldi. Aslında tam olarak bu şekilde yaşandığı da kesin değil, bu olayla ilgili o kadar çok efsaneye ve hikâyeye inanılıyor ki aslında hepsini oturup dikkatle incelesek yeridir. Bunlardan biri de ölüm maçı olarak anılan maçta Ukraynalı FC Star oyuncularının *Wehrmacht* [Alman Silahlı Kuvvetleri] askerleriyle karşı karşıya gelmesiyle ilgili. FC Star futbolcularının Nazi askerlerinin idam mangasıyla öldürüldüklerinden bahsediliyor ki futbol hikâyesinden çok propagandaya benziyor. Mesela Mathias Sindelar'ın Yahudi olduğu da yazılıp çizilenler arasında ama kesinlikle uydurma: Austria Wien'in şehrin Yahudi burjuvazisine ait bir kulüp olduğu doğru; ailesinin, Çek Cumhuriyeti'nin zamanında Avusturya'ya pek çok Yahudi göçü vermiş Moravya bölgesinden geldiği de, ama Sindelar'ın ailesi de kendisinin aldığı eğitim de katı Katolikti. Kız arkadaşı da Yahudi değildi ya da Nazilerin radarından kaçabilmek için çok iyi saklamış olacak ki kendisine bütün belgeleriyle birlikte bir bar alabilmiş.

Fakat Sindelar'ın, kariyerinde kendisinin savunduğu solcu fikirler yüzünden mağdur olan ilk futbolcu olduğuna dair kanıtlanmış bilgiler var. Yarım asır öncesindeki işçi mücadelesi ve sosyalist partilerin birleşiminden doğan sosyal demokrasiyi açıktan desteklediği biliniyordu. Aynı şekilde Nazilere karşı çıktığı ve Almanya'yla oynamayı reddettiği de doğru. Ayrıca Yahudilerin mallarını mülklerini arı ırka devretmek zorunda oldukları 1938'de Viyana'daki Yahudi dükkân sahibi Leopold Drill'e tamı tamına 20.000 mark ödeyerek barını satın aldığı gerçeği var. Bu barda Nazi propagandası yapmayı reddettiği için otoriteler tarafından yakın markaja alındığı da kayıtlarda geçiyor.

36 yaşında gelen ölümünün sebepleri belli değil. Evinin sobasında gaz kaçağı yüzünden bir kaza çıkmış olabileceğine dair birtakım söylentiler bulunuyor. Kimileri ise ülkesinin Nazizmin gölgesinde yaşamaya mahkûm edilmesine daha fazla dayanamadığı için intihar ettiğini söylüyor. Hitler'in hakkında ölüm emri verdiği için suikasta kurban gittiği tezinin de pek bir dayanağı yok. Cenazesine 15.000 kişi katılıyor. Her yanı savaş kahramanları ve siyasi şehitlerin süslü mezarlarıyla dolu Viyana merkez mezarlığındaki

mezarında sadece bir futbol topu duruyor. Başka da bir şey yok. Sonuçta Sindelar her şeyden önce sansasyonel bir futbolcu ve onurlu bir adamdı. 21. yüzyıl başlarında Sindelar, 20. yüzyılın en iyi Avusturyalı futbolcusu ünvanını da almıştı.

Pahiño: Franco'culara gülen futbolcu

“Bilin ki size cevap veriyor olmamın tek sebebi kitabınızın konusunu çok beğenmiş olmam.” dedi Manuel Fern ndez Fern ndez, *Pahi o*, bana telefonda, bir yandan arkadan kızının g l şme sesleri duyulurken. Kızı da biraz önce Rafa Nadal’ın bir maçını izlerken böldüğü için babasından bir fırça yemişti. Hem çok uygun bir zaman olmadığından, hem de bu efsanevi futbolcu artık yeterince yaşlanmış olduğundan, konuşmadan çok bir şey çıkmadı; ama onunki gibi bir hayattan sonra çok bir şey  ıkaramamak bile pek çok futbolcunun hayal bile edemeyeceği bir şey. Pahi o bana diktatörleri hiçbir zaman sevmediğini, askerlere çok güldüğünü ve her şeyden çok da okumayı sevdiğini söyledi. Hem de bayılıyor-muş. Franco İspanya’sında bir de yetmezmiş gibi en sevdiği yazarların Rus yazarlar Lev Tolstoy ve Fiyodor Dostoyevski olmasından dolayı kitaplarını elde edebilmek için büyük çabalar gösteriyor-muş. Barcelona’ya gittiklerinde ya da yurtdışına tura çıktıklarında bulabiliyor-muş bu kitapları.

Galiçya’da futbol stadyumuna adını veren Navialı Pahi o 1943 ve 1957 yılları arasında Celta de Vigo, Real Madrid, Deportivo ve Granada takımlarında oynadı. Real Madrid tarihinde ortalama en çok gol atan yerli oyuncu olma ünvanını hâlâ koruyor (126 maçta 108 gol ile ma  başına 0,86 gol düşüyor.); aynı zamanda kulübün bütün tarihi boyunca gol sıralamasında on    nc . Buna rağmen 1950 yılında Brezilya’da oynanan Dünya Kupası’na gitmiyor. “Solculuğumdan” diye anlattı bana. “ yle olunca aileni ve dostlarını

koruyabilmek için, kendine de bir şey olmasın diye her yanında bin tane gözle dolaşmak zorundaydın.” Görünüşe göre 20 Haziran 1948’de Zürih’te yapılan bir İsviçre dostluk maçı öncesinde soyunma odasına Franco’cu bir asker girmiş ve “İspanyol aslanlar haydi bakalım” diye kendilerine cesaret vermiş. Bunun üzerine Pahiño bir kahkaha atmış herkesin gözünün önünde. Hem inanamamasından hem de dalga geçmek için attığı bir kahkahaymış bu. Ahmakça olduğu kadar çocukça da olan böylesi bir gösteri karşısındaki küçümseme duygusunu saklayamayan zeki birisinin atacağı türden bir kahkaha. Bu, çıkacağı ilk milli maç ve *Epi* [Epifanio Fernández], Miguel Muñoz, Silvestre Igoa ve *Piru* Gaínza ile birlikte forvet ekibini oluşturuyor. Yedinci dakikada Guillermo Eizaguirre’nin antenörlüğündeki milli takımı öne geçiriyor ve maç 3-3 beraberlikle sonuçlanıyor. Fakat patronların kulaklarında, gol sevinç çığlıklarından çok o soyunma odasında atılan kahkaha var. Kendisini affetmeleri için aradan yedi yıl, beş ay, yirmi bir gün geçmesi gerekiyor.

1948 yılında Lig’in gol kralı olmasına (Celta’da oynadığı 22 maçta 23 golü var.), 1952’de bu ünvanı korumaya devam etmesine (Real Madrid’de oynadığı 27 maçta 28 gol atıyor.) ve böylece Telmo Zarra’yı gölgede bırakabilen bir avuç futbolcudan biri olabilmesine rağmen yalnızca üç kere milli takım forması giyiyor. Tekrar döndüğünde ise Dublin’deki Dalymount Park stadyumunda İrlanda’yla 2-2 beraberlikle biten maçtaki iki golü de o atıyor. O dönemde artık Madrid’in değil, Deportivo’nun futbolcusu. İspanya, Wembley’de oynadığı bir sonraki maçı 4-1 kaybediyor. Pahiño, çağrılmış olmasına rağmen bu maçta oynamamış. Bu maçın oynandığı gün, milli takımdaki son günü. Milli takımdaki istatistikleri inanılmaz: Üç maçta üç golü var, hatta bu üç maçın aslında yalnızca ikisinde oynuyor. Rakamların ne söylediği bir yana, milli takımdaki varlığı pek bir önem taşımamış; çünkü fena halde yasaklıymış. İspanya’nın dördüncü sıraya yerleştiği 1950 Dünya Kupası’nda oynamıyor. Ve Pahiño 89 yaşında Madrid’de öldüğünde fikirleri yüzünden daha ileri gidemediği gerçeği açıkça ortada.

Fakat kişiliğinin pek çok kişiye ilham verdiği bir gerçek. Manu Chao’nun babası gazeteci-yazar Ramón Chao bir yazısında Pahiño’dan ilginç bir şekilde etkilendiğinden bahsediyor:

Sayesinde, futbolcu olma hayalinden vazgeçerek kendisini yazıya adanmış. “Pahiño’nun günümüzdeki sporcu tanımına uymayan bir tutkusu vardı; okumayı çok severdi. O dönemde görülmemiş bir şeydi ki kendisine *Dostoyevskici* diyorlardı. Röportajlarda *Suç ve Ceza*, *Yeraltından Notlar* gibi kitapların sahibi bu Rus yazardan bahsederek gazetecileri şaşkına çevirirdi. Ona o kadar hayrandım ki futbolda olduğu gibi okuduğu kitaplarda da hep onu takip ettim. Bu bahsettiğim romanlar 12-13 yaşlarımda okuduğum ilk romanlardı. Yavaş yavaş bu okuma belası benim de başıma sarılmıştı. Madrid’deyken okuldan kaçıp Ulusal Kütüphane’ye gider, santraforumun bana söylediği kitapları alırdım. Rusları bıraktığımda Galiçyalı Eduardo Pondal’a, Ramón Cabanillas’a ve benim yarı akrabam olan şair José María Chao Ledo’ya geçerdim. Bunları hep Galiçya dilinde okudum. Bunca yıl kendi topraklarımdan uzakta yaşadıktan sonra hâlâ dilimi muhafaza edebildiysem bunu onlara ve Pahiño’ya borçluyum. Dahası da var: Paris’e gelip gözü-mü siyasetin gerçekliğine açtığımda anladım ki Pahiño’da da biraz kızılık vardı ve aslında kızılar hiç de bize okulda anattıkları gibi canavar falan değildi.

José Cabrera Bazán: cezaevine ayak basmış futbolcu

Futbol tarihini sayılar, goller ve büyük başarılar olarak okuyanlar için onun hikâyesi yalnızca küçük bir noktadan ibaret. Fakat 50'li yılların futbolcusu José Cabrera Bazán (Betis, Sevilla ve Jaén), siyasi duruşu sayesinde İspanyol futbolunda bir efsanedir. Hayatının manşeti ise şöyle atılır: İspanya'da hakkını savunduğu için cezaevine ayak basan tek futbolcu.

Yıllardan 1953. Alfredo Relaño, *El País*'e verdiği bir röportajda şöyle anlatıyor: "Real Jaén'in bana 50.000 peseta borcu vardı ama federasyon sözleşmesinin [Profesyonel Futbol Ligi'nde gelirler, çalışma alanında tek geçerli belge olan bu sözleşme ile kayda alınıyor.] dışında kalan bir para olduğu için ödemeyi yapmak istemiyorlardı. Bu durumda olan üç kişi olduğumuzu hatırlıyorum: José Luis, Arregui ve ben. Valencia ile bir maçımız vardı. Kulüp için çok da önemli bir maçtı; çünkü epey bir para kazanacaklardı. Maçtan önce bize borçlarını ödemezlerse maça çıkmayacağımızı açıkladık. Arkadaşlarım sonra ikna oldular ama ben olmadım." diye anlatıyordu. Cabrera, İspanya'ya has o dediğim dedikçi cesaretle Madrid'e giden bir trene atlamış, oynamayacağını açıkladığı gün başını belaya sokmak istememişti. Kötü bir fikirdi bu tabii. Madrid'in Atocha istasyonuna varır varmaz iki polis görevlisi gelip ellerini kelepçeledi ve Jaén'deki cezaevine götürmek için dönüş trenine bindirdi. "Ne kadar inanılmaz gelse de gözaltına alınmam bölge valisinin başının altından çıkmıştı. Adam fanatik bir Jaén taraftarı olmasının yanında ekibin iyi durumda olması konusuna

siyaseten de ilgiliydi. Hükümet bütçesinden ara sıra izinsiz para çıkarır, kazandığımız maçlarda bize verirdi; zaten bu bütçeyi denetleyen de yoktu. Bazen de beni telefonla arar, evinde kahve içip futbol muhabbeti etmeye çağırırdı. Maça çıkmak istemeyişimle kendisini ihanete uğramış hissetmiş olacak ki gözaltına alınmam emrini verdi. Gözaltındaki suçlamalar greve teşvik ve kamu düzenini bozmaktı.” diye anlatıyor eski futbolcu. Eğer Luis García Berlanga’nın bu durumdan haberi olsaydı filmografisini genişletecek bir şansı olmuş olurdu. Zira anlattığı hikâye şöyle devam ediyordu: “Beni gözaltına alan polis, hayranlarımdan çıktı. Böyle bir sebepten cezaevine atılacağım fikrine akıl sır erdiremedi. Sonra günün ortasında bir yandan o kendi işlerini hallederken birlikte şehri bir turlayıverdik. Ama iş bu şekilde çözülmedi tabii, akşamüstü girdim cezaevine. Kapılar kapandığında o ana kadar sahip olmuş olduğum bütün değeri yitirince aklıma diğer mahkûmların yenilere tecavüz ettikleri hikâyeler gelmeye başladı. Beni kocaman yuvarlakça bir salona aldılar; içeride kapkaççılar, pezevenkler ve gaspçılar vardı. Benimse üzerimde İngiliz malı bir takım elbise var, herkesin tam zıttı durumdayım. İçlerinden bazıları beni futbolculuğumdan tanıyınca sonunda hepsi bana iyi davrandı.” diye açıklıyordu. 24 saatlik nezaretin sonunda eski bir savcının araya girmesiyle cezaevinden çıkıyor; ama alacağı 50.000 pesetası kalıyor.

Cabrera, iki kez menisküs yaralanması geçirdikten sonra emekliye ayrılıyor; fakat bundan sonra onun için başka bir hayat başlıyor. Futbol oynarken başladığı hukuk eğitimini futbolu bıraktıktan sonra çarçabuk bitiriyor: 17 tane dersi de sektirmeden vererek hem de. Kafası zehir gibiydi. Üstelik bir şeyleri dert edinen biriydi: 1968’de PSOE’ye gizlice üye oldu. “Kendinden emin bir sosyalistim çünkü her şeyden önce adalete inanıyorum. Benim için adalet neredeyse estetik bir gereklilik, bir iyi zevk meselesi. Futbolculuk zamanlarımda, artık kaybetmiş olduğumuz eski bir sosyalist olan Diego Vadillo ile yaptığımız birtakım sohbetler üzerinden sosyalizme ilgi duymaya başlamıştım.” şeklinde anlatıyordu. Sonra futbola adalet getirmek için oyuncular kulüplere karşı savunmaya başladı. Betis’te menajer olmaya da kalktı ama oyunun diğer tarafında olmak ona göre değildi. Çalışma hakları meseleleri

yüzünden bir yıl boyunca sahaya çıkmayan efsanevi futbolcu Quino ile pek sık sık tartışıyor, fakat her seferinde kendisini haklı buluyordu. 23 Ocak 1978’de ise ikisi birlikte İspanya futbol tarihinin ilk futbolcu sendikası olan İspanyol Futbolcular Derneği’ni (AFE) kurdular. Quino dernek başkanı, Cabrera Bazán ise danışmanıydı. O sıralar PSOE’de iyice yükseliyordu ve kısa bir süre sonra senatörlüğe kadar çıktı. Bu başarısının arkasında yatan *Senatöre bir Gol At* sloganıyla yürütülmüş seçim kampanyası ise daha sonra AFE’ye danışmanlık ettiğinde futbolu siyaset için kullandığı yönündeki suçlamaların sebebi oldu.

1982 yılı Plastik Sanatlar Ulusal Ödülü sahibi ressam Carmen Laffón’la evli olan Cabrera’nın senatörlük kariyeri Felipe González (ç.n.: PSOE’li İspanya başbakanı) ile olan ilişkisini iyi tutabildiği ölçüde devam edebildi. Bir konuda ayrı düşmelerinden sonra Felipe’nin açıklaması netti: “Siyasi mezarlıklar senin gibi ateşli kafalarla dolu.” demişti ona. Cabrera ise González için “yılan gibi soğuk” yorumunu yapmıştı.

Endülüs Mali Denetim Kurumu Başkanı olarak Jesús Gil hakkında soruşturma açtırdı, Marbella Belediyesi’nden hesapları gizlediği için Gil’i mahkemeye taşıyan ilk kişi oldu. Fakat Cabrera burada da süttten çıkmış ak kaşık değildi: Cádiz’e bağlı Barbete Belediyesi’nde 200 hektarlık alanın kamulaştırılması kapsamındaki bir emlak operasyonuna yardım etti. Bu meselenin ortasında adı kötü işlere karışmış birisinden bahsediliyordu: PSOE’nin ikinci adamının erkek kardeşi, González’in sosyalist hükümetler krallığının yolsuzluklarıyla meşhur valisi Juan Guerra’ydı bu isim. Ünlü Juan Guerra davası böylece başlamıştı. Bu davayı çözebilmek için Cabrera Bazán’ın sarf ettiği talihsiz bir cümle vardır: “Nüfuz ticareti meselesi, yapılanlar tamamen meşru olduğu zaman olumsuz bir şey olmaktan çıkıyor.” Juan Cabrera Bazán, 28 Nisan 2007 tarihinde 77 yaşındayken hayata gözlerini yumdu.

Rachid Mekhloufi: Devrim, futboldan önce gelir

Mekhloufi, 50'li yılların muhteşem takımı Saint-Étienne'in yıldızlarından biri olabilir, hem hayatta hem futbolda bir başarı temsali haline gelebilir, 1958 Dünya Kupası'na Fransa millî takımıyla giderek hayatının en harika anını yaşayabilirdi. Fakat bunların hiçbiri yüz yılı aşkın bir süredir 800.000 Fransız sömürgecinin sekiz milyon Cezayirli Müslümana zulmettiği Cezayir'in Setif vilayetindeki devrimci bir çocuğun değişmesine izin vermedi. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda 8 Mayıs 1945 kutlamaları sırasında işgalin bitmesi için mücadele veren devrimci sosyalist bir grup olan Ulusal Kurtuluş Cephesi'nden (FLN) bir avuç aktivist ellerinde sömürgelerde kullanılması yasak olan Cezayir bayrağıyla şehrin sokaklarına fırladığında o henüz dokuz yaşında bile değildi. Café de France'ın olduğu yerde polis ateş açtı. O gün onlarca kişi öldü ve takip eden iki hafta boyunca çatışmayı bastırmak için gelen Fransız ordusunun mermilerine bıçaklar ve benzin bidonlarıyla karşılık veren isyancılar arasında amansız bir çatışma yaşandı. Rachid Mekhloufi bir çocuğun hiçbir zaman görmemesi gereken şeylere şahit oldu. 50.000 kişi can verdi.

18 yaşındayken Saint-Étienne ile anlaşma yaptı ve gidişinden hemen sonra karman çorman hale gelecek olan ülkesinin Bağımsızlık Savaşı'ndan kaçarak Fransa'ya yerleşti. Ancak daha iyi bir geleceğe sahip olma arzusu ve bunca felaketten kaçıp kurtulma isteği askerlerin Sétif'te yaşattığı zulmü ona unutturamadı.

1957 yılında Mekhloufi Fransız Ligi'nde zafer kazanarak Fransa

milli takımını temsil etme şansına erişti ve bu takımla Arjantin Askeri Dünya Kupası'nı elde etti. Ama onun istediği bu değildi. Bir sonraki yıl Raymond Kopa ve Just Fontaine'in de dahil olduğu ve Brezilya'yı tahtından indirmeye kararlı olan esas milli takımında oynaması için İsveç Dünya Kupası'na çağırıldı (Yarı finallerde Brezilya'ya 5-3 yenileceklerdi, gollerin üçü Pelé'ye aitti.). Onun istediği bu da değildi. Onun aklındaki tek şey Cezayir için bir şeyler yapmaktı. Böylece 13 Nisan 1958 yılında kimseye haber vermeden Fransa'dan kayboldu. Bu ortadan kayboluş tuhaf bir bulaşıcı hastalığa dönüşmüştü; çünkü Fransa milli takımında oynayan birkaç Cezayirli futbolcu da aynı şekilde ortadan kayboldu. Mekhloufi, Fransa futbolunda yine Dünya Kupası'na çağırılmış olan Monaco oyuncusu Mustapha Zitouni ile birlikte en öne çıkanlardandı. O 1957-58 sezonunda Fransa birinci liginde bulunan 33 Cezayirli futbolcunun 22'si son iki sezonda gelmişti. Neredeyse hepsinin, maaşlarının %15'ini ülkelerindeki direnişçilere yardım etmek için Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne gönderdikleri tahmin ediliyor. Fakat Mekhloufi ile kaçanların sayısı 11'di.

Bu toplu kaçışın sebebi FLN'nin hazırladığı gizli bir plana dayanıyordu. FLN, Fransızlara kendi profesyonel futbolcularına varana kadar herkesin bu mücadele içinde yer aldığını göstermek için Ulusal Kurtuluş Cephesi adı altında, Fransa'nın kayıp oyuncularından oluşan bir milli takım kurdu. Kendisi de futbolculuk zamanlarında Fransa'da oynamış olan Mohamed Boumezrag oyuncuların seçilmesi görevini üstlendiği için sürgünde bulunduğu Tunus'tan Fransa'ya gizlice seyahat ederek, takımda yer almasını istediği futbolcularla tek tek görüştü. Birkaç tanesi teklifini reddetmiş olsa da bloğun temelini oluşturanlar kabul etti. Böylece futbol tarihinde görülmemiş bir macera başlıyordu: 13 ve 14 Nisan tarihlerinde karayoluyla veya trenlerle kaçarak kendilerini Tunus'a götürecek olan kişilerin beklediği Roma'da buluştular. Mekhloufi'yi almaya, kendisi gibi kaçmış olan iki ayrı futbolcu geldi: Bunlar, Avignon'un forveti Mokhtar Arribi ve Olympique Lyonnais hücum oyuncusu Abdelhamid Kermali idi. Bu yolculuğa birlikte çıkan üç kişinin de Setif şehrinde doğmuş olmaları tesadüf değildi.

Tunus'ta antrenman yapmaya başladıktan sonra FLN'yi ve bağımsızlığı savunarak Avrupa, Amerika, Asya ve Afrika'nın çeşitli

yerlerinde futbol maçı turları düzenliyorlar. Mekhloufi 1958 ve 1962 yılları arasında bu maçların 40'ında oynuyor. Cezayir'in bağımsızlığını elde etmesiyle bu takım dağılıyor ve resmi yollarla normal milli takım kuruluyor. Buna rağmen takım hiçbir zaman FIFA'dan resmi bir kabul görmüyor. Ancak Mekhloufi bunların hiçbirine aldırıyor. O, top koşturarak ülkesini savunmak adına Dünya Kupası'nda oynama fırsatını da profesyonel kariyerini de bir kenara bırakıyor (Hatta kariyerini büyük ölçüde mahvetmiş oluyor.). Buna karşılık Sétif'li bu çocuğun vicdanı tertemiz.

Cezayir bağımsızlık savaşının sona ermesiyle artık Avrupa'ya geri dönme zamanı geliyor. İsviçre şampiyonluğu elde ettiği Servette takımında bir yıl oynuyor. Saint-Étienne kendisini tekrar çağırında ikinci kez yeşil formasını giyiyor. "Bana hiçbir zaman bir FLN üyesi gibi davranmadılar, hep bir futbolcu oldum onlar için." diye anlatıyor şimdi ikamet etmekte olduğu Tunus'ta haftalık dergi *Le Nouvelle Observateur*'e, Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande'ın Cezayir'e yapacağı ziyaret öncesinde verdiği röportajda. "Sahaya çıktığımda ilk önce kahredici bir sessizlik oldu. Topa değdiğim anda beni mahvedecekler sandım. Fakat topa ilk dokunur dokunmaz rakip oyuncuya bir çalım attım ve sonrasındaki pas gol getirdi. Herkes beni alkışlıyordu." diye anımsıyor. O dönem takım İkinci Lig'de. Aynı yıl, artık şut çekmekten çok daha fazlasını yaparak yaratıcı bir oyun sergileyen Mekhloufi'nin kılavuzluğundaki takım birinci lige yükseliyor. Artık futbolu daha oturmuş bir futbol. 1968'de ayrılana kadar St-Étienne'de üç kez daha lig şampiyonluğu elde ediyor. Sonra iki yıl Bastia'da oynuyor ve daha sonra kendisini üç kez Cezayir milli takımının teknik direktörlüğü pozisyonuna getirecek olan antrenörlük kariyerine de burada başlıyor (Bu takımla 1975 yılında Akdeniz Oyunları'nda ve 1978 yılında ise Afrika Oyunları'nda altın madalya kazanıyor.). Bu üç seferin sonuncusu 1982 İspanya Dünya Kupası'nda gerçekleşiyor. O sene Rabah Madjer önderliğindeki bu parlak takım Federal Almanya'yı Molinón stadındaki birinci tur maçında 2-1 yeniyor ve grupta ikinci sıraya yerleşiyor. Fakat Almanlar ile Avusturyalılar arasında Kuzey Afrikalıları dışarıda bırakmak için yapılan çirkin bir anlaşma sonucunda Almanların 1-0'lık galibiyeti ile şampiyonadan eleniyorlar.

Mekhloufi kendisini ülkesinin bağımsızlığı için mücadele etmiş devrimci bir genç olarak anımsıyor. “Fransa’da futbolcular olarak siyasetten bahsedemezdik, o yüzden kamusal alanda yaptığım bir şey değildi... Ülkeden gidene kadar tabii. Pek çok Fransız ve dünyadaki pek çok insan Cezayir’de ne olup bittiğinden bizim sayemizde haberdar oldu.” diyor artık 77 yaşında olan eski futbolcu. “Bugün hâlâ tehdit edildiğim için gittiğimi söyleyenler var. Bunun doğru olmadığını söyleyebilirim. Sétifli hangi çocuk olsa aynısını yapardı.” şeklinde açıklıyor.

Danny Jordaen: Steve Biko'nun tarafındaki futbolcu

İnsanlığın yakın tarihinde bilinen en büyük ırkçılığın saltanatı olan *Apartheid* [Afrikaans dilinde ayırım anlamına gelir.] dönemi Güney Afrika'sında futbol, bir direniş eylemiydi. "Bir takımda oynamak ya da maça gitmek, biz beyaz olmayanlara yasak olan kitle buluşmalarını gerçekleştirerek bu yasağa karşı çıkmanın bir yoluydu." diye anlatıyor Danny Jordaen. 70'li yıllarda üniversite okurken sunturlu devrimci Steve Biko'nun önderlik ettiği Apartheid karşıtı hareketin öğrenci kanadı South African Students Organization'da (ç.n: Güney Afrikalı Öğrenci Örgütü) çalışma yürüttüğü sırada aynı zamanda futbol da oynuyordu. Güney Afrika hükümetinin akıllara zarar modeli içinde yaptığı ırk kategorisine göre bu öğrenci *renkli* bir öğrenciydi, yani karma ırka aitti. Bu nedenle siyahılardan biraz daha fazla hakka sahipti. Bu *ayrıcalık* sayesinde 70'li yıllarda Güney Afrika üniversite kampüslerini dolduran öğrenci protestolarına girmesini ve bayrağını yalnızca ırk meselesinde değil her anlamda eşitlikçi bir Güney Afrika düşleyen sosyalist Biko'nun taşıdığı harekete sokak seviyesinde destek olabildiğini sağlıyordu.

Danny Jordaen beyazların ragbi dışında sevdiği diğer bir spor olan kriket de oynuyordu; fakat esas tutkusu futboldu. Futbol siyahıları coşturan bir spor olmasına rağmen, ABD'de ve Kanada'da olduğu gibi Güney Afrika'da da soccer olarak biliniyordu [Bu terim 19. yüzyılın sonlarında Britanyalı ragbi oyuncularından küçümseyici bir hava verilerek uydurulmuş bir terimdir. O dönem

ragbiye *Rugby Football* denirken, futbola *Association Football* denildiği için önce *Association* kelimesi kısaltılarak *Assoc*, daha sonra ise buradan *soccer* sözcüğü elde edilmiştir.]. Fakat beyaz olmayan birinin Güney Afrika futbolunda hayal edebileceği en yüksek seviye, ırk dışı –yani beyaz olmayanlar da oynayabilir demekti bu– kategorisinde yarı profesyonel özellikte bir lig olan Federation Professional League’de (ç.n: Profesyonel Federasyon Ligi) oynamaktı.

Böylelikle doğduğu şehrin takımı olan Port Elizabeth United’da forvet mevkiinde oynamaya başladı. Üstün ırktan olmayan birinin gelebileceği en yüksek seviyeye gelmişti. Jordaen bu statüde bir sezon kaldı; ama aslında kariyeri on üç yıl sürdü. “Hiçbir zaman milli takımda oynayamadım. Vatandaştan sayılmıyordum. Hatta ilk defa 42 yaşında oy kullandım,” diye açıklamıştı *The Guardian*’a verdiği bir röportajda.

Biko’nun öğrencilerinden olan Jordaen, bu efsanevi aktivistin kurup genişlettiği hareketin düşünce yapısından etkilendi: Siyah Bilinç Hareketi’ydi adı. Kiliselerde iyice yerleşik olan ve zamanla Apartheid karşıtı aktivistlerin çoğu tarafından benimsenen bu ideolojik çizgi, beyazların empoze ettiği toplumsal rollerin tamamen yadsınması ve toplumun daha ılımlı beyaz sektörlerinde bile görülen diğer ırklara lütfetme halinin reddedilmesi anlamına geliyordu. “Siyah adam, yalnızsın.” diye slogan atıyorlardı. Afrikaans dilini konuşmayı [Felemenkçe ve beyaz azınlık dilinin karışımından oluşan bu dil halkın geri kalanına da resmi dil olarak dayatılıyordu.] ve tam bir eşitlik içermeyen her türlü yöntemi reddiyorlardı. Danny Jordaen, öğrencilerin okullarda Afrikaans dilinin kullanılmasını protesto etmesiyle başlayıp 200 kişinin polis eliyle can vermesiyle sonuçlanan Soweto Katliamı’nı birinci elden yaşadı. Bir yıldan biraz fazla bir süre geçtikten sonra aynı beyaz düzen bekçileri gelip Steve Biko’yu öldürdüklerinde siyahlar seslerini yükseltince neyle karşı karşıya geldiklerini fark edeceklerdi. O sırada Jordaen, hâlâ Sosyalist Enternasyonal’e bağlı bulunan, Nelson Mandela’nın partisi Afrika Ulusal Kongresi’nde çalışıyordu.

Jordaen 1994’te ilk defa tamamen serbest şekilde yapılan seçimlerde ülkenin kongre üyeliğine seçildikten sonra siyasi adımlarını spora yöneltti. Güney Afrika Futbol Federasyonu Başkan Yardımcılığı görevindeyken Güney Afrika futbolunda ayrı tutulmakta

olan dört ırk grubunun birleştirilmesinde çalıştı. Hem Nelson Mandela'nın hem de ondan sonra devlet başkanlığına gelen Thabo Mbeki'nin güvenilir dostu olduğundan, önce Cape Town'ın olimpiyat adaylığının başına getirildi; daha sonra ise kendisine Güney Afrika'nın Dünya Kupası adaylığını yürütme görevi verildi. İlki 2006'da yürütülen adaylık çalışmasında başarılı olunamadıysa da, 2010'da turnuvayı, her zaman futbola gönül vermiş olan bu ülkeye getirmeyi başardı. İspanya'nın kazandığı bu şampiyonada işçi grevleri sebebiyle stadyumların inşasında ciddi sorunlar yaşandı. Bir seferinde organizasyon komitesinin bu protestolarla ilgili ne yapmayı düşündüğü soruldu. "Ne yapacağız? Hiçbir şey. Bakın, bu ülkede grev her zaman uzun yıllar boyunca savaşıp kazanılan bir hak olagelmıştır, biz de bunları durdurmaktansa çözüm bulmaya çalışacağız." diye yanıtladı.

Güney Afrika Dünya Kupası Afrika'nın organize ettiği en büyük spor etkinliği olmasıyla ve İspanya'nın parlak zaferiyle hatırlanıyor. Yine de Güney Afrika milli takımı *Bafana Bafana* [çocuklar], açılış maçında Meksika ile berabere kalmış, son maçta ise Fransa'yı 2-1 yenmiş olmasına rağmen ilk turu geçemedi. Bu iki maçın arasında bir de Uruguay karşısındaki 3-0'lık mağlubiyetleri var ki turnuvada beklenmedik bir sonuçtu. Soweto trajedisinin 34'üncü yılının dolduğu gün gerçekleşen bu acılı mağlubiyetin ertesi günü eski forvet oyuncusu yaşlı aktivist Jordaen şu sözleri sarf etti. "Dün, günlerden 16 Haziran'dı. Yani 1976'da Güney Afrika sokaklarında gençliğin katledildiği gündü. Zannediyorum ki bize daha iyi bir gelecek bırakmak isteyen bir gençlik vardı orada. Dün gece *Bafana Bafana* sahasında yaşanan katliamın da Güney Afrika futbolu için umut dolu bir gelecek adına yaşanmış olmasını umuyorum.". Her iki alanda da, yani Soweto sokaklarında da Pretoria çimlerinde de Danny Jordaen neden bahsettiğini çok iyi biliyordu.

Serge Mesonès: futbolcu, hümanist, komünist

Guy Roux bugün Auxerre tarihindeki en önemli kişi. Muhtemelen bugüne kadar bir profesyonel futbol kulübünde bulunmuş en etkili kişilik aynı zamanda. Bir oyuncu olarak sürdürdüğü kısa amatör kariyerinde bu takımın formasını üç yıl giydi; ama daha 23 yaşındayken teknik direktörü olacaktı. Futbolculuk yaptığı dönemde amatör takımdaydı. 1961-62 sezonunda teknik direktörlüğüne geldiği takıma bir yıl ara verdikten sonra, 1964 yılında yeniden döndü ve 2005 yılına kadar da bir daha bu konumundan ayrılmadı. Tıpkı aynı yerde 40 sene çalışan bir fabrika işçisi gibi yerinden kımıldamadı o da. Roux'nun antrenör kimliği, kendisinin kazanma takıntılı kolektif oyun fikrine referansla "kapitalist mesajlı bir komünist" şeklinde tanımlanıyordu. Her zaman sosyal demokrasiye yakın bir adam olarak görülmüş olsa da, eğer ideolojiler futbol taktiklerine taşınabilse ve Guy Roux'da gerçekten komünist bir şeyler olmuş olsa, bunun sebebi öğrencisi ve arkadaşı olan Serge Mesonès'ten etkilenmiş olması olurdu hiç kuşkusuz.

Mesonès komünistti. Her zaman öyle oldu. Fakat emekli olana kadar Fransız Komünist Partisi'nde aktif çalışma yürütmedi. Madenci şehri Aveyron'da doğduğundan, anne babasının sendikal mücadeleleri onun kişiliğinde değişmez etkiler bırakmıştı. Bu durum 1975-1980 tarihleri arasında onadığı Auxerre takımındaki teknik direktörü için hiçbir zaman bir sorun teşkil etmedi; bilakis bu ikisi öyle yakın arkadaş oldular ki yaz tatillerine bile birlikte çıkıyorlardı. Roux'nun anlattıklarına göre, koşuya çıktığında

durumdan istifade edip bir ona bir kendisine gazete almayı da ihmal etmiyormuş: Kendisi için *L'Équipe*, Mesonès için de komünist gazete *L'Humanité* almış. Oldukça yaratıcı bir oyun sergilerken takım oyununu hiç elden bırakmayan bu orta saha futbolcusu Auxerre, tarihinde, maç sonunda Nantes karşısında 4-1 yenilecekleri 1979 Fransa Kupası finalinde attığı beraberlik golü ile hatırlanıyor. Hiçbir zaman Fransa milli takımına çağırılmamış.

Sahada üstün bir zekâ gösterirken, hakkında yazılan yorumların neredeyse hepsi onu bir hümanist olarak tanımlıyor. Emekli olduktan sonra spor gazetecisi olarak çalışmaya başladı; fakat bunu her zaman kendi ideolojik çizgisi üzerinden yaptı. O dönem İşçi Enternasyonalı Fransa Seksiyonu adlı bir partinin başkanlığında bulunan Alexandre Varenne tarafından 1919 yılında kurulan yerel gazete *La Montagne*'da ve *L'Humanité*'de yazdı. 1997'de ise sosyalist Lionel Jospin *hükümetinin Fransa Gençlik ve Spor Bakanlığı'nda bakan* Marie-George Buffet ile çalışmaya başladı. Siyaset günleri orada sona erdi; çünkü 2001 yılında, 1966–1968 yılları arasında oynadığı kendi şehrinin takımı Aubin'in sahasında Fransa kamu yaşamının çeşitli alanlarından gelen ünlülerden oluşturulmuş Variétés adında bir takımla birlikte maç yaparken bir kalp krizi geçirerek öldü. Henüz 52 yaşındaydı.

Hiç şüphesiz Guy Roux, onun ölümünden en çok etkilenen insanlardan biri oldu. “En yakın arkadaşlarımdan biriydi.” demişti sonrasında. Mesonès'in yeteneğini dünyaya gösterebilmek için tanışıp arkadaşlıklarını başlattıkları Auxerre'in ilk zamanlarını da yâd etti. Bu şehirde bir rekabet söz konusuydu: Laik takım Stade Auxerrois ve Katolik takım AJ Auxerre arasındaki bir rekabetti bu. İlki hâlâ yerel bir takım olarak hayatına devam etmekte, fakat AJ, Roux'nun ellerinde devleşti. Ama şurası bir gerçek: Katolik özünden hiçbir şey kaybetmedi. Komünist Serge Mesonès'in oynayacağı en uygun yer gibi değildi pek. Ama Roux'nun da cenazesinde söylediği gibi, “O bir komünistti, kulüp de Katolik. Bu iki farklılığı birarada yürütebilmesi de zaten onun büyük kişiliği hakkında pek çok şey söylüyor. Bir sezon yakınlarımdan birinin vefatından dolayı kendimi çok kötü hissediyor ve kendimde işe devam edecek gücü bulamıyordum. Kendisinden takıma antrenörlük yapmasını rica ettim. Üst üste altı maç kazandık.”

Mesonès'in yaşamında futbol ve komünizm barış içinde bir arada yürüdü. 1996'da *L'Humanité* ciddi bir ekonomik krize girdiğinde Mesonès gazeteyi kurtarabilmek için okuyuculara bir açık mektup yazdı. Yeşil sahaları bırakalı çok zaman geçmişti ama siyasal ve toplumsal düşüncelerinde futbolun bir tezattan ziyade her zaman bir referans noktası olduğunun kayıtlara geçmesini istedi. "Medya alanında paranın diktatörlüğünden bağımsız, farklı düşüncelere ihtiyacımız var. Bu, bedeli ne olursa olsun her daim muhafaza etmemiz gereken bir referans noktası. Sorunları olan biriyle arkadaş olmak eylem gerektiriyor. Bu dayanışma anlayışını bana futbol öğretti."

Ewald Lienen: Vejetaryen *Lenin*

Saçları uzundu, imza vermeyi reddederdi. Aktif ve kararlı bir vejetaryendi (hâlâ da öyle). Tenerife’de Jupp Heynckes ile birlikte takımın ikinci antrenörü olarak hatırlanacak olan (1995’den 1997’ye kadar) Ewald Lienen kalıpların dışında ve politikleşmiş bir oyuncuydu. Kendisinin Alman Komünist Partisi’ne yakın olduğu ve soyadı ile karakteri arasındaki bu benzerlik sebebiyle *Lenin* takma adını aldığı söylenirdi. Arminia Bielefeld’de ve Borussia Mönchengladbach’da ikişer sezon oynunculuk yaptı ve MSV Duisburg’dan emekli oldu. ‘*Gladbach*’taki ikinci sezonu olan 1984 yılında Avrupa Seçimleri’nde, barışçıl bir örgüt olan *Die Friedensliste* [Barış Listesi] listesini oluşturan grupta yer aldı. 1987’de ise diğer arkadaşlarıyla birlikte Alman Oyuncular Sendikası’nı kurdu. *Lenin*, en azından futbolcu olanı, bir ortodoks komünistten ziyade barışçıl bir solcu profiline sahip.

Juan Carlos Pérez López: Cruyff'un kaptanı, Tejero'nun düşmanı

15 Haziran 1977 tarihinde Franco'nun ölümünden sonraki ilk genel seçimlerde solcu bir adaya oy verebiliyordunuz: Racing de Santander'in orta saha oyuncusu Juan Carlos Pérez López'e. Juan Carlos profesyonel futbol kariyerini bitirmek üzereydi ve aktif siyaset çalışmasında bir adım daha atarak Cantabria İspanyol Sosyalist İşçi Partisi'nin listesinde beşinci sırada yerini almıştı. Bu parti, İç Savaş'tan sonra sürgüne giden sosyalistleri temsil ediyordu. Solun da soluydu. Juan Carlos López aktif bir şekilde futbolculuk yaptığı dönemde burada da çalışma yürütüyordu. "Biraz utanıyordum. Futboldan para kazanıyordum, kocaman bir arabam vardı, işlerim iyi gidiyordu... Bir şekilde o listede sadece mütevazı insanların olması gerektiğini düşünüyordum; ama adaylığın başında bulunan Paco Cuadra (Cantabria futbolunun bir başka önemli ismi) beni solcu bir partinin amacının fakirlikte eşitlenmek değil, herkesin yaşam seviyesini iyileştirmek olduğuna ikna etti." diye açıklıyordu Pérez 2011 yılında *Diario Montañés*'e verdiği bir röportajda.

Juan Carlos yattığı beşikten beri solcu bir adam oldu. Franco dönemini hapisane ve gizlenmek arasında geçiren babası (küçük bir çocukken babasını hapisanede ziyarete gidip kendisine yemek de götürmüş) bu solculuk virüsünü ona da bulaştırmış. Futbola başlaması da kendisini bu düşüncelerinden koparmamış.

Gönlünde Racing yatıyor olmasına rağmen Pérez López 1968'den 1975'e kadar yedi sezon boyunca Barcelona Futbol Kulübü'nde oynadı. Johann Cruyff kulübe geldiğinde soyunma odasında sözü geçen kişi, halihazırda bordo mavililerin kaptanı olmuş olan Cantabria'lı futbolcuydu. 1971 Generalísimo Kupası'nı kazandı ve 1974 Ligi'nde her maçın ilk on birinde tartışmasız şekilde yer almasının yanında Santiago Bernabéu'da yapılan ve 0-5 skorla sonuçlanan efsanevi maçta dördüncü golü atarak ligin kilit isimlerinden biri haline geldi. Dizlerindeki sorunlar sebebiyle yalnızca iki kez milli takım forması giyebildi. 1975 yılında sözleşmesinin feshedilmesini talep etti. Daha iyi teklifler gelmesine karşın, o sadece kendi Racing de Santander'ine gitmek istiyordu. Burada kaptanlık mevkiine yükseldi ve 1978'de emekliye ayrıldı.

23 Şubat 1981 tarihinde Askeri Jandarma Yarbayı Antonio Tintero Kongre salonuna girip etrafı kurşun yağmuruna tutunca ödü kopmuştu (ç.n: başarısızlıkla sonuçlanan darbe girişimi). Sol ile öyle ya da böyle resmi bir ilişki içinde olan herkes ne olur ne olmaz diye koşarak saklandı. Juan Carlos Pérez de aynı durumda olduğu için Torrelavega'daki bir arkadaşının evinde saklanmak için o gece ailesi dahil kimseye bir şey söylemeden ortalıktan kayboldu. Bir sonraki gün sular durulunca eve sağ salım geri döndü. Kısa bir süre sonra eline bir liste geçti. Bu listede darbe girişiminin başarılı olması halinde ortadan kaldırılacak kişilerin isimleri bulunuyordu ve kendisi de bu listedeydi.

Juan Carlos Pérez yerel bir radyoda yorumcu olarak futbolla olan ilişkisini sürdürmeye devam etti, ta ki 16 Ocak 2012 tarihinde henüz sadece 67 yaşındayken uzun süredir mustarip olduğu bir hastalık sonucu hayata gözlerini yumana dek. Ailesindeki siyasi gelenek ise hâlâ sürüyor. Kızı Judith Pérez Ezquerro bugün Santander Belediyesi'nde Sosyalist Belediye Grubu'nun sözcüsü olarak çalışıyor.

Vicente del Bosque: Solun Sağduyusu

José Ramón de la Morena (ç.n: İspanyol bir gazeteci) yine futbol dünyasındaki kişilere önemli sorularını sorarken, mahsus takındığı o umursamazlık tavrı ile milli takım teknik direktörü Vicente del Bosque'ye şöyle bir soru sormuştu: "Bu arada, Guardiola'nın Katalunya bağımsızlığını talep eden açıklamaları sizi şaşırttı mı?" De la Morena'nın kilit sözü "bu arada"dır. Sanki soru sormuyormuş ya da öyle alelade soruyormuş gibi yaparak karşı tarafı savunmasız yakalar. Gürcistan ile yapılan bir maç analiz etmekte olan Del Bosque tam rakip takımın ördüğü defans duvarı üzerine bir takım teoriler üretmekteyken *El Larguero* programı sunucusunun sorusu karşısında neredeyse kekeleydi: "Yani Katalanlar bağımsızlıklarını savunma pozisyonlarında oldukları için. Her halkın kendi geleceğini tayin edebilme özgürlüğü vardır." demişti.

Tayin etme hakkı. Siyasi tahayyülde özerklik anlamına gelen bu ifade, Katalonya ve İspanyol Hükümeti arasındaki gerginliğin en yüksek seviyeye eriştiği sırada futbol milli takımı teknik direktörü tarafından sarf edildi. Katalan partiler de bu durumdan istifade ettiler. Unió Democrática de Catalunya (ç.n: Katalonya Demokrasi Birliği)'dan Josep Antoni Duran i Lleida, İspanyol hükümetinin başbakan yardımcısı Soraya Sáenz de Santamaría'yı, Katalanları, Del Bosque'nin savunduğu geleceklerini tayin etme haklarından mahrum bırakmakla suçluyordu: "İspanya kaybediyor ama milli takım kazanıyor. Bunu bir düşünün!" diye sesleniyordu. Diğer yandan CiU'nun (ç.n: Yönelim ve Birlik Federasyonu) sözcüsü Pere

Macias da Başbakan Rajoy'a yine teknik direktörün sözleriyle sesleniyordu: "Katalanların çoğunluğu Katalonya'nın dahil edilmediği bir devlet projesi karşısında kendilerini huzurlu hissetmiyor. Üstelik Katalonya bunu kimseye karşı gelmeden, olağanüstü bir nezaket ve saygı çerçevesinde, barış ve huzur ile, bu açılan süreç karşısında büyük umutlar besleyerek yapıyor. [...] Sayın Başbakan, 'her halkın kendi geleceğini tayin etme hakkı olmalıdır.'" Bu sözler bana ait değil, bir Katalan'a bile ait değil. Vicente del Bosque'nin sözleri bunlar. 1,5 milyon Katalan olarak talep ettiğimiz şey bundan ne bir eksik, ne bir fazla." diye seslenmişti kürsüden.

Başkası olsaydı, bu durum, teknik direktör için durdurulması imkânsız bir bomba anlamına gelirdi. Mesela insanlara çok daha antipatik gelen Luis Aragonés'in aynı şeyleri söylediğini bir düşünün. Ama sakın bir adam olan Del Bosque bu durumu sorunsuz halletti. Kızıl olduğu düşünüldüğü için Franco döneminde üç yılını Murgia (Álava)'da bir "toplama kampında" geçiren demiryolu memurunun oğlu (Bu açıklamayı Del Bosque'nin kendisi Enrique Ortego'ya ABC'de verdiği bir röportajda yapmıştı.), hoşgörü sahibi ilerici tabiatıyla Del Bosque, başka herhangi birinin sivil ölümü anlamına gelecek olan bu çamurdan tertemiz çıkmayı başardı. Gerçekten de bu, sporla siyaseti karıştırmak istememe tavrı ile ve hem Real Madrid'de hem de İspanya milli takımında kendi deyişiyle bir *işletme* adamı olması sayesinde her zaman karşılaşma yaşamaktan çekindi. Fakat José Ramón de la Morena onun içinden o siyaset ateşini çıkardı yine. 2003 yılında Real Madrid'e veda etmesinin sonrasına denk geliyordu.

— *Böyle ilerici, solcu bir adam nasıl oluyor da Madrid'de yer alıyor?*

— Madrid bence gayet çoğulcu, tamamen çoğulcu bir kulüp. İnsanlar oraya eğlenmeye gidiyor, fikirlerini açıklamaya değil. Esas yapılması gereken, işimizi kulüp yararına olacak şekilde geliştirmek. Başka da bir şey değil.

— *[Jorge] Valdano ile siyaset konuştunuz mu hiç?*

— Tabii birkaç kez olan bitenden bahsetmişizdir. Neden etmeyelim?

— *Kim daha solcu, siz mi o mu?*

— *[Gülüştürmeler] Bilmem.*

28 Kasım 2010 Pazar günü Karmentxu Marín'in *El País*'in arka kapağında yazdığı röportajında teknik direktör bu sefer prestijinin en düşük döneminde José Luis Rodríguez Zapatero'yu savunmaya geçiyordu. "Siz şu anda hükümetin başbakanı kadar önemli misiniz?" diye soruyor Marín. "Ben kendisini beğeniyorum. Bence temiz bir insan ve ülke için en iyisi neyse onu yapmaya çalışıyor." diye yanıtlıyordu Del Bosque. Ama açıklamaları her zaman bu kadar net değildi. Mesela bir keresinde bütün kazancının vergisini "iyi bir İspanyol gibi" ödediğini söylemişti. Başka bir defasında ise Mariano Rajoy'un Bağımlılık Kanunu'yla getirmek istediği gelir kesintilerine karşı çıkmıştı ki hiç şüphesiz bunda solculuğu kadar oğlu Álvaro'nun down sendromlu olmasının da payı vardı. Aynı şekilde Zapatero'nun Tarihsel Hafıza Kanunu'nun da desteklemesi aile durumu ile alakalı olabileceği gibi kendi düşünceleri sebebiyle de olmuş olabilir: "Ölüleri unutuldukları yerde bırakmamak, huzur ve birliğe saldırmak anlamına gelmiyor." diyordu *El Mundo*'da. Ya da 15-M'ye (ç.n.: İspanya'da işsizlik ve geçim sıkıntısı nedeniyle ortaya çıkan toplumsal protesto, miting ve yürüyüşlerdir. 15 Mayıs 2011 tarihinde başladığı için 15-M olarak anılır.) desteğini gösterdiği zaman da aynı şey geçerliydi: "Bunlar her zaman iyi niyetlerle yapılan, insanları ve toplumu şiddete başvurmada dönüşürebilmeyi amaçlayan hareketlerdir; böyle hareketleri her zaman desteklemek gerekir." şeklinde açıklama yapmıştı *Jot Down* adlı dergiye. Gerçi belki kendisi ile ilgili en doğru tanımlamayı yine kendisi *El Mundo* gazetecisi Elena Pita'ya söylemişti. "Del Bosque için oyunda muhafazakâr (yaratıcı bir oyun sergilemeye karşı), toplumsal alanda ise ilerlemeci (gericiliğe karşı) diyorlar." diye sormuştu yazar. "Bu tanımlama bana uyuyor, güzel bir ifade. Evet, bazı konularda muhafazakâr ya da ihtiyatlı olduğum doğru, ancak ülkenin ve toplumun gelişmesini isterim." diye yanıtlamıştı Salamancalı teknik direktör.

Del Bosque'nin her zaman yakın çevresiyle konuştuğu ilericiliği eski bir futbolcunun olgunlaşmış olmasının bir ürünü değil. Futbolculuk yaptığı dönemlerde bile solcuydu, hatta gençliğinde PSOE'ye yakın olduğundan bahsedenler de var. 70'li yılların ortalarında Franco'nun ölümünü gören Real Madrid'de bu Salamancalı futbolcu, çeşitli işçi grevlerine formalarla, toplarla ve

dayanışmacılığıyla yardım eden, soyunma odasının öne çıkan üyelerinden biriydi. Sendikalar da zaman zaman Franco'cu oldukları söylenen beyazlı (ç.n: Real Madrid forması) futbolculara yardım başvurusunda bulunuyor ve başvuruları ise hiçbir zaman yanıtsız kalmıyordu. İsyancı işçiler, oyuncuların mücadelelerini desteklemek için verdikleri materyalleri kullanırdı. Karşıtlarının Franco'cu diyerek suçladıkları bu formayı 70'lerin ortasında giyenler sağcı olmaktan oldukça uzaktı.

Del Bosque, yardım taleplerine karşı her zaman duyarlıydı. Sonuçta kendisi de bir sendikacıydı. Canal Plus'a İspanyol Futbolcular Birliği'nin oluşturulmasındaki katılımını da bu şekilde değerlendiriyordu: "Birliğin çalışmalarına başladığı zamanlarda ben de AFE'yi işleme koyan bu grupta yer almaktan gurur duyuyorum. Bununla birlikte futbolcuların toplumdaki hak ve ödevleriyle daha çok ilişki haline geçebilmeleri için bir adım daha atıldığını düşünüyorum. AFE'ti bu sürecin ilk taşı olarak koyduk. O zamanlar şimdiki gibi değildi. AFE ile Federasyon arasında bir iki anlaşmazlık dışında şu an bulunan dostluk ve iyi ilişkiler o dönem yoktu. Zor anlar da olmadı değil, ama bence her şey iyi bir şekilde sonuçlandı."

Ayrıca teknik direktörün *petitcomité* (ç.n: küçük çevresi) içinde, 80'li yılların başında nasıl hâlâ Real Madrid'de oyuncuyken Paco Grande ve eşleriyle birlikte Felipe González'in bir konuşmasına gidip büyülediğini anlattığı da söyleniyor.

Tüm bunlara rağmen, Del Bosque bununki gibi bu kadar açık bir başlığa sahip bir kitaba katkıda bulunmak istemedi ve söylediklerinin yanlış yorumlanabileceğini düşünerek katılım göstermeyi reddetti. Çok ilerici birisi. İhtiyatlılığı ise ondan da öte. Vicente del Bosque böyle biri işte.

Joan Cordero: Valencia'nın "rahatsızsızı"

Arjantin 1978 Dünya Kupası'nı kazandıktan sonra Valencia, istese de istemese de Videla'nın askeri rejiminin uzun saçlı propaganda aracı olan mavi beyazlı kahraman Mario Alberto Kempes'e sığınak olduğu için bu ülkede namı yürüyen bir takım haline geldi. Böylece *che* takımı (ç.n. Valencia "Che takımı" olarak da bilinir.) *Matador* lakaplı Kempes'in desteklerinden faydalanarak bu ülkede bir tura çıktı. Bu seyahat ve maç maratonları sırasında her şeyden, hatta politika gibi bir futbol takımının sohbet konuları sıralamasında en düşük yerlerde bulunan konulardan bile bahsetmeye vakit kalıyordu. Bu toplanmalardan birinde, gençler takımının o kendine has bıyığa sahip kuvvetli defans oyuncusu, bir seksenlik boyuyla tam bir güç ve dayanıklılık timsali Joan Cordero, artık İspanya da tam kendi buhranından çıkmışken, gezinin diğer üyelerine Arjantin diktatörlüğünden bahsetmeye başlamıştı: "Kulübün o yöneticilerinden biri, şimdi adını hatırlamıyorum, Arjantinlilerin ancak böyle sert bir yumrukla yönetilebileceğini söylemişti. O anda kabul ediyorsun böyle şeyleri." diyor bugün 61 yaşındaki Cordero. Bugün bir cevap veremediğine, bu askeri yetkiliyle yüzleşmediğine hâlâ içerliyor. O zamanlar 26 yaşında ve yalnızca bir futbolcu. O kadar. 1978 yılının başlarında daha yeni kurulmuş olan sendika İspanyol Futbolcular Birliği'nin temsilcilerinden olsa bile, herhangi bir siyasi öğrenime sahip olmadığını da kabul ediyor. "Franco öldüğünde siyah bir bileklik de takmıştım, hiçbir önemi yoktu benim için." diyor. "Valencia'daki birkaç

yöneticinin bilinçli bir şekilde Franco'cu olduğu da bir gerçek." diye de ekliyor. "Şu anda *La Pesta Blava* [Mavi Salgın, Vicent Bello, 1988] adlı bir kitap okuyorum. Valencia'nın faşist yöneticilerinden bahsediyor." Joan Cordero, kendi cehaletinin körlüğü ile böyle bir futbol içinde yetiştiriyor.

Gelgelelim, sendikayla birlikte uyanmaya başlıyor. Daha sonra AFE'nin ilk başkanı olacak olan Quino lakaplı Joaquín Sierra Vallejo, Cordero'nun kendisini transfer etsinler diye bir yılı hiç oynamadan geçirdiği Betis'ten sonra geçtiği Valencia'da takım arkadaşı oluyor. Quino eğitilmiş bir adamdı ve 1982 seçimlerinde yazılı olarak destek verdiği PSOE'ye de çok yakındı. Cordero'yu okumaya o teşvik etmiş: İlk olarak Camilo José Cela'nın *La Familia de Pascual Duarte* [*Pascual Duarte'nin Ailesi*] kitabını, sonra da Ramón J. Sender'in *Réquiem por un campesino español*'unu [*Bir İspanyol Köylüsüne Ağıt*] okutmuş. İkisini de net bir şekilde hatırlıyor Valencialı futbolcu. "O benim kültürel rehberim, danışmanımdı. Çok kültürlü bir adam. Benim üzerimdeki etkisi büyüktür." şeklinde açıklıyor mütevazı bir aileden gelen ve yalnızca biraz ticaret eğitimi almış olan Valencialı futbolcu. Aldığı eğitim kısıtlıymış ama o dönem ilkokuldan fazla okumayan futbolcular arasında normal olan da buymuş. "Zaten üniversiteye gitmiş hiçbir futbolcu da hatırlamıyorum." diye ekliyor Cordero.

Quino'nun ellerinde ve futbolcuların çalışma hakları konusunda yaşadıkları adaletsizliklere karşı verdiği kendi mücadelesinde Valencia'nın birinci AFE temsilcisi oluyor. O zamanlar futbolcular maaşlarına yılda %10 zam yapılması karşılığında kulüplerle hayat boyu geçerli sözleşme yapıyorlardı. Bu sözleşmeden çıkma hakları yoktu. Buna rağmen futboldan o kadar iyi gelir elde ediliyordu ki Cordero diğer tutkusu olan aşçılık konusunda bir kariyere yönelmeyi düşünmüyor bile. Hatta gençler takımındaki son yılında 22 yaşındayken bir kursa bile gitmiş. Ancak primler dahil yılda 400.000 peseta herhangi biri için fazla yüksek bir rakam. Evet, belki bir kafes ama altın bir kafes. Bu nedenle Joan 24 saat futbol düşünen biri olmamasına rağmen hayatını spordan kazanmaya devam ediyor.

Valencia'da altı sezon oynuyor (1974'ten 1980'e kadar) ve Johann Cruyff'e attığı muhteşem çalımınla hatırlanıyor. Bu dönemin

sonunda bir yılı antrenman yapmadan geçirdikten sonra İkinci Lig'deki Burgos ile iki yıllık bir sözleşme yapıyor. Fakat ilk yılda ödemesini alamayınca futboldan iyice bıkararak emekli olup bir bar açıyor. O sırada henüz 30 yaşında bile değil. Siyasi bilincinin yeni yeni uyanmaya başladığı dönemler. Hâlâ Valencia'da oynadığı sırada *Valencia Savaşı* diye anılan olaya tanıklık ediyor. Olaya bu ismin verilmesinin sebebi, geçiş dönemi sırasında topluluk kimliği üzerinden uzun vadeli bir şekilde yaşanan çatışmadan kaynaklanıyor. Bu çatışmanın iki tarafından birini *Països Catalans*'in [Katalan Ülkeler: Katalan dilinin yerel dil olduğu bölgeler. Bunun içine Katalonya'nın dışında Valencia Topluluğu, Balear Adaları, Fransa'nın Roussillon bölgesi ve Aragon ve Murcia'nın bazı kısımlar da dahildir] birleşmesini savunan partili pankatalanistler, diğer tarafını ise sağcı bölgeciler olan *claveros* [yani Valencia bayrağı ile Katalan *senyera* bayrağını ayıran mavi şerit savunucuları] oluşturuyordu. Bu ayrılık, iki grup arasında şiddetli çatışmalara kadar vardı. Tam bu noktada Joan Fuster'i keşfediyor. Fuster, pankatalanizmin entelektüel bayrağı sayılmasının yanı sıra (Hatta bu akımın üyelerine fusterciler de denir.) Valencia sol milliyetçiliğinin de referans noktasıdır. Bugün Cordero, Fuster'in kendisi için büyük bir entelektüel referans kaynağı olduğunu ve yazdıklarını hâlâ büyük bir tutkuyla okuduğunu da açıklıyor: "Başka bir dilde yazsaydı muhtemelen Avrupa'nın birinci sınıf entelektüellerinden biri olarak kabul edilirdi." diyor.

Fuster okumasının sonucu olarak doğduğu ilçe olan Godella'daki mitinglere gitmeye başlıyor. Tüm partileri dinliyor ama kendisini, Katalonya'nın toplumsal ve milliyetçi görüşlerine ve Katalancanın ayrı bir dil olarak kabul edilmesinin savunulmasına daha yakın hissediyor. "Benim anne-babam Leon'dan gelen göçmenler; ama ben burada Valencia'da bizden gizlenen fakat bize ait bir kültürün, dilin ve tarihin varlığından haberdar oldum. Bu yüzden Katalanca öğrenip bunu günlük dilim olarak kullanabilmek için kurslara gitmeye başladım." diye anlatıyor. Dil meselesi, en büyük mücadele alanlarından biri olmasına karşın, neleri öncelik aldığı konusunda çok net: "Esas olan toplumsal bilinçtir. İşçi sınıfları İspanyolca da savunulabilir, Katalanca da, başka bir dilde de."

Şimdi geriye dönüp futbolcu kariyerini analiz ettiğinde,

oyunculuk zamanında da Franco'cu yöneticileri için fazla bilinçli ve rahatsız bir adam olduğunu, yalnızca bu ilgisini daha gelişmiş bir siyasi diskura kanalize etmediğini fark ediyor. "Orada başkanın sana bir çeşit babalık etmesi olağan karşılanan bir gelenektir; üstelik bu baba rolünden olumsuz anlamda bahsediyorum. Gençlerde oynuyorsan boş sözleşmelere imza attırıp kariyerini yönetmeleri çok sık yaşanan bir durumdu. Ben hep buna karşı mücadele ederdim, onlar için rahatsızlık verici bir durum olduğunu da biliyorum. Onlara hizmet ettiğim sürece beni kabul ettiler; fakat bir kere bir şey üstelemeye göreyim, hemen reddediyorlardı. Futbolda sorgulayan insanları istemiyorlar." şeklinde ifade ediyor. Cordero, Valencia'da çalışmak istermiş, fakat bu pozisyonu başkalarından daha çok hak ettiğini de düşünmüyor. Kendisini aramamışlar, bütün mesele buymuş aslında. "Başkalarının takıma girdiğini görüyorsun, tanıdığın insanlar. İpe sapa gelmez insanlar, ama biliyorsun ki aynı zamanda uysal tipler, sorun çıkarmazlar." diye açıklıyor. Ayrıca Valencia için ise şunları söylüyor: "Şehirde PP (Halk Partisi) iktidarı ile ittifak halinde değil, iktidarın kendisinin içinde. Kulüp Bankia'nın kulübü, onun parasına da Valencia yönetimi kefil oluyor."

1987 yılında Cordero, Sol Birlik ile koalisyona girecek olan milliyetçi sol parti *Unitat del Poble Valencià* [Valencia Halk Birliği] Godella'nın listesinde başı çekiyor. PSOE ve Alianza Popular'dan sonra %16,7 oy alarak üçüncü siyasi güç olup iki adet belediye meclis üyeliği elde ediyor. Cordero, belediye siyaseti macerasına bu yasama organında başlamış fakat sonunda inancını yitirmiş. "Derdini çektiğimiz bu berbat seviyedeki demokrasi, bugünün işi değil. Muhalefette bulunduğum dönem şeffaflık talep etmekten, hesapları görmeye çalışmaktan çok yoruldum; imkânı yoktu. Hiçbir zaman hiçbir şey olmuyor, bir sürü başka şeyin yanında bir de basınla ciddi suç ortaklığı var." şeklinde açıklıyor. Aktif siyaseti bırakıyor; ama birkaç ay öncesine kadar hâlâ *Bloc Nacionalista Valencià* [Valencia Milliyetçi Bloğu]'da aktivistlik yapıyor. Hâlâ da kendisini yakın hissettiği parti bu parti. "*Compromís* [Bağlılık]'e oy vereceğim," diyor *Bloc*, *Iniciativa del Poble Valencià* [Valencia Halk İnisiyatifi] ve *Els Verds-Esquerra Ecologista del País Valencià* [Valencia Ülkesi Yeşil Ekolojik Solu]'nın kurduğu

koalisyonu referans vererek.

Bugün 61 yaşında; hâlâ Fuster okumaya ve herkesi rahatsız eden yeteneğini savunmaya devam ediyor. “Siyasi partilerde lidere karşı duranın başına iş açılır.” diye anlatıyor. O da hiçbir zaman iktidarı rahat ettirecek bir tip olmuyor. 1983 yılında emekliliğinden iki sene sonra Real Burgos’un kendisine hâlâ neredeyse beş milyon peseta borcu bulunuyormuş. Bunun üzerine kulüplerin kendilerine olan devasa borçlarını şikâyet etmek üzere, hepsi epey alçakgönüllü tiplerden oluşan 16 oyuncuyla birlikte İspanya Futbol Federasyonu’nun merkezini işgale gidiyorlar. İspanyol futbolunun bu en büyük kurumunun o dönemki tartışmalı ve uzlaşmacılıktan son derece uzak başkanı Pablo Porta, kendilerini sürekli geçiştirmekte. Durum öyle bir noktaya geliyor ki Juan María Esnaola (Cordero’nun Burgos’tan eski takım arkadaşı ve bir zamanların Real Sociedad oyuncusu), Getafe’den Alfonso ve Zamora’dan (ceza alarak 2ªB’den Üçüncü Lig’e düşen takım) Lacasa açlık grevine başladıklarını ilan ediyor. Sonunda oyuncular borçların yaklaşık %80’ini alabiliyorlar. Bu eylem de bugün futbol oyuncularının sahip oldukları maaş garantisinin temelini oluşturuyor.

1983’deki bu grevde Cordero henüz ne olup bittiğini tam olarak kavrayamıyor ve her şeyi kendi siyasi filtresinden geçiriyor. Profesyonel futbolu bırakmanın ne demek olduğunu kendisine kanıtlamış durumda: “Futbolcu olma durumun sona erdiğinde artık önceleri birlikte birer kadeh bir şeyler içmeye çağırdıkları pubın yanından bile geçirmiyorlar.” diye anımsıyor. Buna rağmen kendisini en çok şaşırtan ise belli bir grubun tepkisi oluyor. “Futbol yöneticilerinin bize saldırması, *playboy* falan filan demesi normaldi. Fakat biz orada kampa girmişken, üç arkadaşımız açlık greviden kötü bir hale gelmişken, İspanyol milli takımının akıllı Zaragoza’daydı. Luis Miguel Arconada, Antonio Maceda ve diğerlerinin olduğu dönem. Eh, gazeteciler bizim durumumuz hakkında soru soruyor, ama içlerinden bir tanesi bile talep ettiklerimizi savunan bir açıklama yapmaya zahmet etmiyor. Bak, bunlar bir de bizim kendi arkadaşlarımız.” diyor yarı ironik yarı acı bir gülümsemeyle.

Cordero hiçbir zaman diğerleri gibi bir futbolcu olmuyor... *Arkadaşlarını* da hiçbir zaman anlayamıyor. Günümüz futbolunu ve başrol oyuncularını anlamadığı gibi. “Ben futbolu seviyorum, ama

öncelikli konuma gelmiş olmasından hoşlanmıyorum. Hükümet ve krallık başkanları futbolu sanki devletin varlık nedeniymiş gibi takip ediyor, futbolculara ise daha sunum toplantılarından başlayarak sinema yıldızı muamelesi ediyorlar. Futbolcuların kültüre para harcamıyor olmaları bence hoş bir durum değil, ama daha kötüsü de esas Eduardo Zaplana ve çevresinin buna para harcamıyor olması. Hiç hoşuma gitmeyen bir başka gerçek ise bir futbolcu milyonlarca avro kazanırken günde on saat çalışan bir işçinin ayın sonunu getirememesi,” diye açıklıyor *El País*’e verdiği bir röportajda.

Bölgede Katalan kültür ve dilinin en büyük savunucularından biri olan, Valenciالی sosyolog, filolog ve gazeteci Toni Mollá, Oleguer Presas’ın kitabı *Camí d’Itaca* (2006)’nın sunumunda Joan Cordero’dan “Valencia’yı düşünceleri yüzünden bırakmak zorunda kalmış bir oyuncu” diye bahsediyor. Eski oyuncu ise bu açıklamayı yüzünde bir gülümsemeyle karşılıyor. “Arkadaşım, beni tamamen siyasi bir sebeple transfer ettiler diyemem. Ben Birinci Lig’deki oyuncularından yalnızca biriydim. Fakat rahat durmayan biri olmak da kariyerimde bana pek yardımcı olmadı elbette. O dönemler siyasi düşüncelerim şimdiki gibi net değildi. Ona rağmen o şekilde gittim yine, düşünsene bir de aynısı şimdi olsa kim bilir nasıl olurdu,” diyor ve kahkahayı basıyor.

Galvin, Hughton, McGrath, McQueen, McClair: Thatcher karşıtı gerilla

İngiliz futbolu ve solun, saha kenarındaki yedek kulübelerinde yaşadıkları uzun süreli bir birliktelik tarihi var. Bu birliktelik de muhtemelen son yarım asrın yetiştirdiği en büyük üç antrenörün bu tarihe vurduğu damga sayesinde gerçekleşiyor.

Diğerlerinin yanında Derby County'nin bir başka efsanevi teknik direktörü ve aynı zamanda muhteşem Nottingham Forest'in da antrenörlüğünü üstlenmiş olan Brian Clough (Nottingham Forest'ta 1975 ve 1993 yılları arasında teknik direktörlük yapıyor ve takımı Birinci Lig'e çıkardıktan sonra bir de iki adet Avrupa Kupası kazandırıyor.), madenci hareketlerini aktif bir şekilde destekleyen ve İşçi Partisi'nin listelerinde yer alması için kendisine iki kez teklif götürülen, meşhur bir solcuydu. Belki de Büyük Britanya'da tüm zamanların en saygın antrenörlerinden olan, üç kez lig şampiyonluğunun yanında bir de 1973'te UEFA Kupası'nı elde eden, Liverpool'un mimarı Bill Shankly ise her zaman bir sosyalistti. Öldüğünde İşçi Partisi'nin toplantılarından birinde bir dakikalık saygı duruşunda bile duruluyor. Ve son yılların Büyük Britanya'sının büyük antrenörü, Manchester United'ın da teknik direktörü Sir Alex Ferguson; tam on iki kez lig şampiyonluğu elde etmiş, iki kez Şampiyonlar Ligi, iki kez de UEFA Kupa Galipleri Kupası kazanmış (Bunlardan birisini Aberdeen ile alıyor.) ve bunların yanında daha pek çok başarısı var. Kendisi de Britanya solunun bir

başka papası durumunda. İşçi Partisi'nin en önemli özel bağışçılarından biri; aynı zamanda siyasete de göz kırpmışlığı var. Hatta ılımlı solun kökten değiştirilmesi konusunda Tony Blair'in ilk yardım istediği adam kendisi. 2011 yılında ise İşçi Partisi yanlısı İskoçlar "kararsız evlere" Ferguson'un yazdığı 100.000 adet mektup yollayarak oy istemişlerdi.

Fakat sol, saha çizgisini geçip kramponluların arasında girdiğinde kendisine pek fazla destek bulamıyor. Siyasette yer edinenler bir elin parmağını geçmiyor; bunun solunda duranlar ise bir avuç direnişçiden ibaret. Geçirdikleri en zor dönem ise Margaret Thatcher dönemi oluyor. 1979'dan 1990'a kadar Birleşik Krallık'ta yaşanan muhafazakâr çılgınlık yeşil sahalara da ayak basıyor: Siyasetten bahseden bir avuç futbolcu varsa, onlar da zaten *Demir Leydi* lehine konuşanlar.

Kariyerinin büyük bir kısmını (1977'den 1990'a kadar) Tottenham'da sol kanat olarak oynayan Chris Hughton, Londra'da Ganalı bir babanın ve İrlandalı bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldi ve milli takım formasını da annesinin ülkesinde giydi. 70'li yılların sonlarında bir arkadaşı *News Line* adlı bir gazetede yazmasını teklif etti. Aslında bu gazete büyük Troçkist parti İşçilerin Devrimci Partisi'nin yayın organı olmasaydı bu, hiç de tuhaf görülecek bir durum olmazdı tabii. Toplumsal meselelere kafa yoran ve kamu hizmetlerinin savunucusu bir adam olan Hughton, 80'li yıllarda Güney Afrika Apartheid'ına karşı yürüttüğü çalışmalar sebebiyle Birleşmiş Milletler tarafından ödüllendirildi. Buna karşın, hiçbir zaman bir devrimci olmadı: "[*News Line*'da yazmak] kulağa gerçekte olduğundan daha dramatik geliyor. Ben futbol yazıyordum, o kadar." şeklinde açıklıyordu *Daily Mail*'e verdiği bir röportajda. Emekli olduktan sonra kısa bir süre Tottenham Hotspur'de, daha uzun süreler ise Newcastle'da ve Norwich City'de antrenörlük yaptı. 2012-13 sezonunun başında Norwich City ile sözleşme imzaladı. Tottenham'dayken, *Spurs* ile anlaşma yapmadan önce Hull Üniversitesi'nde Rusya Çalışmaları bölümüne kayıtlı olan (Ülkenin dilinden kültürüne, coğrafyasından tarihine kadar her şeyin öğrenildiği bu bölüm, Soğuk Savaş sırasında epey rağbet görmüştü.) diğer bir İrlandalı oyuncu Tony Galvin ile birlikte çalıştı. Thatcherizmin en zorlu yılları olan 80'lerde asgari ücretin

yükseltilmesi için, Büyük Britanya'nın en önemli sendikalarından biri olan Ulaşım ve Genel İşçi Sendikası'nın [TGWU, *Transport and General Workers' Union*] kampanyasına fotoğrafçılık yaparak destek verdi. Emekliliğinden sonra ise eğitimciliğe yöneldi.

Paul McGrath ve Gordon McQueen, Manchester United'da takım arkadaşıydılar ve *red devils* (ç.n: kızıl şeytanlar) takımının içindeki ufak bir kızıl kanada dahildiler. Irkçılık karşıtı kampanyalarda aktif çalışma yürüten, İrlanda milli takımı oyuncusu McGrath, kısa bir süre önce İrlanda'nın Cork kentindeki plastik sünger fabrikası Vita Cortex'teki işçileri ziyaret ettiğinde basın organlarında yer aldı. İşçiler, İrlanda'da gerçekleştirilmekte olan bir işgücü düzenleme planı, yani işten çıkarma politikasını protesto etmek için 2011 Aralık ayından 2012 Mayıs ayına kadar kendilerini şirketin tesislerine kapatmışlardı. McGrath, bazıları 47 yıldır Vita Cortex'te canla başla çalışmakta olan bu işçileri desteklemeye gelmişti: "Ben İrlanda'yı bundan daha iyi bir yer sanırdım. Bu insanlara böyle davranmaları hiç adil değil. Burada yaptıkları şeye inanıyor ve mücadeleyi kazanmalarını diliyorum." şeklinde konuşmuştu. 80'lerde futbolculuk yapmış olan McQueen ise İşçi Partisi'ne olan desteğini daha açık bir şekilde gösteriyordu. İskoçya'nın güneyindeki sol geleneğe sahip ("Evet, solcuların muhafazakârlardan fazla olduğu doğru," diye alaycı bir şekilde ifade ediyor McQueen.) Ayrshire bölgesinden olan oyuncu, parti mitinglerine düzenli bir şekilde gidiyor ve vergilerin toplanması çalışmalarında aktif olarak yer alıyordu. "Futbol para ve cimrilik demek. Oyuncular gerçekliğin dışında bir yaşam sürüyorlar. %99'unun siyasetle alakası olmadığını söyleyebilirim." diye yazmıştı *Daily Mirror*'a.

United'da 1987'den 1998'e kadar oynamış olan ve şu anda Alex Ferguson destekli alt takımlarını yöneten Brian McClair ise kendisine bir maç öncesi en çok neden korktuğunu sorduklarında şu cevabı vermişti: "Bir Margaret Thatcher hükümetinden."

Her ne olmuş olursa olsun, 80'li yıllarda Britanyalı solcu futbolcuların sayısı bir elin parmaklarını geçmiyor. *Thatcherizm* futbolcuların çoğunluğu arasında kendisine geniş bir destek ya da en azından sessiz işbirlikçileri bulmuştu. Fakat bu kadar net olmayan bir şey varsa, o da *Thatcherizmin* profesyonel oyunculardan

aldıklarını futbola geri ödeyip ödemeyeceğidir. 2011 yılında West Ham United'ın teknik direktörü Sam Allardyce, kamu sektörünün *Demir Leydi hükümeti altında yaşadığı kesintiler ve sona erdirmelerle dolu bu dönemin, futbol için hiç de iyi bir dönem olmadığını kesin bir şekilde ifade etmişti: "Thatcher futbolu öldürdü. Öğretmenlere çocuklarla okul dışında aktiviteler yapsınlar diye biraz daha para vermeyi reddettiğinde tabanı mahvetti. Bu, işçi sınıflarının oyunu. Yeteneklerin çoğunluğu devlet okullarından çıkıyordu. Fakat artık yalnızca özel okul çocukları bu imkâna sahip. Onların da çoğu ragbi oynamayı tercih ediyor."*

Egil Olsen: Maoculuk gibi futbol

Bir seferinde bir gazeteci, 1999-2000 yıllarında gücünü sonuna kadar kullanıp harcamış olan, dönemin vahşi takımı Wimbledon'ın teknik direktörü Egil Olsen'i fazlasıyla direkt ve kaba bir oyun çıkardığı için eleştirmiş ve sanki biraz da işçilerin papası Alex Ferguson'ın daha iyi olduğunu düşündüğü izlenimini yaratmıştı. Ya da en azından Norveçli antrenör böyle yorumlamıştı. Olsen gazeteciye baktı ve takımını neden bu şekilde oynattığını açıklamaya girişti: "Ben sosyalist değilim; komünistim".

Olsen'e Norveç'te *Drillo* diyorlar [İngilizcede top sürme anlamına gelen *dribbling* kelimesinin kısaltılması]. Bu takma isim, uzun saçlarının ve devrimci genç görüntüsünün futbolu kadar öne çıktığı 60'lı yıllardaki futbolculuk dönemlerinden geliyor. Siyasi anlamda üzerinde iz bırakan ve bugün de hâlâ gurur duyduğu sınıf duygusunu kendisine vermiş olan Fredrikstad şehrindeki bir işçi sınıfı mahallesinde büyümüş. Takma ismi ise top sürme becerisi ve hızından geliyor. İsimleri ülke dışında pek duyulmayan takımlarda oynuyor (Østrieden, Vålerenga, Sarpsborg, Frigg, Hasle-Løren...), ama tam 16 kez milli takım forması giyme şansına erişiyor. Efsaneye göre bundan çok daha fazlasını hak eden bir oyuncuymuş; ama ideolojisi ve görüntüsü, 60'ların başlarındaki Norveç milli takım teknik direktörünü pek hoşnut etmiyor, komünist olması Avusturyalı Willy Kment'e hiç de iyi gelmiyormuş.

1973 yılında Egil Olsen 31 yaşındayken ve aktif futbol hayatından kendisine çok az vakit kalmış olmasına rağmen, Oslo'da

Sovyet yanlısı Norveç Komünist Partisi'nin *alter egosu* ve Mao-cu rakibi olan AKP'yi, yani *Arbeidernes Kommunistparti (m-l)*'yi [Komünist İşçi Partisi (Marksist-Leninist)] kuruyor. Radikal solcu bu yeni grup, aslında seçimlere katılma niyetinde değildi ama üyelerinin hepsi önüne koyduğu hedefleri gerçekleştirmesi için mücadeleye aktif bir biçimde katılmasını talep ediyordu. Bu hedeflerin arasında ideolojisinin bir uzantısı olarak, silahlı mücadeleye destek vermek de vardı. AKP'nin tam üye sayısı hiçbir zaman bilinmedi; gizli bir grup olmasından dolayı böyle olması da doğaldı fakat Egil Olsen üyelerden biri olduğunu kabul ediyordu. İyi bir aktivist olarak, grubun stratejisinde de aktif bir şekilde yer alıyordu. İdeolojik talimatların verildiği grup antrenman kamplarından bazılarına katıldığı biliniyor. Partinin öğretilerine bağlılığının bir sonucu olarak, futbolculuğu bıraktığı zaman yüksek eğitim konusuna da özen gösterdi. 1982'den beri profesörlük görevini yürüttüğü, Norveç Spor Üniversitesi'ni kurdu. İngilizce, Fransızca ve Almanca biliyor ve aynı zamanda yürüyen bir coğrafya kitabı gibi. İdeolojik ve akademik eğitiminin karışımından doğan futbolda artık antrenör olarak görev yapıyor ve burada oyuncuyken sergilediği anarşik tarzından çok farklı düşünüyor.

Olsen, bugün hâlâ geçerli olan bilimsel öğeleri birleştiren bir futbol âlimi... Hâlâ aktif bir teknik direktör, üstelik dikkate değer bir başarıya sahip. 1974'te inanılmaz derecede sistematik bir tarzda yazdığı *Futbolda Nasıl Gol Atılır* adlı tezini yayınlıyor. Savunmadan gelen uzun pasla hücumun kurulduğu 4-5-1 sisteminin savunucusu olduğu için (Teorisine göre, kısa ve sürekli paslar, tehlikeli bölgelerde topun kaybedilme riskini artırıyor) tamamen organize savunmalara çok az gol atılabildiğine dayandırdığı bilimsel düşüncesi yüzünden (savunma alanı ve disiplini aşırı bir titizlik gösteriyor.) çok fazla top oyununun olmadığı, daha ziyade uzun forvetin topu kafayla indirmesinden oluşan sıkıcı bir *patadón* oyunu çıkarılmakla suçlanıyor; fakat gerçek olan şu ki, sonuçlar her zaman kendisini haklı çıkarıyor.

Norveç milli takımının 1994 ve 1998 Dünya Kupaları'na katılmasını sağlayarak ülkenin futbol tarihinde görülmemiş bir başarıya imza atıyor; çünkü milli takım, ilk defa 1938'de katıldığı bu turnuvaya o ana kadar bir daha katılma şansı elde edememiş.

Eriştiği rakamlar o döneme kadar üçüncü sınıf düzeyinde sayılmış bir takım için muazzam rakamlar: 88 resmi maçta 46 galibiyet, 26 beraberlik, 16 mağlubiyet, atılan 168 gol, yenilen 63 gol. Milli takımla 2009 yılının Ocak ayında başlayan ikinci döneminde, Portekiz maçında beraberlik aldıktan sonra takımı averaj yüzünden Avrupa Kupası'na taşıyamıyor. Başına geçtiğinde takım FIFA sıralamasında 59'uncuyken iki sene içinde 11'inci sıraya çıkartıyor.

Ne zamandan ne zamana kadar AKP militanlığı yaptığı bilinmiyor. Pol Pot'un Kamboçya'daki soykırımına utanmadan alkış tutmuş olan bu Maoist grupla bağı hakkında çok fazla konuşmak istemedi. Kendini halen komünist olarak savunuyor, üstelik bunu büyük bir gururla yapıyor. AKP'nin aynı zamanda derin bir feminizm tarafı da vardı. Olsen de bir feminist: 1995 yılında FIFA Yılın Futbolcusu seçiminde oy hakkını Hege Riise adlı kadın oyuncuyu seçerek kullandı ve futboldaki kadın varlığını destekledi. AKP, Filistin mücadelesine de her zaman yakın oldu; Olsen 2010 yılında 99 Norveçli ile birlikte kültürel ve akademik anlamda bir İsrail boykotu çağrısı yapan bir belgeyi imzalıyordu. Bununla ilgili şöyle bir yorumda bulunmuştu: "Norveçlilerin %90'ı böyle düşünüyor. İstedğin ideolojiye sahip olabilirsin, ama Filistin'in işgali hem ahlak hem yasa dışı". O kadar çok destek ve suçlama yağdı ki 2012 Avrupa Kupası'nda İsrail'le karşılaşma yaşayacak olsaydı milli takımın teknik direktörlüğünden çekileceğine dair söylentiler çıkmıştı. Sonuçta kuradan sonra bunun olmayacağı kesinleşti.

Yıllar önce 1995'te Olsen, oyuncularından birinin nasıl net ve doğru bir siyasi pozisyon aldığını da görmüştü. Norveç milli takımının orta saha oyuncusu ve o dönemde İngiliz Nottingham Forest takımında yer alan Lars Bohinen, Oslo'da Fransa ile oynanacak bir dostluk maçına çıkmayı reddetti. Fransa Başbakanı Jacques Chirac, Pasifik'in güneyindeki Moruroa Polinezya mercan adasında nükleer denemelere yeniden başlamış, bu tavrından dolayı dünya çapında bir protesto dizisi patlak vermişti. Bu sefer örgütlenmek için tribünleri coşturan futbolcu olmuştu: Maça çıkmayı reddetmesinin sonucunda maç öncesi saatleri, Norveç halkının Fransa'nın tavrına karşı pankartlarla ve marşlarla yaptığı kitlesel bir gösteriye dönüştü. Olsen, Bohinen'in başka bir şekilde protesto etmesini tercih edeceğini, fakat yine de bu bilincini takdir ettiğini

açıkladı. “Üzerine müthiş kafa yorduktan sonra aldığı bir karar olduğuna eminim.” dedi. Oyuncu, hiçbir zaman ceza almadı.

Egil Olsen’in en büyük spor başarılarından biri de, 1998 Dünya Kupası’nın grup maçları sırasında Brezilya karşısında elde ettiği galibiyettir. Teknik direktör, bu ülkenin futbolunu her zaman kafasına takmıştı; o kadar yeteneği olan takımın bunu disiplinsizlik yüzünden harcadığını düşünüyordu. Şampiyonluktan önceki bir dostluk maçında Brezilya karşısındaki 4-2’lik galibiyetine bir de 2-1’lik bir yenisini ekledikten sonra takımının Brezilya karşısında başarı gösterdiğini “çünkü Brezilya savunmasının kendisinin çöp kovaı ne kadar düzenliyse, o kadar bir düzene sahip olduğunu” açıkladı. Düzen, disiplin, bağlılık. Maoculuk gibi futbol.

Nacho Fernández: Aslında hiç gerçekleşmeyen ret kararı

2005 yılında Galiçya milli takımı 69 yıllık bir aradan sonra Compostela'da bir uluslararası maçta yeniden oynadığında takımındaki yalnızca birkaç kişi takımın kendi marşı olan "Os Pinos"u biliyordu. Geri kalanlar ise marş çalarken ya beceriksizce dudaklarını oynatıyor ya da öylece boşluğa bakıyordu. Fernando Vázquez ve Arsenio Iglesias'ın çalıştırdığı milli takım, Uruguay karşısında 3-2'lik bir galibiyet elde etti. Takım, 1922'de başlattığı futbolculuğunu Katalonya ve Bask Bölgesi'nden çok sonra yeniden ele alıyordu. Pek çokları için bu maçın diğer bölgesel milli takım maçlarından hiçbir farkı yoktu, Murcia'nın ya da Rioja'nın oynamasıyla aynı şeydi. Fakat bu karşılaşmayı artık emekli olduğu 38 yaşında görmek nasip olan eski bir futbolcu için bu maçta oynamak büyük bir düş olurdu. Nacho Fernández Palacios olsa marşı da kesin bilirdi.

Galiçya Sosyalist Partisi ve Milliyetçi Galiçya Bloğu'nun oluşturduğu bir koalisyon hükümeti altında bulunan Galiçya milli takımı, Halk Partisi'nden Alberto Núñez Feijoo'nun Xunta'nın (ç.n.: Galiçya Özerk Hükümeti) başkanlığına gelmesinden, takımın toprağa verilmesine kadar üç maç daha oynadı. Daha önceleri 90'lı yıllarda milli takım González kardeşler, Fran ve José Ramón veya Michel Salgado gibi takımın kuvvetli temsilcileri olan oyuncuların kararlı desteklerine güveniyordu. Son zamanlarda ise Galiçya

futbolunun yeni ve genç yıldızı Iago Aspas milli takımın geri gelmesini ne kadar istediğini gösterdi. *Liberio* adlı dergiye şöyle açıklıyordu: “Artık var olmaması çok üzücü çünkü Galiçya’yı temsil etmenin bir yoluydu. Galiçyalı birkaç oyuncu olarak konuştuk, Galiçya’yı çıkarmasalar iyi olur diye düşündük. Ama arkasında siyasi sebepler vardı sanırım”. Galiçya milli takımıyla ilgili açıklamalar ve takıma verilen destek çok az. Bask ve Katalan milli takımlarının da destek göstermemesinin yanında arkasını yaslayabileceği belli bir sağlam yapı bile yok. Hatta bu milli takımdan bahsedildiğinde akla en çok gelen, takım formasını hiçbir zaman giymemiş olan bir oyuncu: Nacho.

1995 yılında İspanyol futbolunda bir fenomen ortaya çıktı: Bu fenomenin adı Compostela Spor Topluluğu’nun sık kullanılan kısaltması olan *Compos*’tu. Kendini yoktan var eden bu takımın başına 80’li yılların sonunda José María Caneda geçti ve böylece takım önemli başarılar elde ederek bütün dünyayı şaşkına çevirdi. Daha Birinci Lig’e çıkmalı bir sene olmuştu ve yıldız kaptanın, Brezilyalı olağanüstü oyuncu Fabiano Soares’in sunum sırasında sarf ettiği, geleceği gören kelimeleri sonunda doğru çıkmıştı: “Az samba, çok iş”. Compos da başında akademisyen izlenimi veren Fernando Vázquez (takımı sürekli yükselten kaptanlığından sonra Celta de Vigo’ya geçen Fernando Castro Santos’un yerine geçmişti) adlı antrenörü ile çok iş yapıyordu. Vázquez, atılan her golde sahanın kenar çizgisi boyunca koşturuyor, San Lázaro stadyumu her maçta büyük bir mucizeye şahit oluyordu. 1995-96 sezonunun Compos’u Deportivo’ya tam dört gol atarak bütün İspanya’yı kendine aşık etti. Kulübün genç ortaklarından Xosé María Rodríguez, o dönemki taraftar duygusunu daha sonra Galiçya Televizyonu’na (TVG) verdiği bir röportajda şu şekilde ifade etmişti: “Taraftarların, özellikle de futbolu en çok yaşayan biz daha küçük yaştaki taraftarların idolü, hiç şüphesiz Nacho’ydu. Galiçyalı, mütevazı bir futbolcu, çıkabileceği en yüksek yere çıkmıştı.

Bir yandan dönemin teknik direktörü Javier Clemente’nin sarf ettiği iki kelimenin altına o dönem futbol izlemiş herkes imzasını atardı: “Nacho’yu seviyorum.” demişti Alicante’de bu oyuncu hakkında düşünceleri sorulduğunda. Bunun aksini kim iddia edebilirdi ki? O zamanlar Real Madrid’in teknik direktör yardımcısı

olan Ángel Cappa da oyuncuya olan hayranlığından bahsetmişti. Ve tüm bunların ortasında Nacho'nun TVG'ye verdiği bir röportaj yayınlanmıştı. Nacho basın mensuplarıyla başa çıkmak konusunda gayet deneyimsiz, o rahat haliyle çıkmış (Hiçbir zaman futbolda yeteneği olan bir işçiden fazlası olmamıştı: Kariyeri altı sene Celta'da, sekiz sene de Compos'ta olmak üzere her zaman Birinci ve İkinci Lig arasında gidip gelmekten ibaretti.), İspanyol milli takımının kendisini çağırma ihtimalinin olduğunu açıkça söylemişti: "Çok ilgimi çekmiyor, beni çağırımları da çok bayılacağım bir şey değil. Bence ben böyle şeyler için doğru insan değilim. İspanyol devletinde bunu çok iyi becerebilecek ve kendilerini İspanyol milli takımıyla özdeşleştiren başka insanlar var ki bu bence de harika bir şey. Tabii benim hedefim bu değil. Ben bu şekilde kendimi daha rahat hissediyorum". Fırtına da bundan sonra koptu.

Medyanın yoğun ilgisinden korunmaya çalışan Nacho kamusal alanda bu konu hakkında daha sonra "Gerçekleşmemiş bir şey hakkında konuşmayacağım." cümlesinden başka tek söz sarf etmedi. 18 sene sonra bu kitap için bile konuşmak istemedi. O dönemde, kendisi hakkında pek çok şey biliniyor ve konuşuluyordu. Memleketinde onu tanıyan herkes sendika gösterilerine gittiğini ve solcu bir Galiçyacı olduğunu söylüyordu. Futbolcuların gereğinden fazla para kazandığını ve gerçeklikten uzak yaşadığını düşünüyordu. Milli takıma gitmeyi reddetmesi gibi bir olay aslında yaşanmadı; ama hikâye gazeteciler için fazla iyi bir hikâyeydi: Yokluktan gelen, mütevazı bir oyuncu 1996'da İngiltere'de oynanacak Avrupa Şampiyonası'na giderek hayatını sonsuza kadar değiştirme şansı karşısında geri adım atıyordu. Fakat bu hikâye kartopu gibi büyüdüyse, bütün suç gazetecilerin de değildi: Kendisini yerlere göklere sıgdıramayan milliyetçi sol (ve o kadar da sol olmayan kesim) için fazlasıyla ağız sulandırıcı bir öyküydü. Sağ kesim için ise adeta bir madendi: Gerektiği yerde basında yerin dibine sokmuşlardı. Diğer yandan Nacho, fırtınanın dinmesini sessiz bir şekilde bekledi ve yaşamına olduğu gibi devam etti. Xosé Hermida'nın *El País*'te yazdığı gibi, "solcu bir öğrenci gibi" giyiniyordu. 1997 yılında *Selección Xá!* (ç.n.: Galiçyaca'da Artık Milli Takıma!) adlı bir derleme albümde skagrubu Xenreira ile birlikte şarkı söyleyerek Galiçya milli takımının geri dönmesini talep etti. Bu müzikal

talep macerasına aynı zamanda González ve Salgado kardeşler de katılmıştı.

Tüm bu hikâyedeki sorun şu ki Nacho aslında hiçbir zaman milli takıma gitmeyi reddetmedi. Bunun olması için birisinin kendisini çağırması gerekiyordu. Saygısız Galiçyalı efsanesinin bir uzantısında da Javier Clemente'nin kendisiyle görüştüğü ve milli takıma çağırılmama konusunda anlaştıklarından bahsediliyor. Hikâye böylece anlam kazanıyordu: Ünlü Bask milliyetçisi teknik direktör, çocuğu anlıyordu. O da onlardan biriydi. Nacho bu hikâye konusunda da hiç yalan söylemedi. Gerçekleşmeyen bir şey konusunda konuşmak istemediğini söylemekten dilinde tüy bitmişti, o kadar. Mantıklı olan, bu soruyu hikâyenin diğer ayağı olan Javier Clemente'ye sormak olurdu. Fakat belki de tüm basın mensupları Nacho aleyhindeki hikâyeyi arayıp bulmakla öyle meşguldüler ki diğerine sormayı akıl dahi etmediler.

Bunca zaman geçtikten sonra Nacho'nun resmi bir reddediş gerçekleştirip gerçekleştirmediğine dair bu farazi hikâyeyi ortaya çıkarmanın yolu aslında çok kolay bir şeyden geçiyordu: Clemente'ye sormaktan. Cevabı ise net ve basit oldu. "Hiç aramadım. Milli takımda oynayacak seviyede değildi, hepsi bu." Hikâyenin sonu.

Peki, aramış olsalardı Nacho gitmeyi reddeder miydi? Fikirlerini bağılı biri olmasına ve söylediklerini kimsenin reddetmeyecek olmasına rağmen, bu soruya verilecek tüm cevaplar farazi cevaplar olacak. Artık gerçeğin ne olduğunu biliyoruz.

Juampi Sorín: Kirchnerci

2006 Dünya Kupası'nda Arjantin milli takımının kaptanı, Barça'da ve Villarreal'de yer almış sol kanat oyuncusu, saha boyunca büyük bir saldırganlıkla koşturan uzun saçlı futbolcu Juan Pablo Sorín, orta halli, yüksek seviyede aydın ve her şeyden önemlisi de sol eğilimli bir aileye doğdu. Buenos Aires Üniversitesi'nin eski rektör yardımcısı, Mimarlık, Tasarım ve Şehircilik Fakültesi (FADU)'nin eski dekanı; şu anda ise FADU Yurtlar Kurumu'nun müdürü olan babası Jaime, 60'lı yıllarda Gençlik Komünist Federasyonu'nun aktif çalışma yürüten bir üyesiydi. 2008 yılında diğer aydınlarla birlikte, kendisinin yakın olduğu Cristina Fernández de Kirchner'in hükümetini tamamen destekleyen bir kültürel kolektif olan Espacio Carta Abierta'yı (ç.n: Açık Mektup Alanı) kurdu.

Oğlu Juampi (ç.n: Juampi, Juan isminin sevecen bir şekilde söylenişidir.) futbolun yanında her zaman müzikle ve edebiyatla da ilgilendi. İspanyol dergisi *Mediapunta*'ya öyküler yazıyordu ve ayrıca şiire de el atmıştı. Hatta 2010 Dünya Kupası sırasında bir şiiri *El País*'te yayınlandı. 90'larda La Tribu adlı radyoda fakültede arkadaşlarıyla aynı mikrofonu paylaştığı bir radyo programı bile yapıyordu. 2005 yılında ise *Grandes Chicos* (ç.n: Büyük Çocuklar) adlı bir kitap projesi başlattı. Fito Páez, Roberto Fontanarrosa, Eduardo Galeano'nun yanında şair Juan Gelman'ın (Espacio Carta Abierta'nın Jaime Sorín ile birlikte kurucu üyesi) da yazılarının yer aldığı bu kitabın bir bölümünü de kendisi yazdı. Bu kitabın geliri iki adet okula gitti. Oyuncu Sol Cáceres ile evli olan Sorín, birkaç

kez sakatlık yaşıdıktan sonra 2009 yılında Cruzeiro'dan emekli oldu. Hâlâ çeşitli basın kuruluşlarında yorumcu olarak çalışmaya devam ediyor.

Şu anda Brezilya'nın Belo Horizonte şehrinde ikamet etmesine karşın, ülkesinin başkanına destek vermeyi hiç bırakmadı: "Şimdi bir büyüme zamanındayız. Arjantin, o büyük krizden sonra felaket bir durumdan çıktı. Şimdilerde İspanya'nın yaşadığına benzer bir krizdi denebilir. Hükümet, arzulanan ülkeye kavuşabilmemiz için gerçek bir yönetim örneği sergiliyor. Umalım ki bu geçiş dönemini başarıyla atlatabiliriz; çünkü Arjantin'in yeniden ekonomik, turistik, sosyal ve kültürel anlamda en büyük potansiyellerden biri olabileceğine inanıyorum. Bence bir ülke olarak kendini çok güçlendirdi. Bu hükümet, tüm zamanların en büyük kötülükleri olan yoksulluk ve sefalet gibi sorunları çözmek ve eğitimi iyileştirmek konusunda çok bilinçli bir hükümet" şeklinde açıklıyordu.

Vikash Dhorasoo: Çok isyankâr olan isyancı

Teninin rengi onu ele veriyor: Asya kökenli. Tam yeri ise babasının gelip buradan gelip Fransa'ya göç ettiği Mauritius Adaları. Kendisi Fransa'da doğmuş. Teninin rengi onu tanımlıyor: Futbol- da ırkçılığın ve her türlü ayrımcılığın yorulmaz savaşçısı. Vikash Dhorasoo Fransa'nın çok kültürlü futbolundayken bile bir işgalci havası taşıyordu. Lanetli entelektüel havası ise hiçbir zaman bir pozdan ibaret olmadı: Hiç susmadı, hiç rahat durmadı.

Futbolunu icra ederken deli gibi bir forvetti; hem hızlı hem yaratıcıydı. Sahadan çıktığında ise hiçbir zaman çenesini tutmazdı. Fransa'nın en yoksul kesimlerinin topluma entegre edilmesi gerektiğini savunduğunu söylemekten hiç çekinmedi, üstelik bunu hem oldukça siyasi bir bakış açısıyla hem de diğer meslektaşlarının hayırsever babacanlığından uzak bir şekilde yaptı. Futbolda özellikle ezilmese de susturularak belki de en kötü ezilme yöntemine maruz kalan eşcinsel kolektifinin kendisini ifade etmesine olanak sağladı. Futbolda ayrımcılığa karşı savaşan bir eşcinsel futbol takımı olan Paris Foot Gay'in destekçisi oldu. Siyaseten de kendini ateşe atmaktan çekinmedi. 2007 seçimlerinde (Nicolas Sarkozy'nin kazandığı seçimler) Ségolène Royal'i açıkça desteklemiş olan Fransa Sosyalist Partisi'nin sağlam bir destekçisi; daha sonra aynı desteği François Hollande'a da verdi. Fransa başbakanının bir milyon avrodan fazla kazananların vergilerini %75'e kadar yükseltme önerisini desteklemesi – sonuçta bu öneri reddedilmişti – ("Ülke kriz içinde. Parayı, bu paraya sahip olanlardan elde

etmemiz gerekir.” diye yazmıştı.) kendisini hem ülkesinin zengin kesimi ile hem de futbol dünyasının büyük bir kısmı ile karşı karşıya getirdi: Fransız futbolunda nüfuz sahibi Canal Plus’ün gazetecisi Pierre Menes kendisini “ikiyüzlü” olmakla suçlamış ve “Kendisi Aston Martin’e binerken böyle destek vermek ne kadar da kolay,” yorumunda bulunmuştu. Dhorasoo ise kendi fikrinden dönmüyordu: “Öneri, ülke için iyi bir öneri. Profesyonel futbol için önemliymiş değilmiş, kimin umrunda?”

Dhorasoo; Le Havre, Olympique Lyonnais, Girondins de Bordeaux, Milan ve Olympique de Marseille takımlarında oynadı ve hiç maça çıkamamış olsa da kariyerinin sonunda Livorno Calcio ile kısa süreli bir sözleşme imzaladı (İmzaladığından beri de artık İkinci Lig’e düşmüş olan Le Havre’a geçmek için boşuna çabalarlayıp durdu.). Lyon ile birlikte Fransa Kupası’nda ikincilik yaşadı ve Milan’a transfer edilmesinin hemen öncesinde 2004 yılında Fransa futbolunun en iyi oyuncusu seçildi. 2006 Dünya Kupası dahil olmak üzere, Fransa milli takımında tam 18 defa forma giydi. Sonunda hem yaptığı işten hem de teknik direktör Raymond Domenech’in tavırlarından bıktığı için bir daha milli takıma çağırılmamayı talep etti: “Eğer çağırırlarsa reddetmeyeceğim; ama milli takım artık beni ilgilendirmiyor.” dedi.

Ana akım düşüncelerden ayrı duruşu yalnızca toplumsal ve siyasi alanlarda değil, aynı zamanda futbolda da sürdü. Hepimizin Zidane’ın Materazzi’ye kafa atışıyla hatırladığı 2006 Dünya Kupası’nda normalde takımların mahremiyetine dair yazılı olmayan kodların esaretinde olan bir profesyonel futbolcu için akla hayale gelmeyecek bir adım attı. Sanki kişisel bir hobisini icra ediyormuş gibi, eline bir Super 8 kamerası alarak soyunma odasında olup bitenleri çekmeye başladı. Arkadaşları dahil hiç kimse bu çekimlerin daha sonra Fred Poulet’nin elinde *Substitute* adlı tuhaf ötesi bir sanat ve deneme belgeseline dönüşeceğinden haberi yoktu. İhanet etmenin arkadaşlarının gözünde kişiyi bitireceğini herkesin bildiği soyunma odasını –arkadaşlarının iznini almadan– göstermişti. Fakat sinemacı ve yazar Poulet ile olan arkadaşlığı ve futbol hakkındaki görüşlerini top peşinde koşmadan aktarabilme ve ifade edebilme isteği, düşlerin sessizlik kanunundan daha önemliydi. Yine aynı arkadaşıyla birlikte kendisi hakkında,

varlığının alışıldık doğrusal anlatımından uzaklaşarak yazdığı denemenin baskın tonu oluşturduğu bir tuhaf otobiyografi olan *Hors Champ*'ı [Ekran/Saha Dışı, 2008] adlı kitabı kaleme aldı. Kitabın başlığı hem sinemaya hem de futbola dair bir referans içeriyor ve futbolda da hayatta da bilindik kodların uzağında olan karakterini çok iyi açıklıyor.

Emekli olduktan sonra bir filmde (*La très très grande Entreprise*, 2008) bir de televizyon dizisinde (*La collection pique sa crise*, 2010) yer aldı. Halen futbol dünyasında aktif çalışan, tanınmış bir gazeteci olarak profesyonel yaşamına devam ediyor. Futbola başladığı kulüp olan Le Havre AC'nin başkanlığına geçmeye çalışmış olsa da başkanlığı elde edemedi. 1989 yılında kurulan ve stadyumunun Michel Hidalgo'nun adını taşıdığı taraftar kulübü Entente Sannois Saint-Gratien'in başına geçmesi için teklif aldı; ama bu teklifi kabul etmedi. Çok sayıda kişinin Fransa Futbol Federasyonu başkanlığına adaylıklarını açıkladığı, Tatane adlı bir manifestoda yer aldı. Bu adayların arasında aydınlar, gazeteciler ve FC Barcelona'nın eski oyuncusu Emmanuel Petit gibi bazı eski futbolcular bulunuyordu ve futbolun eski eğlenceli ve popüler köklerine döndürüleceğini vaat eden bir manifestonun altında toplanıyorlardı (Sloganları da boşuna "Mutlu ve sürdürülebilir bir futbol için" değildi.). En temel prensipleri arasında "Bir futbolcu yetiştirebilmek için, bir vatandaş yetiştirmek gerekir." ya da "Çünkü Garrincha gol atmaktan çok oynamayı severdi." gibi cümleler vardı. Adaylardan seçilen olmadı.

Futbol sonrasında yaşadığı bunca şeyin yanında Vikash Dhorasoo başka bir yeşil halıda da bir yeteneğini daha keşfetti: Poker masasında. Profesyonel oyuncu olarak milyonlar kazanmıştı. Futbolda her zaman iki deste ile oynar ve genelde kaybederdi. Fakat masada kartlar olunca genelin dışına çıkmak ve risk almak kötü görülmüyordu.

Juan Pedro Ramos: 15-M korsanı

Mahalle oyuncuları, işlerin huzursuz yanında büyümüş olanlar genelde futbolun kendilerini sokaklardan uzaklaştırmasını ister. *Pirate* (korsan) lakaplı Juan Pedro Ramos futbol sayesinde para ve şöhret kazandı; fakat ayakları hiçbir zaman yerden kesilmesin, kendi mahallesi Jerez de la Frontera'nın asfaltına basmaya devam etsin istedi ve bunu başardı da. 80'li yıllarda küçük bir çocukken odasına doğrudan sokaktan gelen sigara kokularının dolduğu ve kendisinden yalnızca birkaç yaş büyük çocukların eroin soykırımına uğradığı bu sokaklara yalınayak çıktıklarını gördüğü zamanları anımsıyor. Mahallede kol gezen bu illetin insanları öldürebileceğini kimsenin bilmediği zamanlardı ve Ramos herkes gibi futbolu dışarıda oynuyordu. Zaten başka yolu yoktu. Bir gözü, şırıngaya kurban gitmiş bir kuşağın uyuşturucu bağımlılarında, diğeri futbol topunda büyüyordu. Daha dört yaşındayken on bir yaşındaki çocuklarla top koşturuyordu.

Tüm olan biteni göremeyecek kadar küçük olmasından dolayı onun için sokaklardan başka hayat yoktu, kaçamazdı. Fakat hem kendisinin hem de ailesinin çabaları sayesinde bir futbol kariyeri elde edip karşısına tüm bunlardan kaçma şansı çıkınca bu fırsatı reddetti. Hayatın yüksek ve kirli bir duvardan ibaret olabileceğini öğrendiği bu yerin kendisini gerçekliğe bağlayan demir olduğunu konusunda her zaman netti. "Ben tipik bir futbolcu değildim. Bizimkiler içmeye veya bir diskoteğe gideceklerse ben arkadaşlarla sokakta içmeyi tercih ediyordum. Bugün hâlâ futboldan tanıdığım

çok kişi var, hepsine de saygı duyuyorum; ama gerçekten dostum diyebileceğim dört-beş kişi.” diyor. “Sokakla olan bağıımı hiçbir zaman kaybetmedim çünkü ben ne isem oyum. Futbolculuk yaptığım dönemde param vardı; ama hiçbir zaman kendime sıfır bir araba almadım. İkinci Lig’e çıktığımızda hepimize birer Mercedes hediye ettiler, ben benimkini bir dairenin peşinatına verdim. Böyle yapmamı bir arkadaşım söylemişti: ‘Pirata, eğer arka camın kırıldığında parasını ödeyemeyeceksen ne diye Mercedes kullanasın ki’. Ben antrenmanlara babamın arabasıyla gittim.” diye anlatıyor.

Önce kanat daha sonra orta saha oynayan, Xerez’in ara takım futbolcularından bazılarına böyle seslenildiği için kendisine Pirata denen Ramos, kulüp içinde tamamen bir kuruma dönüştü: 90’lı yıllar ve 21’inci yüzyıl arasında mavili formayı 10 sezon kadar üstünde taşıyan, tartışmasız kaptan, Xerez’ci ve Jerez’li, yerel kültür aşığı bir ikonu. Fakat asi bir ikonu. Kaptan olduğu zamanlar, yemeklerde ara takımın çocukları para ödemek zorunda kalmasın diye diğerk arkadaşları biraz daha para koymak istemedikleri zaman arkadaşlarıyla tartışırđı. Bir gün takım arkadaşlarından biri soyunma odasında “Bende fazla para var!” diyerek 5.000 pesetayı yakmaya kalkınca (günümüzün 30 avrosu) kalpten gidecekti. Üstelik her zaman arkadaşlarının haklarını savunabilmek için kulüp yöneticileriyle de tartışırđı. Xerez’de sekiz ay boyunca para almadan çalışıyor ve takım kaptanı olarak kulübü çok iyi tanıyan Juan Pedro Ramos çok fazla şey biliyordu. “Yıllar önce Dani Güiza’yı transfer etmişlerdi; ama para kulübe gelmedi. Bize de para vermiyorlardı ama; para da ortalıkta gözükmiyordu. Biz de sonunda tüm futbolcular olarak bu parayı AFE’den talep ettik. O sırada sakatlandım, bir de beni kenara almışlardı, antrenmanları ayrı yapıyordum. O zamanın başkanı, çok zeki bir adam olan Luis Oliver böl ve yönet politikasını uygulayarak taleplerini geri çekmeleri karşılığında sözleşmelerini ikiye katladı. Kullandığı dili çok akılcı seçiyordu: Kulübe ihanet ettiğimizi söylüyordu, halbuki biz yalnızca bize ait olanı istiyorduk. Bunun yüzünden bana Xerez’ci olmadığımı söyleyen insanlar oldu. Fakat ben olduğum yerde durarak gururumdan talebimi geri çekmedim; çünkü hayır demiştik bir kere, o kadardı. Bana miktarın tamamını ödeyene kadar vazgeçmeyecektim. Nihayet 1 Şubat 2004’te tam kış transfer piyasası

biterken benimle bir anlaşma yaptılar; zannettiler ki transferler bittiği için işimi zora sokuyorlar. Ama ben aptal değilim, araştırmamı yapmıştım. İmzaladığım sözleşmeye göre yine başka takıma gitme hakkım vardı.” 2 Şubat tarihinde o sıralar Birinci Lig’e geçmeye hazırlanan Numancia ile imza töreni gerçekleşti.

Xerez’in o dönemki başkanı Luis Oliver futbolda çok sık karşılaşılan o kuşlardan biri. Aslında müteahhit olan Oliver, Cadiz’li takımı mahvolmuş ve borç içinde bir halde bıraktıktan sonra Cartagena’ya gitti. Burada Manuel Ruiz de Lopera’dan Betis’in hisselerini almaya çalıştı (Bütün bu işler bir hâkimin sahte belgencilikten dolayı Betis başkanlığının askıya alınmasına karar vermesiyle sonuçlandı.) ve bir yandan da büyük dostu Mario Conde ile birlikte Zaragoza ile anlaşma yapacağı söylentisini çıkarmıştı. Profesyonel İspanyol futbolu ile anonim şirketler; saçları yağlı, onurları şüpheli bu insanları futbol kulüplerinin başına üşüştürdüler. Öyle bir dünya yarattılar ki *Pirata* Ramos bile duramadı. Böylece Numancia’ya giderek Birinci Lig’e yükseldi ve hayatında ilk kez, 28 yaşında kar gördü. Bir sonraki yıl Rayo Vallecano’ya kiralandı. Rayo Vallecano tam o sırada Ruiz Mateos hemşerilerinin yükselme umutlarını bağladığı Jerez’li teknik direktör Carlos Orúe’nin ellerinde 3. Lig acısı çekmeye başlamaktaydı. Bu yeni teknik direktörün takımı Vallecás’ın arka tribünlerine tarihe geçecek bir pankart astırdı: “Güzel futbola hayır.”. O kadar sıkılmıştı ki Xerez’de antrenman yaptırdığı *Pirata*’yı getirmelerini istedi. Birlikte iyi çalışıyorlardı. Düzenli oynuyordu bir kere. Fakat 2005 yılında Münecim Krallar Günü’nde Ramos bir antrenman sırasında sol dizini tekrar kırdı. Beş ameliyat geçirmek zorunda kaldı. İş kazası tazminatını aldı ve bir günde sivil hayata geri döndü. 29 yaşındaydı. “Ben pek çok arkadaşımın futbolla olan ilişkileri bittiğinde çok kötü olduklarını gördüm. Eşekten inip ata binmek kolay da tam tersi zor olabiliyor. Bereket, ben her zaman kim olduğum ve ne yapacağım konusunda gayet net oldum, o yüzden benim için normal bir süreç oldu.” diye anlatıyor.

Juan Pedro Ramos 14 yaşındayken ilk gitarını satın almış. Ailesinde pek çok müzisyen varmış. Kendisi de tesadüfen Vallecás’ta yaşayan bir amcası Miguel Ríos ile veya Ketama ile trompet çalmış; ama *Pirata* sanatçı bir ortamda büyümemiş. Fakat müziği

her zaman sevmiş, hatta neredeyse futbolu sevdiği kadar. Meşhur Duenda Garrapata şarkısının sahibi Jerezli Los Delinqüentes'in ve kendi arkadaşlarının yardımlarıyla kaydettiği bir de demo albümü var. "Birasına" verdiği pek çok konserin yanında Pank Rayao adlı bir grupta çalışıyor. Facebook sayfalarına göre *rockanrró poligone-ro* (ç.n: *varoş rock 'ın rollu*) müzik yapıyorlar ve bu grupla yakında yine barlara çıkmayı umuyor. Para Negra'nın, Extramoduro'nun ya da Albert Pla'nın müzikal anlamda oğlu sayılan Ramos'un sesi de taleplerini dile getirmesine yardımcı oldu: Daha çok *Er Canijo de Jeré* olarak tanınan Marcos del Ojo ile (Los Delinqüentes'in eski üyesi, artık tek çalışıyor.) ve diğer sanatçılarla birlikte Jerez'in 15-M hareketini başlatan ve tüm *İspanya'yı dolaşan* "*Sevillanas Indignadas*" (ç.n: Öfkeli Sevilla'lılar) adlı şarkıyı çaldı.

Orada, o taban hareketinde Pirara kendi politik yerini buldu. "Benim tavrım ve düşündüklerim sola eğilim gösteriyor; ama ne partilerden ne de ideolojilerden hiçbir zaman hoşlanmadım; yapılan işlerdi benim hoşuma giden. Çünkü insanlar ne olduklarını işte orada gösteriyor. 15-M'yi de o yüzden seviyorum. Şu anda biraz durgun; ama bence ülkede olan bitenlerle birlikte yine yükselmeye başlayacak." şeklinde analiz ediyor durumu.

Ramos, 2009 yılında Endülüs Partisi'nin sol fraksiyonu olan Endülüs Sosyalist Partisi'ne katılıyor ve 1000'inci üyeleri oluyor. "Bunu çok inandığım ve güvendiğim birisi benden rica etti, ben de ona yardım etmiş olmak için yaptım; burada Jerez'de tanınan biriyim diye. Ama hiçbir zaman gerçekten içlerinde olmadım." diye duruma açıklık getiriyor. Şu anda 2011 yılında seçimlere katılarak 654 oy (%0,67) almış olan Bases de Unión Xerezana (Xerezana Birlik Tabanı) adlı yerel bir parti ile çalışıyor. Benim inandığım politika bu, yerel olan, bana yakın olan." diyor Pirata. Her zaman Jerez'e bağlı. Burada oğluna da *Piratita* (ç.n: küçük korsan) adını takmışlar. Herkes onu tanıyor. İki yıl boyunca Xerez'in küçükler takımının koordinatörlüğünü yürütmüş. Şimdi ise Üçüncü Lig'deki Arcos CF'yi çalıştırıyor. Küme düşmemeye uğraşıyorlar. Tıpkı saha çizgisinin diğer tarafında olduğu zamanlardaki gibi, teknik direktör olarak da sokağa en yakın olanlar kimse, onlarla birlikte yer alıyor. Kendisine takımıyla ilgili sorular soruyorum ama bana futboldan bahsetmiyor: "Oyuncularıma hayranım. Sabah yediden

akşam yediye kadar çalışıyor, sonra işleri bitince gelip bir de antrenman yapıyorlar. Aldıkları para da 100 avro, benzin paralarını bile çıkarmıyor.” diyor büyük bir gururla.

Damiano Tommasi: Hristiyan sol

Bundan çok da uzak olmayan bir zamanda ayda bin avro kazanan kişi olmak toplumsal bir hedef değil, utanç verici bir şey olarak görülürdü. 2005 yılında Roma oyuncusu Damiano Tommasi geçirdiği bir sakatlıktan sonra iyileşirken kulüpten maaşını 1500 avroya indirmesini istediğinde de durum bu şekildeydi. Bu hareketi başka bir futbolcu yapsa kıyamet kopardı; ama onun gibi keskin ahlaki çizgilere sahip, futbolda pek görülmeyen Hristiyan solcuların ender temsilcilerinden olan bir adam için böyle olması imkânsızdı. Roma Olimpiyat Stadı'nın anonsçusu bile Tomassi için *Anima Candida* [Saf Ruh] ifadesini kullanmıştı ki futbolcular için çok nadir kullanılan bir lakaptır.

Toplumsal meselelerle ve hayırseverlik işleriyle yakından ilgilenen bir pasifist olan Tommasi bütün kariyeri boyunca bir ahlaki dürüstlük timsali oldu. Ta en başından beri böyleydi zaten: 1998'de 24 yaşındayken daha Roma'da kendine bir isim edinmeye başladığı zamanlarda milli takıma çağırıldığında o *büyük-hayalim-gerçek-oldu* havasından çıkarak beklenmedik bir açıklama yaptı: "Hak etmediğim bir şey olduğu açıkça ortada." demişti. Bu açıklamadan itibaren ise başta İtalya olmak üzere bütün dünya vicdani retçi bu pasifist futbolcunun söylemlerini duymaya başlayacaktı.

Roma'da üç sezon oynadıktan sonra 2006 yılında artık sakatlığı iyileşmiş halde ve normalde cebinde olması gerekenden daha az parayla Levante'ye geçti. İki sene sonra Akdeniz'in televizyon

kanalı Poplar TV kulübün başkanı Julio Romero ve Levante oyuncusu Iñaki Descarga ile bir röportaj yaptı. Röportaj için aranan bu iki kişi Athletic Bilbao ile 2006-2007 sezonunun son günü oynanan maçın, meşhur Bilbao taraftarı, eski oyuncu ve her şeyden önemlisi de İspanya Futbol Federasyonu Başkanı olan Ángel María Villar'a yakınlaşabilmek için satıldığını iddia ettiler. İspanyol futbolunda geçen her türlü pis işte olduğu gibi, bunun araştırması da unutuldu gitti. Tommasi satıldığını inkâr etti ve herkesin her şeyin açık olduğunu iddia ettiği bu savaştan tertemiz sıyrıldı: Kimse ondan şüphelenmemiştii bile.

Queen's Park Rangers'da ve Çin'de de oynadıktan sonra evli ve beş çocuk babası İtalyan futbolcu emekliye ayrıldı. İtalyan oyuncularının sendikası *Associazione Italiana di Calciatori*'ye başkan seçilmesi çok zaman almadı. Bu kurumun başında tam 43 sene görev yapmış olan efsanevi Sergio Campana'nın yerine geçiyordu. Ne çelişkidir ki Athletic'e karşı gerçekleştirildiği söylenen şikede yer aldığı iddia edilen, Levante'de takım arkadaşı Alberto Rubiales de İspanya'daki sendikanın başına geçmekteydi. Tommasi'nin saygıdeğer kişiliği İtalyalı oyuncular kolektifine geçmesinde işe yararmış olsa da eleştirilerden kaçmasına yetmedi. *Corriere della Sera* adlı gazetenin yazarı Aldo Grasso kendisi ile ilgili şu sözleri yazmıştı: "Tommasi, o 'başka bir dünya mümkün'cü tavırlarıyla aslında son derece ayrıcalıklı bir grubu savunmaktan başka bir şey yapmıyor. Bugün sola yeni bir alternatif gibi gözükse bile, o da bütün bu gösterinin bir parçası."

Tommasi'ye karşı sarf edilen sözlerin en sertleri bunlar da değil. Solun kendi içinden, özellikle de eşcinsel futbolcuların bu özelliklerini açığa vurmalarının çok uygun olmadığını söylediğinde eşcinsel kolektiflerden ciddi şekilde eleştiri geldi. Her ne kadar açıklamaları ideolojik bir pozisyonu yansıtmaktan çok pratik bir yerde dursa da (eşcinselliğini *açıklayan bir futbolcunun "cinsel durumu ile yaftalanacağını ve bundan böyle yalnızca bu mesele ile tanınacağını"* ve *mütemadiyen hedef gösterileceğini* söylüyordu.) sözlerinin kimilerini yaraladığı doğru: "Söz konusu futbol olunca iş arkadaşları arasında diğer mesleklerle göre daha farklı bir arada yaşama durumu oluyor. Açılmak meselesi her alanda zor ama futbolda daha da zor; çünkü takım arkadaşlarıyla belli bir

mahremiyet paylaşıyorsun. Ben daha önce eşcinsel bir oyuncuyla tanışmadım, ya da en azından öyle olduğunu bildiğim biri olmadı.” diye açıkladı. Çünkü Tommasi bir solcu. Ama aynı zamanda Katolik, İtalyan ve bir futbolcu. Bu birleşim de tıpkı bir ilacın kontrendikasyonu gibi tutarsızlıklar meydana getirebiliyor.

Oleguer Presas: Her zaman yolda

Oleguer, cevaplardan çok soruları olduğunu söylüyor. Belki de bu yüzden çok az röportaj veriyor ve hiçbir zaman bir şeyin iyi veya kötü olduğuna dair yargıda bulunmuyor. Gerçi siyasi düşüncelerinin korkusuzluğu söz konusu olunca ondan çok bedel ödeyen yok. Ne zaman solcu bir futbolcuyla konuşsan, Oleguer'in bahsi geçiyor. Bu kitap için yaptığım sohbetlerde de birkaç kez geçti. "Onu milliyetçi olduğu için dışladılar. Rahatsız olduğu için, marjinal olduğu için, *okupas* meselesi yüzünden, her şeyi sorguladığı için dışladılar." diyor Ángel Cappa onun hakkında. Iker Sarriegi ise şöyle konuşuyor: "De Juana olayından sonra Oleguer daha nerede oynayacaktı? Real Sociedad'da değilmiş gibi...". De Juana olayı *La Directa y Berria*'da kaleme aldığı meşhur yazısıydı. Bu yazıda ETA militanı Iñaki de Juana Chaos'un açlık grevine karşı İspanya'nın aldığı tavrı eleştiriyor ve arka arkaya gelen İspanyol hükümetlerine işkenceci polisler ceza indirimi getirdikleri için açıkça saldırıyordu. Ve bu yazı bir skandalı başlattı: Daha sonra Katalan özerkliğinden başlayarak siyasette bir acayip kariyer yapacak olan, dönemin Barcelona başkanı Joan Laporta'ya varana kadar pek çok kişi öfkeye boğulmuştu. Kelme sözleşmesini iptal etti ("Biz futbolculara iş veriyoruz, siyasetçilere değil." demişti genel müdür Benjamín Clarí. Bir sonraki sene ise şirketi iflasın eşiğine götüren bir yönetim yüzünden görevinden istifa etmek zorunda kalacaktı.).

Alfonso Ussía, kendisi için "futbol katili", "huysuz çocuk" ifadelerini kullanırken, bir de sonunda "Katalan siyasetçilerin

villalarında saksıları tekmeleyerek futbol oynayacak.” yorumunda bulundu. Federico Jiménez yine onu “bir teröristi desteklemekle” suçluyordu. Buna karşılık olarak gazeteci Jordi Basté ise kendisinin düşünen ve onurlu bir futbolcu sembolü oluşturan kişiliğini övmüştü: “Futbolcular sadece birileriyle yatar, futbol oynar, gece dışarı çıkar ve lüks arabalar satın alırsa, hepsi çocuklar gibi şımartılıyor. Ama birisi fikrini ifade etmeyegörsün, hemen entelektüel olmaya çalışmakla suçlanıyor [...] Hele bir de geceleri çıkmıyorsa, bir şeylere kafa yoruyorsa, minibüslerde seyahat ediyorsa, fahişelerle sürtmüyorsa, o zaman durumları daha da fena”.

Doğru olan bir şey var ki o da De Juana mevzusunun Oleguer’in İspanyol futbolu içindeki durumunu iyice boğucu bir hale getirdiğidir. Barça’nın birinci takımında dört sezon oynayıp Ajax’a (üç milyon avro karşılığında) gittikten sonra buradaki kariyeri de olağanüstü bir özellik göstermedi: İlk sezonunda 26, ikinci sezonunda 13, üçüncü sezonunda ise 9 maç oynadı. 31 yaşında ise emekliye ayrıldı. Eğer ağzını hiç açmamış olsaydı kariyerinde bu kadar engele takılır mıydı sorusuna yüzde yüz netlikle cevap vermek mümkün değil, ancak durum böyleymiş gibi gözüküyor. Bütün olay bir ETA mahkûmunun durumu hakkında yazdığı bir yazıyla koptu; ama başka bir dünyaya inanan, kapitalizm karşıtı ve bağımsızlık savunucusu kariyeri daha da uzaklardan geliyor ki bunu da hiçbir zaman saklamadı. Barça’da top koşturduğu dönemde, arkadaşlarıyla ortak tuttuğu bir apartman dairesinde yaşıyor, sarı renkte bir Volkswagen kullanıyordu. Annesi Mercé Renom, Katalonya’daki toplumsal hareketler üzerinde uzman, konu üzerine sayısız eser yayımlamış, tanınan bir tarihçi. Oleguer her ne kadar özel olduğunu kabul etmek istemese de hiçbir zaman alelade bir futbolcu olmadı. Bunu da yaşadığı belli kritik anlarla kazandı.

27 Eylül 2003 tarihinde komşulardan gelen şikâyetler üzerine, polis her türden solcu aktivistin müdavimi olduğu, Bemba de Sabadell adlı bir barı boşaltmaya gitti. Bu solcuların arasında Oleguer de vardı. El Bemba, kapanışının *kutlamasını yapıyordu*, çünkü mekânın kira sözleşmesini yenilemiyorlardı; bunun sebebinin ise buraya sık sık gelen kızıl tiplerin iyi geçinemediği bir valinin siyaseten uyguladığı baskıdan kaynaklanıp kaynaklanmadığını da kimse bilemiyor tabii. O gece tam olarak ne olup bittiğine dair

kesin bilgi yok; fakat meseleye dahil olanlar görev başındaki polisin ciddi şekilde şiddet uyguladığından bahsediyorlar (20 yaralı vardı.); içlerinden bazıları ise geceyi nezarete geçirmişler. Polisin anlattığına göre bir grup genç, polise taşlarla ve şişelerle saldırıyordu. Bu gençlerin arasında Oleguer de vardı. Daha Barcelona Futbol Kulübü'nün birinci takımına yeni geçmişti. Savcı, bu gençlerin yalnızca on bir tanesi için hapis cezası talep etti. Sabadellli futbolcu da bu on birin arasındaydı. Eski futbolcunun, savcının bir polis memurunu taş atmak suretiyle dirseğinden yaraladığına dayanan iddiasıyla saldırıdan dolayı hâlâ tecil edilmiş iki sene hapis cezası bulunuyor.

2005 yılının Nisan ayında Oleguer, Barça'nın profesyonel takımında oynarken ilk golünü Malaga'ya atıyordu (Bu gol, bordo mavili takımda oynadığı resmi maçlarda attığı tek gol olacaktı.). La Rosaleda stadyumunda atılan bu gol, bir köşe atışından sonra gerçekleşmiş, ardından ise tüm takım üyeleri, özellikle de Ronaldinho ve Andrés Iniesta onu coşkuyla kucaklamıştı. Oleguer, basın mensuplarının karşısına çıktığında bu golü, şehrin duvarlarına faşizm karşıtı çıkartmalar yapıştırmak suçuyla polis tarafından gözaltına alınan 14 yaşındaki bir çocuğa adadı. Şehrin aşırı sol gruplarının iddiasına göre Paco Bustos yönetimindeki yerel polisin tavırlarından dolayı sürekli olarak polis şiddetiyle karşı karşıyaydılar. Paco Bustos, o dönemde hükümette çoğunluk yönetimine sahip olan Katalonya Sosyalist Partili vali Manuel Bustos'un erkek kardeşiydi. Bu parti 2007 ve 2011 yıllarında büyük çoğunluğu elde ederek tekrar seçilecekti. Bu seçimlerde, bir sonraki yıl Oleguer'in de destekleyeceği *Candidatura d'Unitat Popular* [CUP, Popüler Birlik Adaylığı] oyların yalnızca %3'ünü elde edebilmişti. Katalonya Sosyalist Partisi'nde ciddi nüfuz sahibi olan Bustos kardeşler, daha sonra Mercurio vakasında yolsuzluk yapmakla suçlanacak, sonrasında ise vali görevinden ayrılmak zorunda kalacaktı.

2006 yılına gelindiğinde çocukluk arkadaşı şair Roc Casagran ile birlikte aralarında siyaset ve futbola dair yaptıkları sohbetlerin bir araya getirildiği derleme bir metin olan *Camí d'Ítaca* [İthaka Yolunda] adlı kitabı yazdı. Kitabın sunumu Real Madrid karşısında oynanacak bir maçtan birkaç gün önce yapıldı. Sants mahallesinde Can Vies adlı *okupado* (ç.n.: işgal edilmiş) bir mekânda

yapılan lansman toplantısında Oleguer (Yalnızca Katalan basını davet edilmişti.) basına Bernardo Atxaga, David Trueba ve Ferran Torrent edebiyatı hayranı olduğunu açıkladı. Barça'daki kariyeri boyunca her zaman 2006 Katalonya Özeklik Statüsü'ne ("Metin çok kısa kalmış. Eğer belli bir güç sahibi olmak için devletten izin istemek zorundaysanız, bana pek de iyi bir 'statü' gibi gelmiyor.) ve kapitalizme ("Daha adil ve eşitlikçi bir sistem olmasını isterdim.") karşı olduğunu gösterdi.

Daniel Gómez Amat'ın *La Patria del Gol* (2007) (ç.n.: Golün Memleketi) adlı harikulade kitabında ise Oleguer kendisine amaç edindiği fakat hiçbir zaman erişemeyeceği bir İthaka'nın ebediyen peşinden giden bir ütopyacı olarak tanımlanıyor. "Rahatsızlık veren insanların taşlandığını" kabul etse de açık ve net bir şekilde konuşmuş olmaktan hiçbir zaman pişmanlık duymuyor: "Ben bir şeyleri yaparken kendimi neyin içine soktuğumun gayet bilincindeyim. Elimi taşın altına koyuyorum; çünkü böyle olmasını istiyorum, çünkü ben böyleyim ve böyle düşünüyorum. Futbolcu Oleguer, toplum hayatındaki Oleguer'den ayrı düşünülemez." diyordu aynı konuşmasında bir yandan "beni ortadan kaldırmak isteyenler çok" diye açıklarken. Aynı zamanda verdiği mesajın manipüle edildiğini ve insanların kendisinin gerçekten kim olduğunu bilmediğini de ekliyordu. Buna rağmen, artık röportaj vermediğine dikkat çekerek bu kitap için konuşmak istemedi. Fakat bu metin yazılırken 2012 Katalonya seçim kampanyası sırasında en az iki farklı basın kuruluşuna konuştu. Senden açıklama isteyen birisine cevap vermektense anlaşılmıyor olmaktan şikâyet etmek daha kolay tabii.

La Patria del Gol kitabında Oleguer siyaset eleştirisi yaparken ("Birtakım fikirlerin açıklanması için çok çalışılması, daha iyi bir toplum yaratmak için çaba harcanması ve her bir partinin ideolojisinin geliştirilmesi için uğraş verilmesi gerekiyor; ama bana kalırsa burada ancak iktidarın güçlendirilmesine çaba harcanıyor") kendisini "siyasi bir kuruluşun içinde göremediğini" ve "dışarıdan yorum yapmanın" daha kolay olduğunu "ve içinde bulunduğun siyasi sistem hoşuna gitmediğinde ise bunun daha da önemli hale geldiğini" kabul ediyordu. Buna karşın beş yıl sonra 2012 Generallitat seçimlerinde CUP listesine dahil olacaktı (Sıranın sonundan,

sembolik bir katılım oldu.). Zamanında gazetecinin birinin “parlamentonun sistem karşıtı eki” şeklinde tanımladığı bu bağımsızlık savunucusu platform üç adet milletvekilliği elde ederek şaşırtıcı bir seçim sonucu elde etti. Oleguer bu parti için aktif kampanya çalışması yürütmüştü ve *Nació Digital* adlı gazeteye verdiği bir röportajda futboldan bahsetmekten kaçınmış olsa da kendisini her zaman savunmuş olan gazetecilerden Jordi Basté’nin Raci adlı radyoda yaptığı “El Món” programında herkesin bildiği ama açıkça kabul edilmeyen bir sırrı da ortaya çıkırtı: İspanya milli takımında oynamayı reddetmişti.

2005 yılında Luis Aragonés, milli takımda oynama potansiyeli olan geniş bir futbolcu grubunu bir kamp çağrısı yaptı. Oleguer de katıldı ve üzerinde İspanya milli takım eşofmanlarıyla çekilen fotoğrafları en çok aranan ve yorum yazılan fotoğrafı oldu. “Üç milli takımda oynamış oyuncular tanıyorum.” diyordu her zaman sorgulayan ve Presas’ı hiçbir zaman yargılamamış olan Aragonés. Barça’nın 23 numaralı oyuncusu milli takımda oynamadı (Tavırları kendisini 2006 Dünya Kupası yolundan biraz uzaklaştırmıştı.); Luis ile yaptığı konuşmasından ise şöyle bahsediyordu: “Kendisine dünya görüşümü açıkladım ve yeterince duygusal bağ veya belli bir anlam içermediği sürece başka oyuncuların gitmesinin daha iyi olduğunu düşündüğümü söyledim. Kendisiyle hiçbir derdim yoktu. Benimle gayet açık ve dürüstçe konuşmuştu. Ben de kabul etmedim ama konuşmanın her ayrıntısının nasıl olduğunu hatırlamıyorum. Biricik, yegâne olayım gibi bir derdim yok veya en safı en temizi ya da artık ne bileyim neyse... Herkes kendi kararlarını kendisini alıyor.” şeklinde açıkladı.

Bu örnek olmamak, yalnızca kendi adına düşünen herhangi biri gibi olmak fikri Presas için her zaman hayati önem taşıyan bir takıntı oldu ve hâlâ da öyle. Etrafındakilerin anlattığına göre Amsterdam’da mutluymuş; rahat bir yaşam sürüyor, her yere bisikletle gidiyor, her şeyden önemlisi de siyasi seçimlerden uzak kalabiliyormuş. Tek istediği kendisini biraz olsun unutturmaktı; fakat onu da bozan şey Hollanda başkentindeki bir işgal gösterisine katılması oldu (Birçoğu kapüşonlu bir grup aktivist «*Jullie Weten Niet de onze*» [Sizin adaletiniz bizim adaletimiz değil] sloganı altında bir yürüyüş yapmıştı.). Yine de bir dönem takımın yıldızı

Ronaldinho'dan çok Oleguer'den röportaj istenen *Can Barça*'daki başrol seviyesine bir daha gelmedi.

Şimdilerde Sabadell'de yaşamaya devam ediyor. Bir yandan ekonomi bilgisini geliştirerek, hiçbir zaman erişemeyeceğini bildiği İthaka'nın peşinden gidiyor. Erişmek de istemiyor zaten. "Bir ikon olmak istemiyorum. Hoşuma gitmiyor demeyeceğim. Böyle bir şey söylemek bu insanlara karşı ayıp olur; ama bu baskıyı taşımak istemiyorum. Tutarlı biri olabilmek için gereken sükûneti istiyorum. Elbette ki sokakta 50 yaşında bir adam gelip seni tebrik ettiğinde bu güzel bir his veriyor. Ama her zaman böyle bir adamın hayatta benden daha çok şey yaptığını hissediyorum".

Lilian Thuram:

Hayatın gerçeği seni solculuğa mecbur kıldığında

Oleguer Presas'ın Barça soyunma odasındaki en yakın arkadaşlarından biri, sırasıyla 1998 ve 2000 yıllarında Fransa milli takımıyla birlikte önce Dünya Kupası'nı sonra ise Avrupa Kupası'nı kaldırma şerefine erişmiş, kariyerinin son iki senesini de (2006-2007) Barça'da oynamış olan muhteşem savunma, orta saha ve kanat oyunculuğuyla Lilian Thuram'dı. 2007 yılında ikisi birlikte Katalonya'nın sınır komşusu olan Fransız şehri Perpiñán'daki bir okula giderek Fransa'nın Katalanca konuşulan bölgelerinde Katalan dilinin kullanılmasını savunan bir manifestoya desteklerini göstermişlerdi. Dönemin Barça başkanı Joan Laporta, oyuncusu Ludovic Giuly ve Katalan asıllı Fransız Teknik Direktör Raymond Doménech gibi isimlerin de imzaladığı metni Thuram Fransızca olarak okumuş ve bir grup öğrenciye şu şekilde seslenmişti: "Ben Guadalupelu biri olduğumdan dolayı, benim için olağanüstü bir deneyim. Beni davet etmiş olmanız benim için bir onur. Buradaki anne-babaları tebrik ediyorum çünkü çocukların sorumluluk sahibi ve başka kültürlere açık yetişkinler olabilmeleri için öncelikle kendi kültürlerini sevmelerini öğretmek gerekiyor. Dünyanın tüm halklarının kendi kültürünü savunabilmesi ve ninelerinin dedelerinin dilini konuşabilmesi çok önemli. Kültürel kimlik ancak bu şekilde korunabilir." demişti.

Antiller'den gelen köklerini böyle savunması, kimlik ve

entegrasyon temelli eğitim verilmesi konusundaki takıntısı, kölelerin torunu olmasıyla duyduğu gurur ve ırkçılığı kendi etinde ve kanında yaşamış olmasından getirdiği sonsuz bilinci Thuram'ı solcu bir adam yapmış. "Ben Guadalupe'ta doğdum. Dokuz yaşında Paris'e geldiğimde iki ineğin gösterildiği bir çizgi film izlemiştim: Biri siyahtı ve çok salaktı; diğeri ise beyaz ve müthiş zekiymi. Okul arkadaşlarım bana *Noiret* [Küçük Zenci] derlerdi. Anneme sorduğumda bana dedi ki: 'Derler öyle, çünkü onlar ırkçı.' İyi ki sonradan bana ırkçılığın ne olduğu ayrıntılarıyla anlatıldı." diye anlatıyor ikinci ve son kitabı olan *Mes étoiles noires: de Lucy à Barack Obama*'da [Siyah Yıldızlarım: Lucy'den Barack Obama'ya, 2012].

Thuram, ırk mücadelesi tarihinin kilit isimlerini çok iyi tanıyan, kültürlü bir adam. Fransız futbolundaki efsanevi pozisyonunu da (Halen Fransız milli takımının formasını en çok giyen futbolcu olma ünvanını taşıyor.) ülkenin yüksek otoritelerine ulaşarak bir şeyleri değiştirmek adına kullanıyor. Her zaman 1998 yılının milli takımını örnek olarak gösteriyor; çünkü bu takımdaki pek çok farklı etnik gruptan gelen gençler ülkeyi şanlı zaferine taşımışlardı (O dünya kupasında Thuram'ın oyunu olağanüstüydü: Bütün milli takım kariyeri boyunca attığı iki golü de Hırvatistan karşısında oynanan yarı final maçında atmıştı.). Eski oyuncu amaçlarını gerçekleştirmek için çıkabildiği kadar yükseğe çıkmak istediğini hiçbir zaman saklamadı; gerçi bugüne kadar bu konuda hiçbir iş teklifini kabul etmediği gibi hiçbir partide de çalışma yürütmüyor.

Fakat resmi olarak bir yerde bulunmaması, kimse destek verdiğini açıkça belirtmediği anlamına da gelmiyor: 2007 yılı seçimleri yaklaşırken daha sonra seçimleri Nicolas Sarkozy'ye karşı kaybedecek olan sosyalist aday Ségolène Royal ile yemek yemiş, kendisinin çeşitli destek etkinliklerinde de yer almıştı. 2012 yılında ise François Hollande ile birlikte bir miting kürsüsüne çıkmış ve *Sarko* karşıtı olarak kendisine oy vereceğini açıklamıştı: "6 Mayıs günü [seçim günü] bu suçlar – yabancı düşmanlığı, İslam karşıtlığı, göçmenlere yapılan kötü muamele – ve entegrasyon arasında bir seçim yapmamız gerekiyor. Ben oyumu her zaman entegrasyondan yana kullanacağım." diyordu. Sarkozy'ye yaptığı eleştirilerin daha karşılaştıkları ilk andan itibaren bu kadar sert olması

da boşuna değildi. *Sarko* henüz İçişleri Bakanı'yken 2005 yılının Ekim ayında Paris'in kenar mahallelerinde yaşanan rahatsızlıklar meselesinde ne yapmak gerektiği konusunda futbolcuya danışmıştı (Thuram, çaresizliğin kol gezdiği Paris'in o banliyö merkezlerinden biri olan Fontainebleau'de büyümüştü.). Oyuncu, *Sarkozy* daha sonra Başkan olduğunda da pek sevinmiyordu: "Tehlikeli bir durum. Ama şaşırmadım. Kendisini iyi tanıyorum. Şimdi de diyor ki göçmenlik Fransız kimliği için tehlike teşkil ediyor." demişti *Sarkozy* için. Fakat yine de *Sarkozy*, Thuram'ın kendisine destek vermeyen seçmen grubu içinde referans kaynağı olarak görüldüğünü bildiğinden, 2009 yılında kendisine Kültürel Çeşitlilik Bakanlığı teklif etmiş, fakat Thuram bu teklifi kabul etmemişti. 2002 yılından beri Entegrasyon biriminde Yüksek Konsey üyesi.

Ortalıkta dolaşan söylentilere göre gelecekte sosyalist bir hükümet içinde Fransa Spor Bakanı olması bekleniyor. Henüz gerçekleşen bir durum yok. Çünkü Hollande'a geliri bir milyon avrodan fazla olan kesimin vergilerin %75'ini ödetme tasarısında destek verebilmiş bir düşünen hayvan olan Thuram, durum gerektirdiği takdirde sert ve ikna edici de olmasını biliyor. 1998 Dünya Kupası sırasında "La Marseillaise"i (ç.n.: Fransa milli marşı) söylememiş, aşırı sağcı Jean Marie Le Pen'in milli takımda "çok fazla zenci olduğuna" dair açıklamalarını duyduktan sonra bazı takım arkadaşları da ona katılmıştı. 2001 yaz döneminde Parma kendisini transfer etmek zorunda kaldı. O sırada maalesef ki aşırı sağcı taraftar grubuyla ünlü, hatta birkaç sene öncesinde bu taraftarlardan gelen baskılar sonucunda İsraili Ronnie Rosenthal ile yaptığı bir anlaşmayı bozmak zorunda kalmış olan Lazio adlı takımdan bir teklif aldı. Thuram, net bir cümle ile teklifi reddetti: "Ben faşistlere oynamam."

Thuram'ın hafızası, özellikle kendi köklerini hatırlamak konusunda gelince hiç de fena değil. "Para beni hiç değiştirmede. Ben başka bir yerden geldim ve bunu da hiçbir zaman unutmam."

Aranburu, Labaka: Real'in *abertzale*'leri ve Gerardo'nun bayrağı

Son on yılda Basklı futbolcuların önemli bir kısmı aşağı yukarı açık bir şekilde *abertzale* [yurtsever] solculuğuna taraf oldular (Açıklama yapmaktan ziyade daha çok manifestolara imza atmak ya da belli eylemleri desteklemek şeklinde.). Bask milli takımının resmileşmesi ya da milli takımın *Euskal Herria* [Bask Ülkesi] takımı adını alması taleplerini bir kenara bırakırsak (bu konuya neredeyse tüm oyuncular destek veriyor zaten), pek çok oyuncu bazı konularda fikir birliğine sahipti. Birkaç örnek verecek olursak, Athletic'in yedi oyuncusu (Aritz Aduriz, Fernando Amorebieta, Luis Prieto, Joseba Garmendia, Iosu Sarriegi, Igor Gabilondo ve Roberto Martínez *Tiko*).

2007 seçimlerinde *abertzale* solunun listelerinin resmileşmesi lehine imza verdiler. Gelgelelim, eğer Athletic oyuncuları arasında milliyetçi sol davasına en açık şekilde destek veren kişiyi seçecek olursak, bu kişi kırmızı beyazlı efsanevi oyuncu Eba Ferreira'dır. Fakat meselenin içerdiği en basit anlamla düşünersek Athletic, geleneksel olarak Milliyetçi Bask Partisi'ne yakın görülse de bu parti aslında muhafazakâr eğilimdedir.

Oyuncularının çoğunluğunun Guipuzcoalı olduğu Real Sociedad aslında bu toplumun bir yansıması olarak görülebilir; *abertzale* soluna yakın oyuncular çoğunluğu oluşturuyor. Donostialı oyuncuların her zaman bireysel olarak destek verdiği pek çok

manifesto ve eylem bulunuyor. Bunların arasında en ilgi çekici olanı 2011 yılında Bilbao'da kaleme alınan ve ETA mahkûmlarının Bask Bölgesi'ndeki hapisanelere yerleştirilmesini talep eden manifestoydu. Imanol Agirretxe, Jon Ansotegi, Mikel Gonzalez, Mikel Labaka, Eñaut Zubikarai, Markel Bergara, David Zurutuza ve kaptan Mikel Aranburu metne imza attılar. Bu eylemin kulübün bağrında yarattığı durumdan pek çok kişi bahsediyor. Taraftarlardan meseleye taraf ve karşıt yorumlar geldi; fakat bazı basın mensuplarının başkan Jokin Aperribay'in oyunculara kötü davrandığını yazmasına rağmen, Aperribay kamusal alanda hiçbir zaman Real Sociedad'ın siyasetle ilişkisi olmadığı gibi yorumlarda bulunmadı ve aslında insan haklarından ve yaşam hakkından yana ve aynı zamanda oyuncuların kendilerini bireysel bir şekilde ifade etmiş olmalarından da memnundu. Aperribay'in babası da 1989 yılında ETA kendisine suikast düzenlemeye kalkınca Bask Bölgesi'nden zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmıştı (Saldırıda şoförü hayatını kaybetti.). Daha sonrasında bir kez daha kendisine bomba yüklü bir paket gönderildi.

Aile durumundan dolayı herkesten farklı bir konumda olan Eñaut Zubikarai dışında abertzale davasına en çok ve sürekli şekilde destek veren iki oyuncu vardı: 2011'de Real'den ayrılmak için bir anlaşma yaptıktan (Aslında sözleşmesinde bir yılı daha vardı.) sonra Rayo Vallecano'da ikinci sezonunu tamamlayan Mikel Labaka ve 2012 yılında kulüp kendisinden en azından bir sezon daha kalmasını istemesine rağmen (hatta yalvarıyorlardı) 33 yaşında emekli olan, son on yılda kulübün sembolü haline gelmiş kaptan Mikel Aranburu. İkisi de birer yıl arayla Azpeitia adlı tarihi bir abertzale kasabasında doğdu. Son seçimlerde bu bölgede *Bildu* [Birleşme] 17 koltuğun 11'ini elde etmişti. Bunların beşi PNV'ye (ç.n.: Bask Milliyetçi Partisi), bir tanesi ise bu seçimlerden kısa bir süre sonra dağılacak olan, *Eusko Alkartasuna*'nın [Bask Toplumu] çoğunluğunu Guipuzcoanalıların oluşturduğu *Hamaikabat* [Tek amaçlı kitleler] adlı ayrı bir bölümüne aitti. PSOE ve PP ise çok az oy alarak %5'i zor buluyordu.

Her ikisi de işçi sınıfından ailelerde büyüyen oyuncular benzer siyasi duruşlara sahipler. İkisi de mahkûmlarla ilgili manifestolardan (Labaka, Azpeitiali makum Xabier Etxeberria *Txapi*'nin açıklık

grevindeki durumunu konuşmak için yapılan bir basın toplantısında da masaya oturmuştu.) Arnaldo Otegi'nin özgürleşmesini talep ettiklerinde olduğu gibi abertzale soluyla bağlantılı olanlara kadar çeşitli bildiri ve eylemlere destek vermişlerdi.

Ne olursa olsun başka herhangi bir sektörde işçilerin siyasi açıklamaları bütün grubun tavrını etkileyecek bir şey değildir, çünkü günlük yaşamda pek bir önemi yoktur. Ayrıca bu durumlar soyunma odasında basının ya da siyasetçilerin yansıttığından çok daha az önem taşır. 2008-09 sezonunu ele alalım. Bu sezon, Real Sociedad'ın Birinci Lig'de ara vermeden geçirdiği 40 yıla nokta koyarak 2007'de küme düşmesinden sonra İkinci Lig'de geçirdiği ikinci sezon. Kulüp kendisini korkunç bir kurumsal krizin ortasında buluyor ve 2008 Aralık ayında Jokin Aperribay gelip Mikel Badiola'yı başkanlık görevinden almayı başarınca kulüp yeniden iyi zamanlar görmeye başlıyor. Tam da o sırada takımdakiler arasında gizli dost adlı bir oyun oynanıyor. Bu oyunda takımın her bir üyesi teoride tanımadığı bir takım arkadaşından bir hediye alıyor (Tabii hepimiz arada birbirleriyle fısıldaştıklarını biliyoruz.), ama aralarından biri, üstelik abertzale soluna epey yakın olduğu bilinen birisi çok enteresan bir hediye alıyor: bir İspanya bayrağı.

Bu fikrin sahibinin takımda yer alan tuhaf bir kişilik olduğunu tahmin etmek için fazla araştırma yapmaya gerek yok elbette: Gerardo García León. Sevilla'da doğan, fakat yine futbolcu olan kardeşleri Eduardo ve Moisés gibi Riojalı AD Loyola'nın küçükler takımından yetişmiş olan Gerardo alt kategorilerin hepsinde İspanyol milli takımının başarılı bir oyuncusu oluyor (Avrupa 16 yaş altı şampiyonluğu ve Dünya 17 yaş altı ikinciliği yaşama şansı elde ediyor.) ve aynı zamanda bir futbol gezgini: Real Madrid'in B takımında oynadıktan sonra Leganés, Lleida, Badajoz, Villarreal, Valencia, Osasuna ve beş sezon da Malaga'da yer alıyor ve ardından 2006-07 sezonundan sonra küme düşen Real ile anlaşma yapıyor. Gerardo, onlardan çok farklı bir yerden geliyor olmasında rağmen (muhtemelen düşünceleri de farklı) Real'in soyunma odasından pek çok takım arkadaşıyla özellikle de kaleci Eñaut Zubikarai ile hâlâ sürdürdüğü bir dostluk bağı var.

Gerardo hatta meseleyi bir tık daha öteye taşıyor ve tüm abertzale oyuncularının İspanya bayrağıyla birlikte fotoğrafını çekiyor.

Sevillalı oyuncu futbolcuların gülmekten yerlere yattığı görülen bu görüntüleri daha sonra tüm takım oyuncularının otobüsle bir deplasman maçına gittiklerini gösteren bir DVD'de de kullanıyor.

Döller Kardeşler ve Irene Müller: Aşırı sağa çekilen şutlar

Avusturya takımı FC Hellas Kagan'ın futbol tarihinde pek bir yeri olmayacak olsa da kramponlu siyaset mücadelesinde adı geçecek. Bu hikâyenin bir tarafında üç oyuncu var: Lucia ve Margarita Döller kardeşler ve Irene Müller; diğer yanında ise aşırı sağ siyasetinin güçlü bir ismi: Martin Graf.

2007 ilkbaharı döneminde Graf, Özgürlük Partisi üyesiydi (bu yeni Avrupa sağ partilerinin tezatlı isimleri) ve FC Hellas Kagan'ın başkanlığını yürütüyordu. Yıllarca oyunculuk yaptığı bu kulübün aynı zamanda sadık bir ortağıydı. Kulübün ciddi anlamda ekonomik sıkıntı çektiği dönemlerde başında olan tanınmış sosyal demokrat Paul Rapp'ın yerine geçmişti. Graf'ın gelişmiş özel bir para girişinin yanında kulübün politikleşmesi anlamına da geliyordu: Yönetim kadrosu birtakım aşırı sağcılar tarafından ele geçirildi ve hatta Özgürlük Partisi ile kardeşlik anlaşması bile yapıldı. 2008 yılında Martin Graf, Avusturya devlet yapılanmasında son derece yüksek bir mevkiye geliyordu (Parlamento başkan yardımcısı). Bu da tüm ülkede solcu protestolar başlattı. Bu protestolardan birinde bu üç kadın tüm dünyada duyulacak bir hikâyenin başkahramanı oldular.

Nazizme yakınlığıyla bilinen, Olympia kardeşlik derneği üyesi Graf, dernekten dört üyenin Hellas Kagan yönetiminde yer almasını sağladı. Hellas Kagan oyuncularını Döller ve Irene Müller kardeşler patronlarının yaptığı bu seçime karşı olduklarını açıkladılar. Maçlarda giydikleri formaları kendi aşırı sağ fikirlerinin

propagandasını yapmak için kullanan ırkçı ve cinsiyetçi birinin malzemesi olmak istemiyorlardı. Ertesi gün, kaptanlardan biri olan Margarita Döller dahil doğru düzgün bir savunma bile alınmadan takımdan çıkarıldılar. Ayrıca bu üç oyuncunun söylemine destek olduğu için alt takımların antrenörü Joseff Bitterman'ı da attılar. FC Mauer'ın 18 yaş altı takımı, Hellas Kagraan ile oynayacakları karşılaşmanın ısınma turlarında bu oyunculara destek veren formalar giydikten sonra, ceza aldılar. Hem de ne çelişkidir ki bu cezayı Viyana Futbol Derneği'nin "ırkçılık ve diğer önyargılar" adlı düzenlemesinin bir maddesine dayandırdılar. Üç oyuncu, takımdan gönderilmelerinden hemen birkaç gün sonra Viyana'da ırkçılık karşıtı bir futbol turnuvası düzenlediler. Turnuvaya Sosyalist Parti dahil olmak üzere pek çok yerden muazzam bir katılım ve destek gösterildi.

Bunun üzerine Irene Müller ile Lucia ve Margarita Döller, Hellas Kagraan'ın yerel rakiplerinden biri olan FC Stadlau ile hemen sözleşme imzaladılar. Martin Graf, bugün hâlâ başkanlık görevinde. Kulübün artık kadın takımı yok.

Riccardo Zampagna: İtalyan Che

Bir oyuncunun karşı takım taraftarına provokasyon ya da sitem içermeyen bir harekette bulunması nadir görülen bir olaydır. Yeşil sahalarda forma bayrak sayılır; savaşta ise askerler düşmanla kardeşlik ilişkisine girmezler. Fakat Riccardo Zampagna hiçbir zaman futbolun savaş çığırtkanlığını benimsemedi. Çünkü bu hissiyata ne anlam verebiliyor ne de beğeniyordu ve bir gün tek bir hareket ile kendi siyasi duruşunun futbol savaşının bayağılığının çok üstünde olduğunu gösterdi.

2005 yılının Ocak ayıydı ve İtalya çalkantılı bir dönemden geçmekteydi. Çünkü faşist futbolcu tanımının en büyük karşılığı olan Paolo Di Canio, ruhunun takımı olan (bunu başka türlü diyemedim) Lazio taraftarlarını Roma ile yaptıkları derbi maçını 3-1 aldıktan sonra Hitler Selamı ile mest etmişti. Bu tür jestlerin sonucusu da olmayacaktı ama o gün belki de anın büyüsünden dolayı Di Canio'nun görüntüsü bütün dünyaya yayıldı. Ertesi hafta metevazı takım Messina, o dönemler Cristiano Lucarelli'nin ellerinde hem futbol başarısı hem de siyasi kimlik açısından en hararetli dönemlerini yaşamakta olan Livorno'yu ağırılıyordu. Bir metalurji işçisinin oğlu, Ternana taraftarı (ülkenin en aşırı solcu taraftar grubuna sahip takımlardan biri) ve 22 yaşında bir yandan kamp çadırları kurma işinde çalışırken bir yandan taraftar takımında oynayan Zampagna, futbolun Di Canio'dan ve ona alkış tutan ordusundan ibaret olmadığını göstermek istedi: Misafir takım taraftarlarının olduğu yere bakarak sıkılı yumruğunu havaya kaldırdı.

Bu jesti Lazio oyuncusununki kadar dünya çapında yankı uyan-dırmadı ama aldıkları ceza aynı oldu: Şiddete teşvik etme ihtimali olan siyasi içerikli jestte bulunmaktan 10.000 avro para cezası.

Bundan bir yıl önce Zampagna, Serie A'dan bir oyuncuya yakış-mayacak bir açıklamada bulunmuştu: "Kendimi futbolcu gibi his-setmiyorum." Ama gerçekten de bu kayıtsız forvet oyuncusu bu açıklamasını epey güçlü bir tutarlılıkla savunabilecek durumdaydı; çünkü en yüksek seviyeye, futbol işçilerinin geçtiği zorlu yollardan geçerek gelmişti. 25 yaşında halen C2 ligindeki Triestina takımında oynarken bir sene sonra Cosenza ile Serie B'ye yüksel-miş; 30 yaşına geldiğinde ise Messina'yla Serie A'ya başlangıç yap-mıştı. Bu takımda iki sene, Atalanta'da ise bir buçuk sene olmak üzere Birinci Lig'de üç buçuk sene oynayacaktı. Buradan teknik direktör Gigi Del Neri tarafından, soyunma odasında kendisiyle girdiği sert bir tartışmanın sonunda kötü davranış sergilediği sebebiyle gönderildi. "Belki de Del Neri beni atmasaydı bugün hâlâ Serie A'da oynuyordum." diye konuşuyordu artık emekliye ayrıldığında *Corriere della Sera*'ya verdiği bir röportajda, "Ama hak ettim. Çok kötü konuştum. Çok kötü bir dönemden geçiyordum, haddimi aştım." Genel normlardan uzak olması ve disiplinden kaçınması belki de tuhaf kariyerinin nedeniydi. 23 yaşına kadar profesyonel olmadığı için o ana kadar gerçekten *ciddi* futbol disipliniyle yaşamamıştı. "Ben yokluktan geliyorum. Diğer oyuncular ise daha ufak yaşlarından beri insanların ne yapmaları gerektiğini söylediği küçükler takımında oynamışlar. Benim durumumda bu geçerli değil. Ben kendi tarzımda antrenman yapmayı seviyorum." diye açıklamıştı Serie A'ya geçtikten sonra verdiği bir röportajda.

Bu nedenle de profesyonel futbolu ve onun getirdiği fiziksel ve entelektüel disiplini hiçbir zaman sevmemi. İsteddiği şeyi yiyordu (Her zaman belli bir kilo fazlası olan bir oyuncuydu.) ve sigara içiyordu. Serie B'de iyi bir seviyede oynama şansı olan bir forvet olmasına rağmen, Sassuolo'da iki sene geçirdikten sonra C2'nin Carrarese takımıyla sözleşme imzaladı. Sassuolo'nun hisselerinin yarısını Cristiano Lucarelli, babası ve kaleci Gianluigi Buffon yeni satın almıştı. Aktif bir müzmin hayat yaşayıp kargaşadan uzak durabileceği, kendisi için uygun bir yer gibiydi. Buna rağmen on maç oynadıktan sonra ancak Kasım'a kadar durdu: "Profesyonel

futboldan hoşlanmıyorum. Bu seviyede bile her şey bana fazla ciddi geliyor.” dedi.

Kariyerinde hiçbir zaman dengeli bir dönem olmadı. Oyunculuk özgeçmişinde Arezzo, Catania, Brescello, Siena, Ternana ve Vicenza gibi ikinci lig takımlarında kısa dönemler oynadı. Fakat gerçek olan bir şey varsa, o da futbolu bırakma kararı aldıktan sonra spor ve siyaset geçmişi düşünüldüğünde gidebileceği en iyi takıma gitti: *Associazione Comunista Sportiva Dilletantistica Primidellastrada* [Sokağın Birincileri Komünist Sportif Taraftar Birliği]. Zampagna’nın doğduğu şehir Terni’de komünist bir grup olan *Primidellastrada*, bir dernek olmasının yanı sıra aynı zamanda bir futbol takımına da sahip. Emekliliğini açıklar açıklamaz bu birliğin temsilcileri kendisine takımın şirket futboluna karşı mücadele veren ve tabii komünist olan siyasi projesini sundu. Bunlardan bazıları şehirde tanınmış kişilerdi, ikna ettiler: Zampagna, yerel bir ligde de olsa futbola geri dönüyordu. Burada mutlu olurdu. “Felsefelerini seviyorum, onlar da benimkini anladılar. Siyaset mi? Ona gelince her konuda hemfikirim. Benim idolüm ezelden beri Che Guevara olmuştur, bunu da hiçbir zaman saklamadım,” diye açıklıyordu. Dizinde taşıdığı, Kumandan’ın yüzünden oluşan dövmesi *pop bir süs olsun diye yapılmamış. “Hiçbir şeyden pişman değilim. Dönmem için çeşitli teklifler geldi ama hiçbirini dikkate bile almadım. Yemek yediğim yere tükürmem, çünkü futbol bana ekonomik açıdan çok şey sağladı; ama profesyonellik beni hiçbir zaman değiştirmedir: Sıradan biri olmamaya devam ediyorum,” diye ekliyordu.*

Riccardo Zampagna hâlâ Terni’de yaşıyor. Hâlâ futboldan arkadaşlarıyla bira içmeye çıkıyor ve her zamanki eşi olan Fabiana ile yaşamaya devam ediyor. Fabiana şehirde epey tanınan biri; çekingen ve vakur biri olmasına rağmen down sendromlu çocuklarla çalışmalar yürüten Alba Derneği’nin başkan yardımcısı olmasından dolayı biliniyor. Hiçbir zaman iyi bir öğrenci olmayan kocası ise azılı bir okur. Futbolu da kendince yaşıyor. “Arkadaşlarla oynadığım zaman hep Antonio Cassano’nun formasını giyiyorum. Futbol o. Gerisi sıkıcılıktan başka bir şey değil.”. Onun için top, eğlence ve siyaset demek. 2011 yılının Haziran ayında jübile maçı oynadı. Gönlünün renklerinin takımı Ternana’nın sahasında hem

yerel takımın hem Atalanta'nın formalarını giymiş pek çok arkadaş karşılıklı oynadılar. Bunlar, Zampagna'nın kariyeri boyunca kendisini en çok özdeşleştirdiği iki kulüptü: Oynadığı takımların hepsinde en çok solcu taraftara sahip takımlardı. Bir sonraki projesi ise hayatını kaleme aldığı ve başlığı ise kendisini anlatan bir kitap yazmak: *El fútbol llevando la contraria*. (ç.n.: Karşı futbol).

■

Villa'nın Villa'sız hayatı

20. yüzyıl başlarında mücadeleci Asturias'taki Nalón nehri havzasında kızılığundan ötürü kendisine Trotskiy lakabı takılmış birisinden daha meşhuru yoktu. Burada öne çıkmak da gerçek bir marifet işiydi zira o dönem kızıkların âlâsı burada olurdu. Vicente Martínez Amores'in olayı, (Trotskiy'nin gerçek adı buydu.) önüne geçilemez bir devrimci olmasıydı. O kadar ki 1917 yılında Rusya'da komünistler zafer kazanıp yolu açarken Trotskiy'nin İspanya'daki takipçisini askerlik görevini yapmayı reddettiği için beş yıllığına Fas'a sürgün ediyorlardı. Döndüğünde artık daha da radikalleşmişti. 1929 yılında kilise tarafından nikâhı kıyıldı; çünkü evlenmenin başka yolu yok. Rahip Tanrı'ya inanıp inanmadıklarını sorguladıklarında Trotskiy hemen atılıyor: "Kendisini tanımam, benim evimde hiç oturmadı." diye dalga geçiyor. Devrimci ateşi çocuklarının isimlerine kadar varıyor: Trotskiy, Lenin, Stalin ve Libertad (ç.n: Özgürlük) adlarını veriyor çocuklarına. Elbette bu isimler Franco başa gelene kadar duruyor; çünkü Franco tüm çocukların isimlerini Tanrı'nın emri üzerine Hristiyanlaştırıyor: Trotskiy'nin çocukların adı sırasıyla José María, Laudino, Vicente ve Carmen oluyor. Gerçi Vicente'ye hep Stalin takma adının kısaltması olarak Talin demeye devam ediyorlar. Böyle bir takma isim kısaltmasını gerçek Stalin duysa ne kadar komik bulurdu, onu siz düşünün.

Daha sonra Carmen adını alan Libertad'ın kurduğu aile hâlâ Asturias'ın küçük kasabası Tuilla'da yaşıyor. Günümüzde nüfusu yaklaşık bin kişiden oluşan kasaba hâlâ bu ailenin yeni kuşaklarına yuva olmaya devam ediyor. Carmen'in torunlarından biri,

bölgenin yetiştirdiği en meşhur çocuk: David Villa, dönemin İspanya milli takımının yedi numaralı futbolcusu. Fakat Trotskiy'nin başını çektiği ailenin solcu ve devrimci eğilimi David'e geçmiyor ya da en azından öyle görünüyor. Ünlü büyük büyük babasının adı ve takma ismi aslında başka bir çocuğa miras kalıyor. Ne çelişkidir ki bu çocuk Villa'dan tam 15 gün önce doğmuş, yine ne çelişkidir ki o da Tuilla kasabasında dünyaya gelmiş; yine bir başka çelişki Barcelonalı futbolcunun çocukluk arkadaşı ve bir başka çelişki de onun da futbolcu olması. Ortada epey bir çelişki var.

İlk baştaki Trotskiy, yani David Villa'nın babaannesi Libertad'ın babası, 1980 yılında orada ölüyor. Bu lakabı istemeden de olsa almış olan Vicente Díaz Trotskiy geçen seneye kadar Tuilla Spor Kulübü'nün orta saha oyuncusuydu. Bu küçük kasabanın kulübü olan Tuilla Spor Kulübü, hâlâ Üçüncü Lig'de mücadele veriyor, formasının rengi mavi ve El Candín adında, tren raylarına bitişik bir futbol sahası var. Bu kadar küçük bir kasaba için epey ıslıklı bir stadyum burası. Vicente tüm yaşamını doğduğu bu kasabada geçirmiş ve madencilik yapıyor. Sakalı, uzun saçları ve devrimci bir havası var. Öyle de. David Villa ile aynı lisede, aynı sınıfta, yan yana büyümüş. Futbola yeteneği onunki kadar olmayınca Guaje'ninkinden (ç.n: Guaje, David Villa'nın dünyaca bilinen lâkabı) çok farklı bir yaşamı olmuş. Hatta belki ideolojik açıdan da farklı bir yolu tercih etmesine sebep olmuş. Ama bunu hiç bilemiyoruz çünkü Villa'nın siyasetten en çok bahsettiğinin duyulduğu zaman 2009 yılında Don Balón'a verdiği bir röportajda kendisine "Zapatero mu Obama mı?" diye sorulduğunda cevap verdiği andan ibaret: "Bu durumda Zapatero diyorum çünkü bizimki o."

David Villa'dan da öncesinde Tuilla'yı hem dönem hem mekân olarak en iyi temsil eden iki komşu bulunuyor. José Ángel Fernández Villa efsanevi maden sendikacısı ve profesyonel bir sosyalist. 80'lerdeki maden grevlerindeki en önemli isimlerden biri olmasının yanında bugün bile hâlâ örgütlenmelerde örnek bir kişilik olarak yer alıyor. Annesinin kitlesel katılım gösterilen cenazesine David Villa'nın José Ángel'i çok iyi tanıyan babası Mel de gidiyor. Villa öncesi dönemin tanınan bir diğer komşusu da, Nikaragua'da Sandinistalarla birlikte mücadele ettikten sonra 70'li yılların sonlarında bir gerilla birliğini yönetirken yaşamını

yitiren devrimci rahip Gaspar García Laviana. Kasaba, hemşehrisi ile öyle gurur duyuyor ki 2008 yılında kendisine özel bağışlarla finanse edilen bir anıt yaptırıyorlar. Komşular, her yıl kendisinin Kumandan Martin olarak adlandırıldığı Nikaragua'da savaşta öldüğü tarih olan 11 Aralık'ta buraya çiçek bırakıyorlar.

Halk Partisi'nin mutlak çoğunluğu elde ettiği 2011 genel seçimlerinde Asturia'daki sekiz koltuğun altısını, çoğunluğu eşit bir şekilde elde etmiş olan iki parti paylaştı (geri kalanlardan birini Foro Asturias, diğerini ise Sol Birlik-IU alıyor). Tuilla'nın bağlı olduğu konsey olan Langreo'da ise sonuçlar böyle çıkmadı. Burada PSOE ve IU'nun aldığı oyların toplamı neredeyse %52'yi bularak mutlak çoğunluğa ulaşıyordu. Buranın insanları, madenin sertleştirdiği, başka türden insanlar: Hemen hemen herkes ya madenci, ya madencinin oğlu, ya madencinin arkadaşı ya da aileden birisi madenci. Madenciler de solcu. David Villa'nın babası Mel de madenci ve 1989 yılında son defa madene indiğinde o korku dolu anlara şahit olanlardan: İçeride çıkan bir yangın sonucu dört iş arkadaşının ölmesiyle Mel'in de çalışıp erken dönemde emekli olduğu Pozu Mosquitera maden ocağı kapatılıyor. Kasabada herkesten iyi futbol oynamaya çoktan başlamış olan Guaje o sırada sekiz yaşında. "Çocukken babam gibi olmak isterdim, benim idolümdü o, fakat yıllar çabucak geçmeye başladı ve madenci olmanın ne kadar zor bir şey olduğunu gözlerimle gördüm. O nedenle fikrimi değiştirip futbolcu oldum." diye açıklıyordu Mundo Deportivo gazetesine tam Barcelona ile sözleşme imzaladığı sırada. Bir yandan da ola ki futboldan beklediği yolu tutturamazsa diye, ergenlik yıllarında klima monte etme işini öğrenmiş. Ama buna gerek kalmıyor. "Biz o zaman çok küçüktük ama kasabanın çocukları için madenin ne kadar berbat olduğunu hatırlıyorum, çünkü düşünsene kendi komşularının madende geçirdiği kazayı, sonra bazılarının bu kazada öldüğünü görmek ne kadar korku veriyor insana." diye anımsıyor futbolcunun arkadaşı Trotskiy.

Asturias'ın maden ocaklarından gelen bir çocuğun hayatı, Villa'nın küçüklüğünde futboldan başka pek bir umut taşımalarına izin vermiyordu. Burada durmaksızın futbol oynanıyor. Küçük David Camp Nou gibi büyük stadyumlarda oynamanın hayalini kuruyormuş ve bu stadyumu da bir gün bir sınıf gezisinde

tanıma imkânına erişmiş: Vicente ve diğer arkadaşlarıyla birlikte Girona bölgesinin Brava Sahili'ndeki Blanes'e sınıf gezisine gidiyorlar. Barcelona stadyumuna yapılan gezeide akli başından gidiyor. Böylece Villa'yı Barcelona'ya sunduklarında Trotskiy karısıyla çocuklarını alıp bir minibüsle kendisini ziyarete gidiyor. Yolda David'e telefon ediyorlar, o da stadyumun Paris Salonu'na girmelerine izin verilmesi için talimat gönderiyor ve böylece burada kasabada çimlere ilk ayak bastıkları dönemden kalma anılarını paylaşıyorlar birlikte. "Sahaya çıkıp onu orada 40.000 kişinin arasında görmek beni çok heyecanlandırdı... Tüm olan bitenleri kafamda tekrar tekrar düşünmekten alıkoyamıyordum kendimi. Hayat ne tuhaf," diye anımsıyor Vicente.

Fakat bu tür şeyler milyonda bir başa geliyor. Normal olan Villa'nın da madenci olması, en azından olmayı denemesi olurdu. Normal olan solcu olması olurdu, gerçi olmadığına dair de pek bir bilgimiz yok aslında. Normal olan, 80'lerin depresif Tuilla'sında doğmuş olan yaşitlarıninkine benzer bir yaşam sürmesi olurdu. Normal olan, Villa'nın da sınıftan ve futbola ilk başladıkları zamanlardan top arkadaşı, dostu, aralarında 15 gün olan Vicente Díaz Trotski gibi olması olurdu. Fakat Barcelona oyuncusunun hayatı ve siyasi düşünceleri futbolu bu kadar iyi oynamasaydı nasıl olurdu diye tahminde bulunacaksak önce Tuilla'yı, Trotskiy'i ve El Candín stadyumunu ziyaret etmek gerekiyor.

Oviedo'dan Tuilla'ya ormanın ortasında karanlık bir yoldan gelirken GPS'in bize kötü bir oyun oynadığı hissine kapılıyoruz. Soğuk ve karanlık gecede El Candín stadyumuna vardığımızda Vicente bizi doğruluyor. "Sizi buradan getiriyor çünkü en kısa yol burası ama evet, GPS yemiş sizi biraz." diye şakasını da yapıyor. Üzerinde baştan aşağı CD Tuilla giysileri var (bu arada çok iyi görünümlü Adidas kıyafetler bunlar). Takımda 12 yıl geçirdikten sonra artık temsilcilik, ikinci antrenörlük ve artık başka ne gerekiyorsa yapıyor. "Yönetici kadroyla birlikte çalışıyorum ve CD Tuilla içinde iletişim görevlisi sayılırım," diyor gururla. Vicente, tıpkı yerel bir gazetenin kendisini tanımladığı gibi, "Tuilla'nın ikinci en tanınan sakini". Ne zaman bir gazeteci Villa'nın çocukluk başarılarını kaleme almak için kasabaya gelse, ki sık sık olan bir şey bu, Vicente onun çocukluk arkadaşı olarak hemen gazetecilerin

yanında bitiyor ve yedi numaralı futbolcunun hâlâ aynı olduğundan, hiç değişmediğinden ve kasabaya geldiğinde herkesten biri olduğundan bahsediyor.

Vicente'ye Trotskiy adının verilmesi ideolojik bir sebebe değil, çocukluktan kalan bir şakaya dayanıyor. "Büyük çocuklar okulda Rus Devrimi'ni öğreniyorlardı, Trotskiy adı oradan çıktı. Çocuklardan birinin komiğine gitmiş, sokakta da ilk karşısına çıkan ben olunca bana söyledi. Çocukken şaka olarak alıyordum sadece, Trotskiy'nin kim olduğunu sonradan öğrendim. Fakat öğrendikten sonra lakabımı hiç reddetmedim, etmem de." diyor Vicente. Kendisini "düşünceleri, maden ve aile geleneğinden dolayı" sosyalist olarak tanımlıyor. Artık kendisi gibi 31 yaşında olan gençler toprağın altında bir işleri olduğu için "ayrıcalıklı" sayılıyorlar. "Boktan, ama çalışmak da zorundayız. Kariyeri olan insanlar Asturias'tan, hatta İspanya'dan bile gitmek zorunda kalıyor; Asturiaslılar için burada, hele ki doğduğu yer olan maden ocaklarında çalışmak bir onur" diye anlatıyor. Okulu bıraktığından beri bulabildiği her yerde her işi yaptıktan sonra iki yıl önce madene girerek doğduğu yerin geleneğini devam ettirme fırsatı elde edince hiç düşünmeden girmiş. Evinin hemen yanındaki Pozu Carrio maden ocağında çalışıyor. "Çok erken kalkıyorum çünkü yediye çeyrek kala madene iniyoruz. Artık girdikten sonra öğlen bir buçuğa kadar içeride maden işi yapıyoruz, sonra dışarı çıkıyoruz. İşim bitince karım ve bir yaşındaki çocuğumla vakit geçiriyorum, sonra da sevdiğim yer olan futbol sahasına geliyorum." diye özetliyor.

Vicente, Asturias Maden İşçileri Sendikası'nda (SOMA-Fitag) çalışıyor. Burası, en büyük sendika olan Genel İşçi Sendikası'nın maden bölümünü oluşturuyor. 2012'de Madrid'e yapılan kitle yürüyüşüne katılmamış fakat çok daha sert ve radikal olan maden örgütlenmelerine "aktif katılım" gösterdiğini söylüyor. Eğer madenciler işçi mücadelesinde özellikle de 80'lerdeki mücadelede bir sembol oldularsa yeni kuşaklar, 15-M'yi yapanlar ve çok farklı türdeki başka protestolarda bulunanlar haklarını savunmak konusunda kafalarında başlık, yüzleri çökmüş bu insanları kendilerine örnek alıyorlar.

"Madencilikğin geleceğini ve maden ocaklarını savunuyoruz. Asturias'ta çalışma koşulları açısından etkileniyoruz ama

madenleri de elimizden alırlarsa iyice batarız.” diye durumu analiz ediyor Vicente. “Genç insanlar olarak bizlerin durumu çok karmaşık. Biz mücadele etmezsek kim edecek? Ben de buranın insanları gibi mücadelenin içinde biriyim. Maden olmadan bir gelecek düşünemiyorum. Mücadele etmeye devam edeceğiz ki hem bizim hem de gelecek kuşakların ekmek kapısı olmaya devam etsin. Madenciler olarak birlik halindeyiz, savaşıyoruz, pazarlığa oturuyoruz, örgütleniyoruz. Bu şekilde devam edeceğimiz konusunda hiç şüpheye yer olmasın.” diyor net bir şekilde; o Asturias aksanı ile söyleyince daha da inandırıcı oluyor. Vicente’nin bir de küçük çocuğu var. Her gururlu baba gibi onun da çocuğundan bahsederken sakallarının üstünden yanakları kabarıyor. “Oğlumu nasıl bir gelecek beklediğini bilmiyorum; çünkü daha beni bekleyen geleceği bile bilmiyorum. Ama bize mücadele etmekten başka bir seçenek kalmıyor; çünkü evde oturup olan bitene kulak kabartmakla bir şeylerin düzelmeyeceği kesin.” diye açıklıyor.

David Villa, başarıları Xavi Hernández, Andrés Iniesta ve benzeri tayfanın başarılarının yanında odak dışı kalmış olsa da son yıllarda İspanyol futbolunun en önemli oyuncularından biri oldu. 2011 Dünya Kupası’nda berbat bir kaval kemiği sakatlığı geçirince Barcelona’nın yükselişi bir anda duruverdi ve sonunda Real Madrid’e yenilecek olan ürkek bir takım haline geldi. Ayrıca 2010 Güney Afrika Dünya Kupası’nda İspanya’nın sekiz golünden beşini Villa’nın attığını hatırlamak gerek. Dünya kupası tarihinde benzeri çok az görülmüş bir başarıydı onunki. İspanya milli takımı tarihinin gol kralı olmasının yanında bu satırların yazıldığı tarihte ise tüm zamanların İspanyol ligi tarihinde on üçüncü sırada yer alıyordu.

Austrias’ın yaratıcı futbolcu isimlerinden Juan Mata ve Santi Cazorla’nın aksine Villa, Luis Enrique prototipine daha çok uyuyor: Hızlı, atak, etkili ve çok gol atıyor, gerçi son derece kaliteli bir oyunculuk yeteneği de var. Bu özellikleri sayesinde de doğrudan yıldızlık yolu önünde açılıyor. “Aslına bakarsanız, David için başka bir hayat düşünemiyorum ben çünkü daha çok küçüklüğünden beri futbola o kadar çok yetenekliydi ki bir gün bu işi yapacağını biliyordunuz. Ama buralı bir çocuk için normal olan, David’in çocukluk arkadaşları olarak hepimizin yaptığı işler madencilik,

itfaiyecilik, inşaat, denizcilik... ya da grev,” diye anlatıyor arkadaşları Vincent geriye dönük mantıklı bir analiz yaparak. Maden ve uluslararası boyutta bir oyuncu olmak arasındaki fark top oynama becerisinde yatıyor. Başka da bir şey değil. Villa, iki kızıyla oğlunu bekleyen geleceğin garanti altına alındığını biliyor. Vicente bilmiyor. “Orta saha ve kanat oynuyordum. Normal bir oyuncuydum. Juanma López’i, Pablo Alfaro’yu beğenirdim, iyi savunma oynarlardı. Üçüncü Lig’de futbol çok daha ağır oynanıyor, her takımda sert bir tipin olması lazım. Bizim takımınki de bendim.” diye tanımlıyor kendisini yüzünde bir gülümsemeyle, tıpkı sahada olduğu gibi. Alfaro’lar madenden çıkmıyor. Villalar çıkıyor.

Vicente ve David aynı lisenin aynı bahçesinde büyüdüler, aynı topun peşinde koştular, aynı hayalleri kurdular. Villa, Langreo takımına gittiğinde Vicente de onunla birlikte gitmişti fakat daha birinci yılında takımını değiştirmek zorunda kaldı; çünkü babasının onu antrenmanlara götürecektir vakti yoktu. Yedi numara, Sporting de Gijón’a geçtiği zaman Vicente onun yerine geçti; sahadaki yerini alamamış olsa da Langreo’daki yerine geçmişti. “Epey rahat bir ilişkimiz var hâlâ. O bana hep takımı sorar, ben ona onunkini sorarım. Gerçi onun benim takımımdan haberdar olmasındansa benim onunkinden haberdar olmamın daha kolay olduğunu tahmin ediyorsunuzdur zaten.” diyor şakayla. “David, madende olup bitenlerden haberdar. Normali de bu. Nasıl senin arkadaşların sana işini soruyorsa, o da bana benimkini soruyor, yalnızca onun madenciliğe yakın olan pek çok kişiyle iletişimi var.” diye ekliyor.

Villa veya Santi Cazorla gibi maden ocaklarında doğup top peşinde başarı tutturan çocuklar madeni unutamazlar. İmkânsız. Arsenal oyuncusu olan Cazorla da 2012 yılının yaz mevsiminde Langreo’daki Pozu Candín madencilerini ziyarete gidip ocağın kapatılması konusunda dayanışma göstermişti. Aralarında Pola de Laviana madenin kalbinde doğmuş olan Roberto Canella’nın da bulunduğu Sporting oyuncularından bir grup bu madencilere üzerinde oyuncuların imzalarının olduğu bir forma hediye etmişti. “Burada etrafında arkadaşın olsun, ailen olsun, kim varsa madenden. Normal: Hem Asturias için hem işçi hareketi için hayati önem taşıyan bir iş bu. Madenciler her zaman mücadelenin örneği olmuşlardır,” diye açıklıyor Vicente. “David de destek verme şansı

olduğunda geldi. Onlar gibi toplum açısından önemli insanlar gelip bu desteği gösterdiler” diye vurguluyor arkadaşından bahsederken. Doğru, mücadele içindeki işçilere verdikleri destek büyük, üstelik uzaktan geliyorlar. 2012 yılının yaz aylarında Villa da Cazorla gibi CD Tuilla stadyumuyla aynı adı taşıyan maden ocağına gitmişti: “Umarım madencilerin sesi duyulur, söyledikleri dinlenir. Hem sektörün hem de bundan en çok zarar gören, yerin altındaki madencilerin, ailelerinin ve çocuklarının iyiliği için.” diye açıklarnıştı o zaman emekli madenci Mel’in oğlu.

Maden, yalnızca bir çalışma yeri değil: Aynı zamanda bir toplumsal örgütlenme laboratuvarı. Vicente Díaz şöyle açıklıyor: “Orada yerin altında yalnız olamazsın, her şey olabilir. Her türlü işte birbirimize yardımcı olmak zorundayız, her zaman takım halinde çalışılır. Böyle bir yoldaşlık geleneği var. Şehirde nasıl yaşanır bilmiyorum, o masrafa girmezdim; çünkü Tuilla’da yaşamayı çok seviyorum. Ama küçük yerlerde, en azından maden bölgelerinde bu yoldaşlık hissi günlük yaşama da yansıyor, birbirimizi daima kolluyoruz.” Maden aynı zamanda bir ideoloji merkezi de: “Biz madencilerin çoğu solcudur. Ben sağcı olanını tanımıyorum,” diye nokt alıyor. David Villa kendisini hiçbir zaman siyasi bir şekilde tanımlamadı. Ama 2008 Avrupa Kupası kutlamalarında Colon Meydanı’nda “Yaşasın İspanya!” diye bağırıldığı için *kızıl* futbolcular tarafından eleştirildiği doğru (Sağcı eğilimler gösteren bazı internet forumlarında da beğeni toplamıştı.). Bu slogan, Villa söylediğinde arkasında hiçbir ideolojik anlam barındırmaksızın, yalnızca “yaşasın” ve “İspanya” sözcüklerinin bir araya getirilmesinden ibaretti oysa. Gerçi büyük büyük babası Trotskiy duysaydı kesin mezarında ters dönerdi. Büyük torununun kızıl olmaması nasıl olurdu. İmkânsız bir şey olurdu. Hoşuna da gitmezdi ayrıca.

Son söz

Quique Peinado'nun *Solcu Futbolcular* kitabına kısa bir sonsöz yazma fırsatına erişmek büyük bir ayrıcalık. Bunun iki sebebi var. Öncelikle, bu kitap hem daha geniş çevrelerce tanınmayı hak eden hem de nihayetinde bu eserde sistematik ve net bir şekle bürünen bir belgeleme çalışması özelliğinde. İkinci sebebi ise kitabın birincil konusunu, beni küçüklüğümden beri en çok heyecanlandıran spor olan futbolun oluşturmaları.

Fakat bu projede kısaca yer almam teklif edildiğinde yaşadığım şaşkınlığı da inkâr edemem. Aklımda hemen bir soru uyanmıştı: Üstüne kitap yazılacak kadar çok solcu futbolcu var mıydı?

Teorik bir açıdan bakıldığında bir yandan futbol oynayıp aynı zamanda ideolojik bir pozisyona sahip olunamaz diye bir kuralın olmadığı açık. Futbolda sporcu illa muhafazakâr olacak diye bir şart da yok. Ancak ve maalesef, profesyonel futbolcuların hayatlarının maddi koşulları ve siyasi kayıtsızlıkları, yani nihayetinde kendilerini *statükoyu* savunan bir pozisyona iten siyasi ataletleri arasında bir nedensellik ilişkisi var gibi duruyor. Fakat buradan da sorunun futbol olduğu sonucunu çıkaramayız. Aslında meselenin kendisi tüm sporları ve özellikle de futbolu ticarileştiren ekonomik sistemdir. Bu ikisi birbirinden oldukça farklı iki mesele.

Kapitalizmin altında kendi kendisini idare ettirecek araçlara sahip olmayan hepimiz, aslında birer işçi konumundayız. Yani çalışmak ve hayatta kalabilmek için para kazanmak amacıyla kendimizi belli bir piyasaya sunmamız gerekiyor. Bu konuda kapitalizm altında her birimizin özgür vatandaşlar yerine basit birer ticari

eşya olduğu sonucu çıkarılabiliyor. Futbolcular da alınıp satılan eşya olmanın dışına çıkmıyorlar. Elbette bu işçilerin alınıp satılma fiyatları geri kalanlara kıyasla olağanüstü derece yüksek kalıyor. Örneğin Cristiano Ronaldo gibi bir profesyonel futbolcu yalnızca kulüp gelirlerinden aylık 830.000 avro kazanabiliyor (Şahsiyet ve reklam haklarını da eklersek aylık 1.600.000 avro geliri olduğu tahmin ediliyor.); bu da asgari ücretin yaklaşık 1.286 katı. Bir de üstüne Beckham Kanunu'yla gelen vergi indiriminden yararlanarak vergilerinin yalnızca %24'ünü ödeme hakları bulunuyor.⁵

Hayatın bu maddi koşulları düşünüldüğünde, hiç kimse bu özelliklere sahip bir oyuncunun komünist olmasını bekleyemez. Elbette ki bir sınıf bilincine sahip olabilir, fakat çoğunluğu oluşturan işçi sınıfıyla tam bir bağlantı içinde olacak şekilde değil. Bu oyuncuların pek çoğunun aynı zamanda kendi şahsiyet haklarını kullanan diskotek veya spor mağazası gibi kârlı işletmelerin mal sahibi olmaları da tesadüf değil. Nihayetinde bu oyuncular gündelik yaşamlarında, hepsi gayrimenkul spekülasyonu ve *kapital* ile ayarlanan ekonomik güç ve siyasi elit arasındaki örülü müşteri ağlarına kendilerinin de katılmasına destek çıkıyorlar.

Fakat burada sorunun futbol sporunun kendisi olmadığı konusunda ısrar etmek gerekiyor. Bilakis, futbolun ticaret tarafından ele geçirilmesine esas bizim yardım ettiğimiz söylenebilir. Diğer bir deyişle, kendi bireysel zenginliklerini artırmak isteyen kapital sektörlerinin popüler bir sporun orijinal kavramlarını çarpıtmalarına yardım ettik. Real Madrid ile Barcelona'nın birlikte 995 milyon avrodan fazla gelir elde ettiği 2011-12 sezonuna bile baksak yeterli. Bu rakamın ne anlama geldiğini anlayabilmek için 2012 Devlet Genel Bütçesi'nde kültür kalemine ayrılan paranın 937 milyon avro olduğunu söylemek yeterli olacaktır (2013 yılında ise bu miktar 721 milyona düşmüştür.).

Yaşanan tüm bu gerçekler, zaman zaman sol içinde futbola karşı

⁵ 2005 yılında kabul edilen bu kanuna göre İspanya'da çalışan yabancılar vergilerin yalnızca %24'ünü ödemekle yükümlü. Kanun, yıllık 600.000 avronun üzerindeki gelirlerde kâr oranının %43'e çıkarılması amacıyla 2010'da bir değişiklikten geçirildi. Ancak bunun geriye dönük uygulaması olmadığından Cristiano Ronaldo gibi oyuncular bahsi geçen indirimlerden yararlanmaya devam ediyorlar.

antipatik bir his beslenmesine sebep olabiliyor. Verilen bilgiler göz önüne alındığında, bu hislerde haklılık payı olduğuna şüphe yok. Fakat ticaret (profesyonel futbola da ticari bir iş diyebiliriz) ve meselenin esası (sporun kendisi) arasında ayırım yapabiliyor olmak bu noktada işimize yarıyor. Quique'nin bu eserde olağanüstü bir şekilde tarif ettiği büyük örneklerin pek çoğu iş şeklinde algılanan bu futbol biçimine uymuyor. Pek çoklarında mütevazılığın, şeref ve bir şeylerden mahrum kalmaların yaşandığı hayatların örneklerini gördük. Baskın toplum modeline karşılık olarak alternatif bir modeli savunmak için kişisel ve profesyonel yaşamlarını ortaya koymaya hazır insanları okuduk.

Diğer yandan ise futbolun insanlar arasında olağanüstü bir popülerliğe sahip olduğunu kimse yadsıyamaz. Üstelik unutmamamız gereken bir şey var ki o da bunun bir takım sporu olduğu, yani farklı toplumsal gruplardaki sosyal ağları birbirine bağlamak konusuna doğrudan olduğu kadar dolaylı olarak da katkıda bulunduğu. Belki de onu bir spor olarak diğerlerinden farklı kılan şey de başka bireysel pratiklerden bu şekilde ayrılmasıdır.

Futbol dil engellerini ve kültürel farklılıkları aşabilen insanların arasındaki bağı gözümüzde canlandırabilmemizi sağlar. Madrid'deki halka açık salon futbol sahalarında –halka açıklardan kaldıysa tabii– top koşturmuş herkes, arkadaşlar arasında futbol oynamanın tek koşulunun birinin oyuna katılmak istemesi olduğunu kendi gözleriyle görmüştür. İnsan eğlenmek ve spor yapmak istediği sürece, nereden geldiğinin önemi yoktur. Belli ki oldukça popüler olan bu ilişki içerisinde belli bir topluluk hissi örülür. Bu, yalnızca bireyci davranışlara değer vermeye ve özelleştirilip tüketime yöneltilmeye alışmış bir toplumda hiç de değersiz değil. Sosyalleşme alanlarından mahrum olan alışveriş merkezi sembolleri de futbol sembolü karşısında tanım gereği illa ki toplumsaldır.

Quique, belli bir davaya bağlı sporculardan, yani *aşağıların* sporcularından pek çok örnek kaleme almış. Fakat tarihte iz bırakmış öyle olaylar var ki işin spor boyutunun çok daha ötesine geçiyor, hatta deyim yerindeyse sınıf savaşına duygusal bir yerden dokunuyorlar. İspanya'da üçüncü seviye olan B Ligi'ndeki Numancia'yı 1996 yılı Kral Kupası'nın çeyrek finalinde Cruyff'lü Barcelona'nın karşısına çıktığında kim desteklemedi ki? Peki, bir

başka B Ligi takımı olan Alcorcón'un 2009'da Real Madrid karşısında kazandığı 4-0'lık zafere kim sevinmedi? Bu olaylar olduğunda olay her zaman, çoğunun kulübünden bir geliri bile olmayan, profesyonel dünyanın dışındaki birkaç futbolcunun muhtemelen taparcasına sevdikleri milyoner futbolculara karşı mücadele vermesiyle ilgiliydi. Mütevazı oyuncular büyüklerin karşısına çıktıklarında sempati duymamak zordu. Neticede kendisini David yerine Goliat'la özdeşleştiren çok az kişi var.

Günün birinde eşya olan futbolu spor olan futboldan ayırabilip ayıramayacağımızı bilmiyoruz. Elbette pek çoğumuz bunun için çalışıyor. Yine de kesin olan bir şey varsa o da spor olan futbolun hiçbir zaman ortadan kalkmayacağı ve her ne kadar haber programları Ronaldo ve Messi gibi milyonerlerle başlamakta bıkmasa da biz futbol oynayanların oynamayı asla bırakmayacağımızdır. Yani inşa edeceğimiz solcu geleceğimizde de yine futbol olacak. Bu da bir şey.

Alberto Garzón Espinosa (@agarzon)

İktisatçı ve siyasetçi

Pek çok kitabın yazarı, La gran estafa (Büyük dolap)

(Destino Yayınları) yayımlanmış son eseri.

Futbol dünyası, kapitalizmin en kirli ilişkilerinin ve piyasacı saldırıların en fazla yoğunlaştığı alanlardan biri. Son yıllarda iyice yerleşen "endüstriyel futbol" kavramı, bu özelliği açıkça ortaya seriyor. Bu ortamda faaliyet gösteren futbolcuların çok büyük bir bölümü, bu çarkın dişlileri haline geliyor, en azından siyasetten uzak durmayı tercih ediyorlar. Öte yandan, onurunu koruyan, bazı örneklerde çok daha ötesine geçen isimler de var. Elinizdeki kitap, bazıları dünyaca tanınan, bazıları ise sadece kendi ülkelerinde bilinen kimi "solcu futbolcuları" anlatıyor. Her ortamda onurunu korumanın ne denli önemli olduğunu bir kez daha gözler önüne seriyor.